

Begroting 2025 / Najaarsnota 2024

Inhoudsopgave

INHOUDSOPGAVE	3
INLEIDING	5
Voorwoord	7
Samenvatting.....	8
PROGRAMMA'S.....	15
Inleiding programma's	16
1. Burger en bestuur.....	17
1.1 Veiligheid	17
1.2 Dienstverlening en samenwerking met de inwoners	19
1.3 Levendige dorpen.....	21
Wat gaat programma 1 kosten?	22
2. Openbare ruimte	24
2.1 Natuur en Groen.....	24
2.2 Verkeer en inrichting openbare ruimte	25
2.3 Water	29
Wat gaat programma 2 kosten?	30
3. Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie	32
3.1 Woningbouw en ruimte.....	32
3.2 Duurzaamheid	37
3.3 Economie, recreatie en toerisme.....	41
Wat gaat programma 3 kosten?	48
4. Sociaal domein	49
4.1 Onderwijs, jeugd en gezondheid	49
4.2 Participatie en schuldenproblematiek.....	54
4.3 Sociale structuur, sport en zorg.....	56
Wat gaat programma 4 kosten?	59
Algemene dekkingsmiddelen	61
Overhead.....	64
Wat gaat Overhead kosten?.....	64
Basisset beleidsindicatoren	66
PARAGRAFEN	70
A. Weerstandsvermogen en risicobeheersing.....	71
B. Lokale heffingen.....	77
C. Onderhoud kapitaalgoederen	85
D. Financiering	90
E. Bedrijfsvoering	94
F. Verbonden partijen.....	99
G. Grondbeleid	104
H. Wet Open Overheid (WOO).....	107

FINANCIËLE BEGROTING	111
A. Overzicht baten en lasten en toelichting	112
A1. Meerjarenperspectief	112
A2. Financiële uitgangspunten	112
A3. Verschillen lasten en baten ten opzichte van vastgestelde meerjarenbegroting	116
A4. Overzicht incidentele baten en lasten 2025-2028	120
A5. Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	122
B. Financiële positie	123
B1. Investerings.....	123
B2. Stand en verloop van de reserves en voorzieningen	123
B3. Financiering.....	126
B4. Jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume	126
B5. Geprognosticeerde balans	127
B6. EMU-saldo	128
BIJLAGEN	130
1. Overzicht actuele beleidsstukken	131
2. Baten en lasten per taakveld	135
3. Taakvelden per programma	138
4. Investeringsprognose 2025 - 2028	141
5. Afschrijvingstermijnen investeringen	154
6. Richtlijnen begroting GR'en	157
7. Najaarsnota 2024 - Actualisatie actieve grondexploitaties	162
8. Najaarsnota 2024 - Financiële afwijkingen	169
9. Najaarsnota 2024 - Begrotingswijziging	171
10. Afkortingenlijst	172

Inleiding

BEGROTING 2025 IN ÉÉN OOGOPSLAG

Begroting 2025: met ambitie maar scherp aan de wind

De begroting voor 2025 geeft uitdrukking aan onze ambities binnen Drimmelen waar we meer dan in het verleden scherp aan de wind zullen moeten varen. De maatschappelijke kosten nemen toe terwijl de financiering vanuit het Rijk daarbij achterblijft. Dit vraagt om efficiënt werken, oog voor het belang van onze lokale maatschappelijke functie en het prioriteren van taken. De gemeente Drimmelen vaart scherp aan de wind, maar koersvast!

Harry Bakker, wethouder Financiën

INKOMSTEN

Het grootste deel krijgen we van het Rijk.

De rest krijgen we uit lokale heffingen en andere inkomstenbronnen.

De totale inkomsten in 2025 zijn begroot op € 79,4 miljoen.

lokale heffingen

- Onroerendezaakbelasting 6,0 miljoen
- Rioolheffing 3,8 miljoen
- Afvalstoffenheffing 4,1 miljoen
- Omgevingsvergunningen 0,9 miljoen
- Leges burgerzaken 0,6 miljoen
- Overige heffingen 0,4 miljoen

andere inkomsten

- Bijdragen uit reserves 1,9 miljoen
- Huren en pachten 0,7 miljoen
- Dividend 0,2 miljoen
- Grondbedrijf 1,2 miljoen
- Overige inkomsten 9,1 miljoen

UITGAVEN

Inwoneraantal 1-1-2024: 28.195

Op basis van programma's

		per inwoner
Burger en Bestuur	€ 6,4 miljoen	€ 227
Openbare Ruimte	€ 11,7 miljoen	€ 416
Ruimte, Wonen, Duurzaamheid en Economie	€ 11,5 miljoen	€ 407
Sociaal Domein	€ 36,8 miljoen	€ 1.305
Overhead	€ 11,6 miljoen	€ 411
Algemene dekkingsmiddelen	€ 1,3 miljoen	€ 47

Hoeveel betaal ik in 2025 aan:

Rioolheffing	€ 344,47
OZB	€ 334,40
Afvalstoffenheffing	€ 271,76

Nieuw beleid per kern

Made

- Start bouw Kloosterstraat – 51 woningen
- Start bouw Made-Oost II fase 1 – gefaseerd 133 woningen
- Verdere planvorming en voorbereiding woningbouw De Ligne
- Start bouw +/- 25 tijdelijke woningen De Ligne
- Start bouw Zuiddeindestraat – 43 woningen
- Uitbreiding woonwagenlocatie Tuinbouweg – 6 woningen
- Planvorming uitbreiding bedrijventerrein Brieltjenspolder
- Start bouw IKC De Stuijthoek
- Planvorming woningbouw Made Noordwest +/- 170 woningen
- Keurmerk Veilig Ondernemen
- Duurzaamheidsvisie Plukmade
- Rotonde Godfried Schalkenstraat-Haasdijk

Lage Zwaluwe

- Planvorming dorpschart Lage Zwaluwe
- Herinrichting Amerover Buitenhaven
- Doortrekken Beverpad
- Start bouw De Biezen – gefaseerd 114 woningen

Wagenberg

- Vaststellen dorpsvisie Wagenberg
- Start bouw Verlengde Elsacker – gefaseerd 88 woningen
- Opknappen van Elsenplein

Terheijden

- Start bouw Molenweel – 61 woningen
- Voorbereiding woningbouw Munnikenhof
- Vervolg tijdelijke woningen Lageweg
- Wijkuitvoeringsplan energietransitie (masterplan)
- Herinrichting haventerrein + beheer haven
- Vertelmuur haven Terheijden
- Kunstproject Zuiderwaterlinie
- Herinrichting Zeggelaan

Hooge Zwaluwe

- Planvorming woningbouw Hooge Zwaluwe Zuid
- Wijkuitvoeringsplan energietransitie

Drimmelen

- Voorbereiding woningbouw Rietlanden
- Onderzoek driehoeksverbinding Drimmelen-Hank-Geertruidenberg
- Visie op gebied Drimmelen – Gat van den Ham

Alle kernen

- Opstellen omgevingsplan, onderdeel Woongebieden
- Actualiseren omgevingsvisie
- Onderst. Traais Energie Coll. & Opgewekt Drimmelen
- Actualiseren Ruimte-voor-Ruimtebeleid
- SPUK-regeling samenw. Bedrijventerreinen & verduurzaming
- Ontwerptafel Powerport regio Moerdijk (energie-infraprojecten)
- Uitvoering veilige sport- & schoolroutes
- Aanpassing/ vervanging Riolering
- Actieplan Biodiversiteit
- N285 pilot landbouwverkeer buiten de dorpskernen
- Opstellen hitteplan
- Ambassadeurschap in de diverse dorpen
- Dorpsvisie Levendige dorpen
- Uitvoeringsplan DPRA
- Actualiseren Integraal Huisvesting Programma (IHP)
- Uitwerking Strategisch beleidsplan Sociaal Domein
- Start met Stevig Lokaal Team
- Regionale inkoop Jeugdzorg
- Resultaten evaluatie (sport)accommodaties
- Basis van Regionaal Bureau Leren (RBL) op orde brengen
- Huisvesting statushouders, arbeidsmigranten & andere aandachtsgroepen
- Dienstverlening burgerzaken digitaliseren

Voorwoord

Sluitende begroting 2025 met een negatief meerjarenperspectief

Ook dit jaar is na een intensief proces de Begroting 2025, met een doorkijk naar de jaren 2026 t/m 2028, opgesteld. Het berekende resultaat 2025 is een overschot van € 127.000, terwijl er voor de jaren daarna stevige tekorten zijn (van in totaal bijna 3,5 miljoen euro).

Door een afnemende financiering vanuit het Rijk via het Gemeentefonds en de overige uitkeringen krijgt de gemeente Drimmelen de komende jaren fors minder geld. Ook het nieuwe kabinetsbeleid biedt weinig structureel perspectief, zodat we net als bijna alle gemeenten in Nederland de broekriem moeten aanhalen. We krijgen meer taken en minder knaken maar staan als lokale overheid wel aan de lat voor het reilen en zeilen in Drimmelen. Het college pakt de handschoen op en gaat, samen met de Raad, de opgave die er ligt voor een structureel sluitende begroting met voldoende ruimte voor de noodzakelijke investeringen uitwerken en invullen.

Drimmelen heeft ambities en wil vooruit. De woningbouw gaat doorzetten en het inrichten en onderhouden van de openbare ruimte met veilige wegen blijft belangrijk. Door het veranderende klimaat hebben we meer aandacht voor natuur en groen en nemen maatregelen om wateroverlast te voorkomen. Ook bij de energietransitie en het duurzaamheidsbeleid nemen we klimaateffecten mee, terwijl we de inwoners helpen met isoleren en besparen. Bij de grote infrastructurele (energie)projecten zitten we aan tafel voor de belangen van Drimmelen en ontvangen de middelen voor de inzet van onze brede welvaart. Zodat Drimmelen zich ontwikkelt met een balans tussen rust en ruimte. Toeristen zijn welkom en bedrijventerreinen, havens en onze Biesbosch krijgen aandacht. We zorgen voor een sociale samenleving met dorpshuizen en sportvoorzieningen zodat mensen elkaar kunnen ontmoeten en actief kunnen deelnemen. Actief blijven en werken is belangrijk en als er zorg nodig is leveren we maatwerk. De kosten voor Jeugd en WMO (incl. huishoudelijke ondersteuning) zijn aandachtspunten waarin, ook door het kabinet, maatregelen volgen om die betaalbaar te houden.

Drimmelen heeft nog een gezonde financiële uitgangspositie, maar het extra is er af. Toenemende prijsstijgingen, lonen en rentelasten hebben een grote impact op de begroting. Terwijl er investeringen nodig zijn voor de woningbouw, het verduurzamen van gebouwen en andere voorzieningen op het gebied van onderwijs (scholen) en sport. Met als basis een sluitende Begroting 2025 gaan we daarom aan de slag voor een goede uitvoering hiervan en een beter meerjarenperspectief. Voor de toekomst van Drimmelen!

College Drimmelen.

Samenvatting

Hier vindt u de belangrijkste beleidsplannen uit de vier lokale programma's en hoe we deze financieel mogelijk maken. We besteden aandacht aan belangrijke ontwikkelingen in de verplichte paragrafen volgens het BBV, van weerstandsvermogen tot en met grondbeleid.

U krijgt inzicht in de financiële situatie van de gemeente Drimmelen en hoe deze naar verwachting zal ontwikkelen.

Programma 1: Burger en Bestuur

Veiligheid

Het college richt zich op het behoud van een leefbare en veilige samenleving, waarbij de gemeente nauw samenwerkt met de dorpen. Samen met inwoners werken we aan oplossingen voor veiligheidskwesties. We blijven alert op ondermijning en witwaspraktijken.

Actuele stand van zaken:

- Spookbewoning: Samen met het RIEC monitoren we leegstaande woningen met een tool. In 2025 worden integrale controles uitgevoerd.
- Overlast en verkeersveiligheid: We zetten het Uitvoeringsplan cameratoezicht in om overlast en (gevoelens van) onveiligheid aan te pakken. De inzet van geavanceerde technieken evalueren we. De resultaten volgen in 2025.
- Preventie van drugsgebruik: We geven prioriteit aan het voorkomen van drugsgebruik onder jongeren, met steun van initiatieven als Moedige Moeders. In 2025 stellen we, samen met Geertruidenberg, een nieuw preventieplan alcohol en drugs op.
- BOA's en wijkgericht werken: De inzet van BOA's wordt vergroot voor meer zichtbaarheid en preventie. Campagnes voor meldingsbereidheid worden gestart.

Dienstverlening en samenwerking met inwoners

De lage opkomst bij gemeenteraadsverkiezingen vraagt om intensievere samenwerking met de inwoners.

Actuele stand van zaken:

- Toegankelijkheid: De gemeentelijke website wordt herschreven voor betere toegankelijkheid en gaat eind 2024 live.
- Beleid en participatie: De gemeenteraad stemde in met het participatiebeleid ("Denkwijzer") en het college werkt dit verder uit. Regelmatige voortgangsrapportages zorgen voor sturing waar nodig.
- Investeren in participatie: Door de uitvoering van het participatiebeleid en actieve betrokkenheid van burgemeester en wethouders wordt ingezet op bredere deelname van inwoners bij beleidsontwikkeling.

Levendige dorpen

Om sociale structuren die door de coronapandemie verzwakt zijn te herstellen, is versterking van de sociale samenhang in de dorpen nodig.

Actuele stand van zaken:

- Wagenberg: Er is een Plan van Aanpak in samenwerking met de Dorpsraad en een kerngroep werkt aan een visie voor het dorp.
- Dorpsgericht werken: Het college heeft een plan vastgesteld voor dorpsgericht werken met aanspreekpunten voor verschillende dorpen. De resultaten worden eind 2025 geëvalueerd.
- Participatie: De gemeenteraad stemde in met het participatiebeleid en er wordt een participatiemedewerker geworven.
- Dorpsvisie Lage Zwaluwe is op 27 juni 2024 gewijzigd vastgesteld. Er wordt gewerkt aan z.g. quick wins en aan de ontwikkeling van het centrale dorpshart en de zone Flierstraat-Ameroever.

Programma 2: Openbare Ruimte

Natuur en groen

De natuur in Nederland gaat snel achteruit, mede door klimaatverandering. In Drimmelen hebben we veel mooie natuur, wat ons de blauwgroene gemeente maakt. Drimmelen wil de biodiversiteit verbeteren door ecologisch beheer van watergangen en bermen, meer variatie in beplanting en minder intensief onderhoud. Ook werken we aan het verminderen van hittestress door het aanleggen van natuurlijke schaduw- en koelteplekken, zoals dorpsbosjes.

Actuele stand van zaken:

- Planten bomen: Bij verschillende reconstructies planten we (extra) bomen zoals de in de Gomarusstraat in Wagenberg, Meidoornlaan/Hoefkensstraat Made en Bastion Terheijden.
- Dorpsbosjes: We zijn ver met de inventarisatie voor locaties voor de dorpsbosjes. Na deze stap gaan we de inrichting vormgeven.
- Actieplan biodiversiteit: Het nieuwe actieplan (2024-2025) is opgesteld samen met partners en bevat concrete acties voor biodiversiteit. In 2024 voeren we verschillende acties uit (o.a. vergroenen schoolpleinen, uitdelen fruitbomen, deelname NK Tegelwippen). In 2025 geven we verdere uitvoering aan het plan en pakken we meer acties op.

Verkeer en inrichting openbare ruimte

Veiligheid voor iedereen die zich in Drimmelen verplaatst, is essentieel.

Actuele stand van zaken:

- Digitale informatieborden en fietskluisen: In Wagenberg en Made worden eind 2024/begin 2025 OV-borden en fietskluisen (sommige met laadpunten) geplaatst, hoewel er mogelijk vertraging is door nutsbedrijven.
- N285-pilot: Samen met de Provincie Noord-Brabant werken we aan een pilot om landbouwverkeer via de N285 buiten de dorpskernen te houden, gepland voor 2025.
- Verkeersmaatregelen: De bypass Zoutendijk voor zwaar verkeer wordt gerealiseerd en er komen verkeersveiligheidsmaatregelen, zoals de herinrichting van de Zeggelaan en een nieuwe rotonde bij de Godfried Schalkenstraat-Haasdijk.
- Veiligere fietsroutes: De werkzaamheden in Wagenberg worden naar verwachting in het eerste kwartaal 2025 afgerond. In Lage Zwaluwe en Terheijden beginnen we met de uitvoering van diverse maatregelen, die naar verwachting in de zomer 2025 afgerond zijn. De maatregelen in Made, Hooge Zwaluwe en Drimmelen zijn nu nog in de onderzoeksfase. De uitvoering start ook daar in 2025.

Water

Klimaatverandering vraagt om maatregelen uit het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) om wateroverlast en andere klimaat gerelateerde risico's te beperken. We hebben hiervoor regionaal en lokaal een uitvoeringsplan opgesteld. We werken hierin aan communicatie, het voorkomen van hittestress en het beperken van wateroverlast.

Actuele stand van zaken:

- Hitteplan / communicatie: We stellen met partners een hitteplan op, waarbij we speciale aandacht hebben voor mensen met een zwakke gezondheid.
- Watersnelweg in Made: In 2023 is subsidie verkregen voor de aanleg van een "watersnelweg", waarvan de voorbereidingen in het voorjaar zijn gestart. In 2025 leggen we de voorzieningen aan.
- Dijkverhogingen / keermuur Terheijden: De verhoging van de dijken langs de Mark wordt afgerond. Er wordt gewerkt aan de verfraaiing van de keermuur in de Haven van Terheijden. Het eerste ontwerp is binnen en in overleg met bewoners wordt dit verder uitgewerkt.
- Drinkwaterreserveringsgebied: We stellen ons kritisch op tegenover de provinciale aanwijzing van een drinkwaterreserveringsgebied (nabij) Wagenberg.

Programma 3: Ruimte, Wonen, Duurzaamheid en Economie

Woningbouw

Voor de leefbaarheid in onze dorpen is het cruciaal om snel en voldoende woningen te bouwen volgens de Drimmelse Norm (energieneutraal en natuur inclusief). Grote ruimtelijke opgaven zoals de energietransitie vragen om scherpe keuzes en aanscherping van beleid.

Actuele stand van zaken:

- Tijdelijke woningen: Er zijn 16 woningen geplaatst in de Markstraat in Terheijden. In Made en Terheijden aan de Lage Weg werken we hard om daar in 2025 woningen te kunnen plaatsen.
- Woningbouwdoelen: Na een dip in 2023 verwachten we de komende jaren goed op koers te liggen met de bouwproductie. Omgevingsvisie: De eerste fase van de actualisatie van de omgevingsvisie is in gang gezet, met een participatieplan in ontwikkeling.
- Huisvesting arbeidsmigranten: Het beleid wordt herzien, met een nieuw beleidskader dat in 2025 naar de gemeenteraad gaat.
- Huisvesting Aandachtsgroepen: We nemen maatregelen om onze taakstelling statushouders te halen. In november 2024 besluiten we over duurzame opvang van Oekraïense vluchtelingen. Vanaf half november vangen we maximaal 75 asielzoekers op aan de Brieltjenspolder. We streven ernaar om de tweede locatie nog in 2024 aan te wijzen.

- Ruimte voor Ruimte: In 2025 wordt het gemeentelijk beleid herzien, rekening houdend met de recente aanpassingen in provinciaal beleid.

Duurzaamheid

We bereiden onze blauwgroene gemeente voor op een schone en duurzame toekomst, met aandacht voor vijf speerpunten: energietransitie, duurzaam ondernemen & circulariteit, klimaatadaptatie, natuur & biodiversiteit, en duurzame mobiliteit.

Actuele stand van zaken:

- Programma Duurzaamheid: In de eerste helft van 2025 wordt het Programma Duurzaamheid en uitvoeringsprogramma 2025-2026 vastgesteld.
- Regionale Energiestrategie: De nieuwe versie (RES 2.0) wordt in 2025 opgeleverd.
- Duurzame warmte: Ontwikkelingen rondom warmtenetten lopen achter door het ontbreken van landelijke wetgeving. De Wijkuitvoeringsplannen kosten veel tijd, maar er is wel vooruitgang geboekt in energiebesparing en isolatie. Het aantal woningen met slechte labels (E, F en G) neemt af en het aantal met energielabel A of B neemt toe. We werken met partners verder aan het initiatief van het Traais Energie Collectief (TEC).
- Energie-bespaarteam (EBT): met ons eigen Energie-bespaarteam werken we hard aan bewustwording, isolatie en andere duurzame maatregelen. We zijn ook gestart met de lokale uitvoering van het Nationaal Isolatie programma (NIP).
- Energie-infraprojecten: Diverse grote infrastructuurprojecten in het Drimmelen-Moerdijk-Geertruidenberg-gebied, zoals de Zuidwest 380 kV- en Nederwiek 3-project, zijn van nationaal belang voor de energievoorziening. Er is een Regiofonds, waar ook voor Drimmelen middelen beschikbaar zijn voor de brede welvaart.

Economie, recreatie en toerisme

Een sterke, lokaal verankerde economie is essentieel voor de levendigheid van onze dorpen. Drimmelen ontwikkelt zich verder als recreatiegemeente met als voornaamste troeven de Biesbosch, de Zuiderwaterlinie en het platteland. Een goede balans tussen natuur en recreatie blijft belangrijk en vereist samenwerking en heldere keuzes. Ook is een betere spreiding van toeristen en recreanten nodig.

Actuele stand van zaken:

- Bedrijventerreinen: Uitbreidingsmogelijkheden voor de bedrijventerreinen zijn geïdentificeerd in de Brieltjenspolder en aan de Thijssenweg.
- Toeristenbelasting: De watertoeristenbelasting is geactualiseerd en gaat in per 1 januari 2025. Voor de landtoeristenbelasting blijft het huidige tarief ongewijzigd. Er wordt gewerkt aan een voorstel voor een vaantjesproject om recreatieve voorzieningen in de Biesbosch te financieren.
- Samenwerking ondernemers: Via samenwerkingen zoals BND en Recreatief Drimmelen werken ondernemers en de gemeente samen. In Made wordt binnen het BIZ-gebied samengewerkt met ondernemers en veiligheidsorganisaties aan het Keurmerk Veilig Ondernemen.
- Duurzaamheid bedrijventerreinen: Er is een aanvraag ingediend voor SPUK-gelden van de provincie om verduurzaming op bedrijventerreinen te stimuleren. Brieltjenspolder, De Zwingel en Thijssenweg zijn voorgedragen voor deelname.
- Haven van Terheijden: Na de afronding van werkzaamheden door het Waterschap wordt de haven opnieuw ingericht. Samen met Toeristisch Traaie worden historische verhalen van Terheijden en de Zuiderwaterlinie verbeeld op de nieuwe kademuur.
- Zuiderwaterlinie-projecten: Drimmelen ondersteunt diverse projecten, zoals de nieuwe entree van de Kleine Schans en een kunstproject in Terheijden. In samenwerking met buurgemeenten binnen de Alliantie Zuiderwaterlinie wordt ingezet op zichtbaarheid en samenwerking met lokale partijen.

Programma 4: Sociaal Domein

Onderwijs, jeugd en gezondheid

We willen kwalitatief goed onderwijs in Drimmelen in gezonde, energie neutrale en goed bereikbare scholen met groene schoolpleinen. We willen dat onze jeugd kansrijk en gezond opgroeit en zetten preventieve maatregelen in om vroegtijdig te signaleren en problemen te voorkomen. We zetten in op de juiste en beste jeugdhulp, indien dat toch nodig blijkt. We richten ons op het bevorderen van gezondheid en veerkracht, waarbij we inwoners ondersteunen om vitaal ouder te worden en kinderen gezond op te laten groeien. Het accent ligt op eigen regie en omgaan met uitdagingen (positieve gezondheid).

Actuele stand van zaken:

- Onderwijshuisvesting: We werken met het onderwijs aan een plan om te komen tot Frisse Scholen. De voorbereidende werkzaamheden voor de nieuwbouw van IKC De Stuielhoek zijn nagenoeg afgerond en begin 2025 starten we met de bouw. In 2025 volgen de beslissingen m.b.t. de visie Terheijden en het Dongemond College in Made.
- Regionaal Bureau Leren (RBL): In 2025 moet de basis op orde komen bij het RBL. Daarna ontstaat ruimte om door te ontwikkelen richting preventie en outreachend werken. Lokaal proberen we deze stap al te zetten met het opstellen van een Lokale Educatie Agenda (LEA) met de partners en in de samenwerking tussen onderwijs en jeugdzorg, regionaal werken we aan een nieuw programma Voortijdig Schoolverlaten (VSV) om hier vorm aan te geven.
- Jeugdhulp: Vanaf 2025 starten we met een Stevig Lokaal Team (SLT) als onderdeel van een tweejarige pilot om jeugdhulp preventiever, effectiever en efficiënter te maken. Dit team brengt de sociale basis, het sociaal domein breed en specialistische jeugdzorg samen en richt zich op gezinnen met één aanspreekpunt..
- Jeugdparticipatie: We versterken de betrokkenheid van de jeugd door initiatieven zoals Democracy, de jongerengemeenteraadsdag en de jeugdadviesraad, waarbij jongeren meedenken over beleid. In 2025 wordt de vorm van de jeugdadviesraad verder onderzocht.
- Gezondheid: Dit is een integraal onderdeel van het Beleidsplan Sociaal Domein. We werken aan lokale en regionale akkoorden voor een Gezond en Actief Leven (GALA), Integraal Zorg Akkoord (IZA) en investeren meer in kwetsbare groepen.

Participatie en schuldenproblematiek

We streven naar gelijke kansen voor alle inwoners, waarbij we lokaal armoede aanpakken, zoals energiearmoede, en vertrouwen herstellen.

Actuele stand van zaken:

- We zetten in op preventie en brede intakes, zodat maatwerk geleverd kan worden. Er is ondersteuning voor inwoners met een laag inkomen, zoals minimaregelingen en hulp bij schulden via stress-sensitief werken.
- Begeleiding wordt geboden aan uitkeringsgerechtigden en niet-uitkeringsgerechtigden om hen te helpen richting werk of vrijwilligerswerk. Samenwerking met Midzuid en WSP zorgt voor een gerichte aanpak richting de arbeidsmarkt.
- We werken met Woonvizier aan huisvesting voor statushouders, hoewel de realisatie lastig is. In 2024 wordt een achterstand verwacht, waarvoor een plan van aanpak is opgesteld. We bieden daarnaast taalonderwijs en begeleiden statushouders richting werk en maatschappelijke participatie.
- Huisvesting voor statushouders blijft een uitdaging. Een achterstand wordt verwacht, en vanaf juli 2025 vervalt de huur van twee SOVAK-woningen, wat de druk verhoogt. In 2025 moeten extra maatregelen worden getroffen om de doelstellingen te halen.

Sociale structuur, sport en zorg

De vraag naar ondersteuning neemt toe. Het is daarom cruciaal om te investeren in de sociale infrastructuur en preventieve maatregelen. We richten ons op versterking van dorpshuizen, verenigingen en welzijnsinstellingen, om sociale cohesie te bevorderen en de behoefte aan professionele zorg te verminderen. Zo kunnen inwoners langer thuis blijven wonen en actief deelnemen aan de samenleving.

Actuele stand van zaken:

- Preventie en extra projecten: Door meer in te zetten op preventie, bijvoorbeeld met valpreventie, het bestrijden van eenzaamheid en Welzijn op Recept, kan de vraag naar ondersteuning worden verminderd. Deze projecten worden gefinancierd vanuit landelijke akkoorden zoals het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en het Integraal Zorgakkoord (IZA). Wel zorgt de beperkte capaciteit voor uitdagingen bij de uitvoering van deze extra taken.
- Laagdrempelige voorzieningen en sociale structuur: Inwoners maken steeds meer gebruik van laagdrempelige voorzieningen om zelfredzaam te blijven. De stijgende kosten en personeelskrapte in welzijnsorganisaties maken het echter noodzakelijk om regelmatig in gesprek te gaan over hun takenpakket en financiering. Ook dorpshuizen en andere maatschappelijke accommodaties spelen een belangrijke rol in de lokale sociale structuur. In 2025 zal een evaluatie plaatsvinden.
- Maatwerkvoorzieningen en Wmo: Als algemene voorzieningen niet toereikend zijn, kunnen inwoners aanspraak maken op Wmo-maatwerkvoorzieningen, zoals woningaanpassingen en huishoudelijke hulp. Door personeelstekorten kunnen zorgaanbieders echter niet altijd tijdig de benodigde ondersteuning leveren. De kosten voor Wmo-begeleiding zullen naar verwachting in 2025

toenemen, mede door de complexere zorgvragen doordat meer mensen langer thuis blijven wonen.

- Sport en verenigingen: De buurtsportcoach stimuleert een breder sportaanbod en versterkt de samenwerking tussen verenigingen via programma's zoals Max Vitaal (voor volwassenen) en Sjors Sportief (voor de jeugd). Het Lokaal Sportakkoord II zet in op een rookvrije generatie, anti-discriminatie, en het bestrijden van eenzaamheid onder ouderen en jongeren. Sportaccommodaties worden bovendien breder ingezet in samenwerking met exploitanten en verenigingen.
- Cultuurprogramma's en onderwijs: Er wordt samengewerkt met scholen en cultuurinstellingen om kunst- en cultuurprogramma's te ontwikkelen die aansluiten bij de kerndoelen van het basisonderwijs. Daarnaast wordt het onderhoudsplan voor kunst in de openbare ruimte uitgevoerd.

Paragrafen

A. Weerstandsvermogen en Risicobeheersing

De gemeente Drimmelen beheert continu de risico's die de realisatie van haar doelen bedreigen. Het weerstandsratio moet minimaal 1 zijn; momenteel staat het ratio op 3,2, wat betekent dat het beschikbare weerstandsvermogen ruim voldoende is om de risico's af te dekken. Dit ratio is licht gedaald ten opzichte van de begroting 2024 (3,74) en de jaarrekening 2023 (3,31). Er is sprake van een daling in solvabiliteit en een stijging van de schuldenlast, daarnaast is er een beperkte structurele exploitatieruimte. De gemeente blijft haar financiële positie nauwlettend volgen om de financiële duurzaamheid te waarborgen.

B. Lokale Heffingen

Gemeenten leggen verschillende belastingen en heffingen op, zoals de onroerend zaakbelasting, afvalstoffenheffing en rioolheffing. De totale lokale lastendruk stijgt met €44,35 per huishouden in vergelijking met het begrotingsniveau van 2024. Dit is voornamelijk te wijten aan stijgende kosten voor afvalinzameling en het onderhoud van het rioleringsstelsel.

C. Onderhoud Kapitaalgoederen

Kapitaalgoederen omvatten wegen, openbare verlichting, riolering, en gebouwen. Voor het komende jaar wordt er €2 miljoen gereserveerd voor groot onderhoud, met een totale exploitatielast van ongeveer €3 miljoen. Voor 2025 is er een investeringsvolume van €5,23 miljoen begroot, waarbij €3,27 miljoen specifiek voor riolering is gedekt door tarieven.

D. Financiering

De Wet financiering decentrale overheden (Fido) stelt richtlijnen voor een adequaat beheer van de geldstromen van gemeenten, die worden vastgelegd in een Treasury statuut. Dit statuut is in 2024 vernieuwd en bevat nu ook een borgstellingsbeleid.

Bij een omslagrente boven 0,5% moeten rentelasten en -opbrengsten aan alle programma's worden toegerekend. Voor 2024 was deze rente 0,5%, maar in 2025 stijgt deze naar 1,0%, wat betekent dat de totale rentelasten van ongeveer €1,6 miljoen en renteopbrengsten van €90.000 over de programma's moeten worden verdeeld.

Volgens de jaarrekening 2023 heeft de gemeente ultimo dat dat jaar €31,3 miljoen aan langlopende geldleningen openstaan. In het vierde kwartaal van 2024 wordt verwacht minimaal €5 miljoen aan nieuwe langlopende leningen aan te trekken, waarvan €1,5 miljoen voor de bouw van het nieuwe IKC De Stuijthoek. Voor 2025 is een extra lening van minimaal €10 miljoen voorzien, plus nogmaals €8,8 miljoen voor de bouw van de nieuwe Stuijthoekschool. Na aflossingen zal de langlopende schuld van de gemeente naar verwachting uitkomen op €47 miljoen per 31 december 2025.

E. Bedrijfsvoering

In 2025 richt het cluster Personeel en Organisatie (P&O) zich op de implementatie van het nieuwe functiemodel en de overstap naar een nieuw personeels- en salarissysteem (PSA) per 1 januari 2026.

In 2024 heeft een onderzoek naar de ICT-dienstverlening aangetoond dat de huidige afspraken met ICT Services Breda verouderd zijn. In het tweede kwartaal van 2025 zal een definitieve keuze worden gemaakt op basis van een aanbestedingstraject, met de bedoeling om in het tweede deel van 2025 de voorbereidingen voor de overstap te treffen, zodat de implementatie in Q2 2026 kan plaatsvinden.

De toename van maatschappelijke en technologische risico's, zoals cybercriminaliteit, vereist extra aandacht voor informatiebeveiliging en privacy. In 2025 worden nieuwe organisatorische en technische maatregelen geïmplementeerd om te voldoen aan de aangescherpte wettelijke eisen voor overheidsorganisaties. De jaarlijkse zelfevaluatie van de Basisinformatiebeveiliging (BIO) via het

verantwoordingsstelsel ENSIA blijft essentieel. In 2025 zal het vastleggen van processen in een Single Point Of Truth (SPOT) systeem verder worden versterkt.

De verbeteringen in rechtmatige inkoop en contractmanagement zijn in 2024 afgerond, met de verwachting dat in 2025 een vernieuwd inkoopbeleid wordt vastgesteld. Dit beleid zal een uitgebreide paragraaf bevatten over Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen en Inkopen, met trainingen om de implementatie in de organisatie te waarborgen.

Het aantal Wet Open Overheid (WOO) verzoeken neemt toe, wat een groeiende druk op de organisatie uitoefent. Momenteel wordt dit binnen de bestaande capaciteit opgelost, maar er wordt gewerkt aan een structurele oplossing voor de toekomst.

In 2025 zullen we de recent doorgevoerde veranderingen in onze Planning & Control (P&C) cyclus opnieuw evalueren, met extra aandacht voor het meerjarenbeeld. Dit is vooral belangrijk gezien de verwachte lagere inkomsten vanuit het Rijk voor de jaren 2026 tot en met 2028.

In 2024 zijn we gestart met de voorbereidingen voor de implementatie van een nieuw financieel systeem. Dit is noodzakelijk omdat de huidige software verouderd en niet toekomstbestendig is. De gunning is in juni 2024 rond, en in het derde kwartaal van 2024 beginnen we met de migratie naar een cloud-gebaseerd systeem. Begin 2025 zullen we in een Software as a Service (SAAS) omgeving werken, waar het nieuwe systeem verder zal worden opgebouwd. We streven er ook naar om alle werkprocessen binnen de financiële functie zo veel mogelijk te automatiseren.

Tevens zal het intranet van de gemeente Drimmelen verder worden ontwikkeld in lijn met andere technologische ontwikkelingen. We willen de informatievoorziening verbeteren door terugkerende lunchbijeenkomsten interactiever te maken. Het delen van kennis is een gezamenlijke verantwoordelijkheid die breed in de organisatie moet worden gedragen.

F. Verbonden Partijen

Verbonden partijen zijn samenwerkingsverbanden waarin de gemeente Drimmelen zowel bestuurlijke als financiële belangen heeft. Dit houdt in dat de gemeente medeverantwoordelijk is en risico's loopt als deze partijen hun verplichtingen niet nakomen. Met de inwerkingtreding van de nota Verbonden Partijen op 1 januari 2024, is de visie op het beheer van deze partijen vastgelegd. Deze visie, die door de West-Brabantse gemeenten is gedeeld, benadrukt het belang van een duurzame financiële en bestuurlijke relatie voor efficiëntere uitvoering van taken en het verhogen van maatschappelijk rendement. Het principe van 'good governance' staat centraal, waarbij sturing, beheersing, toezicht en samenwerking tussen gemeenten en regelingen worden geïntegreerd om maximaal maatschappelijk rendement te realiseren.

G. Grondgebied

De actieve grondposities zijn op dit moment het E-Veld (Terheijden), het Degaterrein en Van Hooijdonkiaan te Lage Zwaluwe, Tuinbouwweg (Woonwagencentrum), Norbartstraat – Romboutstraat (Stuifhoek) en het Dorpshart te Made. Daarnaast zijn er andere grondposities in voorbereiding: De Ligne/Hoogerheide (Made) en Hooge Zwaluwe Zuid te Hooge Zwaluwe.

Voor 2025 wordt voor deze grondposities een positief exploitatieresultaat verwacht. Dit resultaat zal zoals gebruikelijk worden verrekend met de algemene reserve van het grondbedrijf.

H. Wet Open Overheid (WOO)

De Gemeente Drimmelen ligt op schema met de implementatie van de WOO. Vanaf 1 november 2024 worden de eerste categorieën voor actieve publicatie van informatie van kracht. In 2025 zullen we een eigen WOO-jurist werven om de afhandeling van WOO-verzoeken te optimaliseren en het gebruik van externe bureaus te verminderen. De grootste uitdaging is het effectief aansturen op de processen die voortkomen uit de actieve publicatieplicht. We zullen voortbouwen op de organisatie en inzichten die in 2024 zijn ontwikkeld. De WOO-jurist zal profiteren van de samenwerking tussen verschillende afdelingen zoals Documentaire Informatievoorziening, Communicatie en Dienstverlening.

De primaire begroting voor 2025 laat een exploitatieoverschot van € 127.000 zien, met een structureel overschot van € 217.000. Dit betekent dat onze structurele lasten gedekt worden door structurele baten, wat essentieel is voor het behoud van goed toezicht vanuit de provincie.

We staan echter voor een grote uitdaging met het "ravijnjaar" 2026 in het vooruitzicht. Dit jaar zal een aanzienlijke herziening van de gemeentelijke financiering met zich meebrengen door nieuw beleid van het Rijk, wat leidt tot een beperking van de bijdragen uit het Gemeentefonds. Het is belangrijk dat we

hierop voorbereiden en strategische keuzes maken om de continuïteit van de dienstverlening te waarborgen, zonder dat dit resulteert in een onevenredige verhoging van de lokale lasten.

Gezuiverd saldo (bedragen x € 1.000)	Zie tabel	2025	2026	2027	2028
Saldo baten en lasten	Finbgr-A1.1	-1.383 N	-3.308 N	-2.822 N	2.166-
Toevoegingen en onttrekkingen reserves	Finbgr-A1.1	1.510 V	1.596 V	1.561 V	1.476
Begrotingssaldo na bestemming		127 V	-1.711 N	-1.261 N	-690 N
Waarvan incidentele baten en lasten	Finbgr-A4.1	-90 N	-73 N	-95 N	-95 N
Structureel begrotingssaldo		217 V	-1.639 N	-1.166 N	-594 N

De begroting van het jaar 2025 sluit. Dit is een voorwaarde voor het behoud van het repressieve toezicht (lichtste vorm van toezicht) door de provincie. Hiervoor dient het 1ste of het 4de jaar van de meerjarenbegroting sluitend te zijn. Vooral de jaren 2026 en 2027 vertonen een dip en de begroting in het jaar 2028 laat naar verwachting een nadeel zien van ongeveer € 594.000 negatief.

Najaarsnota 2024

Begin dit jaar is er een evaluatie uitgevoerd op onze Planning & Control cyclus. Hieruit kwam naar voren dat er behoefte was aan een meer gestroomlijnde cyclus, zodat de kwaliteit, helderheid en logica van de opeenvolgende producten wordt verbeterd. Een van de aanpassingen is het combineren van de begroting 2025 met de najaarsnota 2024. De najaarsnota 2024 krijgt zo een meer een beleidsmatig karakter, waarin enkel wordt gerapporteerd op de grote afwijkingen ten opzichte van de begroting 2023 en voorjaarsnota 2024.

1. Veilige sport en schoolroutes

Binnen het project Veilige sport- en schoolroutes starten we het onderzoek in de kernen Made en Hooge Zwaluwe. In 2025 worden de maatregelen uit dit onderzoek uitgevoerd, zodat het veiliger is voor kinderen om te voet of op de fiets naar school of sport te gaan in deze kernen. Hiervoor wordt in de najaarsnota € 300.000,- vrijgemaakt. Dit wordt gedekt uit de reserve Bovenwijkse voorzieningen.

2.. Actualisatie grondexploitatie

De negatieve effecten vanuit de actualisatie van de grondexploitaties kunnen volledig worden verrekend met de Algemene reserve Grondbedrijf. Deze hebben daarom geen direct effect op het exploitatie resultaat voor 2024.

3. Jeugdzorg

De Regio WBO Jeugd heeft een tweede kwartaalprognose afgegeven voor 2024. Voor enkele zorgcategorieën is de inschatting van deze prognose, voor geheel 2024, nog te onzeker. Daarom is gekozen om een deel van deze stijging op te nemen in de risicoparagraaf. Dit betreft met name de zogenaamde "incidentele" zorgkosten, zoals JeugdzorgPlus. Het door ons als reëel te verwachten effect van € 200.000 nadelig is opgenomen in de najaarsnota.

4. Algemene uitkering

De effecten van de septembercirculaire, € 55.739 positief, ten opzichte van de meicirculaire voor het jaar 2024, zijn opgenomen in de najaarsnota.

5. Voorzieningen

Voor het jaar 2024 wordt verwacht dat de kosten in verband met uitdiensttreding van medewerkers met een regeling en de bijbehorende toekomstige uitkeringsverplichtingen, zullen toenemen met een bedrag van € 273.433.

Programma's

Inleiding programma's

In het programmaplan staan de programma's uit het coalitieakkoord "Bouwen aan een duurzaam, sociaal en veilig Drimmelen":

- Programma 1 - Burger en bestuur
- Programma 2 - Openbare ruimte
- Programma 3 - Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie
- Programma 4 - Sociaal domein

Elk programma is uitgewerkt in:

- Thema's uit het coalitieakkoord;
- per thema; de beoogde maatschappelijke effecten (Wat willen we bereiken?), hoe we gaan dat bereiken (Wat gaan we ervoor doen?) en met welk resultaat;
- prestatie-indicatoren;
- de raming van baten en lasten (Wat gaat het kosten?)

Programma's en doelstellingen uit het coalitieakkoord gelden voor de hele raadsperiode. In deze begroting staan de ambities voor het begrotingsjaar 2025.

1. Burger en bestuur

1.1 Veiligheid

Wat willen we bereiken?

Een leefbare en veilige samenleving

De gemeente staat in verbinding met de dorpen. We denken samen met inwoners over veiligheidsvraagstukken en oplossingen na. BOA-s en Politie handhaven de veiligheid waar dat nodig is.

Prestatie-Indicatoren thema 1.1	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Status
1. Aantal HALT-verwijzigingen	7	8	8				
2. Aantal Melding Jeugdoverlast	123	120	115				
3. High Impact Crimes: Aantal WOS-feiten	42	45	42				
4. Awareness vergoten en gerichte acties uitvoeren	niet op niveau	op niveau	goed op niveau	goed op niveau	goed op niveau	goed op niveau	
5. Zorg en Veiligheid: Overlastgevende incidenten	99	89	80				

Activiteiten thema 1.1	Status
Controles op leegstand / vergunning verlening	
Geavanceerde technieken	
Voorlichting	
Verminderen overlast	

Wat gaan we daarvoor doen?

Controles op leegstand/vergunning verlening

Status

Op schema

Aandacht voor (kwetsbare) leegstand en ondermijnende criminaliteit.

Waar staan we?

Spookbewoning (kwetsbare leegstand) brengen we samen met het RIEC in kaart met een tool spookbewoning. De tool laat woningen zien die onterecht lang leeg staan en misschien gebruikt worden voor criminele doeleinden. Begin 2025 controleren we hierop vanuit de tool integrale controles.

Geavanceerde technieken

Status

Op schema

Met het uitvoeringplan cameratoezicht nemen we maatregelen in situaties die bij herhaling zorgen voor overlast en (gevoelens van) onveiligheid bij inwoners.

Waar staan we?

Het uitvoeringsplan wordt ingezet om bij overlastplaatsen tot de juiste inzet te komen. Geavanceerde technieken zullen altijd bekeken en afgewogen worden.

Op het gebied van verkeersveiligheid wordt er op de Batterij in het dorp Drimmelen ingezet op cameratoezicht. In 2025 zullen de resultaten van het cameratoezicht zichtbaar worden. We gebruiken de beelden voor aanpak van overtredingen om overtredingen aan te pakken en waarborgen van naleving van verkeersregels.

Voorlichting

Status

Op schema

Topprioriteit is voorkomen dat kinderen en jongvolwassenen aan de drugs gaan of op het slechte pad belanden. Voorkomen is beter dan genezen. Scholen, verenigingen, jeugdwerkers en ouders hebben samen een belangrijke rol in voorlichting en vroeg signaleren van problemen. Hier moet meer aandacht voor komen.

Moedige Moeders blijft onderdeel van het standaard aanbod van de gemeente. Zo zijn ook ouders, broers en zussen goed geïnformeerd over gevaren van drugs. Ze kunnen bij elkaar terecht voor steun en advies.

Waar staan we?

Kinderen en jongvolwassenen krijgen op verschillende manieren informatie en voorlichting over drugs. In 2025 gaan we samen met Gemeente Geertruidenberg een nieuw preventieplan alcohol en drugs opstellen.

Verminderen overlast

Status

Op schema

BOA's en beleidsmedewerkers Openbare Orde en Veiligheid zorgen preventief en repressief voor een betere woon-, werk- en leefomgeving van inwoners, ondernemers en bezoekers. Zie voor meer informatie Programma 2. Openbare Ruimte.

Waar staan we?

BOA's hebben meer capaciteit en zullen wijkgericht gaan werken. Door meer zichtbaarheid en een aanspreekpunt te zijn voor inwoners wordt het vertrouwen vergroot en daarmee ook de kans op overlast verkleind. Een campagne om de meldingsbereidheid te vergroten zal bijdragen aan een verdere inperking van overlast.

1.2 Dienstverlening en samenwerking met de inwoners

Wat willen we bereiken?

Investeren in de relatie met onze inwoners

Lage opkomsten bij de gemeenteraadsverkiezingen maken het noodzakelijk om meer te investeren in de relatie met onze inwoners. Bovendien heeft de landelijke toeslagenaffaire het vertrouwen in de overheid ernstig beschadigd.

We zullen meer de dorpen in moeten om met onze inwoners het gesprek aan te gaan, het vertrouwen te verdienen en initiatieven meer en meer te omarmen. Het dorpsgericht werken met vaste aanspreekpunten per dorp moet daar een belangrijke rol in spelen. De energietransitie en het werken aan aardgasvrije wijken zijn bij uitstek onderwerpen die we op die manier aan moeten gaan pakken.

Prestatie-Indicatoren thema 1.2	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Status
Invlbare pdf's	42	30	30	30	30	30	
Digitalisering, aantal producten online als pdf	30	46	46	46	46	46	
Wachttijd in minuten in de hal	2	2	2	2	2	2	
Afhandeltijd in minuten, aan de balie	10	10	10	10	10	10	

Activiteiten thema 1.2	Status
Begrijpelijk communiceren	
Burgerparticipatie	
Dienstverleningsconcept	
Versterken contact burgers	

Wat gaan we daarvoor doen?

Begrijpelijk communiceren

Status

Op schema

We gaan verder investeren in begrijpelijk taalgebruik door medewerkers van de gemeente. Verder blijven we ons richten op laaggeletterdheid en het gebruik van veel beeldcommunicatie.

Waar staan we?

We herschrijven de complete inhoud van de website voor optimale toegankelijkheid. De nieuwe website gaat live in het vierde kwartaal. Er is een interne prijsvraag voor schrijven in begrijpelijke taal.

Burgerparticipatie

Status

Op schema

We gaan met inwoners praten om beter beleid en betere plannen te maken. We gaan op zoek naar de zwijgende meerderheid. In overleg met inwoners, gemeenteraad, collega's en deskundigen maken we een Denk- en werkwijzer. Met als doel een (verplichte) participatieverordening. De Denk- en Werkwijzer is de uitwerking van de Visie dorpsgericht werken.

Waar staan we?

Het college is op 20 augustus 2024 akkoord gegaan met de Werkwijzer. Op 12 september 2024 is het Participatiebeleid (de Denkwijzer) vastgesteld in de gemeenteraad. Nu kunnen we starten met de uitvoering van het beleid.

Dienstverleningsconcept

Status

Op schema

Het dienstverleningsconcept is in november 2023 door de Raad vastgesteld. In dit concept staat hoe we diensten organiseren op basis van leidende waarden uit de visie dienstverlening. En hoe we de komende jaren vorm geven aan dienstverlening. Het concept is onze leidraad in de organisatie. Het zorgt voor continue verbetering van dienstverlening die aansluit bij de behoeften van inwoners en bedrijven.

Waar staan we?

De principes uit de visie en de uitwerking in het dienstverleningsconcept zijn de richting voor doorontwikkeling. In het uitvoeringsplan staat wat we hier stap voor stap gaan doen. Elk kwartaal praten we het managementteam bij over voortgang van projecten. Zo nodig sturen we dan bij. Bijna alle projecten lopen op schema.

Versterken contact burgers

Status

Op schema

We gaan verder investeren in participatie. Dit doen we door het participatiebeleid dat is vastgesteld door de gemeenteraad uit te voeren en met een communicatie-oog hierop in te spelen.

Waar staan we?

Burgemeester en wethouders bezoeken bedrijven en maatschappelijke instellingen. We zorgen dat iedereen mee kan doen (participatie). Vooraf vragen we inwoners hoe ze denken over nieuw beleid.

1.3 Levendige dorpen

Wat willen we bereiken?

De sociale samenhang van onze dorpen moet worden versterkt

Drimmelen bestaat uit 6 levendige dorpen. De saamhorigheid en de leefbaarheid zijn goed en het organiserend vermogen van de dorpen is groot. Wij faciliteren dat door in overleg te gaan met de dorpen, door initiatieven te ondersteunen en door ervoor te zorgen dat in ieder dorp een gezellig en voor iedereen toegankelijk dorps huis is.

Activiteiten thema 1.3	Status
Visie Wagenberg	
Doorontwikkeling dorpsgericht werken	
Invoering participatiebeleid	
Visie Lage Zwaluwe	

Wat gaan we daarvoor doen?

Visie Wagenberg

Status

Op schema

Een leefbare samenleving speelt zeker ook in Wagenberg. Samen met de inwoners werken we aan behoud van het dorps hart, opknappen Van Den Elsenplein, sporthal Driedorp, gemeenschapshuis Plexat en andere maatschappelijke voorzieningen.

Waar staan we?

We maken nu een Plan van Aanpak, in contact met Dorpsraad Wagenberg. We beginnen in september met uitvoering van dat plan. Er komt een kerngroep met mensen uit Wagenberg en medewerkers van de gemeente, begeleid door een adviesbureau. De kerngroep gaat nauw samenwerken aan een visie.

Doorontwikkeling dorpsgericht werken

Status

Op schema

We hebben een nieuwe aanpak dorpsgericht werken. Eind 2025 gaan we deze evalueren. Is het resultaat positief? Dan rollen we de aanpak uit naar alle dorpen.

Waar staan we?

Het plan voor de doorontwikkeling van dorpsgericht werken is voor de zomer door het college vastgesteld. We gaan werken met ambtelijke aanspreekpunten voor Lage Zwaluwe, Hooge Zwaluwe en Wagenberg. Ná de zomer komen er aanspreekpunten. Eind 2025 gaan we dit evalueren. Zijn de ervaringen positief? Dan komen er ook aanspreekpunten voor de andere dorpen. De subsidieregeling ‘Samen aan de Slag’ is geëvalueerd en aangepast.

Invoering participatiebeleid

Status

Op schema

We willen meer gesprekken met inwoners voor beter beleid en betere plannen. Een doel is de zwijgende meerderheid vinden. In 2024 stelden we de nota Participatiebeleid vast, voor meer structuur en éénduidigheid bij participatie. Er komt een ondersteunende participatie-adviseur.

Waar staan we?

Op 12 september 2024 ging de gemeenteraad akkoord met het Participatiebeleid. Dit najaar werven we de participatiemedewerker.

Visie Lage Zwaluwe

Status

Op schema

Dorpsvisie Lage Zwaluwe is op 27 juni 2024 gewijzigd vastgesteld. Er wordt gewerkt aan z.g. quick wins en ook aan langdurige opgaven. Zo worden aan de Dirk de Botsdijk de markeringen hersteld op het fietspad en de 2 versmallingen van de Dirk de Botsdijk, de Onderstraat onderzocht als fietsstraat en een snelheidsdisplay wordt geplaatst aan de Loonsedijk om aandacht te vragen voor snelheidsverlaging. De twee grotere en langdurige opgave zijn de ontwikkeling van het centrale dorpshart en de zone Flierstraat-Ameroever. De voorbereidende werkzaamheden voor de ontwikkeling van het centrale dorpshart en gesprekken met de interne organisatie en grondeigenaar zijn gaande. In 2025 wordt het haalbaarheidsonderzoek uitgevoerd.

Waar staan we?

Aan de Dirk de Botsdijk worden de markeringen hersteld op het fietspad en de 2 versmallingen uitgevoerd. De Onderstraat wordt onderzocht als fietsstraat, een snelheidsdisplay wordt geplaatst aan de Loonsedijk om aandacht te vragen voor snelheidsverlaging. De twee grotere en langdurige opgave zijn de ontwikkeling van het centrale dorpshart en de zone Flierstraat-Ameroever. De voorbereidende werkzaamheden voor de ontwikkeling van het centrale dorpshart en gesprekken met de interne organisatie en grondeigenaar zijn gaande. In 2025 wordt een haalbaarheidsonderzoek uitgevoerd.

Wat gaat programma 1 kosten?

Begroting Programma 1 (x 1.000,-)		Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Veiligheid	Lasten	-2.581 N	-2.686 N	-2.930 N	-2.925 N	-2.927 N	-2.922 N
Dienstverlening en samenwerking met de inwoners	Lasten	-3.408 N	-3.069 N	-3.180 N	-3.299 N	-3.373 N	-3.205 N
Levendige dorpen	Lasten	-126 N	-186 N	-283 N	-283 N	-283 N	-283 N
Totaal lasten		-6.115 N	-5.941 N	-6.393 N	-6.507 N	-6.582 N	-6.410 N
Veiligheid	Baten	238 V	14 V	18 V	18 V	18 V	18 V
Dienstverlening en samenwerking met de inwoners	Baten	464 V	663 V	742 V	822 V	879 V	828 V
Levendige dorpen	Baten	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
Totaal baten		702 V	677 V	760 V	840 V	897 V	846 V
Saldo van baten en lasten excl. mutaties reserves		-5.413 N	-5.264 N	-5.633 N	-5.666 N	-5.685 N	-5.563 N
Saldo mutaties reserves		6 V	82 V	47 V	47 V	47 V	47 V
Begrotingssaldo		-5.407 N	-5.182 N	-5.586 N	-5.619 N	-5.638 N	-5.516 N

2. Openbare ruimte

2.1 Natuur en Groen

Wat willen we bereiken?

Meer aandacht voor biodiversiteit en liefde voor natuur door jong en oud

De staat van de natuur in Nederland verslechtert in hoog tempo. Rapport na rapport toont dat aan. Een deel van de achteruitgang heeft te maken met klimaatverandering. In Drimmelen hebben we veel mooie natuur. Het maakt ons tot de blauwgroene gemeente, met de Biesbosch als kloppend hart. Drimmelen wil betere biodiversiteit door ecologisch beheer van watergangen en bermen, meer variatie in beplanting en extensief onderhoud.

Zo kunnen jong en oud (blijven) genieten van mooie natuur. Klimaatverandering zorgt ook in Drimmelen voor hittestress. Dat verminderen we door aanleggen van natuurlijke schaduw- en koelteplekken (dorpsbosjes) in combinatie met betere biodiversiteit.

Prestatie-indicator	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Status
Biodivers inrichten (m2)	1.800	-	1.500	1.500	1.500	1.500	
Planten extra bomen (st)	18,00	21,00	25,00	25,00	25,00	25,00	
Maandelijks schouw openbaar groen voldoet aan afgesproken kwaliteitsniveau	96%	> 90%	> 90%	> 90%	> 90%	> 90%	
Tevredenheid burgers over onderhoud openbaar groen	5,80	6,50	6,50	6,50	6,50	6,50	

Activiteiten thema 2.1	Status
Plaatsen extra bomen (hittestress)	
Vergroten biodiversiteit	

Wat gaan we daarvoor doen?

Plaatsen extra bomen (Hittestress)

Status

Op schema

Bij het (opnieuw) inrichten van groenvoorzieningen is bomen planten onderdeel van klimaatadaptatie. Extra (groepen) bomen in dorpskernen betekent minder hittestress. Een meer diverse soortenkeuze vergroot de biodiversiteit. We leggen in 2025 de eerste dorpsbosjes aan en streven naar nieuwe dorpsbosjes in elke kern. Daar waar mogelijk combineren we geplande werkzaamheden hiermee. Zo vergroten we het groen in de dorpskernen en verbeteren we de natuurbeleving in de dorpen.

Waar staan we?

Bij de reconstructie van de Gomarusstraat in Wagenberg komen er in het plantseizoen (oktober 2024 – maart 2025) extra bomen. Ook planten we extra bomen in de Meidoornlaan en Hoefkensstraat in Made en Wijk nabij haven Terheijden bij dijkverzwaringen. We zijn ver met de inventarisatie voor locaties voor de dorpsbosjes. Na deze stap gaan we met inwoners bepalen hoe we de inrichting vormgeven.

Vergroten biodiversiteit

Status

Op schema

In 2025 werken we samen met partners aan de uitvoering van het actieplan biodiversiteit. Hierin staan veel concrete acties opgenomen, waarmee we in 2024 al zijn gestart. We leggen hierbij de verbinding met andere beleidsterreinen. Denk hierbij aan de vergroening van onze schoolpleinen. We blijven onze bermen ecologisch beheren, waarbij veiligheid voor mens en dier voorop staat. We geven uitvoering aan de motie “groenonderhoud aanpassen” van de gemeenteraad.

Waar staan we?

In 2024 kwam er een nieuw actieplan biodiversiteit (2024-2025) met concrete acties. We hebben dit jaar verschillende acties uitgevoerd, zoals de deelname aan het NK-tegelwippen en Ervenplus, het vergroenen van schoolpleinen, het uitdelen van geboortebomen en fruitbomen (november), het promoten van de Tuinklimaatcoach en het opzetten van beleid rondom natuurinclusiviteit. Met het ecologisch inrichten van rotondes, het vergroten van de biodiversiteit in en aan de brandput in Lage Zwaluwe en het omvormen van monotone graslanden naar kruidenrijke graslanden zijn we concrete stappen aan het zetten.

2.2 Verkeer en inrichting openbare ruimte

Wat willen we bereiken?

Veiliger maken van alle kernen voor alle weggebruikers

Voor leefbare dorpen verbeteren we de bereikbaarheid, bijvoorbeeld:

- kinderen veilig naar school
- iedereen veilig naar sportlocaties
- auto in de buurt parkeren
- gemakkelijk naar lokale winkels
- openbaar vervoer (OV) blijft beschikbaar
- is er geen OV, dan is er een alternatief
- oplossingen waar gemengd verkeer gevaar oplevert. Bijvoorbeeld splitsen zwaar en langzaam verkeer, tegenhouden of beperken ongewenst verkeer.

Prestatie-indicator	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Status
Onderhoudsniveau wegen Kwaliteit B (ingedikt)	96%	> 90%	> 90%	> 90%	> 90%	> 90%	
Onderhoudsniveau voetpaden en hoofdfietspaden Kwaliteit B	96%	> 90%	> 90%	> 90%	> 90%	> 90%	
Plaatsen Laadpalen (st)	-	-	30,00	30,00	30,00	30,00	
VerLeden armaturen (st)	-	-	150,00	150,00	150,00	150,00	

Activiteiten thema 2.2	Status
Behouden mobiliteit	
Landbouwverkeer op N285	
Realisatie bypass Zoutendijk	
Reconstructie Zeggelaan	
Rotonde Godfried Schalckenstraat	
Veiligere fietsroutes	
Verminderen vrachtverkeer kernen	
Visie Lage Zwaluwe (omleiding Flierstraat)	
Fietsveiligheid Zonzeelseweg	

Wat gaan we daarvoor doen?

Behouden mobiliteit

Status

Op schema

Het openbaar vervoer en de deeltaxi zorgen voor een optimale bereikbaarheid van de dorpen en houden de leefbaarheid mede in stand. Goede voorzieningen zoals belangrijke OV-knooppunten en plaatsen verbeteren bereikbaarheid.

Waar staan we?

In de nieuwe concessie van het OV vervallen geen routes binnen Gemeente Drimmelen. Het realiseren van de belangrijke knooppunten loopt vertraging op zoals Wagenberg. Voordat we hiermee verder kunnen wachten op de uitspraak van de Raad van State over het bestemmingsplan in Wagenberg. Begin 2025 plaatsen we digitale OV-informatieborden in Wagenberg en Made. We starten met fietskluizen in Made en Lage Zwaluwe, sommigen met een laadpunt. Ook hier verwachten we vertraging, omdat nutsbedrijven veel tijd nodig hebben voor aansluitingen.

Landbouwverkeer op N285

Status

Vertraagd

We starten met hulp van de Provincie nog deze collegeperiode een proef met landbouwverkeer op de N285. Zo ontlasten we Wagenberg en Terheijden.

Waar staan we?

De provincie was in het begin absoluut geen voorstander van Landbouwverkeer op de N285. Na veelvuldig overleg en een onlangs aangenomen motie in de Provinciale Staten is er enige ruimte ontstaan. We overleggen nu over een pilot op de N285 met als doel deze in 2025 uit te voeren.

Realisatie bypass Zoutendijk

Status

Op schema

We realiseren een bypass voor zwaar verkeer. De compensatie voor natuur is geregeld via het bestemmingsplan.

Waar staan we?

Het bestemmingsplan is door de raad goedgekeurd. Er is geen beroep aangetekend bij de rechtbank en het bestemmingsplan is definitief. Het definitief ontwerp is bijna gereed, de voorbereidingen voor het bestek zijn in volle gang. Door de slappe ondergrond moeten we voorbelasten, zodat de weg nadien niet gaat zakken. Het traject voor de bypass passeert een hogedruk-gasleiding van Enexis en een transportleiding van Brabant Water. Deze leidingen moeten worden aangepast of omgelegd voorafgaand aan het voorbelasten. Verder voeren we volgens het bestemmingsplan het ecologisch protocol door. We onderzoeken mogelijkheden voor een kortere uitvoeringstermijn. Met ProRail werken we aan het beveiligen van de spoorwegovergang Zoutendijk. De aankoop van percelen ligt bij de notaris.

Reconstructie Zeggelaan

Status

Op schema

De geplande herinrichting van de Zeggelaan in Terheijden vraagt om een evenwichtige keuze in de aanleg van groen en parkeervakken.

Waar staan we?

In juni 2024 startten we met de uitvoering. We zorgden dat het Openbaar vervoer toch nog naar de rotonde Ruitersvaartseweg rijdt. Het eerste deel is voor de zomer al aangepakt en geasfalteerd. Na de bouwvak gaan we verder.

Rotonde Godfried Schalckenstraat

Status

Vertraagd

We maken een rotonde bij de Godfried Schalckenstraat-Haasdijk voor betere verkeersveiligheid op de doorgaande route in Made.

Waar staan we?

In juli 2024 was de aanbesteding van de rotonde. De uitvoering start na de vergunningen en werkzaamheden door nutsbedrijven. De nutsbedrijven hebben veel werkzaamheden op dit traject en

hebben moeite met de afgesproken planning. We overleggen om de werkzaamheden slim te combineren en mogelijke vertraging te beperken. Er zijn bezwaren tegen de noodzakelijke kapvergunningen. We willen deze zorgvuldig afhandelen. Daarom zal het werk in 2025 starten.

Veiligere fietsroutes

Status

Op schema

In ieder dorp komt een veilige 'Sport- en Schoolroutes'. Langs deze routes loopt of fietst iedereen veilig naar school of sportvereniging.

Waar staan we?

In juni 2024 begon de aanleg van maatregelen in Wagenberg, we passen kruisingen aan, we wijzigen onveilige verkeerssituaties en passen slimme verlichting toe bij oversteekplaatsen. De verwachting is dat in het eerste kwartaal van 2025 alle werkzaamheden zijn afgerond.

In Lage Zwaluwe en Terheijden presenteren we in oktober de voorgenomen maatregelen. Daarna start de uitvoering, die we volgens planning in de zomer van 2025 afronden.

In november 2024 begint het onderzoek in Made, Hooge Zwaluwe en Drimmelen. De maatregelen die voortkomen uit dit onderzoek voeren we ook in 2025 uit.

Rond de scholen in alle kernen frissen we het straatmeubilair op.

Verminderen vrachtverkeer kernen

Status

Vertraagd

Het vrachtwagenverbod in de diverse kernen blijft en we gaan gericht handhaven.

Waar staan we?

In het handhavingsplan staan acties voor minder doorgaand vrachtverkeer in de kernen. Dat doen we minimaal eens per kwartaal.

Op de Batterij in Drimmelen hebben we camera's geplaatst. Deze camera's registreren 24 uur per dag het vrachtverkeer en de bussen door de Batterij.

In het voorjaar kwam er op verzoek van de gemeente een flitspaal in de Crullaan in Made. De flitspaal stond er 3 maanden. In het najaar (september – oktober) komt de flexflitser terug in de Crullaan.

Visie Lage Zwaluwe (omleiding Flierstraat)

Status

Op schema

Er is een optie voor een volwaardige rondweg bij de Flierstraat om de haven in Lage Zwaluwe beter bereikbaar te maken. Deze optie verbinden we aan de kansen van bedrijvigheid aan de Louisepolder. Langs de zuidkant van Lage Zwaluwe onderzoeken we mogelijkheden voor minder overlast.

Waar staan we?

We hebben een Verkeerscirculatieplan laten opstellen uit voor de hele kern Lage Zwaluwe. De conclusies analyseren we. Dit verwachten in het najaar af te ronden. In de verdere uitwerking van het proces om te onderzoeken of een rondweg haalbaar is, worden bewoners betrokken.

Fietsveiligheid Zonzeelseweg

Status

Op schema

Omdat de bypass Zoutendijk voor meer zwaar- en landbouwverkeer op de Zonzeelseweg zorgt, nemen we maatregelen voor de veiligheid van fietsers. De Zonzeelseweg is namelijk onderdeel van het fietsroutenetwerk. We willen fietsers en zwaar verkeer scheiden. Daarom leggen we een vrijliggend fietspad aan.

Waar staan we?

In overleg met bewoners hebben we recent het definitief ontwerp vastgesteld. De afspraken met bewoners komen in het definitieve ontwerp. Het aanbestedingsproces start binnenkort.

2.3 Water

Wat willen we bereiken?

Klimaatadaptatie: een water -en volksgezondheidsveilige omgeving

In het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie (DPRA) staan uitgangspunten voor het adapteren van klimaatveranderingen. Adaptatie betekent niet voorkomen, maar leren omgaan met veranderende omstandigheden. We willen de gevolgen van klimaatveranderingen beperken. We ondernemen actie voor beperkte wateroverlast bij extreme regenbuien en houden rekening met droogte, hitte en hoge rivierstanden. Dit heeft bijvoorbeeld gevolgen voor woningbouw of andere ruimtelijke ontwikkelingen.

Prestatie-indicator	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Status
Vervangen verharding door Groen/ groene verharding (m2)	2900	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	

Activiteiten thema 2.3	Status
Water	
Dijkverzwaren	

Wat gaan we daarvoor doen?

Water

Status

Op schema

We werken samen met gemeenten Altena, Geertruidenberg, Oosterhout, Brabant Water, Provincie Noord-Brabant en waterschappen Rivierenland en Brabantse Delta aan het uitvoeringsplan DPRA. In het plan staan communicatie, hittestress en beperken van wateroverlast. In 2025 gaan we verder aan de slag aan de slag met thema hitte. Eind 2024 / begin 2025 ronden we het (regionale) hitteplan af en bepalen we hoe we hier gezamenlijk verder aan willen werken. We stellen daarbij ook een plan op om gebruik te kunnen maken van de nieuwe provinciale bijdragenregeling.

Vanuit de nieuwe (landelijke) DPRA-cyclus gaan we nieuwe stresstesten uitvoeren. De doelstellingen en acties uit ons eigen uitvoeringsprogramma klimaatadaptatie blijven we uitvoeren.

Tot slot stellen we ons kritisch op tegenover de provinciale aanwijzing van een drinkwaterreserveringsgebied nabij Wagenberg. We houden deze ontwikkeling in de gaten en waar nodig dienen we zienswijzen in tegen provinciale besluiten.

Waar staan we?

In 2023 kregen we subsidie voor een watersnelweg in Made. De voorbereidingen begonnen afgelopen voorjaar. In 2025 starten we met de aanleg van het gescheiden rioolstelsel en de retentievoorzieningen.

Dijkverzwaring

Status

Op schema

Het waterschap heeft de taak de dijken veilig te houden. Daarvoor doet zij regelmatig onderzoek naar hoogte en sterkte van dijken. Dit gaat om primaire keringen (langs Amer en Amertak) en secundaire keringen (langs de Mark).

Waar staan we?

In 2024 legde het waterschap de laatste verhogingen aan van de dijk langs de Mark. We verfraaien de keermuur in de Haven van Terheijden, in overleg met bewoners. Het eerste ontwerp is binnen.

Wat gaat programma 2 kosten?

Begroting Programma 2 (x 1.000,-)		Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Natuur en groen	Lasten	-2.758 N	-3.242 N	-2.904 N	-2.881 N	-2.848 N	-2.881 N
Verkeer en inrichting openbare ruimte	Lasten	-5.148 N	-5.120 N	-5.889 N	-5.887 N	-5.851 N	-5.866 N
Water	Lasten	-2.587 N	-2.497 N	-2.934 N	-2.960 N	-2.853 N	-2.811 N
Totaal lasten		-10.493 N	-10.859 N	-11.727 N	-11.727 N	-11.552 N	-11.558 N
Natuur en groen	Baten	27 V	5 V	5 V	5 V	5 V	5 V
Verkeer en inrichting openbare ruimte	Baten	477 V	170 V	208 V	208 V	209 V	209 V
Water	Baten	3.291 V	3.697 V	4.182 V	4.232 V	4.280 V	4.310 V
Totaal baten		3.795 V	3.872 V	4.396 V	4.446 V	4.494 V	4.524 V
Saldo van baten en lasten excl. mutaties reserves		-6.700 N	-6.986 N	-7.331 N	-7.279 N	-7.058 N	-7.034 N
Saldo mutaties reserves		474 V	1.096 V	775 V	770 V	748 V	748 V
Begrotingssaldo		-6.225 N	-5.889 N	-6.555 N	-6.510 N	-6.311 N	-6.286 N

3. Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie

3.1 Woningbouw en ruimte

Wat willen we bereiken?

Voldoende woningen bouwen in alle kernen en alle prijsklassen

Omschrijving

Voor leefbaarheid van de dorpen is het belangrijk dat we genoeg woningen bouwen. Bouwen, bouwen, bouwen is het motto van de komende jaren. Bouwen voor ouderen, voor een fijn huis waar ze vitaal oud worden. Bouwen voor jongeren, om uit te vliegen in hun eigen woonplaats. Ons doel is doorstroming op de woningmarkt en woningen voor ieders portemonnee. Deze woningen bouwen we volgens de Drimmelense Norm: energieneutraal, natuurinclusief, rekening houdend met het klimaat.

Scherpe keuzes op ruimtelijk gebied

We zijn trots op ons buitengebied en willen dit nog beter maken. Grote ruimtelijke opgaven zoals energietransitie vragen scherpere keuzes. Dit vraagt ook aanscherping van ons beleid. De omgevingsvisie geeft inwoners en ondernemers ruimte voor eigen initiatieven en gezamenlijke projecten voor hun dorp en buitengebied. Tegelijkertijd verwacht de provincie dat wij duidelijk aangeven welke ontwikkelingen wij willen op grote lijnen en in welk gebied. De uitgangspunten van de raad in de omgevingsvisie en toekomstvisie zijn onze leidraad.

Subdoelen:

- De bouw van nieuwe woningen versnellen van 100 naar 200 woningen per jaar, met nadruk op 2022-2026.
- Voldoende betaalbare woningen bouwen en houden, aansluitend bij de Woondeal.
- Nieuwe plannen liggen in een groene omgeving en zijn duurzaam, natuurinclusief en energieneutraal.
- Actualiseren ruimtelijk beleid voor meer helderheid.

Prestatie-Indicatoren thema 3.1	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Status
Opgeleverde nieuwbouw woningen / appartementen	47	200	200	200	200	200	
Aantal nieuwbouwwoningen / appartement start bouw *	138	200	200	200	200	200	

Activiteiten thema 3.1	Status
Bouw 100 duurzaam verplaatsbare woningen	
Bouw 800 woningen in deze coalitieperiode, cf. woondeal	
Opstellen Omgevingsplan	
Actualiseren Omgevingsvisie	
Volkshuisvestelijke instrumenten	
Herstructurering en transformatie	
Herzien Beleid huisvesting arbeidsmigranten	
Brabants Programma Landelijk gebied	
Ruimte voor ruimte	
Huisvesting aandachtsgroepen	

Wat gaan we daarvoor doen?

Bouw 100 duurzaam verplaatsbare woningen

Status

Vertraagd

De behoefte aan woningen is groot. Daarom willen we deze coalitieperiode naast reguliere woningen ook tiny houses en tijdelijke woningen realiseren.

Waar staan we?

In 2024 zetten we belangrijke stappen in de realisatie van 100 tijdelijke woningen, woonunits en tiny houses voor een brede doelgroep. De kavels voor 5 tiny houses op het E-Veld Terheijden zijn verkocht en de units komen er nog dit jaar.

In september en oktober 2024 neemt Woonvizier 16 tijdelijke woningen in gebruik aan de Markstraat in Terheijden.

Voor De Ligne in Made zijn de onderhandelingen met Woonvizier over tijdelijke woningen in de afrondende fase. We komen hier naar verwachting uit op circa 25 woningen. Het is de bedoeling om in december 2024 te beginnen met bouwrijp maken van het terrein.

Over tijdelijke woningen aan de Lageweg in Terheijden zijn we nog volop aan het studeren welke mogelijkheden het perceel biedt. We willen de grond zo optimaal mogelijk inzetten. De uitvoering vindt op zijn vroegst in 2025 plaats.

Bouw 800 woningen

Status

Op schema

We willen per jaar starten met de bouw van gemiddeld 200 woningen. De verdeling in segmenten vindt plaats volgens het vastgestelde programma Wonen en de regionale Woondeal. Aan het eind van de collegeperiode in 2026 moet Drimmelen 800 woningen rijker zijn ten opzichte van 2021, verdeeld over alle dorpen. In 2025 verwachten we te starten met het bouwen van enkele grotere projecten zoals:

De Biezen fase 1 en fase 2 Lage Zwaluwe, 69 woningen, Made Oost II fase 1 131 woningen, De Ligne Made, met ongeveer +/- 25 reguliere woningen en 30 verplaatsbare woningen, Molenweel fase 1 Terheijden, 61 woningen, Verlengde Elsakker fase 1 Wagenberg, 40 woningen.

Uiteraard volgen er ook nog kleinere projecten. Verder hopen we te starten met het bouwrijp maken van de Rietlanden in Drimmelen en wijzigen van het Omgevingsplan voor bouwplan Hooge Zwaluwe Zuid en voor Made Noordwest. Via de halfjaarlijkse raadsbrief geven we u meer gedetailleerde informatie.

Waar staan we?

Na een dip in 2023, verwachten we in 2024 onze doelstelling van gemiddeld 200 woningen start bouw ruim te halen. De huidige planning gaat uit van 317 woningen.

Opstellen Omgevingsplan

Status

Op schema

Onder de Omgevingswet heeft elke gemeente één Omgevingsplan voor haar grondgebied in de plaats van losse bestemmingsplannen. Het Omgevingsplan heeft gemeentelijke regels voor fysieke leefomgeving. Sinds het in werking treden van de Omgevingswet bestaat het Omgevingsplan van rechtswege. Dit tijdelijke Omgevingsplan met de huidige bestemmingsplannen, regels uit gemeentelijke verordeningen en rijksregels (bruidsschat) zetten we stapsgewijs om naar een Omgevingsplan nieuwe stijl. Hiervoor hebben we tijd tot 2032.

Waar staan we?

Voor de ontwikkeling van het Omgevingsplan is er een implementatieplan. We kiezen voor gebiedsgerichte aanpak. Bij de ontwikkeling van het Omgevingsplan sluiten we aan op het initiatief van de Provincie om samen op te trekken met andere gemeenten.

Actualiseren Omgevingsvisie

Status

Op schema

Een actuele omgevingsvisie is belangrijk om mee te gaan met ontwikkelingen in de maatschappij. Deze vereisen betere sturing en heldere visie vanuit overheidsinstellingen, zoals gemeenten. De omgevingsvisie moet concreet maken wat al in andere beleidsdocumenten staat (toekomstvisie Drimmelen 2040). Volgens planning starten we in 2024 met actualisatie en maken we dit eind 2025 af.

Waar staan we?

Er is een projectopdracht opgesteld voor de eerste fase van de actualisatie van de omgevingsvisie. Dit jaar zullen de thema's worden geïnventariseerd die een plek krijgen in de geactualiseerde visie. Op basis van die inventarisatie zal het vervolgtraject worden vastgesteld en een plan worden opgesteld voor de participatie.

Volkshuisvestelijke instrumenten

Status

Vertraagd

We willen inwoners voldoende kans bieden op een betaalbare koopwoning. Voor dit doel onderzoeken we binnen de wet passende instrumenten.

Waar staan we?

Om een opkoopbescherming in te stellen, moeten we met een onderzoek woningschaarste aantonen voor de beoogde gebieden. Dit gebeurt regionaal in 2024. Het onderzoek startte in de zomer van 2024 en duurt 4 maanden. Op basis van de resultaten volgt er al dan niet een opkoopbescherming. Daarnaast kijkt het onderzoek ook naar de mogelijkheid om inwoners met een lokale binding voorrang te kunnen geven op de woningmarkt, specifiek wat betreft het betaalbare koopsegment.

Herstructurering en transformaties

Status

Op schema

We willen optimaal ruimtegebruik. Dit betekent meewerken aan transformaties van bijvoorbeeld kantoorgebouwen tot woningen. Ook bekijken we samen met Woonvizier waar we verouderde woonblokken aanpakken.

Waar staan we?

Met Woonvizier stemmen we harde, zachte en mogelijke plannen af en kijken naar potentiële mogelijkheden voor transformatie of herstructurering.

De komende periode maken we samen met zorg en welzijnsorganisaties een gebiedsvisie voor het gebied rond de Wijngaerd in Made. Een visie met voorwaarden op het gebied van wonen, zorg en welzijn om langer zelfstandig thuis te wonen. Aan de hand van de gebiedsvisie is ons doel om in 2024 een intentieovereenkomst te maken.

We verwachten in 2025 de laatste woningen op te leveren in het sociaal cultureel Dorpshart. Op de planning staan ook transformatie van het oude pand van meubelzaak Huijbregts aan de Kloosterstraat en de boerderij aan de Zuideindsestraat.

Herzien beleid huisvesting arbeidsmigranten

Status

Nieuw Beleid

Voor menswaardige en kwalitatief goede huisvesting voor arbeidsmigranten en leefbare dorpen herzien we het huidige beleid huisvesting arbeidsmigranten. In 2025 gaat dit nieuwe beleidskader naar de gemeenteraad.

Waar staan we?

Er is een projectplan en plan van aanpak voor herzien beleidskader. Onderdeel is een integraal projectteam met alle disciplines en afdelingen, om elke stap integraal af te wegen. We betrekken ook stakeholders. Dit zijn inwoners, ondernemers, werkgevers, huisvesters die werken met arbeidsmigranten en uiteraard arbeidsmigranten zelf. Om hen goed te betrekken in het proces is er een participatie- en communicatieplan. Volgens dit plan zijn gedurende de zomer de stakeholders per enquête gevaagd naar ideeën, knelpunten en behoeften. In september zijn er participatiesessies.

Brabants Programma Landelijk Gebied

Status

Op schema

Het Brabants Programma Landelijk Gebied (BPLG) is een initiatief van de Provincie Noord-Brabant. Het richt zich op toekomstbestendige ontwikkeling van het platteland. Het programma speelt in op landelijke doelen, zoals bescherming van natuur en biodiversiteit, verbeteren van water- en bodemkwaliteit en aanpak van stikstofproblematiek. Het BPLG is onderdeel van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) van de Rijksoverheid.

Waar staan we?

Op basis van een houtskoolschets is er een voorontwerp BPLG. Dit is de volgende stap in de wettelijke en provinciale doelen voor natuur, water en klimaat in het landelijk gebied.

Door de ontwikkelingen in het kabinet is er minder geld voor de ambities van de provincie. Dit

betekent niet dat de plannen de prullenbak in gaan of van koers veranderen. De wettelijke doelen en opgaven blijven onverminderd groot.

Huisvesting aandachtsgroepen

Status

Op schema

Er dreigt opnieuw achterstand op de taakstelling huisvesting statushouders. Dat komt voornamelijk omdat veel alleengaande mannen in de gemeente wachten op gezinshereniging. Bovendien is er achterstand bij de IND, waardoor het anderhalf jaar duurt voordat het gezin overkomt. Toewijzen van een gezinswoning doen we wel, maar liever huisvesten we alleengaanden in een eenpersoonswoning. Die zijn er echter maar weinig. Om onze taakstelling toch te kunnen halen, zetten we in op andere middelen. Er is een pilot met het huisvesten van een missie-gezin. Dit gezin verblijft in het buitenland, maar is in de Europese 'Turkije-afspraken' gekoppeld aan Nederland. Daarnaast zoeken we naar een doorstroomlocatie waar we alleengaande mannen tijdelijk kunnen huisvesten, totdat geschikte woonruimte beschikbaar is of gezinshereniging heeft plaatsgevonden.

Waar staan we?

Oekraïense vluchtelingen

In woningen verspreid over de gemeente vangen we Oekraïense vluchtelingen op. Dat gaat goed en de contracten lopen tot maart 2025, met optie tot verlenging. Vanaf half oktober tot eind maart 2025 komen er 32 extra plekken bij in Hotel Trefpunt. De status van Oekraïense vluchtelingen is verlengd tot maart 2026. In oktober/november besluiten we over opvang daarna.

Asiel

De voorbereidingen lopen voor opvang van maximaal 75 asielzoekers op de Brieltjenspolder 18. Zoals het er nu uit ziet gaat de opvang eind oktober open. De tweede locatie is in onderzoek.

Ruimte voor Ruimte

Status

Op schema

In 2019 ging de gemeenteraad akkoord met de Notitie Ruimte voor Ruimte 2019, aansluitend op provinciale beleid. Inmiddels heeft de provincie haar beleid aangepast en zijn er meer mogelijkheden. We willen in 2025 het gemeentelijk beleid herzien binnen de provinciale mogelijkheden.

Waar staan we?

We hebben een vastgestelde projectopdracht. We zoeken een partij die ons kan helpen dit beleid meer in overeenstemming te brengen met de provinciale regeling. We verwachten het beleid in 2025 voor te leggen aan de gemeenteraad.

3.2 Duurzaamheid

Wat willen we bereiken?

Duurzaamheid, minder afval en nieuwe energie

We willen onze blauwgroene gemeente klaarmaken voor een schone en duurzame toekomst. Daarom zetten we grote stappen met de duurzame big five: energietransitie, duurzaam ondernemen & circulariteit, klimaatadaptatie, natuur & biodiversiteit en duurzame mobiliteit. We werken onder andere aan circulariteit, minder huishoudelijk restafval, meer biodiversiteit en minder, schonere en zuinigere verplaatsingen (mobiliteit). Dat gaat ook over veel direct zichtbare dingen, zoals proactief opzetten van een laadpalenstructuur voor fiets en auto, dorpsbosjes aanleggen en gemeentelijke gebouwen verduurzamen.

In de toekomst willen we duurzame energievoorziening, onafhankelijk zijn van fossiele brandstoffen en onze eigen keuzes maken. Uitgangspunt is: iedereen kan meedoen. Betaalbare, betrouwbare en duurzame energie voor alle inwoners! We maken impact met het Energieprogramma, in vijf thema's en maatregelen. Het beschrijft hoe we kijken naar duurzame energie. Wat is nodig voor een succesvolle lokale energietransitie?

Prestatie-indicator	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Status
vergroenen parkeerplaatsen			20	20	20	20	
Aantal bezochte woningen EBT (energieadvies en kleine energiebesparende maatregelen)	250		280	280			
Aantal bezochte woningen door lekcheckers en energieambassadeurs	250		250	250			
Aantal verstrekte subsidies lokale aanpak isolatie	100		320	420	580	400	

Activiteiten thema 3.2	Status
Programma Duurzaamheid	
Elektriciteit	
Warmte	
Bedrijven & Tuinbouw	
Energie-infrastructuur	
Gebouwde omgeving	

Wat gaan we daarvoor doen?

Programma Duurzaamheid

Status

Op schema

Eerste helft 2025 is er een vastgesteld Programma Duurzaamheid en uitvoeringsprogramma 2025-2026 voor de duurzame big five van Drimmelen: energietransitie, duurzaam ondernemen en circulariteit, klimaatadaptatie, natuur en biodiversiteit en duurzame mobiliteit. Het sluit aan bij bestaand beleid en plannen voor deze 5 thema's. Nieuwe maatregelen houden rekening met nieuwe ontwikkelingen in de toekomst. We combineren uitvoering, communicatie en participatie. We pakken

de vijf thema's in samenhang op en koppelen mogelijke kansen. We brengen duurzaamheid zo vroeg mogelijk in bij andere opgaven, zoals bij woningbouw. Deze programmatische aanpak helpt. Er komt een stakeholdersgroep voor regelmatige afstemming over uitvoering en voortgang.

In het nieuwe programma staan indicatoren om tweejaarlijks de voortgang te meten van doelstellingen. Per kwartaal is er een voortgangsbericht.

Waar staan we?

De evaluatie van het huidige Programma Duurzaamheid is klaar. Intern haalden we input op voor het nieuwe programma en spraken met stakeholders. Op 1 oktober is er een bijeenkomst met alle stakeholders voor duurzaamheid. Later dit jaar volgt een tweede bijeenkomst. Uiterlijk eind eerste kwartaal 2025 ligt er een concept van het nieuwe Programma Duurzaamheid en uitvoeringsprogramma 2025-2026. Dan volgt besluitvorming over het nieuwe programma.

Elektriciteit

Status

Op schema

West-Brabant ligt op koers om de doelen te halen van de Regionale Energiestrategie (RES). Opwekking van duurzame energie verloopt goed, mede dankzij een belangrijke bijdrage van de gemeente Drimmelen. Op gebied van wind - en in mindere mate zon - hebben we veel gedaan, zoals zonneparken Klaverspoor en Zonzeel.

In 2025 leveren we met elkaar een nieuwe RES (2.0) op. Was RES 1.0 vooral gericht op individuele doelen per gemeente, RES 2.0 heeft een integrale aanpak. We focussen op het energiesysteem van de toekomst en hoe gemeenten elkaar versterken. Het doel is een duurzaam, robuust en betrouwbaar systeem met plaats voor verschillende soorten energiebronnen (landelijk, regionaal en lokaal). Een belangrijk aandachtspunt is aanpak van netcongestie (overbelasting elektriciteitsnet), dat inzet in de weg staat van duurzame bronnen voor toekomstige energiebehoeften.

Waar staan we?

Op 21 december 2023 verleende de gemeente een omgevingsvergunning aan zonnepark De Bergen. 2 partijen gingen in beroep. De behandeling was op 24 september 2024. Het proces van besluitvorming over de andere 4 parken is nog niet duidelijk. Zonnepark Moerseweg is door de initiatiefnemer aangehouden. Zij hebben meer tijd nodig voor een complete aanvraag. Over de andere 3 parken bepaalt de rechtbank nog binnen welke termijn de gemeente moet besluiten.

Warmte

Status

Vertraagd

Vanaf 2022 werken we aan de transitievisie warmte (TVW). We willen op termijn geen fossiele brandstoffen meer gebruiken voor verwarming van woningen en (bedrijfs)panden. Dit leidde in Drimmelen tot tal van generieke - en gerichte activiteiten in de gebouwde omgeving. Zowel voor duurzame warmte als besparing en isolatie.

De verwachting is dat nieuwe, landelijke wetgeving meer ruimte en bevoegdheden biedt om het proces te versnellen. We sorteren daarop voor met vervolg van de TVW vanaf 2025. We starten ook met een warmteprogramma, de verplichte opvolger van de TVW. Eind 2026 leggen we vast welke wijken en buurten de komende 10 jaar van het aardgas afaan en hoe.

Dit programma maakt de energievisie van Drimmelen duidelijk.. Hoe ziet onze energie- en bronnenmix eruit, welke technische oplossingen kiezen we en wat betekent dat voor inwoners en ondernemers in

de kernen? De nieuwe warmtewet (WCW), en vooral de Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie (Wgiw), geven ons de juridische kaders. Voor het toekomstig warmteprogramma en de nieuwe wetgeving is het belangrijk om ons vanaf 2025 te oriënteren op collectieve warmtesystemen, oprichting van warmtebedrijven of warmtegemeenschappen en de rol en positie van gemeente daarin. Een andere belangrijke ontwikkeling is dat op 1 januari 2027 de levering stopt van warmte via de Amercentrale. Om te verzekeren dat tuinders in Plukmade warmte blijven krijgen, ontwikkelen we daar een project geothermie. We gaan in 2024 een startvergunning aanvragen bij het ministerie van Economische Zaken. Dan volgen ook vergunningaanvragen omgevingswet bij de gemeente .

Waar staan we?

Met de ontwikkeling van duurzame warmte zijn we minder ver dan voorzien. De landelijke wetgeving voor collectieve warmtenetten is er nog niet. De 2 Wijkuitvoeringsplannen (WUP) kosten in de praktijk veel tijd. De ontwikkeling van duurzame bronnen (geothermie) gaat langzaam. Er is wel voortgang op besparing en isolatie. Deels vanwege milde winters en hoge gasprijzen (Russische invasie in Oekraïne). Er is ook een structurele verbetering: het aantal woningen met slechte labels (E, F en G) neemt af en het aantal met energielabel A of B neemt toe. De inspanning van de gemeente speelde hierin een belangrijke rol (inzet Energiebespaarteam, energieambassadeurs en lekcheckers). Net als de continue informatie aan inwoners over belang van lokale energietransitie en een schoon en duurzaam Drimmelen.

Bedrijven & Tuinbouw

Status

Vertraagd

Samen met het bedrijfsleven streven we naar een circulaire - en CO2-arme industrie. We spelen een actieve rol in bestaande en te ontwikkelen bedrijventerreinen. We stimuleren en faciliteren bedrijven om te voldoen aan duurzame wetgeving.

In 2025 onderzoeken we samen met de sector Economie verduurzaming van bedrijventerrein Brieltjenspolder. Het glastuinbouwgebied Plukmade krijgt een vervolg met de energievisie Plukmade. We volgen nauwgezet de ontwikkeling van geothermie en Amernet (collectieve warmtenet). We maken een document met wat er allemaal komt kijken bij verduurzaming van een bedrijventerrein. Bedrijven hebben te maken met wetgeving en verschillende verplichtingen om energie te besparen en verbruik te verduurzamen. De Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant (OMWB) controleert namens de gemeente of bedrijven deze verplichtingen naleven. De OMWB denkt ook actief mee om bedrijven te helpen bij duurzame bedrijfsvoering. Intensieve samenwerking met de OMWB zorgt voor maakt effectieve aanpak.

Waar staan we?

Er wordt vanuit verschillende beleidsdisciplines integraal samengewerkt aan de Brieltjenspolder. Voor glastuinbouwgebied Plukmade komt er een energievisie. RES en gemeenten werken samen op dit thema en wisselen kennis en ervaring uit. Met de omgevingsdienst zoeken we naar effectievere samenwerking. We werken aan de ontwikkeling van de Brabantleiding (warmteleiding tussen Moerdijk en Geertruidenberg). Dat doen we samen met Moerdijk, Geertruidenberg, Amernetgemeenten Breda, Tilburg, Oosterhout en Dongen en Provincie Noord Brabant.

We gaan door met het Energieloket Bedrijven, de lokale vraagbaak voor ondernemers.

Energie-infrastructuur

Status

Nieuw Beleid

De komende jaren zijn er veel grootschalige (energie-)infraprojecten in onze blauwgroene gemeente. Het gebied Drimmelen-Moerdijk-Geertruidenberg is belangrijk voor energievoorziening van Nederland. Het Rijk wil in dit gebied verschillende grootschalige energie-infratracen en werkt aan de projecten/studies:

- Tracé Zuidwest 380 kV Oost van Rilland naar Tilburg
- Tracé 380kV Geertruidenberg naar Craijestein of Krimpen aan de IJssel
- Tracé Nederwiek 3 (energie van wind op zee)
- Delta Rhine corridor (ondergrondse leidingenstrook)
- Programma Verkenning Aanlanding Wind Op Zee, periode 2031-2040
- Warmteleiding van Moerdijk naar Geertruidenberg (Brabantleiding).

Vaak besluiten het Rijk of de Provincie over deze trajecten. Drimmelen kan dit niet tegenhouden. We zetten ons in voor de lasten en de lusten van deze ontwikkelingen en beperken de gevolgen voor leefbaarheid en kwaliteit fysieke leefomgeving. We willen mogelijke aansluiting op deze infrastructuur vergroten voor ondernemers en inwoners. We willen financiële tegemoetkoming om projecten te starten die bijdragen aan leefbaarheid en brede welvaart van de Drimmelse samenleving. Infrastructuur moet niet alleen dóór maar ook vóór Drimmelen zijn.

In 2025 volgen we actief ontwikkelingen rond diverse tracés. We komen op voor de belangen van Drimmelen. In 2025 komt er duidelijkheid over de projecten van het gebiedsfonds Wind op Zee Nederwiek 3. Dit fonds realiseert lokale projecten voor leefbaarheid en brede welvaart. Begin 2026 zijn hiervoor concrete projectplannen. Het Rijk heeft hiervoor middelen beschikbaar gesteld. In onderling overleg binnen de regio en met de Provincie Noord-Brabant is voor de gemeente Drimmelen een bedrag van €11,7 mln gereserveerd. Daarnaast zijn er nog extra gelden beschikbaar, over de verdere verdeling hiervan zullen de samenwerkende gemeenten de komende maanden een besluit nemen.

Waar staan we?

We werken nauw samen met Geertruidenberg, Moerdijk, Provincie en Rijk onder meer aan de Ontwerptafel Powerport regio Moerdijk en samen hebben wij afspraken gemaakt over verdeling van de € 50 miljoen die beschikbaar komt voor de regio uit het gebiedsfonds aanlanding Wind op Zee Nederwiek 3. We hebben intern een programma Grootschalige Energie-Infra Projecten om dit te begeleiden en informeren de gemeenteraad op verschillende momenten over de stand van zaken. Ook hebben we een communicatieplan gemaakt om inwoners en bedrijven actief te betrekken bij deze ontwikkelingen. Daarnaast overleggen we met ZLTO om samen op te trekken bij grootschalige ingrepen in het buitengebied.

Gebouwde omgeving

Status

Op schema

In lijn met het Nationale Klimaatakkoord richten we ons proactief op gebouwde omgeving. Dat staat in de transitievisie warmte (TVW). Gemeenten moeten de regisseursrol pakken en samen met inwoners en ondernemers woningen en (bedrijfs)panden verduurzamen. Drimmelen is voortvarend gestart en ziet de gebouwde omgeving als hét thema om te sturen en duurzame impact te maken. In 2025 ronden we een wijkuitvoeringsplan (WUP) af in Hooge Zwaluwe en Terheijden. Met inwoners ontwikkelde en gedragen plannen geven inzicht in de uitvoering naar aardgasvrije wijken. Voor Terheijden geeft het masterplan van de Traaise Energie Maatschappij (TREM) en de gemeente een heldere richting. Op initiatief van Enexis verzwaren volgend jaar wijken (kabels, stations). Een scan moet duidelijk maken welke maatregelen we gaan nemen om gemeentelijk vastgoed te verduurzamen.

Naast deze aardgasvrije aanpak werken we aan besparing en isolatie. Met het EnergieBespaarTeam

(EBT) komen we bij inwoners thuis voor kleine energiebesparende maatregelen. We kijken samen naar energieverbruik en bespaartips. Soms verwijzen we door naar SWO, onze eigen technisch medewerker, de lekcheckers en/of energieambassadeurs. In totaal selecteerden we 3.000 woningen, die in aanmerking komen voor een bezoek van het EBT.

Volgend jaar beginnen we met een lokale isolatieaanpak, met subsidie van het Nationaal Isolatie Programma (NIP). Met het NIP versnelt de verduurzaming van de gebouwde omgeving in Nederland en in Drimmelen. Een plan van aanpak 2025 richt zich op slecht geïsoleerde koopwoningen. Eigenaren krijgen advies en subsidie om hun woning te isoleren. Dit geldt ook voor inwoners met een energietoeslag.

Waar staan we?

De WUPs zijn tijdrovende trajecten, waarmee we nog geen ervaring hadden. De WUP Hooge Zwaluwe verloopt volgens planning. De WUP Terheijden boekt vooruitgang, maar heeft een doorstart nodig. De huidige aandeelhouders legden het werk aan het warmtenet voorlopig stil en zijn in gesprek met nieuwe investeerders.

In het najaar volgt uitvoering van de Lokale Aanpak Isolatie (LAI) in het kader van de NIP. We wachten op besluitvorming over het Soorten Management Plan (SMP), om tussentijds toch te isoleren. Dit heet de Landelijke aanpak Natuurvriendelijk Isoleren (LNI)

Beleidsplan Afval

Status

Op schema

De afvalstroom moet minder en nóg beter gescheiden. We werken aan bewustwording, stimuleren hergebruik, minder afval en stimuleren scheiding. Gerichte campagnes geven extra aandacht aan inzameling van luiers en beperken zwerfafval. We trekken samen op met onze Zwerf Afval Pakkers en ondernemers. We stimuleren de opkomst van repair cafés en tweedehands winkels en bezien of er op de milieustraat een kringloop nodig en mogelijk is. Uitgangspunt blijft: de vervuiler betaalt.

Waar staan we?

Het huidige Afvalbeleidsplan voldoet nog, dus schrijven we geen nieuw beleid. In de regio onderzoeken we samen circulaire economie. Voor het onderzoek trekken we 2,5 jaar uit. We wachten op de uitkomsten voordat we het beleid actualiseren.

3.3 Economie, recreatie en toerisme

Wat willen we bereiken?

Bloeiende en sterk lokaal verbonden economie

Een sterke en lokaal verbonden economie is belangrijk voor het levendig houden van de dorpen. Om te winkelen, uit eten te gaan, werken en recreëren, en van evenementen te genieten. Lokale ondernemers zorgen voor werkgelegenheid en sponsoren verenigingen. We waarderen ondernemers en zorgen dat zij kunnen blijven ondernemen, groeien en ontwikkelen. Daarom helpen we hen om nieuwe initiatieven te ontplooiën. Het is belangrijk om ondernemers letterlijk ruimte te geven door uitbreiden van bedrijventerreinen. Zo zorgen we voor een gezonde en toekomstbestendige economische sector, werkgelegenheid en vitaliteit van de dorpen. Samenwerking is belangrijk, tussen ondernemers en gemeente en tussen ondernemers onderling.

Drimmelen ontwikkelt zich verder als recreatiegemeente. Aantrekkelijke pijlers zijn de Biesbosch, de Zuiderwaterlinie en het vitale platteland. De Biesbosch is en blijft troef voor natuur en recreatie. Een goede balans daartussen is belangrijk. Dat vraagt goede samenwerking met alle partijen en heldere keuzes. Er moet een betere spreiding komen van toeristen en recreanten. Ruimtelijke ontwikkelingen versterken het toeristisch-recreatief profiel, zoals het Gat van den Ham, Beverpad, dorpsentrees, optimaliseren fietsroutes, Kleine Schans, Haven Terheijden en Ameroever Lage Zwaluwe. We investeren in recreatieve verbindingen over land en water. Zwaartepunt van de recreatieve structuur zijn aantrekkelijke centrumgebieden, havens van Lage Zwaluwe, Terheijden en Drimmelen en het vitale platteland. De gemeente werkt met ondernemers en organisaties op het gebied van recreatie en toerisme, zoals VVV, Recreatief Drimmelen en Toeristisch Traaie. Samen optimaliseren we toeristische recreatie.

Activiteiten thema 3.3	Status
Bedrijventerreinen	
Financiële regelingen	
Samenwerking ondernemers	
Ruimtelijke ontwikkelingen	
Haven Terheijden	
Biesbosch	
Optimaliseren toeristische recreatief product	
Voorzieningen bevordering toerisme rondom Biesbosch	

Wat gaan we daarvoor doen?

Bedrijventerreinen

Status

Op schema

In 2025 zijn de uitkomsten naar de haalbaarheid en behoefte van een uitbreiding van bedrijventerrein Brieltjenspolder bekend en worden, afhankelijk van de uitkomsten hiervan, de vervolgstappen gezet. Bij bedrijventerrein Thijssenweg zijn de initiatiefnemers aan zet en staan zij aan de lat voor een zorgvuldig proces om hun uiteindelijke initiatieven in te dienen bij de gemeente.

Waar staan we?

Bij bedrijventerrein Thijssenweg heeft het college voor de zomer aangegeven in welk gebied het college uitbreiding van het bedrijventerrein het meest logisch vindt. De gemeente bezit zelf geen grond in dit gebied. Dat betekent dat verdere acties liggen bij grondeigenaren of zij wel of geen initiatief nemen om een verzoek tot uitbreiding bedrijventerrein doen. Hiervoor moeten alle reguliere procedures doorlopen worden. Voor het onderzoek naar de uitbreiding van bedrijventerrein Brieltjenspolder is een projectleider aangesteld. Dit onderzoek loopt.

Financiële regelingen

Status

Op schema

Er wordt in Drimmelen al enige tijd gesproken over het invoeren van een ondernemersfonds. Met de uitkomsten van de draagvlakmeting is in 2025 duidelijk of het traject tot het invoeren van een ondernemersfonds wordt opgestart.

De BIZ (Bedrijven Investing Zone) Bruisend Made loopt door in 2025.

Ten aanzien van de Subsidieregeling Vrijtijdseconomie zullen in 2025 de mogelijkheden voor subsidie meer voor het voetlicht gebracht worden, met voorwaarden die verwijzen naar de reeds bestaande Subsidieregeling Vrijtijdseconomie.

De toeristenbelasting voor verblijfsrecreatie blijft voor 2025 €1,75 p.p.p.n. Dit in afwachting van de invoering van de gemakkelikhedenretributie of een Vaantjesproject. Vanaf 1-1-2025 wordt deze niet-ingezetenenbelasting ook geheven op arbeidsmigranten die niet ingeschreven staan in de BRP van de gemeente. Het door de raad vastgestelde geactualiseerde forfait watertoeristenbelasting gaat in per 1-1-2025. Indien het vaantjesproject niet haalbaar blijkt te zijn, wordt aan u voorgesteld de gemakkelikhedenretributie in te voeren per 1-1-2025. Doel is onder andere de financiering van het onderhoud van de recreatieve voorzieningen in De Biesbosch.

Waar staan we?

De mogelijke invoering van een gemeentebreed ondernemersfonds is een ingrijpend besluit, waarvoor voldoende draagvlak van belang is. Om dit draagvlak te meten vindt een onderzoek plaats. Onder ondernemers zijn interviews gehouden. Daarnaast wordt er in het laatste kwartaal van 2024 een enquête uitgevoerd, waarvoor zowel ondernemers als maatschappelijke instanties worden uitgenodigd om deel te nemen. Tevens zal er een informatieve bijeenkomst voor stakeholders worden georganiseerd.

De BIZ Bruisend Made loopt goed. Ondernemers zetten samen de schouders onder een bruisend centrum in made.

Met de verhoging van de toeristenbelasting is er meer ruimte om vanuit de Subsidieregeling Vrijtijdseconomie projecten te financieren die de positionering van onze gemeente als toeristisch-recreatieve bestemming ondersteunen en stimuleren.

Het forfait watertoeristenbelasting is geactualiseerd en vastgesteld en gaat in per 1-1-2025. Het forfait landtoeristenbelasting is eerder dit jaar ongewijzigd vastgesteld. De raad is toegezegd dat er voor de kerstvakantie een haalbaar voorstel voor een vaantjesproject door de ondernemers is gepresenteerd voor invoering in 2025. Dit onder andere met het doel de financiering van het onderhoud van de recreatieve voorzieningen in De Biesbosch. Als dit niet lukt wordt de invoering van de watervermakelikhedenretributie alsnog erna voorgesteld.

Samenwerking ondernemers

Status

Op schema

Bestaande samenwerkingsverbanden met BND, Recreatief Drimmelen en Toeristisch Traaie worden in 2025 voortgezet.

De BIZ Bruisend Made loopt door. In het BIZ-gebied wordt in 2025 het traject om te komen tot Keurmerk Veilig Ondernemen afgerond, met de daar bijbehorende certificering. De gelden vanuit de SPUK-regeling worden ingezet om de samenwerking op de bedrijventerreinen te stimuleren. Ook is duidelijk of het ondernemersfonds er komt.

Waar staan we?

Via onder andere BND, Recreatief Drimmelen en Toeristisch Traaie werken ondernemers met elkaar en de gemeente samen. In Made loopt de BIZ Centrum Made. In het BIZ-gebied werken we samen met ondernemers, Platform Veilig Ondernemen, politie en brandweer aan het Keurmerk Veilig Ondernemen.

Samen met Subregio Baronie is een aanvraag ingediend om aanspraak te maken op SPUK-gelden vanuit de provincie. Overkoepelend doel van deze gelden is om verduurzaming op bedrijventerreinen te stimuleren. We willen toe werken naar het opzetten van samenwerkingsverbanden. Aangedragen bedrijventerreinen zijn Brieltjenspolder, De Zwingel en Thijssenweg.

Ruimtelijke ontwikkelingen

Status

Op schema

Voor een sterker toeristisch-recreatie profiel investeren we op verschillende plaatsen in voorzieningen. Uit gesprekken met belanghebbenden is in 2025 duidelijk of het kansrijk is om een lange termijn gebiedsontwikkeling rondom het Gat van Den Ham op te starten, inclusief financiële haalbaarheid.

Het proces voor het realiseren van een strandje langs de Amer wordt voortgezet, waarbij als de gesprekken met partijen als de Provincie, Rijkswaterstaat, het Waterschap en de Omgevingsdienst worden voortgezet. We doorlopen dit proces stap voor stap, om onnodige kosten te voorkomen.

Voor het Beverpad maken we in 2024 een definitieve keuze. In 2025 is de technische uitwerking en uitvoering. Een en ander uiteraard afhankelijk van de gemaakte keuze in 2024.

In 2025 gaan we verder met het uitvoeringsplan van de Dorpsvisie Lage Zwaluwe, inclusief herontwikkeling van de Ameroever. De gemeente is geen eigenaar van de gronden dus afstemming met eigenaren en erfpachters is belangrijk voor een succesvolle herontwikkeling.

In 2025 heeft elk dorp een aantrekkelijke dorpsentree in de vorm van een kunstwerk biodiversiteit.

Waar staan we?

In 2023 is gestart met het opstellen van een plan voor het Gat van den Ham. Belangrijke partijen als het Waterschap en de Provincie zijn hierbij betrokken. Op dit moment zijn we in gesprek met eigenaren en belanghebbenden. Doel van die gesprekken is om te onderzoeken of er kansen zijn om een lange termijn-gebiedsontwikkeling op te starten waarin de thema's duurzame landbouw, natuur en recreatie de belangrijkste aspecten zijn.

Samen met BND en Recreatief Drimmelen doorlopen we een haalbaarheids- en onderzoekstraject voor de realisatie van een strandje langs de Amer. De beoogde locatie bevindt zich in Drimmelen nabij de plek waar de Ruilverkavelingsweg afbuigt naar het zuiden en je omhoog de dijk (Beverpad) op kunt gaan. Het terrein is eigendom van Rijkswaterstaat. Inmiddels is duidelijk dat het haalbaarheidsonderzoek complex en tijdrovend is, onder andere vanwege regelgeving (Natura 2000 en Natuurnetwerk Brabant); (water)veiligheid, scheepvaart en technische aspecten.

Halverwege 2023 is een Plan van Aanpak ten aanzien van het Beverpad (aansluiting Lage Zwaluwe) opgesteld; het daarin opgenomen stappenplan wordt momenteel uitgerold. Er zijn verschillende varianten voor de aansluiting op Lage Zwaluwe mogelijk; deze zijn schetsmatig op papier gezet inclusief de globale voor- en nadelen per variant. Januari 2024 is een inloopmiddag/avond gehouden waarin bewoners en belanghebbenden hun input hebben gegeven. Die input is meegenomen, naast alle andere projectaspecten (bv. financiën, verkeer, juridische zaken) in het vervolg van het afwegings- en keuzeproces voor een definitieve variant.

Voor de kop Ameroever van de haven in Lage Zwaluwe onderzoeken we de haalbaarheid van een herontwikkeling. Onder andere de aanleg van een strandje en de realisatie van een uitkijktoren zijn daar onderdelen van. Het plan maakt onderdeel uit van de dorpsvisie Lage Zwaluwe, die inmiddels is vastgesteld.

Om te komen tot een advies en ontwerp voor de realisatie van de aantrekkelijke dorpsentrees heeft een kunstenaar hiertoe opdracht gekregen. Tijdens een participatiebijeenkomst met stakeholders is input opgehaald. Momenteel wordt gewerkt aan een voorstel ten aanzien van ontwerp en locaties.

Haven Terheijden

Status

Op schema

In 2025 is het gebied rondom de haven in Terheijden opnieuw ingericht. Er komt een wachtershuisje voor schippers bij de vertrekplaats van het Markpontje. De ombouw van de kademuur is afgerond, met daarin verbeeld de geschiedenis van Terheijden en de Zuiderwaterlinie. Er is duidelijkheid over beheer van de haven in Terheijden.

Waar staan we?

Er is veel gebeurd in de haven van Terheijden. Na het werk door het Waterschap richten we het gebied rond de haven opnieuw in. Onderdeel is de nieuwe kademuur, die we samen met Toeristisch Traaie aantrekkelijk maken met aan beide kanten het verhaal van de geschiedenis van Terheijden en de Zuiderwaterlinie.

Biesbosch

Status

Op schema

Samenwerkingsvorm SOK Nationaal Park De Biesbosch en uitvoeringsprogramma lopen door. Het eerste onderzoek naar stil en duurzaam varen uit 2023 krijgt in 2025 een vervolg. Ook het onderzoek bestemmingsmanagement in De Biesbosch pakken we verder op.

De vaarverbinding tussen Drimmelen en de Hofmansplaat gaat door. Er is duidelijkheid over aanlandlocatie in Altena. Afhankelijk van deze oplossing kijken we naar mogelijkheden voor een veerverbinding tussen Drimmelen-Altena-Geertruidenberg.

Waar staan we?

Voor de Samenwerkingsvorm SOK Nationaal Park De Biesbosch wordt onderscheid gemaakt tussen een bestuurlijke samenwerking op strategisch niveau (SOK) en een inhoudelijke samenwerking met het Biesboschnetwerk (gebruikers van de Biesbosch) gekoppeld aan thema's of inhoudelijke doelen. De Samenwerking (SOK) Biesbosch heeft de gebiedsvisie ('Balanceren in de Biesbosch') met een uitvoeringsprogramma als basis voor de samenwerking. Gekoppeld aan de gebiedsvisie wordt jaarlijks een uitvoeringsprogramma uitgewerkt, met daaraan gekoppeld een jaarlijks bedrag van maximaal €19.000 voor de uitvoering. Belangrijke onderwerpen voor de gemeente Drimmelen in het uitvoeringsprogramma zijn de bereikbaarheid en toegankelijkheid van het gebied, handhaving, zwerfafval, het aanbod (en onderhoud) van de recreatieve voorzieningen en duurzaam toerisme (waaronder Stil en Duurzaam varen). Door de betrokken SOK-gemeentes wordt gezamenlijk de Biesboschverordening geactualiseerd, en is in 2024 een start gemaakt met een nulmeting in de Biesbosch, als startpunt voor het onderzoek bestemmingsmanagement in de Biesbosch. Bij alle ontwikkelingen in het gebied betrekken we de toeristisch recreatieve ondernemers uit de gemeente en het Biesboschnetwerk.

De Hofmansplaat is een kwetsbaar Natura 2000 gebied. Van intensieve recreatie en uitgebreide recreatieve voorzieningen kan geen sprake zijn. Deze beperkende factoren zorgden ervoor dat er afgelopen jaar heldere afspraken gemaakt zijn tussen de ondernemers en Staatsbosbeheer over de toegankelijkheid van de Hofmansplaat. De vaarverbinding tussen Drimmelen en de Hofmansplaat is in 2024 is deze pas echt gaan lopen en tussentijdse evaluaties zorgen voor een realistische vaarverbinding.

Ten behoeve van de veerverbinding tussen Drimmelen-Altena-Geertruidenberg is in 2023 een haalbaarheidsonderzoek gedaan naar de mogelijkheden en de businesscase. Hieruit is een positief advies gekomen, waarmee we in 2024 aan de slag zijn gegaan in de vorm van onderzoek naar de gewenste aanpassingen in aanlandlocaties in de drie gemeentes en zo mogelijk het voorbereiden van het aanbestedingstraject voor een pilot veerverbinding. Vooralsnog heeft Altena moeite met het realiseren van een geschikte aanlandlocatie. We streven ernaar tot een oplossing te komen.

Optimaliseren toeristisch recreatief product

Status

Op schema

Optimale toeristisch-recreatieve producten, samen met ondernemers en partners, is een continu proces dat in 2025 onverminderd doorgaat. In 2025 hebben we beter inzicht in beschikbare openbare toiletten en is de Hoge Nood App geïmplementeerd.

Samen met horeca in de havens Drimmelen maken we een plan voor de een jaar rond levendigheid bij de havens. We bekijken onder andere ruimere en/of afgestemde openingstijden. De Zuiderwaterlinie wordt nog meer de toeristische kapstok. In Terheijden staan de eerste kunstwerken. Ook de kademuur in de haven van Terheijden is gereed.

Waar staan we?

We ontwikkelen nieuwe fiets- en wandelroutes samen met Recreatief Drimmelen en de ondernemers. Bijvoorbeeld arrangementen, borden met informatie over de omgeving (erfgoed, natuur) en nieuwe fietskaarten (fysiek en digitaal). Ook vanuit de Zuiderwaterlinie komen nieuwe fietsroutes. In 2024 maakten we een inventarisatie van de huidige fiets- en wandelknooppuntroutes en de gewenste aanpassingen en aanvullingen.

We ondersteunen projecten die aansluiten bij de Zuiderwaterlinie, zoals de nieuwe entree van de Kleine Schans, het verhaal van Terheijden op de kademuur en een kunstproject in Terheijden. Binnen de Alliantie Zuiderwaterlinie werken we samen met Zuiderwaterlinie-buurgemeenten aan een zichtbare en beleefbare Zuiderwaterlinie. We werken samen met lokale partijen.

In 2024 begonnen we met in kaart brengen van openbare toiletten en tekortkomingen. Welke gebouwen kan de gemeente open stellen? We praten met ondernemers om hun toiletten (semi)openbaar beschikbaar te stellen. Dit draagt bij aan meer openbare toiletten. De Hoge Nood app maakt deze openbare toiletten inzichtelijk voor bezoekers en inwoners. Dat maakt Drimmelen een gastvrije, inclusieve gemeente.

In 2024 dachten we over een organisatiestructuur om projecten een structurele karakter te geven. Een extern bureau kreeg de opdracht voor inventarisatie van vitaliteit van horeca in de havens Drimmelen en advies voor optimaliseren. We onderzoeken welke voorzieningen aan de haven en De Schakel nodig zijn die bijdragen aan een jaarrond aantrekkelijke haven.

Voorzieningen bevordering toerisme rondom de Biesbosch

Status

Op schema

De Biesbosch is een natuurgebied dat open staat voor recreatie en ondernemerschap, maar zonder dat de unieke natuurwaarden van de Biesbosch onder druk komen te staan.

Toerisme op de juiste plaats: we stimuleren recreanten om vooral aan de randen van de Biesbosch te ontspannen. Samen met Bedrijvennetwerk Drimmelen stellen we een plan op voor het gebied tussen het Gat van de Ham en Drimmelen met de aanleg van strandjes en beleefroutes. Iedereen die van de Biesbosch geniet, snapt dat ook daar geleidelijk stappen gezet moeten worden om te verduurzamen. We kijken samen met ondernemers en booteigenaren hoe we de verduurzaming kunnen stimuleren, maar houden daarbij vast aan de recente afspraken die daarover gemaakt zijn in de gemeenteraad.

Beverpad (aansluiting Lage Zwaluwe)

Halverwege 2023 is een Plan van Aanpak opgesteld; het daarin opgenomen stappenplan wordt momenteel uitgerold.

Strandje Amer: samen met de ondernemers doorlopen we een haalbaarheids- en onderzoekstraject voor de realisatie van een strandje langs de Amer.

Gat van de Ham: in 2023 is een eerste start gemaakt met de opgave uit het coalitieakkoord om een plan op te stellen voor het Gat van den Ham. Er is intern nagedacht over een mogelijke ontwikkelrichting voor het gebied (thema's: duurzame landbouw, recreatie, natuur). Belangrijke partijen als het Waterschap en de Provincie zijn hierbij betrokken.

Terrein Ameroever: We zijn de mogelijkheden voor een recreatieve ontwikkeling van de Ameroever in Lage Zwaluwe aan het verkennen.

Stil en Duurzaam varen: de Visie Balanceren in de Biesbosch streeft naar duurzame recreatie en beschrijft dit als vormen van recreatie die de natuurwaarden niet schaden of die bijdragen aan het versterken van de natuurwaarden. Bij voorkeur zijn deze vormen van duurzame recreatie gelijktijdig ook milieuvriendelijk, klimaatbestendig, water- en energiezuinig en CO2-neutraal.

Waar staan we?

Beverpad (aansluiting Lage Zwaluwe)

Er zijn verschillende varianten voor de aansluiting op Lage Zwaluwe mogelijk; deze zijn schetsmatig op papier gezet inclusief de globale voor- en nadelen per variant. In januari 2024 is een inloopmiddag/avond gehouden waarin bewoners en belanghebbenden hun input hebben gegeven. Die input is meegenomen, naast alle ander projectaspecten (bv. financiën, verkeer, juridische zaken) in het vervolg van het afwegings- en keuzeproces voor een definitieve variant. De definitieve variant zal positief beoordeeld moeten worden waarna de verdere technische uitwerking opgepakt kan worden.

Strandje Amer

Samen met Bedrijven Netwerk Drimmelen en Recreatief Drimmelen doorlopen we een haalbaarheids- en onderzoekstraject voor de realisatie van een strandje langs de Amer. De beoogde locatie bevindt zich in Drimmelen nabij de plek waar de Ruilverkavelingsweg afbuigt naar het zuiden en je omhoog de dijk op kunt gaan met de fiets/te voet, het Beverpad op. Het terrein is eigendom van Rijkswaterstaat/Rijksvastgoedbedrijf en Waterschap. Het proces om überhaupt tot een inschatting van de haalbaarheid te kunnen komen is een complex traject en kost enkele jaren. Dat de beoogde locatie gelegen is in Natura 2000 en Natuurnetwerk Brabant gebied maakt het extra complex. We doorlopen het proces dan ook stap voor stap (om onnodige kosten te voorkomen) waarbij als eerste gesprekken gevoerd worden met partijen als de Provincie, Rijkswaterstaat, het Waterschap en de Omgevingsdienst.

Gat van den Ham

In 2024 wordt de vervolgstap vormgegeven, om in het gebied, met eigenaren en belanghebbenden, gesprekken aan te gaan. Het College heeft hiervoor haar goedkeuring gegeven. Doel van die gesprekken is om te onderzoeken of er kansen zijn om een lange termijn-gebiedsontwikkeling op te starten waarin de thema's duurzame landbouw, natuur en recreatie de belangrijkste aspecten zijn. In 2024 is het tevens zaak om een beeld te krijgen van de financiële haalbaarheid en of/hoe dit initiatief aansluiting kan vinden bij de verschillende landelijke en provinciale programma's. Ook zetten we de mogelijkheden voor o.a. cofinanciering en subsidie (provinciaal, rijk, europees) op een rij.

Terrein Ameroever

Er wordt een stappenplan doorlopen met inbegrip van o.a. een haalbaarheids-, onderzoeks-, participatie- en ontwerpfase; afsluitend volgt de bestuurlijke besluitvorming op het ontwerp en doorlopen proces. De wens om op of nabij deze locatie een strandje te ontwikkelen maakt onderdeel uit van het proces. Aangezien op deze locatie geen sprake is van gemeentelijke eigendommen worden ten eerste gesprekken gevoerd met Rijkswaterstaat, Waterschap en/of de erfpachter om de haalbaarheid van het initiatief te kunnen bepalen.

Stil en Duurzaam varen

Om inzicht te krijgen voor ondernemers over het verduurzamen van de bedrijfsmatige vloot, is als eerste stap een onderzoek gedaan naar de technische mogelijkheden en financiële haalbaarheid. De resultaten hiervan zijn gepresenteerd op een ondernemersbijeenkomst op 11 december 2023. De verkenning van de mogelijkheden voor verduurzamen van de vloot adviseert om aan te sluiten bij het natuurlijke moment om te kiezen voor elektrisch varen, en aangezien dit moment zich sneller kan aandienen dan we denken, is het belangrijk om alvast inzichtelijk te maken wat we nu moeten doen

om hier te komen. De bedrijfsmatige vloot in deze verkenning zijn de passagiersschepen en de verhuur van vaartuigen die varen in het Nationaal Park De Biesbosch. Voor het najaar 2024 wordt de vervolgo opdracht geformuleerd om inzicht te krijgen in de vervolgstappen en financiële mogelijkheden rondom stil en duurzaam varen.

Wat gaat programma 3 kosten?

Financieel overzicht programma 3

Begroting Programma 3 (x 1.000,-)		Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Woningbouw en ruimte	Lasten	-8.977 N	-10.917 N	-5.050 N	-5.496 N	-4.730 N	-5.278 N
Duurzaamheid	Lasten	-3.964 N	-4.835 N	-4.983 N	-4.457 N	-4.456 N	-4.457 N
Economie, recreatie en toerisme	Lasten	-1.044 N	-1.240 N	-1.454 N	-1.424 N	-1.414 N	-1.402 N
Totaal lasten		-13.985 N	-16.992 N	-11.487 N	-11.377 N	-10.600 N	-11.137 N
Woningbouw en ruimte	Baten	4.774 V	7.722 V	2.404 V	2.663 V	1.793 V	2.450 V
Duurzaamheid	Baten	4.587 V	5.112 V	5.458 V	4.938 V	4.937 V	4.940 V
Economie, recreatie en toerisme	Baten	373 V	302 V	475 V	475 V	475 V	475 V
Totaal baten		9.734 V	13.136 V	8.337 V	8.076 V	7.205 V	7.865 V
Saldo van baten en lasten excl. mutaties reserves		-4.251 N	-3.857 N	-3.150 N	-3.301 N	-3.395 N	-3.271 N
Saldo mutaties reserves		682 V	28 V	-212 N	-47 N	3 V	-82 N
Begrotingssaldo		-3.569 N	-3.829 N	-3.362 N	-3.349 N	-3.392 N	-3.353 N

4. Sociaal domein

4.1 Onderwijs, jeugd en gezondheid

Wat willen we bereiken?

Kwalitatief goed onderwijs in goed geventileerde scholen met groene schoolpleinen

We willen dat alle scholen in de gemeente verbeteren tot gezonde, energie neutrale en goed bereikbare leeromgevingen. We zorgen voor een goed binnenklimaat volgens de Frisse Scholen-norm, behouden het Dongemond College en bieden alle kinderen en jongeren onderwijs dat hen voorbereidt op een zelfstandige plek in de samenleving.

Activiteiten thema 4.1 / Onderwijs	Status
Plan voor frisse scholen	
Ondersteunen vorming en ontwikkeling IKC	
Behoud Dongemond College	
Alle jongeren halen minimaal een startkwalificatie	
Leerlingenvervoer	
Energie neutrale Stuielhoek	
Aandacht voor natuur en cultuur in het onderwijs	
Overige zaken huisvesting onderwijs - IHP	

Wat gaan we daarvoor doen?

Plan voor frisse scholen

Status

Op schema

Eind schooljaar 2025-2026 voldoen alle scholen aan de binnenklimaat norm Frisse Scholen B (goed) en waar mogelijk A (uitmuntend). Dit is hoger dan de eisen uit het bouwbesluit die overeenkomen met klasse C (voldoende). We meten dit uiterlijk 31 Juli 2025. Hoeveel van de 10 scholen voldoen dan aan het label 'Frisse School B'?

Waar staan we?

We stellen met het onderwijs (PO en VO) een plan op om te komen tot Frisse Scholen. De gemeente investeert mee om het onderwijs hierin mee te krijgen. In Q3 2023 is er door een extern adviesbureau een scan gemaakt van alle scholen om te zien wat er nodig is om de schoolgebouwen te laten voldoen aan Frisse Scholen Klasse B. In Q4 2024 maken we met de schoolbesturen afspraken over de verdeling van de beschikbare middelen over de scholen. De verdeling van de middelen wordt opgenomen in het Integraal Huisvesting Programma (IHP) 2025-2028. We hebben iets meer tijd genomen om het rapport met de verschillende schoolbesturen af te stemmen. Het doel blijft binnen de gestelde termijn haalbaar.

Ondersteunen vorming en ontwikkeling IKC

Status

Op schema

Iedere school is waar mogelijk een Integraal Kind Centra (IKC) waar naast onderwijs onder andere kinderopvang, zorg en/of cultuur wordt aangeboden. We meten dit door jaarlijks het aantal IKC's onder onze negen basisscholen te tellen.

Waar staan we?

We blijven de vorming en ontwikkeling van Integrale Kind Centra ondersteunen en kijken met het onderwijs hoe we cultuur, muziek en sport daaraan kunnen toevoegen. Een incidentele financiële impuls hiervoor is denkbaar.

Behoud Dongemond College

Status

Op schema

We willen het Dongemond College (VO) tot minimaal 2040 voor Gemeente Drimmelen behouden en onderzoeken wat daarvoor nodig is. Daarmee bieden we zekerheid voor de toekomst. Ook maken we werk van en faciliteren we de samenwerking en verbinding op inhoudelijk niveau tussen het Dongemond College (VO) en de basisscholen (PO). Daarmee creëren we een betere aansluiting van PO naar VO voor onze kinderen. We meten de voortgang wanneer er een raadsbesluit ligt over de toekomst van het Dongemondcollege.

Waar staan we?

Medio 2023 heeft adviesbureau ICS een onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor het behoud van het Dongemondcollege. Daarbij is de mogelijkheid van een levensduur verlengende renovatie qua kosten vergeleken met nieuwbouw. Het onderzoek is in nauw overleg met het bestuur van het Dongemondcollege uitgevoerd en besproken. In augustus 2024 vond er een vervolgoverleg plaats met het schoolbestuur over zowel de aanpak, eventuele samenwerking met het primair onderwijs als ook de planning. Vervolgens wordt deze aan de raad voorgelegd en het raadsbesluit verwerkt in 2025 in het Integraal Huisvesting Programma (IHP).

Alle jongeren halen minimaal een startkwalificatie

Status

Vertraagd

Het doel van leerplicht is het recht van kinderen op onderwijs te verzekeren en te zorgen dat jongeren zodanig toegerust zijn met kennis en vaardigheden dat zij een zelfstandige plaats in de samenleving kunnen verwerven. We meten dit doel middels kwartaalrapportages van het RBL. Om dit doel te bereiken zijn we aangesloten bij de gemeenschappelijke regeling RBL (Regionaal Bureau Leren) die voor de gemeente de wettelijke leerplichttaken uitvoert en deze ontwikkelen wij door.

Waar staan we?

Regionaal is afgesproken dat het Regionaal Bureau Leren (RBL) de basis op orde brengt in 2025. Verdere doorontwikkeling in de richting van preventie en outreachend werken van het RBL is uitgesteld tot de volgende bestuursperiode. De VSV-cijfers (Voortijdig Schoolverlaters) lopen regionaal nog altijd op. Per 2025 start er een nieuwe 4-jaarlijkse VSV-periode. Regionaal zullen we naar verwachting daarvoor meer Rijksmiddelen ontvangen en werken we aan projecten om het aantal VSV'ers terug te dringen.

Leerlingenvervoer

Status

Vertraagd

We willen dat onze kinderen zo dichtbij mogelijk onderwijs volgen. Als dit niet mogelijk is, dan zorgen we ervoor dat onze kinderen naar school kunnen reizen, zodat zij onderwijs op maat kunnen volgen. Ons streven is om dit kostenefficiënter te doen.

Waar staan we?

Taxivervoer inzetten voor leerlingen die niet zelfstandig naar school kunnen reizen. Stimuleren zelfstandig naar school leren reizen met project voor elkaar pas "Wij gaan zelfstandig met de bus naar school", waardoor kosten bespaard worden. De totale kosten zijn echter afgelopen jaren enorm gestegen, omdat er meer leerlingen gebruik maken van het vervoer en door de zeer hoge tariefstijgingen. Daarnaast heeft de opstart met de nieuwe vervoerder Willemsen-De Koning in het schooljaar 2024/2025 geheel niet aan de verwachtingen voldaan.

Energieneutrale Stuifhoek

Status

Op schema

Een IKC de Stuifhoek (incl. laag appartementen) die ENG (energieneutraal gebouw) is. Na oplevering en een jaar operationeel kan gemeten worden of het gebouw daadwerkelijk energieneutraal is.

Waar staan we?

We bouwen een energie-neutrale Stuifhoek en passen de budgetten hierop aan. Ook de stijgende bouwkosten betrekken we hierin. De doorrekening van het voorontwerp geeft aan dat een energieneutraal gebouw haalbaar is. Er passen voldoende zonnepanelen op de daken van de appartementen om zowel het IKC als de appartementen van stroom te voorzien.

Aandacht voor natuur en cultuur in het onderwijs

Status

Op schema

We willen jongeren nog actiever kennis laten maken met de natuur en cultuur in onze gemeente middels het vergroenen van de schoolpleinen, een bezoek aan de Biesbosch en cultuureducatie. We meten de impact door het tellen van het aantal deelnemers per activiteit en tevens tellen we het aantal vergroende schoolpleinen aan het einde van een schooljaar.

Waar staan we?

Er is voor de vergroening van de schoolpleinen een bedrag beschikbaar vanuit de gemeente. De afgelopen jaren heeft een aantal scholen daadwerkelijk het schoolplein fors vergroend. Het initiatief daarvoor ligt bij de school zelf. Ook is er een subsidie beschikbaar om met een klas met een boot de Biesbosch te bezoeken. Diverse scholen nemen daar jaarlijks aan deel. Theek5 voert voor ons het programma cultuureducatie op de basisscholen uit.

Overige zaken huisvesting onderwijs - IHP

Status

Vertraagd

Middels het integraal huisvestingsplan onderwijs (IHP) stellen we vast wat we de komende vier jaar gaan uitvoeren en bekostigen ten aanzien van de scholen. Nieuw- en verbouwplannen krijgen hierin een plek, net als grootschalige renovaties. Maar ook vergroening schoolpleinen, verbetering binnenklimaat scholen en andere huisvestingszaken worden opgenomen. In 2025 wordt het nieuwe IHP 2025-2028 aan de raad voorgelegd. Het doel is duidelijkheid te scheppen qua planning en investeringen wat betreft onderwijshuisvesting en zorg te dragen voor voldoende adequate schoolgebouwen. Aan het einde van de IHP-periode meten we welke doelen zijn behaald en tussentijds bewaken we de voortgang.

Waar staan we?

Een aantal zaken uit het huidige IHP loopt al, zoals de vergroening van de schoolpleinen, de bouw van de nieuwe Stuifhoek en de verdeling van de frisse scholen subsidie. Echter wordt er ook gewerkt aan een plan voor het behoud van het Dongemondcollege. Verder zal in het IHP opgenomen worden hoe om te gaan met de renovatie of nieuwbouw van de Den Duinschool in Made. Tevens wordt er al enige tijd gewerkt aan een Visie Terheijden. Dit is een plan voor het huisvestingsvraagstuk voor de scholen en kinderopvang in de kern Terheijden. Zowel De Zeggewijzer als Kindcentrum JIJ hebben op de middellange termijn nieuwbouw danwel renovatie nodig. Zowel deze Visie als de toekomst Dongemondcollege worden eerst separaat ter besluitvorming aan de raad voorgelegd alvorens we deze verwerken in het IHP. Het nieuwe IHP is met een jaar vertraagd omdat we nog volop bezig zijn met de actiepunten uit het huidige IHP.

Wat willen we bereiken?

Gezonde en kansrijke opgroeiomstandigheden voor onze jeugd

Inzet van preventie vergroten om te voorkomen dat alledaagse opgroei- en opvoedproblemen escaleren en richt zich op het voorkomen- en vroegtijdig signaleren van risico's en problemen. Om dit doel te verwezenlijken zetten we in op juiste en beste jeugdhulp en zetten we in op jongerenparticipatie. Om dit doel te meten maken we gebruik van de GGD-monitor en aangeleverde rapportages.

Activiteiten thema 4.1 / Jeugd	Status
Juiste en beste jeugdhulp	
Jongerenparticipatie blijft belangrijk	

Wat gaan we daarvoor doen?

Juiste en beste jeugdhulp

Status

In gevaar

We zetten in op verbetering van de kwaliteit en effectiviteit van jeugdhulp voor onze jeugdigen en gezinnen die dit nodig hebben met behulp van een financieel houdbaar jeugdhulpstelsel. We streven ernaar om ouders en jongeren zo snel mogelijk te helpen waarbij we een maximale wachttijd hanteren van 4 weken bij het CJG. Op basis van data en monitoring van jeugdzorg sturen we erop dat minder specialistische jeugdhulp wordt ingezet. Het CJG monitort maandelijks de wachttijd en we rapporteren over voortgang van de POC.

Waar staan we?

Vanuit Regio West-Brabant Oost Jeugd visie en strategie, Hervormingsagenda Jeugd en Toekomstscenario Kind en Gezin gaan we naar een Stevig Lokaal Team (SLT) per 1 januari 2025 voor twee jaar met een Proof of Concepts (POC). Zo willen we leren en ontwikkelen wat nodig is om preventiever, effectiever en efficiëntere hulp aan te bieden. Met een SLT komt de sociale basis, specialistische zorg en het sociaal domein breed samen en krijgt elk gezin één aanspreekpunt. Zo gaat de aandacht meer naar het gezin en de omgeving, in plaats van alleen naar het kind. Helaas is er wel budgetoverschrijding waardoor er nog meer aandacht en focus op is.

Jongerenparticipatie blijft belangrijk

Status

Op schema

Jongeren zijn actief betrokken bij de gemeente door bepaalde programma's en activiteiten. Jongerenparticipatie is blijvend onderdeel van de relatie gemeente-jeugd.

Waar staan we?

We maken duidelijke afspraken aan de voorkant over verwachtingen en mogelijkheden. We betrekken de jeugd nog meer bij de gemeente. Daarvoor zetten we diverse zaken in, zoals Democracy en de Jongerengemeenteraadsdag. Ook nieuwe ideeën van stakeholders over verbinding met natuur heeft een plaats gekregen. We omarmen dit soort initiatieven. De stem van de jeugd moet gehoord worden. Dat doen we via een jeugdadviesraad. In 2025 onderzoeken we samen met jongeren welke vorm de jeugdadviesraad moet krijgen en gaan we hiermee aan de slag.

Wat willen we bereiken?

Bevordering van gezondheid en vitaliteit voor onze inwoners

We willen de gezondheid van onze inwoners beschermen en bevorderen waarbij een betekenisvol leven centraal staat zodat de inwoners vitaal ouder worden en kinderen kansrijk en gezond opgroeien. De nadruk ligt op veerkracht, eigen regie en het omgaan met uitdagingen (positieve gezondheid).

Activiteiten thema 4.1 / Gezondheid	Status
Gezondheid Inwoners	

Wat gaan we daarvoor doen?

Gezondheid Inwoners

Status

Op schema

We willen de gezondheid van onze inwoners beschermen en bevorderen. Waarbij een betekenisvol leven centraal staat. Zodat inwoners vitaal ouder worden en kinderen kansrijk en gezond opgroeien. De nadruk ligt op veerkracht, eigen regie en het omgaan met uitdagingen (positieve gezondheid).

Waar staan we?

Gezondheid is onderdeel van het concept Beleidsplan Sociaal Domein. We werken aan Gezond en Actief leven akkoord (lokaal) en Integraal Zorgakkoord (regionaal) met de bijbehorende ketenaanpakken. Hierbij investeren wij ongelijk in gelijke kansen en daarmee meer in kwetsbare inwoners dan in inwoners die het al "goed" doen en geen ondersteuning/hulp nodig hebben. We werken op het gebied van Gezondheid domein overstijgend, zowel binnen als buiten het Sociaal Domein (bijv. omgevingsvisie, hittestress, arbeidsmigranten etc.). We werken aan zowel gezondheidsbevordering (stimuleren van een gezonde leefstijl) en gezondheidsbescherming (voorkomen dat inwoners ziek worden door bijvoorbeeld lucht en geluid). Dit is doorlopend actiepunt en loopt volgens plan.

4.2 Participatie en schuldenproblematiek

Wat willen we bereiken?

Iedereen heeft recht op een sociaal minimum

Iedereen heeft recht op een sociaal minimum. Het Rijk is daar in de basis aan zet. Lokaal kunnen wij echter ook hier het verschil maken en veel van het (landelijk) verloren vertrouwen terugwinnen. De nieuwe vormen van armoede, zoals energiearmoede, pakken we aan en lossen we op. Ook door de verbinding tussen domeinen te leggen.

Activiteiten thema 4.2	Status
Aanbieden Financiële zekerheid	
Participatie	
Begeleiding bijzondere doelgroepen	

Wat gaan we daarvoor doen?

Aanbieden Financiële zekerheid

Status

Op schema

Een positief en activerend (minima) beleid, waarbij vertrouwen en verantwoordelijkheid over en weer voorop staan. Via jaarlijks onderzoek naar effectiviteit beleid en via monitoring (waarstaatjegemeente.nl, brabantscan.nl, voortgangsrapportages) volgen we trends en ontwikkelingen.

Waar staan we?

We zetten in op preventie en stimuleren van gebruik van het voorliggend veld. Ook verstrekken we (tijdelijke) uitkeringen en zetten we maximaal in om inwoners zoveel mogelijk aan het werk te helpen. Daarnaast voeren we brede intakes waardoor maatwerk geleverd kan worden. De inwoner zien staat hierbij centraal (menselijke maat).

We bieden ondersteuning bij het oplossen van schulden middels stresssensitief werken en ondersteunende regelingen voor inwoners met een laag inkomen (minimabeleid: sporten voor minima, stichting leergeld, bibliotheek). De vorm waarin wordt nog onderzocht.

Participatie

Status

Op schema

Iedereen doet op een zo hoog mogelijke trede van de maatschappelijke ladder mee. Via monitoring (waarstaatjegemeente.nl, brabantscan.nl, voortgangsrapportages) volgen we trends en ontwikkelingen.

Waar staan we?

We bieden begeleiding aan zowel uitkeringsgerechtigden als niet-uitkeringsgerechtigden bij het zetten van stappen om (betaald) werk dan wel vrijwilligerswerk te vinden. Daar waar dit (nog) niet mogelijk is, verwijzen we door naar gespecialiseerde organisaties/instanties (Ggz, huisarts, jeugdhulpverlening, surplus maatschappelijk werk). Ook bieden we begeleiding aan mensen zonder startkwalificatie om de mogelijkheden voor een passende opleiding en/of traject te onderzoeken.

We werken samen met Midszuid (in verband met de uitvoering WSW) en WSP dat actief werkgevers in de regio benadert voor passende vacatures en met het vrijwilligersinformatiepunt.

We bieden daarnaast taallessen aan bij Theek5 voor laaggeletterden om de belemmeringen bij het vinden van (betaald) werk/participatie weg te nemen. Ook bieden we minimaregelingen.

Begeleiding bijzondere doelgroepen

Status

Vertraagd

Voldoen aan de wettelijke taakstelling van de bijzondere doelgroepen en nieuwkomers ondersteunen bij huisvesting, inburgering en participatie in de Drimmelse samenleving. Via monitoring (waarstaatjegemeente.nl, brabantscan.nl, voortgangsrapportages) volgen we trends en ontwikkelingen.

Waar staan we?

Samen met Woonvizier en particuliere partijen zijn we in overleg om huisvesting te organiseren conform de doelstelling.

We ondersteunen alle inburgeraars zodat zij binnen de wettelijke termijn aan hun inburgeringsplicht voldoen en bieden taalonderwijs aan asielstatushouders in het kader van de Wet Inburgering.

Ook begeleiden we statushouders naar (betaald) werk en stimuleren deelname aan het maatschappelijk leven naast de taallessen. Vluchtelingenwerk biedt in opdracht van de gemeente directe ondersteuning bij het zelfredzaam worden van de statushouder.

De huisvesting van statushouders is gezien de aantallen vaak erg lastig te realiseren. Halfjaarlijks evalueren we de lopende plannen en stellen we een en ander bij. De verwachting is dat we in 2024 eindigen met een achterstand, die we in 2025 in moeten lopen. Hiervoor is een plan van aanpak opgesteld. Een onderdeel hiervan is dat we met Woonvizier frequenter het gesprek aangaan om de achterstand zo goed als mogelijk op te lossen.

4.3 Sociale structuur, sport en zorg

Wat willen we bereiken?

Sociale structuur en ondersteuning

Het aantal mensen dat ondersteuning nodig heeft neemt toe. Nu is hét moment om te investeren in onze sociale structuur, het voorliggend veld. Daarom wil het college meer en hogere subsidies voor onze verenigingen, stimuleringsregelingen op het gebied van bijvoorbeeld gezondheid, bewegen en sport, vernieuwde afspraken met onze welzijnsinstellingen. De dorpshuizen vervullen een cruciale functie in onze dorpen. Op deze manier versterken we de sociale samenhang waardoor er minder professionele ondersteuning nodig is.

Onze inwoners kunnen deelnemen aan de maatschappij en ze kunnen langer thuis blijven wonen.

Activiteiten thema 4.3	Status
Preventie	
Sociale structuur	
Ondersteuning Inwoners	
Sport en bewegen	
Kunst en cultuur	

Wat gaan we daarvoor doen?

Preventie

Status

Vertraagd

Met Preventie werken we aan het zelfredzaam houden van onze inwoners. Het GALA (Gezond Actief Leven Akkoord) draagt ook hieraan bij waaronder Valpreventie, Eenzaamheid, Sociale basis.

Waar staan we?

Door in te zetten op preventie is er minder ondersteuning nodig. In het op te stellen Strategisch Beleidsplan Sociaal Domein is hier aandacht voor. Het rijk stimuleert met extra middelen uit het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) dat we in 2023 tot 2026 extra projecten mbt Valpreventie, bestrijden eenzaamheid en Welzijn op recept kunnen uitvoeren. Ook vanuit het Integraal ZorgAkkoord (IZA) kunnen hiervoor middelen naar de gemeente komen. Het GALA en IZA zijn extra taken waarvoor slechts beperkt capaciteit is.

Sociale structuur

Status

Vertraagd

De Sociale structuur zorgt voor laagdrempelige ondersteuning, bijvoorbeeld door: Maatschappelijk werk, Activiteitencoach, Huiskamers (Surplus), VIP, Mantelzorgondersteuning, Mantelzorgwaardering en Automaatje (SWO). Ook het project Zorgzaam Dorp Made en de Sociaal Maatschappelijke accommodaties zijn onderdelen die bijdragen aan de sociale structuur.

Waar staan we?

De Sociale structuur in de dorpen wordt ondersteund door laagdrempelige voorzieningen waar inwoners gebruik van kunnen maken waardoor ze zelfredzaam blijven of worden. Het beroep op deze voorzieningen neemt toe omdat:

1. Inwoners vaker ondersteuning nodig hebben,
2. We inwoners die een beroep doen op maatwerkvoorzieningen en/of zorg vaker naar die voorzieningen verwijzen,
3. We meer ondersteuning op deze manier (als algemene voorziening) willen aanbieden (denk aan Huiskamers ipv dagbesteding).

De organisaties die deze voorzieningen aanbieden hebben te maken met (loon)kostenstijgingen en krapte op de arbeidsmarkt. Daarom spreken we regelmatig met hen over hun takenpakket en de financiering daarvan.

Maatschappelijke accommodaties spelen een grote rol in de Sociale structuur in de dorpen. Na een evaluatie wordt hiervoor nieuw beleid opgesteld.

Ondersteuning Inwoners

Status

Op schema

Inwoners die ondersteuning nodig hebben kunnen zich richten tot het Sociaal loket. Casemanagers Wmo, Procesregie en eventueel Consulent Zorg en Veiligheid werken samen om de juiste ondersteuning te bepalen. We bieden verschillende maatwerkvoorzieningen zoals Huishoudelijke ondersteuning, Hulpmiddelen, Vervoer, Woningaanpassingen, Begeleiding, Beschermd Wonen, Maatschappelijke opvang. In een nieuw beleidsplan Sociaal Domein leggen hiervoor de kaders vast.

Waar staan we?

Als inwoners onvoldoende ondersteuning uit de Sociale structuur kunnen krijgen, kunnen ze aanmerking komen voor een maatwerkvoorziening Wmo. Hieronder vallen bijvoorbeeld Woningaanpassingen, Huishoudelijke ondersteuning, Deeltaxi, Hulpmiddelen en Wmo-begeleiding. We merken dat door de krapte op de arbeidsmarkt de zorgaanbieders niet altijd snel de geïndiceerde ondersteuning kunnen leveren. Ook staan de tarieven door (loon)kostenstijgingen onder druk. De verwachting is dat in 2025 in Dongemondverband een nieuwe inkoop voor Wmo-begeleiding vormgegeven gaat worden, waarbij de gemeentelijke kosten flink zullen stijgen. We merken verder dat er steeds vaker complexe casussen onder verantwoordelijkheid van de gemeente vallen omdat mensen langer thuis blijven wonen (doordat instellingen sluiten). Dit legt druk op de (ambtelijke) capaciteit maar ook op de financiën. Regionaal werken we samen, bijvoorbeeld bij Beschermd Wonen en Daklozenbeleid. De verantwoordelijkheid van de centrumgemeente wordt steeds meer regionaal verdeeld.

Wat willen we bereiken?

Sport en Bewegen

We willen de bestaanszekerheid van bestaande sportverenigingen vergroten. Middels sport en bewegen willen we inwoners stimuleren om gezonder te leven / gezondere leefstijl te vergroten en gezondheidsverslechtering voorkomen. Daarnaast willen we continueren en versterken van de exploitanten en het accommodatiebeleid herzien. We meten dit doel middels de aantallen leden van verenigingen, brabantscan, GGD-monitor en verslaglegging welzijnspartijen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Sport en bewegen

Status

Op schema

Het doel sport en bewegen willen we behalen middels de buurtsportcoach die verenigingen gaat ondersteunen door een breder aanbod van sporten aan te bieden en meer te investeren in andere sporten en relaties bij verenigingen, zodat alle verenigingen aan bod komen en er meer teamgevoel ontstaat tussen de verenigingen onderling. Dit doen we onder andere door Max Vitaal (volwassenen) en Sjors Sportief (jeugd) uit te voeren. Ook voeren we het lokaal Sportakkoord II uit, onderwerpen daarbij zijn:

- Rookvrije generatie en anti-discriminatie, iedereen kan en mag meedoen en het voorkomen van eenzaamheid onder ouderen en jongeren.
- Minimumregelingen aan blijven bieden zoals Leergeld en gratis sporten en bibliotheek abonnement.
- De verbinding met Sport en (drugs-) Preventie leggen door inzet van een buurtsportcoach en Preventie, zodat er meer verbinding wordt gelegd binnen de sociale basis.

Daarnaast vormen sporthallen, sport- en gymzalen een interessante infrastructuur. Samen met de exploitanten en sportverenigingen gaan we na of we deze accommodaties breder kunnen inzetten.

Waar staan we?

De buurtsportcoach gaat verenigingen ondersteunen door een breder aanbod van sporten aan te bieden en meer te investeren in andere sporten en relaties bij verenigingen, zodat alle verenigingen aan bod komen en er meer teamgevoel ontstaat tussen de verenigingen onderling. Dit doen we onder andere door Max Vitaal (volwassenen) en Sjors Sportief (jeugd) uit te voeren. We voeren het lokaal

Sportakkoord II uit, onderwerpen daarbij zijn. Rookvrije generatie en anti-discriminatie, iedereen kan en mag meedoen en het voorkomen van eenzaamheid onder ouderen en jongeren. Als het gaat om armoede blijven we minimumregelingen aanbieden zoals Leergeld en gratis sporten en bibliotheek abonnement aanbieden. Daarnaast wordt de verbinding met Sport en Preventie gelegd door inzet van een coördinator Sport en Preventie, zodat er meer verbinding wordt gelegd binnen de sociale basis. Daarnaast vormen sporthallen, sport- en gymzalen een interessante infrastructuur. Samen met de exploitanten en sportverenigingen gaan we na of we deze accommodaties breder kunnen inzetten.

Wat willen we bereiken?

Kunst en Cultuur

Met het cultuureducatiebeleid wil de gemeente bevorderen dat alle inwoners van de gemeente de kans krijgen om zich creatief en cultureel te ontwikkelen. We signaleren trends en ontwikkelingen. Cultuureducatie: we tellen het aantal scholen, leerlingen en leraren die bereikt worden met Cultuureducatie met kwaliteit (CMK).

Wat gaan we daarvoor doen?

Kunst en cultuur

Status

Op schema

In 2025 zullen wij de samenwerking tussen cultuurinstellingen en scholen voortzetten om uitvoering te kunnen blijven geven aan diverse kunst- en cultuurprogramma's passend bij de kerndoelen. We zullen op alle basisscholen Cultuureducatie uitvoeren in samenwerking met Theek 5. Tevens zullen we het onderhoudsplan "Kunst in openbare Ruimte" blijven uitvoeren.

Waar staan we?

In samenwerking tussen cultuurinstellingen en scholen wordt uitvoering gegeven aan diverse kunst- en cultuurprogramma's passend bij de kerndoelen. We voeren op alle basisscholen Cultuureducatie uit in samenwerking met Theek 5. Tevens wordt het onderhoudsplan "Kunst in openbare Ruimte" uitgevoerd.

Wat gaat programma 4 kosten?

Begroting Programma 4 (x 1.000,-)		Realisatie	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2023	2024	2025	2026	2027	2028
Onderwijs, Jeugd en gezondheid	Lasten	-12.720 N	-11.792 N	-14.670 N	-14.737 N	-14.473 N	-14.437 N
Participatie en schuldenproblematiek	Lasten	-12.109 N	-9.264 N	-8.555 N	-8.494 N	-8.482 N	-8.533 N
Sociale structuur, sport en zorg	Lasten	-12.030 N	-14.530 N	-13.571 N	-13.480 N	-13.295 N	-13.308 N
Totaal lasten		-36.859 N	-35.586 N	-36.796 N	-36.711 N	-36.250 N	-36.278 N
Onderwijs, Jeugd en gezondheid	Baten	1.194 V	841 V	798 V	807 V	660 V	660 V
Participatie en schuldenproblematiek	Baten	8.813 V	4.817 V	4.596 V	4.596 V	4.596 V	4.596 V
Sociale structuur, sport en zorg	Baten	1.809 V	1.918 V	1.809 V	1.843 V	1.590 V	1.590 V
Totaal baten		11.816 V	7.576 V	7.203 V	7.246 V	6.846 V	6.846 V
Saldo van baten en lasten excl. mutaties reserves		-25.043 N	-28.010 N	-29.593 N	-29.465 N	-29.404 N	-29.432 N
Saldo mutaties reserves		986 V	1.254 V	818 V	796 V	732 V	732 V
Begrotingssaldo		-24.057 N	-26.756 N	-28.775 N	-28.668 N	-28.672 N	-28.700 N

Algemene dekkingsmiddelen

Dit hoofdstuk is een overzicht van algemene dekkingsmiddelen. Het gemeentefonds (algemene uitkeringen) en de OZB (lokale heffingen) zijn de grootste onderdelen. Volgens de regels van het BBV (notitie Lokale heffingen) voegen we aan de begroting een Financiële begroting toe. Hier staan de baten en lasten met een toelichting.

Begroting Alg. Dekkingsmiddelen (x 1.000,-)		Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
A. Lokale heffingen	Lasten	-637 N	-347 N	-505 N	-505 N	-505 N	-505 N
B. Algemene uitkeringen	Lasten	-5 N	0 N	0 N	0 N	0 N	0 N
C. Dividend	Lasten	0 N	0 N	0 N	0 N	0 N	0 N
D. Saldo financieringsfunctie	Lasten	-587 N	-1.024 N	-105 N	-103 N	-101 N	-99 N
E. Overige algemene dekkingsmiddelen	Lasten	-360 N	0 N	0 N	0 N	0 N	0 N
F. Onvoorzien	Lasten	0 N	-5 N	-5 N	-5 N	-5 N	-5 N
G. Vennootschapsbelasting	Lasten	-194 N	-13 N	-13 N	-13 N	-13 N	-13 N
Saldo kostenplaatsen	Lasten	N	-674 N	-313 N	-313 N	-112 N	-112 N
Totaal lasten alg. Dekkingsmiddelen		-1.783 N	-2.062 N	-941 N	-939 N	-736 N	-734 N
A. Lokale heffingen	Baten	5.534 V	5.736 V	6.069 V	6.180 V	6.246 V	6.479 V
B. Algemene uitkeringen	Baten	45.277 V	48.774 V	50.537 V	48.177 V	48.264 V	48.491 V
C. Dividend	Baten	92 V	91 V	91 V	91 V	91 V	91 V
D. Saldo financieringsfunctie	Baten	135 V	77 V	120 V	117 V	115 V	113 V
E. Overige algemene dekkingsmiddelen	Baten	31 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
F. Onvoorzien	Baten	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V	1 V
G. Vennootschapsbelasting	Baten	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
Saldo kostenplaatsen	Baten	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
Totaal baten alg. Dekkingsmiddelen		51.070 V	54.678 V	56.817 V	54.565 V	54.716 V	55.175 V
Saldo van baten en lasten excl. mutaties reserves		49.287 V	52.616 V	55.876 V	53.626 V	53.980 V	54.441 V
Mutatie Reserves		11 V	-651 N	1.510 V	1.596 V	1.561 V	1.476 V
Begrotingssaldo		49.298 V	51.964 V	57.385 V	55.222 V	55.541 V	55.917 V

A. Lokale heffingen

Onder de Lokale heffingen vallen de volgende belastingen:

- Onroerendezaakbelasting
- Precariobelasting
- Toeristenbelasting.

Een nadere toelichting op deze belastingen is opgenomen in de paragraaf B. Lokale heffingen.

B. Algemene uitkeringen

Binnen het gemeentefonds is de algemene uitkering de grootste component. Het bedrag aan algemene uitkering wordt verdeeld over de gemeenten via maatstaven, zoals het inwonertal en de oppervlakte van een gemeente, een aan de maatstaven gekoppeld gewicht (bedrag per eenheid) en de uitkeringsfactor (de voor alle gemeenten gelijke vermenigvuldigingsfactor). Die drie componenten zijn aan wijzigingen onderhevig. De algemene uitkering is vrij besteedbaar voor gemeenten. Naar aanleiding van de Miljoenennota en de Rijksbegroting heeft het Ministerie van Binnenlandse Zaken een septembercirculaire 2024 uitgebracht met het onderstaande financiële impact voor de gemeente Drimmelen als gevolg ten opzichte van de meicirculaire 2024:

Uitkeringen Gemeentefonds	2025	2026	2027	2028
Septembirculaire 2024	€ 50.537.127	€ 48.176.908	€ 48.263.752	€ 48.491.003
Meicirculaire 2024	€ 50.196.127	€ 47.224.636	€ 47.467.621	€ 47.739.759
Vershil	€ 341.000	€ 952.272	€ 796.131	€ 751.244

C. Dividend

De gemeente bezit 0,065% van de totale aandelen van de Bank Nederlandse gemeenten (BNG) en bezit daarmee 36.426 aandelen met een dividend van € 91.065 in totaal.

D. Saldo financieringsfunctie

Het financieringsresultaat is het resultaat van de externe rentekosten- en opbrengsten. Wanneer de omslagrente (te vinden onder Paragraaf D. Financiering) boven de 0,5% uitkomt, dient de gemeente de rentelasten en opbrengsten toe te rekenen aan alle programma's. In de begroting 2024 was de omslagrente nog 0,5% waardoor geen toerekening nodig was en alle rentelasten te vinden waren onder Saldo Financieringsfunctie. In 2025 is de omslagrente 1,0 %. Hierdoor zijn alle rentelasten (ca. € 1,6 miljoen) en opbrengsten (ca. €90.000) verdeelt over de programma's, waardoor het saldo van baten en lasten op D. Saldo financieringsfunctie flink is gedaald.

E. Overige algemene dekkingsmiddelen

Onder de overige algemene dekkingsmiddelen staan bedragen die nog niet specifiek aan een programma zijn toegewezen.

F. Onvoorzien

Het BBV verplicht ons om een post onvoorzien op te nemen. Als binnen de begroting geen andere dekkingsmiddelen beschikbaar zijn, kan de gemeente een beroep doen op deze post. Dit kan alleen als de last onvoorzienbaar, onvermijdbaar, niet uitstelbaar en incidenteel is.

G. Vennootschapsbelasting

De belastingplicht gaat over alle opbrengsten die de gemeenten ontvangen voor diensten die niet rechtstreeks in verband staan met de uitoefening van het openbaar bestuur. Voor Drimmelen zijn dit inkomsten uit (actieve) grondexploitatie en opbrengsten uit de reststromen afval. Voor 2025 e.v. gaan we uit van een belastingplicht van € 13.000.

Overhead

Wat gaat Overhead kosten?

Het doel van dit onderdeel over overhead is om de gemeenteraad een beter inzicht te geven in de totale overheadkosten van de organisatie. In de programma's ziet u de kosten van de kernactiviteiten. Alle kosten die te maken hebben met de aansturing en ondersteuning van medewerkers in deze kernactiviteiten noemen we overhead. Deze overheadkosten worden direct toegerekend aan de bijbehorende taken en activiteiten via een overheadtoeslag per uur. Bedrijfskosten voor activiteiten die gericht zijn op externe klanten worden geregistreerd onder de bijbehorende taakvelden. Het totale bedrag van de overhead is te vinden in het overzicht van inkomsten en uitgaven in de financiële begroting en in de volgende tabellen.

Begroting Overhead (x 1.000,-)		Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Management en bestuursondersteuning	Lasten	-1.125 N	-1.122 N	-812 N	-812 N	-812 N	-812 N
Huisvesting	Lasten	-835 N	-657 N	-689 N	-627 N	-702 N	-694 N
Automatisering	Lasten	-3.138 N	-3.564 N	-2.702 N	-2.708 N	-2.695 N	-2.725 N
Planning & Control	Lasten	-506 N	-868 N	-385 N	-385 N	-385 N	-385 N
Facilitaire zaken	Lasten	-1.516 N	-1.580 N	-638 N	-638 N	-638 N	-638 N
Financiële administratie	Lasten	-498 N	-262 N	-23 N	-23 N	-23 N	-23 N
Personeel en organisatie	Lasten	-1.632 N	-1.949 N	-6.256 N	-5.956 N	-5.956 N	-5.956 N
Communicatie	Lasten	-450 N	-498 N	-63 N	-88 N	-63 N	-88 N
Front-office	Lasten	-345 N	-428 N	-28 N	-28 N	-28 N	-28 N
Totaal lasten Overhead		-10.045 N	-10.928 N	-11.595 N	-11.265 N	-11.302 N	-11.349 N
Management en bestuursondersteuning	Baten	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
Huisvesting	Baten	49 V	25 V	43 V	43 V	43 V	43 V
Automatisering	Baten	5 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
Planning & Control	Baten	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
Facilitaire zaken	Baten	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
Financiële administratie	Baten	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
Personeel en organisatie	Baten	15 V	15 V	0 V	0 V	0 V	0 V
Communicatie	Baten	27 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
Front-office	Baten	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
Totaal baten Overhead		96 V	40 V	43 V	43 V	43 V	43 V
Saldo van baten en lasten excl. mutaties reserves		-9.949 N	-10.888 N	-11.552 N	-11.222 N	-11.259 N	-11.306 N
Saldo Mutaties Reserves		-305 N	586 V	81 V	31 V	31 V	31 V
Begrotingssaldo		-10.253 N	-10.302 N	-11.471 N	-11.191 N	-11.228 N	-11.275 N

Toelichting

Salarislasten:

De salarislasten stijgen procentueel 3,3% op basis van het CPI. ca (€ 600.000) Daarnaast is het budget voor trainees van € 300.000 overgeheveld naar het opleidingsbudget, zodat alle opleidingsbudgetten op 1 plek staan vanaf 2025. Dit budget vervalt per 2026. In 2025 hebben wij ook alle personeel aangelegen verzekeringen onder de secundaire arbeidsvoorwaarden geschaard en is daarbij een verzekering voor onze bestuurders toegevoegd. Daarnaast is de interne doorbelasting van de uren dit jaar anders vormgegeven, waardoor 4,5 miljoen euro direct op programma overhead terecht komt, terwijl dat voorheen door alle programma's heen belast waren.

Basisset beleidsindicatoren

Basisset beleidsindicatoren

Gemeenten zijn verplicht om in hun begroting en jaarstukken een uniforme set van beleidsindicatoren op te nemen. Deze indicatoren maken het via de website www.waarstaatjegemeente.nl eenvoudiger om de prestaties van verschillende gemeenten met elkaar te vergelijken.

De basisset is ingedeeld naar de verschillende taakvelden die gemeenten kennen:

- Bestuur en ondersteuning (taakveld 0)
- Veiligheid (1)
- Economie (3)
- Onderwijs (4)
- Sport, cultuur en recreatie (5)
- Sociaal Domein (6)
- Volksgezondheid en milieu (7)
- Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing (8)

Tabel Indic-1

Verplichte beleidsindicatoren									
Nr.	Taakveld	Indicator	Eenheid	Periode	Nederland Realisatie	Drimmelen Realisatie	Bron	Drimmelen en Begroting 2025	Beschrijving
1	0	Formatie	Fte per 1.000 inwoners	2023	n.v.t.	7,5	Eigen gegevens	6,8	
2	0	Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	2023	n.v.t.	7,2	Eigen gegevens	6,8	
3	0	Apparaatskosten	Kosten per inwoner	2023	n.v.t.	731	Eigen gegevens	980	
4	0	Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsonom + totale kosten inhuur externe	2023	n.v.t.	23	Eigen gegevens	8	
5	0	Overhead	% van totale lasten	2023	n.v.t.	13	Eigen gegevens	16,00	
6	1	Verwijzingen Halt	per 1.000 inw. 12-18 jr	2023	9	16	Bureau Halt	-	Het aantal verwijzingen naar Halt, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 12 tot 18 jaar.
7	1	Winkeldiefstal per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2023	2,5	0,4	CBS - Diefstallen	-	Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.
8	1	Geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2023	4,3	2,5	CBS - Criminaliteit	-	Het aantal geweldsmisdrijven, per 1.000 inwoners. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.).
9	1	Diefstal uit woning per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2023	1,3	1,3	CBS - Diefstallen	-	Het aantal diefstallen uit woningen, per 1.000 inwoners.
10	1	Vernieling en beschadiging per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2023	5,8	3,9	CBS - Criminaliteit	-	Het aantal vernielingen en beschadigingen, per 1.000 inwoners.
11	3	Funciemenging	%	2023	54,2	44,8	CBS - BAG/LISA	43,7	De funciemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50

									Zijn er evenveel woningen als banen.
12	3	Vestigingen	per 1.000 inw 15-64 jr	2023	197,1	193,3	LISA	178,7	Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar.
13	4	Absoluut verzuim	per 1.000 leerling en	2023	6,3	5,8	DUO - Dienst Uitvoering Onderwijs/Ingrado	-	Het aantal leerplichtigen en/of kwalificatieplichtige jongeren die niet staan ingeschreven op een school of instelling, per 1.000 leerlingen.
14	4	Relatief verzuim	per 1.000 leerling en	2023	27	26	DUO - Dienst Uitvoering Onderwijs/Ingrado	-	Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is. Ook veelvuldig te laat komen kan hiertoe worden gerekend, per 1.000 leerlingen.
15	4	Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO)	%	2023	2,4	2,1	DUO - Dienst Uitvoering Onderwijs/Ingrado	-	Het percentage van het totaal aantal leerlingen (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.
16	5	Niet-sporters	%	2022	46,4	47,1	Gezondheidsmonit or volwassenen (en ouderen), GGD, CBS en RIVM	-	Het percentage niet wekelijkse sporters ten opzichte van het totaal aantal inwoners.
17	6	Banen	per 1.000 inw 15-64 jr	2023	836,6	567,8	CBS - Bevolkingsstatistiek /LISA	566,8	Het aantal banen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar.
18	6	Jongeren met delict voor rechter	%	2022	1	1	CBS - Jeugd	1	Het percentage jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen.
19	6	Kinderen in uitkeringsgezin	%	2022	6	2	CBS - Jeugd	-	Het percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen.
20	6	Netto arbeidsparticipatie	%	2023	73,1	75	CBS - Arbeidsdeelname	75	Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking.
21	6	Werkloze jongeren	%	2022	1	1	CBS - Jeugd	1	Het percentage werkloze jongeren (16-22 jaar).
22	6	Personen met een bijstandsuitkering	per 10.000 inw 18 jr e.o.	2023	344,8	107,4	CBS - Participatie Wet	110	Het aantal personen met een uitkering op grond van de Wet werk en bijstand en de Participatiewet, per 10.000 inwoners.
23	6	Aantal re-integratievoorzieningen	per 10.000 inw 15-64 jr	2023	191,5	183,5	CBS - Participatie Wet	161	Het aantal re-integratievoorzieningen, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar
24	6	Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	2023	13,5	16,3	CBS - Jeugd	-	Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzicht van alle jongeren tot 18 jaar.
25	6	Jongeren met jeugdbescherming	%	2023	1,1	1	CBS - Jeugd	1	Het percentage jongeren tot 18 jaar

									met een jeugdbeschermingsmaatregel ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar.
26	6	Jongeren met jeugdreclassering	%	2023	0,3	n.b.	CBS - Jeugd	n.b.	Het percentage jongeren (12-23 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-23 jaar).
27	6	Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	per 10.000 inw	2023	700	730	CBS - Monitor Sociaal Domein WMO	740	Aantal per 10.000 inwoners in de betreffende bevolkingsgroep. Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo. Voor de Wmo-gegevens geldt dat het referentiegemiddelde gebaseerd is op 327 deelnemende gemeenten.
28	7	Omvang huishoudelijk restafval	kg per inwoner	2022	148	83	CBS - Statistiek Huishoudelijk afval	-.	De hoeveelheid restafval per bewoner per jaar (kg)
29	7	Hernieuwbare elektriciteit	%	2022	41,30	53,40	VNG/Regionale klimaatmonitor	25	Hernieuwbare elektriciteit is elektriciteit die is opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa.
30	8	WOZ-waarde woningen	x 1.000 euro	2024	379	413	CBS - Statistiek Waarde Onroerende Zaken	455	De gemiddelde WOZ waarde van woningen (x€1.000).
31	8	Nieuw gebouwde woningen	aantal per 1.000 woningen	2023	9,1	11,6	BAG	0,4	Het aantal nieuwbouwwoningen, per 1.000 woningen.
32	8	Demografische druk	%	2024	70,4	76	CBS	-.	De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar.
33	8	Woonlasten éénpersoonshuizen	euro	2024	n.v.t.	918	COELO, Groningen	-.	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuisouder betaalt aan woonlasten.
34	8	Woonlasten meerpersoonshuizen	euro	2024	n.v.t.	1012	COELO, Groningen	-.	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuisouder betaalt aan woonlasten.

Paragrafen

A. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inventarisatie van de risico's

Een risico is een mogelijke gebeurtenis met een negatief gevolg voor de organisatie. Met behulp van het risicomanagement informatiesysteem prioriteert, analyseert en beoordeelt de gemeentelijke organisatie risico's op systematische wijze. Door dit systeem van risicomanagement kunnen de bestuurders en managers vervolgens passende beheersmaatregelen nemen. Op basis van de inventarisatie is een risicoprofiel voor 2025 opgesteld. Verderop in deze paragraaf gaan we in op de tien risico's met de hoogste bijdrage aan de berekening van het benodigde weerstandscapaciteit, aangevuld met de getroffen beheersmaatregel.

Uit het risicoprofiel is het benodigde weerstandsvermogen bepaald. Als het weerstandsvermogen voldoende groot is, dan beschikt de gemeente over voldoende middelen en mogelijkheden om nog niet afgedekte risico's op te vangen, zonder dat het beleid ingrijpend moet worden aangepast. Het weerstandsvermogen van de gemeente Drimmelen blijft ook in 2025 voldoende groot.

Risicokaart

De risicokaart hieronder geeft inzicht in de spreiding van de risico's naar kans van optreden en financieel gevolg. De aantallen in de risico categorieën tellen op naar 48 geïdentificeerde risico's. De risico's waarvan de kans van optreden kleiner is dan 10%, of de maximale schadelast is kleiner dan € 25.000, zijn vanwege hun geringe betekenis buiten beschouwing gelaten.

Tabel Par.A-1

Gevolg

$x > € 500.000$	5	3				
$€ 250.000 < x < € 500.000$	2	3	3	2	2	
$€ 100.000 < x < € 250.000$	1	5	3	2	1	
$€ 25.000 < x < € 100.000$	3	3	6	2	2	
$x < € 25.000$						
		10%	30%	50%	70%	90% Kans

Risico top 10

In het overzicht hieronder staan de tien risico's die de meeste invloed hebben op het totale risicoprofiel van de gemeente. Het maximale risicobedrag is aangegeven, met daarnaast de kans dat de gebeurtenis zich voordoet en de procentuele invloed op het totale risicoprofiel van de gemeente Drimmelen.

Tabel Par.A-2

2025 begroting	2024 begroting	2023 jaarstuk		Max. risico bedrag (in €)	2025 Kans	2025 Invloed op risicoprofiel
1	1	1	Hogere indexering grond-, weg- en waterbouw werkzaamheden	500.000	90%	7,36%
2	*	2	Het begrote budget voor jeugdzorg is ontoereikend	500.000	50%	5,97%
3	*	3	Toename van het aantal bijstandsgerechtigden door de verhoogde huisvesting van statushouders in onze gemeente	500.000	70%	5,83%
4	*	8	Uitval ICT omgeving	1.000.000	30%	4,93%
5	*	7	Zonneparkdossier:schadeclaims	2.000.000	15%	4,90%
6	*	6	Ambtelijke voorbereidingskosten niet verhaalbaar op ontwikkelaar.	500.000	90%	4,89%
7	7	10	Huisvesting statushouders	250.000	90%	4,40%
8	9	*	Dure woningaanpassing Wmo	500.000	50%	3,52%
9	10	*	Het begrote budget voor Wmo-voorzieningen is ontoereikend	28.000	70%	3,50%
10	6	4	Taak Huishoudelijke Ondersteuning kan niet uitgevoerd worden binnen budget.	250.000	90%	3,42%

* = Dit risico is nieuw opgenomen of behoorde niet tot de risico top 10

Toelichting bij risico's

- Hogere indexering grond-, weg- en waterbouw werkzaamheden**
Hogere indexering in verband met de stijgende marktprijzen door hogere loonkosten, brandstof- en grondstofprijzen.
- Budget voor Jeugdzorg in ontoereikend**
De jeugdwet is een "open eind" regeling. Het benodigde budget is afhankelijk van het aantal aanvragen en toekenningen. De kosten stijgen zowel in volume als in prijs. De druk op de Jeugdwet is al meerdere jaren toenemend. Om hierop meer grip te krijgen, starten we in 2025 met Stevige Lokale Teams (SLT). Dit doen we in overeenstemming met de uitgangspunten van de Regiovisie en het strategieplan voor de jeugdhulpregio West-Brabant Oost (WBO) en de landelijke opdracht uit de Hervormingsagenda Jeugd. Samen met de gemeente Geertruidenberg, het CJG Drimmelen Geertruidenberg en diverse organisaties, gaan we laagdrempelig en dicht bij huis hulp bieden en zo voorkomen dat specialistische jeugdhulp nodig is.
- Toename aantal bijstandsgerechtigden**
Toename van het aantal bijstandsgerechtigden door de verhoogde vraag naar huisvesting van statushouders in onze gemeente.
- Uitval ICT omgeving**
Uitval ICT kan vergaande gevolgen hebben voor de dienstverlening. Dit kan financiële gevolgen hebben door stagnatie van bedrijfsprocessen en directe herstelwerkzaamheden. De uitval kan veroorzaakt worden door brand in systeemruimtes of wegvallen van netwerkverbinding door een kabelbreuk in de glasvezellijn.
- Zonneparkdossier: mogelijke schadeclaims**
Naast een financieel risico op schadeclaims, is er een imago-risico voor de gemeente Drimmelen. Evenals een risico dat de goede (werk)relatie tussen gemeente en externe partijen verstoord raakt.
- Ambtelijke voorbereidingskosten niet verhaalbaar**
Ambtelijke kosten voor planvoorbereiding blijken niet altijd verhaalbaar op ontwikkelaar. Bij grotere projecten wordt daarom met een intentie-overeenkomst gewerkt en binnen de nota kostenverhaal is bekeken hoe het kostenverhaal verder wordt geoptimaliseerd, zodat we dit risico in de toekomst verder kunnen verkleinen.
- Niet kunnen voldoen aan taakstelling huisvesting statushouders**
De afgelopen jaren heeft de gemeente niet aan de taakstelling van huisvesting van statushouders kunnen voldoen. Het risico bestaat dat als deze situatie van langere duur is de provincie op kosten van de gemeente deze statushouders gaat huisvesten. Daar komt bij dat er de komende periode meer statushouders gehuisvest moeten worden. We kunnen dit niet

meer alleen met de woningen van Woonvizier. We zullen dus op zoek moeten naar alternatieven die geld kosten.

8. **Dure woningaanpassing Wmo**
Een Wmo-cliënt vraagt een uitzonderlijk dure woningaanpassing aan. Juridische procedure loopt maar de uitkomst daarvan is onzeker.
9. **Het begrote budget voor Wmo-voorzieningen is ontoereikend**
De kosten voor de Wmo zijn vraag afhankelijk. Casemanagers indiceren kritisch en er worden goede prijsafspraken gemaakt met leveranciers, maar als meer inwoners Wmo-voorzieningen nodig hebben leidt dit tot overschrijding van de begrote budgetten.
10. **De taak huishoudelijke ondersteuning kan niet worden uitgevoerd binnen budget**
De ontwikkelingen in de thuisondersteuning (cao loonstijgingen, hoog ziekteverzuim, vergrijzing) in combinatie met regelgeving (AMvB, reële prijs Wmo, abonnementstarief Wmo) oefent een opwaartse druk uit op volume en tarief huishoudelijke ondersteuning. Hiermee houden we rekening in de begroting, maar het is risico is dat de ontwikkelingen sterker zijn dan voorzien. Aanbieders kampen met personeelstekorten en kunnen daardoor niet altijd volledig de afgesproken zorg leveren. Er is een risico dat cliënten een proces aanspannen tegen de gemeente.

Inventarisatie van de weerstandscapaciteit

Benodigde weerstandscapaciteit

Als alle risico's zich gelijktijdig in hun volle omvang zouden voordoen zou een nadeel optreden van €20,2 miljoen. Het reserveren van een dergelijk groot bedrag als buffer voor alle risico's is echter onnodig omdat het niet waarschijnlijk is dat alle risico's zich in 2025 gelijktijdig, en in hun maximale omvang, zullen voordoen.

Daarom is op basis van de geïdentificeerde risico's een risico-simulatie uitgevoerd. Bij deze simulatie is gerekend met een zekerheidspercentage van 90%. Het resultaat is, dat met een benodigde weerstandscapaciteit van €4,3 miljoen (begroting 2024: € 4,35 miljoen), het voor 90% zeker is dat alle risico's die in 2025 zouden kunnen optreden, kunnen worden afgedekt. De benodigde weerstandscapaciteit wordt bepaald door alle risico's waarvoor geen of onvoldoende beheersmaatregelen kunnen worden getroffen.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare middelen om de risico's op te vangen, noemen we de weerstandscapaciteit. Voor 2025 wordt een weerstandscapaciteit begroot van € 13,8 miljoen (primaire begroting 2024: € 16,2 miljoen).

Weerstandsvermogen

Het is van belang om te weten of het beschikbare weerstandsvermogen toereikend is om de geïdentificeerde risico's af te dekken.

De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risico-simulatie voortvloeit, wordt daarom afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van deze berekening vormt de ratio weerstandsvermogen.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}}$$

Tabel Par.A-5

Ratio weerstandsvermogen (bedragen in €)				
Omschrijving	2025 begroting	2024 begroting	2023 rekening	2022 rekening
Beschikbare weerstandscapaciteit	13.754.596	16.244.650	16.613.105	19.032.043
Benodigde weerstandscapaciteit	4.295.998	4.347.482	5.016.644	5.135.205
Ratio weerstandsvermogen	3,20	3,74	3,31	3,71

De raad heeft in de nota Risicomanagement en weerstandsvermogen bepaald dat het weerstandsratio van de gemeente Drimmelen minimaal gelijk moet zijn aan 1. In dat geval is het beschikbare weerstandsvermogen precies toereikend om de risico's af te dekken. Met een ratio van 3,2 voldoet de gemeente in ruime mate aan die ondergrens. Het ratio is in vergelijking met de begroting 2024 (3,74) en de jaarrekening 2023 (3,31) licht gedaald.

Financiële kengetallen

Vanaf 2016 schrijft het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) voor dat er in de paragraaf "Weerstandsvermogen en risicobeheersing" een verplichte basisset van vijf financiële kengetallen moet worden opgenomen in de begroting. Dit besluit is genomen op basis van het rapport van de adviescommissie onder leiding van Staf Depla, uitgebracht in 2014. Het doel van het invoeren van deze kengetallen is voornamelijk om de financiële positie voor raadsleden beter inzichtelijk te maken. Het is echter niet bedoeld als normeringsinstrument binnen het kader van financieel toezicht. De volgende vijf financiële kengetallen zijn opgenomen in de begroting:

1. Netto schuldquote (gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen)
2. Solvabiliteitsratio
3. Grondexploitatie
4. Structurele exploitatieruimte
5. Belastingcapaciteit

Begroting 2025						
Kengetallen	Jaarrekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
1a. Netto schuldquote	35%	79%	82%	87%	92%	91%
1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen	31%	75%	78%	83%	88%	86%
2. Solvabiliteitsratio	44%	32%	31%	29%	27%	26%
3. Kengetal grondexploitatie	-1%	3%	1%	0%	0%	0%
4. Structurele exploitatieruimte	-8%	-2%	1%	-1%	-1%	0%
5. Belastingcapaciteit	82%	91%	97%	97%	97%	97%

Een korte toelichting op de kengetallen:

1a. Netto schuldquote & 1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen (stijging van 35% naar 82%)

De netto schuldquote geeft een beeld van de schuldenlast van de gemeente in verhouding tot haar eigen middelen. Dit kengetal geeft aan hoeveel druk de rentelasten en aflossingen op de exploitatie leggen. Simpel gezegd: hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote.

Een organisatie streeft in principe naar zo min mogelijk schuld om financiële stabiliteit te waarborgen. Daarom geldt: hoe lager de netto schuldquote, hoe beter. Een hoge netto schuldquote is echter niet per se problematisch. Dit kan bijvoorbeeld komen doordat de gemeente leningen heeft afgesloten die vervolgens zijn doorgeleend aan andere partijen, die deze leningen jaarlijks aflossen. In zo'n geval hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn. Om inzicht te krijgen in het doorlenen, wordt de netto schuldquote zowel inclusief als exclusief doorgeleende gelden weergegeven.

In tabel verloop van de kengetallen is te zien dat Gemeente Drimmelen in 2025 een netto schuldquote heeft van 82% en een gecorrigeerde netto schuldquote van 78%. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Een netto schuldquote

(niet gecorrigeerd) tussen 0% en 90% wordt gezien als minst risicovol. De netto schuldquote van de gemeente Drimmelen was altijd relatief laag, maar vanaf 2024 stijgt deze aanzienlijk en komt naar verwachting in 2027 boven de gewenste limiet van 90% uit.

2. Solvabiliteitsratio (daling van 44% naar 31%)

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Een hoge schuld hoeft geen probleem te zijn als er ook veel eigen vermogen (het totaal van de algemene en de bestemmingsreserves) aanwezig is. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn wanneer een lening is aangegaan omdat het eigen vermogen niet liquide is, doordat het vastzit in bijvoorbeeld een gemeentehuis of omdat er andere investeringen mee zijn gefinancierd. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de financiële weerbaarheid van de gemeente.

De solvabiliteitsratio wordt berekend door het totale eigen vermogen te delen door het totaal van de passiva. De passivakant van de balans bestaat uit de som van het eigen en vreemde vermogen. Deze ratio geeft dus de verhouding weer tussen het eigen vermogen en het totale vermogen. Hoe hoger dit percentage, hoe beter.

Een ratio boven de 50% wordt aangemerkt als minst risicovol, een solvabiliteitsratio tussen de 20% en 50% wordt gezien als risico neutraal.

In tabel verloop van de kengetallen is te zien dat Gemeente Drimmelen in 2025 een solvabiliteitsratio heeft van 31%.

3. Kengetal grondexploitatie (stijging van -1% naar 1%)

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een aanzienlijke impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. Wanneer een gemeente leningen heeft afgesloten om grond aan te kopen voor een (toekomstig) woningbouwproject, resulteert dit in een schuld. Het is daarom essentieel om te beoordelen of deze schuld kan worden afgelost zodra het project wordt uitgevoerd.

Het kengetal voor grondexploitatie geeft aan hoe groot de waarde van de grondpositie is ten opzichte van de totale (geraamde) baten. Wanneer grond tegen de prijs van landbouwgrond is aangekocht, is het risico voor de gemeente relatief klein. Het is belangrijk om te kunnen inschatten of er een reële verwachting is dat grondexploitatie zal bijdragen aan het verminderen van de schuld. Als de grond tegen een te hoge waarde op de balans staat en moet worden afgewaardeerd, leidt dit tot een lager eigen vermogen en dus een lagere solvabiliteitsratio. Kortom, een grote grondpositie kan een risico vormen omdat dit de schuld kan verhogen. Daarom geldt: hoe lager dit percentage, hoe beter. Dit kengetal wordt berekend door het totaal van de bouwgronden in exploitatie te delen door het totaal van de baten (exclusief de mutaties in reserves).

Een grondexploitatie van 20% of lager wordt beschouwd als minst risicovol. In tabel verloop van de kengetallen is te zien dat Gemeente Drimmelen in 2025 een Grond exploitatie heeft van 1% van de totale baten. Het kengetal voor de grondexploitatie van de gemeente Drimmelen is laag, dit is positief.

4. Structurele exploitatieruimte (stijging van -8% naar 1%)

Voor het beoordelen van de financiële positie van een gemeente is het belangrijk om te kijken naar de structurele baten en lasten. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de opbrengsten uit de onroerendezaakbelasting, terwijl structurele lasten bijvoorbeeld bestaan uit personeelslasten, kapitaallasten en bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen. Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is.

De structurele exploitatieruimte wordt berekend door het verschil tussen de structurele lasten (A) en baten (B) op te tellen bij het verschil tussen structurele toevoegingen (C) en onttrekkingen (D) aan reserves, en dit resultaat te delen door de totale baten (exclusief de mutaties in reserves) (E). De formule ziet er als volgt uit: $\text{Structurele exploitatieruimte} = \frac{((B-A)+(D-C))}{E} \times 100\%$

Met structurele baten en lasten wordt hier het totaal van de baten/lasten bedoeld, minus de incidentele baten/lasten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten voldoende zijn om de structurele lasten (waaronder rente en aflossing van leningen) te dekken. Dus, hoe hoger dit percentage, hoe beter.

In de tabel financiële kengetallen is te zien dat Gemeente Drimmelen in 2025 een Structurele exploitatieruimte heeft van 1%. De gemeente Drimmelen verwacht dat de structurele lasten afgedekt

kunnen worden met structurele baten. Vanwege de voortdurende onzekerheid over de bijdrage uit het Gemeentefonds vanaf 2026 is dat vooralsnog niet het geval.

5. Belastingcapaciteit (stijging van 82% naar 97%)

De onroerendezaakbelasting (OZB) is voor een gemeente de belangrijkste bron van eigen belastinginkomsten. De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen. Wanneer de woonlasten relatief laag zijn, is er meer ruimte om bij te sturen tijdens financieel tegenvallende periodes, waardoor de gemeente wendbaarder blijft. Om deze ruimte weer te kunnen geven, wordt er gebruikgemaakt van een ijkpunt, namelijk de landelijke gemiddelde tarieven.

De belastingcapaciteit wordt gerelateerd aan de hoogte van de gemiddelde woonlasten. Naast de OZB worden ook de riool- en afvalstoffenheffingen meegenomen in de berekening, omdat deze heffingen niet kostendekkend hoeven te zijn en lager mogen worden vastgesteld (wat resulteert in belastingcapaciteit die niet wordt benut). De belastingcapaciteit wordt berekend door de totale woonlasten van de gemeente te delen door de landelijke gemiddelde totale woonlasten. De totale woonlasten bestaan uit de som van de OZB-lasten, rioolheffing en afvalstoffenheffing, verminderd met eventuele heffingskortingen. Bij alle heffingen en lasten wordt uitgegaan van een gezin en een gemiddelde WOZ-waarde.

Een lage belastingcapaciteit betekent dat de gemeente qua belastingen onder het landelijke gemiddelde zit en daardoor relatief veel ruimte heeft om deze te verhogen indien nodig. Hoe lager het percentage, hoe beter. In tabel verloop van de kengetallen is te zien dat Gemeente Drimmelen in 2025 een belastingcapaciteit heeft van 97%.

Beoordeling van de onderlinge verhouding tussen de kengetallen in relatie tot de financiële positie

De financiële kengetallen laten zien dat de gemeente zich in een veranderende financiële positie bevindt. De daling van de solvabiliteit, van 44% naar 31%, duidt op een afnemende financiële buffer. Dit betekent dat de gemeente minder eigen vermogen heeft om toekomstige investeringen of onvoorziene omstandigheden op te vangen.

De netto schuldquote, die stijgt van 35% naar 82%, laat zien dat de gemeente meer afhankelijk wordt van externe financiering. Dit betekent dat er meer middelen nodig zijn om de bestaande schuldenlast te dragen, wat vraagt om zorgvuldige afwegingen bij toekomstige investeringen.

De structurele exploitatieruimte schommelt tussen 1% en -1%, wat aangeeft dat de gemeente beperkt ruimte heeft binnen haar structurele exploitatie voor nieuwe financiële verplichtingen. Hierdoor is het belangrijk om alert te blijven op eventuele financiële risico's.

De belastingcapaciteit, met een niveau van 97%, laat zien dat de gemeente qua belastingdruk net onder het landelijk gemiddelde zit. Dit biedt beperkte ruimte om via een verhoging van lokale lasten extra middelen te genereren, mocht dat in de toekomst nodig zijn.

Samenvatting: De kengetallen vragen om voortdurende aandacht en zorgvuldige monitoring. Er sprake is van een daling in de solvabiliteit en een stijging in de schuldenlast, daarnaast is de structurele exploitatieruimte beperkt. De gemeente zal haar financiële positie nauwlettend blijven volgen om op een verantwoorde manier toekomstige uitdagingen aan te pakken en de financiële duurzaamheid te waarborgen.

B. Lokale heffingen

Inleiding

In de paragraaf lokale heffingen gaan we in op: de hoofdlijnen van het beleid, de lokale lastendruk, de begrote inkomsten, de mate van kostendekkendheid en een korte beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid. Waarmee rekening gehouden wordt met regelgeving Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

Beleid lokale heffingen

Onder de diverse lokale heffingen van de gemeente Drimmelen vallen: de belastingen, bestemmingsbelasting/heffingen en retributies/rechten. Deze heffingen zijn hoogstens kostendekkend en dragen bij aan het welzijn, de leefbaarheid en voorzieningen van de gemeente.

Belastingen

Tegenover een belasting staat geen rechtstreekse individuele tegenprestatie van de gemeente. De opbrengsten dienen als algemeen dekkingsmiddel.

Onder de noemer belastingen vallen onder andere de volgende zaken bij de gemeente Drimmelen:

- Onroerende zaakbelastingen (OZB)
- Precariobelasting
- Toeristenbelasting.

Bestemmingsbelasting/heffingen

Heffingen worden geheven om kosten van collectieve voorzieningen te betalen.

Onder de noemer heffingen vallen onder andere de volgende zaken bij de gemeente Drimmelen:

- Afvalstoffenheffing
- Rioolheffing
- Bijdrage BedrijvenInvesteringsZone (BIZ).

Retributies/rechten

Rechten worden geheven voor een geleverde of een bewezen individuele dienst.

Onder de noemer rechten vallen onder andere de volgende zaken bij de gemeente Drimmelen:

- Begraafrechten
- Marktgeden/ standplaatsen
- Leges, zoals secretarieleges, leges omgevingsvergunning en leges Biesbosch.

Onroerende zaakbelasting

De tarieven worden uiteindelijk bepaald op basis van de begrote opbrengst OZB in combinatie met de WOZ-waarde voor het belastingjaar (inclusief de verwachte marktstijging).

Precariobelasting

Onder Precariobelasting valt de belasting die een gemeente mag heffen voor het gebruik van gemeentegrond. De tarieven staan in de verordening Precariobelasting. Daarnaast wordt er precario geheven voor het afmeren in de buitenhaven van Lage Zwaluwe en worden er liggelden in rekening gebracht op basis van privaatrechtelijke overeenkomsten.

Toeristenbelasting

- Het tarief watertoeristenbelasting is per persoon € 1,75 voor 24 uur.
  - Het tarief landtoeristenbelasting is per persoon € 1,75 voor een overnachting.
- Alleen niet-inwoners betalen de toeristenbelasting, dus ook arbeidsmigranten. Behalve als zij ingeschreven zijn in de BRP (Basisregistratie Personen). De netto-opbrengst gebruiken we voor het verbeteren van toeristische voorzieningen.

Afvalstoffenheffing

De gemeente laat het huishoudelijk afval (oud papier en karton, PMD, rest- en gft-afval) door een afvalinzamelaar huis-aan-huis ophalen. Daarnaast kan je afval, soms tegen betaling, naar de milieustraat brengen. Daar betaal je belasting voor, de afvalstoffenheffing. De afvalstoffenheffing is sinds 2003 gebaseerd op het Diftar-principe en is een 100% kostendekkende heffing.

Rioolheffing

In 2023 stelde de raad het Water- en rioleringsplan Drimmelen 2023-2027 vast. Wederom dient de rioolheffing 100% dekkend te zijn. De voorziening bouwen we af.

We innen de rioolheffing om de gemeentelijke kosten voor inzameling, transport van afvalwater te dekken, beheer en behoud van het rioleringsstelsel te bekostigen en voor het verwerken van hemelwater. Daarnaast dekken we de kosten van maatregelen tegen de nadelige gevolgen van de grondwaterstand.

BedrijvenInvesteringsZone (BIZ)

De BIZ Bruisend Made is na een succesvolle eerste periode van vijf jaar voor vijf jaar voortgezet in de periode 2023-2027. Uiterlijk 1 november dient het BIZ bestuur een schriftelijk verzoek tot BIZ subsidie voor het komende belastingjaar in bij het college. BIZ-bijdrage wordt jaarlijks bij wege van aanslag geheven en bepaald op basis van de WOZ-waarden van de panden die niet in hoofdzaak tot woning dienen.

Begraafrechten

Begraafrechten omvatten het begraven van stoffelijke overschotten, het bijzetten van urnen en het onderhoud van graven op gemeentelijke begraafplaatsen. De tarieven zijn vastgelegd in de Verordening lijkbezorgingsrechten Drimmelen en mogen maximaal 100% kostendekkend zijn. Echter, de kosten overstijgen de opbrengsten. In het verleden zijn de tarieven meerdere malen aanzienlijk verhoogd. Om de begraafplaats aantrekkelijk te houden voor nieuwe begravingen, zijn hoge tarieven ongunstig. Ze kunnen zelfs resulteren in een verdere daling van het aantal begravingen en daarmee de inkomsten. Bovendien vervult de begraafplaats ook een parkfunctie, wat voor veel gemeenten een reden is om een lagere kostendekkendheid na te streven. Vanwege deze maatschappelijke betekenis zijn de tarieven niet kostendekkend.

Marktgeden en standplaatsen

De gemeente heeft weekmarkten op 3 locaties: het Dorpsplein in Terheijden, de Marktstraat te Made en de Nieuwstraat in Lage Zwaluwe. Voor het innemen van een standplaats op de weekmarkt wordt een recht geheven, het marktgeld. Daarnaast wordt een recht geheven voor de standplaatsen op overige locaties in onze gemeente. In verband met de maatschappelijke betekenis, zijn deze tarieven niet kostendekkend.

Secretarieleges

Secretarieleges worden geheven ter compensatie van de kosten voor diensten van de gemeenten, bijvoorbeeld voor het verstrekken van reisdocumenten, rijbewijzen, uittreksels uit de BRP en Burgerlijke Stand, aanvraag Verklaring Omtrent Gedrag, huwelijksvoltrekkingen.

Leges omgevingsvergunning

Leges worden geheven ter compensatie van kosten voor diensten van de gemeente, bijvoorbeeld voor het aanvragen van een vergunning.

Leges Biesbosch

Voor het in behandeling nemen van een aanvraag voor een vergunning voor bijvoorbeeld het varen met een rondvaartboot of een ontheffing voor het beoefenen van modelsport in het Biesboschgebied binnen de gemeentegrenzen van Drimmelen worden leges geheven.

Lokale lastendruk

De lastendruk voor de afvalstoffen- en rioolheffing zijn berekend na inzet van de voorzieningen Afvalstoffenheffing en Rioleringsheffing (zie tabel Par.B-2: Overzicht heffingen).

Tabel Par.B-1: Overzicht lastendruk

Lokale Lastendruk gem. per huishouden (euro)				
Omschrijving	Begroting 2024	Begroting 2025	Nominale stijging	Procentuele stijging
Onroerende zaakbelastingen	330,27	344,47	14,20	4,3%
Afvalstoffenheffing	319,59	334,40	14,81	4,6%
Rioolheffing	256,42	271,76	15,34	6,0%
Totaal gemiddeld per huishouden	906,28	950,63	44,35	4,9%

De omvang van de totale lokale lastendruk stijgt in 2025 als gevolg van hogere netto-lasten onroerende zaakbelastingen, afvalstoffen- en rioolheffing. De stijging van de onroerendezaakbelasting (OZB) wordt bepaald door de OZB-index. De tarieven worden vastgesteld op basis van de verwachte inkomsten uit de OZB en de Waardering Onroerende Zaken (WOZ)-waarde voor het betreffende belastingjaar (inclusief de verwachte stijging van de marktwaarde). De definitieve tarieven worden vastgesteld tijdens de Raadsvergadering op 12 december 2024. Als de marktwaarde meer of minder stijgt dan verwacht, wordt het tarief daarop aangepast. Bij een hogere marktwaarde gaat het tarief omlaag, en bij een lagere marktwaarde gaat het tarief omhoog.

Afvalstoffenheffing berekenen we met de gemiddelde kosten per aansluiting na inzet van de voorziening. We passen hier een vast recht en een variabel tarief toe. Het variabel tarief bestaat uit het betalen per lediging. Naast de kosten zetten we ook een voorziening afval in om grote schommeling te voorkomen. In 2025 vindt er een kostenstijging plaats van de afvalstoffenheffing ondanks de inzet van de voorziening.

Rioolheffing berekenen we met de gemiddelde kosten per aansluiting na inzet van de voorziening. De rioolheffing bestaat uit twee onderdelen. Te weten een vast recht en een variabel tarief waarbij we rekenen met watergebruik. We zetten ook een voorziening rioolheffing in om grote schommeling in tarief te voorkomen. Ook voor de rioolrechten is dit jaar de kostenstijging zoveel, dat een forse stijging ondanks de inzet van de voorziening niet kan worden voorkomen.

Tabel Par.B-2: Overzicht heffingen

Omschrijving	Totale Heffingen (in euro)			
	Begroting 2025	Begrote lasten	Begrote baten	Inzet voorziening
Onroerende zaakbelastingen			6.014.000	
Precario			55.005	
			6.069.005	
Toeristenbelasting			325.000	
Totaal Belastingen (algemeen dekkingsmiddel)			6.394.005	
Afvalstoffenheffing	4.244.104	4.127.196		116.907
Rioolheffing	4.168.435	3.833.173		335.262
Bedrijveninvesteringszone (BIZ)	22.410	22.410		0
Totaal Bestemmingsbelastingen/ heffingen	8.434.948	7.982.780		452.169
Lijkbezorging	206.641		126.750	
Marktgeden / standplaatsen	87.394		26.091	
Leges	2.079.948		1.691.050	
Totaal Retributies/ rechten	2.373.984		1.843.891	
Totaal	10.808.932		16.220.675	452.169

Algemene uitgangspunten kostendekkende tarieven

Voor het bepalen van de kostendekkende tarieven hanteren we de algemene informatie in de Handreiking kostentoe rekening Heffingen, rechten en tarieven (VNG) en de notitie Lokale heffingen van de commissie BBV.

Voor het bepalen van de kostendeekkende tarieven hanteren we de volgende uitgangspunten:

- De gehanteerde index voor de tarieven in de tabellen van de begroting is de herrekenende index op basis van de meicirculaire. Dit geldt niet voor de tarieven met een wettelijk maximum of voor tarieven die al maximaal kostendeekkend zijn. De herrekening van de indexering naar aanleiding van de septembercirculaire wordt als één algemene stelpost opgenomen onder de algemene middelen. Bij de vaststelling van de tarieven wordt uitgegaan van de herrekenende index op basis van de septembercirculaire.
- De basis wordt gevormd door de integrale kostprijs incl. overhead, (omslag)rente, bijdragen aan voorzieningen en de compensabele btw (voor riool, afval, diensten en gebruik van voor openbare dienst bestemde gemeentebesittingen).

Om het te heffen volume voor de afvalstoffen- en rioolheffing te bepalen gebruiken we de volgende uitgangspunten:

- Voor de afvalstoffen- en rioolheffing geldt het systeem van gesloten financiering met duurzame, 100% kostendeekkendheid. Hierbij maken we gebruik van een egalisatievoorziening (conform art 44, lid 2 BBV), voorcalculatie en nacalculatie.
- Directe kosten toerekening van taakveld 7.3 voor de afvalstoffenheffing en van taakveld 7.2 voor de rioolheffing: dit zijn kosten voor de activiteiten die direct in verband staan met de geleverde dienst. De inzet van personeel rekenen we toe op basis van de voor 2024 berekende uurtarieven.
- De toerekening van de (toerekenbare) kosten straatreiniging/vegen is voor de afvalstoffenheffing 30% (taakveld 2.1) en voor de rioolheffing 55%. Straatreiniging/vegen doen we om 3 redenen. Voor het functioneren van de riolering, vanwege het nevenafval bij het (verkeerd) aanbieden en inzamelen van huishoudelijk afval en de verkeersveiligheid. Omdat we een landelijke gemeente zijn hebben we o.a. relatief veel bladafval in verhouding tot het nevenafval. Bladafval verstopt o.a. het rioolstelsel.
- Van het zwerfafval blijkt circa 60% te bestaan uit nevenvervuiling bij de inzameling van huishoudelijk afval; de toerekening van de kosten zwerfafval worden daarom voor 60% toegerekend aan de afvalstoffenheffing (taakveld 2.1).
- De toerekening van kosten stedelijk water en watergangen (taakveld 5.7) is voor de rioolheffing 15% van de kosten die zijn gekoppeld aan één of meer van de vijf thema's in het WRP: afvalwater, hemelwater, grondwater, oppervlaktewater en bedrijfsvoering.
- Overhead: alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van het primaire proces (taakveld 0.4; zie voor de berekening tabel Par.B-3).
- Alle kwijtscheldingskosten nemen we op in het tarief voor de afvalstoffenheffing (taakveld 6.3).
- De extracomptabele rente toerekening berekenen we met de externe rente (zie paragraaf D. Financiering).
- De extra comptabele BTW toerekening: dit betreft de extracomptabel berekende compensabele BTW die kan worden toegerekend aan activiteiten waarvan de kosten worden verhaald via de afvalstoffen- en rioolheffing.

Het overheadtarief wordt bepaald door het totaal volume aan overheadkosten te delen door het totaal aan productieve uren van de primaire afdelingen (de programma's exclusief het programma overhead).

Tabel Par.B-3: Berekening Overheadtarieven

Berekening Overheadtarieven	Prim. Begr.				
	2024	2025	2026	2027	2028
Totale volume overhead na verrekening (zie tabel saldo excl. Mutaties reserves) (in euro)	10.168.106	11.552.045	11.221.687	11.258.677	11.305.750
Directe verrekening met grond exploitaties (in euro)	251.635	275.929	288.607	201.790	195.338
Totale volume overhead (inzet reserves en verrekening Grondexploitaties (in euro))	10.419.741	11.827.974	11.510.295	11.460.467	11.501.089
Salariskosten (in euro)	4.708.984	5.523.181	5.523.181	5.523.181	5.523.181
Overige kosten (in euro)	5.710.757	6.304.793	5.987.113	5.937.286	5.977.907
	10.419.741	11.827.974	11.510.295	11.460.467	11.501.089
t.b.v. Overhead - binnendienst (in aantallen)	75.118	86.516	86.516	86.516	86.516
t.b.v. Overhead - buitendienst (in aantallen)	30	0	0	0	0
Overige programma's (in aantallen)	183.352	187.608	187.608	187.608	187.608
Totaal geraamde uren organisatie (o.b.v. 1.400 uur p.FTE) (in aantallen)	258.500	274.124	274.124	274.124	274.124
Uurtarief Overhead	56,83	63,05	61,35	61,09	61,30
Uurtarief Salariskosten binnendienst	62,67	63,84	63,84	63,84	63,84
Uurtarief Salariskosten buitendienst	44,63	48,39	48,39	48,39	48,39

Afvalstoffenheffing

De ontwikkelingen die hebben plaatsgevonden binnen de gemeente Drimmelen in 2024 zullen een doorwerking hebben in 2025. In oktober 2024 zijn de minicontainers voor papier aanbesteed en uitgezet. Daarnaast is in de raad aangedragen de zomer GFT-inzameling, waarin er extra GFT-routes gereden worden, te schrappen. In de conceptbegroting is deze extra ronde GFT af geraamd. Dit betekent een besparing van circa € 125.000.

Op basis van ontwikkelingen is de verwachting dat de kosten zullen gaan stijgen in 2025. De routes voor OPK en Rest zullen aangepast worden. Echter, hiervoor verwachten wij per saldo geen noemenswaardige stijging van de kosten. Het containermanagement (Diftarlijn) wordt duurder (ca € 30.000). Ook zal de milieubelasting gaan stijgen. We hebben geen zicht op de daadwerkelijke kostenstijging. Deze verwachten we in het vierde kwartaal van 2024.

De VNG is in gesprek met Verpact over nieuwe afspraken voor een ketenovereenkomst. Deze is door VNG in 2024 opgezegd. Dit heeft mogelijk invloed op de vergoeding die wij krijgen voor het inzamelen van PMD afval. Wat precies de financiële consequenties gaat zijn, is nog niet duidelijk. Zeer waarschijnlijk zullen de nieuwe richtlijnen niet in de eerste helft van 2025 van kracht gaan en er een overgangperiode plaats zal vinden. VNG heeft de ambitie uitgesproken dat er geen gat in het budget mag vallen.

Dit jaar zetten we 35% van de voorziening in om niet de gehele inflatie, toename salaris- en overheadkosten en hoge rentestijgingen ten laste te brengen aan de inwoners.

Rioolheffing

In 2023 stelden we het nieuwe water en rioleringsplan op. Tot dat moment rekenden we lage eenheidsprijzen voor investeringen. Hierdoor waren de ramingen te laag. Dit hebben we omhoog gebracht, omdat we regelmatig met hogere aanbestedingen te maken hadden. Verder was de inflatie op het gebied van investeringen en onderhoud van civieltechnische werken erg hoog. Voor jaar 2025 is uitgegaan van een indexering van 2,3% (meicirculaire).

De rioolheffing dekt de kosten voor inzameling en transport voor hemel- en afvalwater, beheer en onderhoud van het rioleringsstelsel. Bij de jaarrekening wordt het resultaat verrekend met de voorziening (in het kader van 100% kostendekkendheid). Met het eventuele overschot vulden we een voorziening. Dit jaar zetten we 35% van de voorziening in om niet de gehele inflatie, toename salaris- en overheadkosten en hoge rentestijgingen ten laste te brengen aan de inwoners.

Tabel Par.B-4: Overzicht tarieven riool- en afvalstoffenheffing (na inzet voorziening)

Afvalstoffenheffing	2022	2023	2024	2025	Stijging t.o.v. 2024
vastrecht tarief	€ 146,49	€ 156,32	€ 227,23	€ 209,08	€ 18,15-
- per lediging gft containerinhoud 25 liter	€ 0,80	€ 0,80	€ 0,80	€ 0,80	€ -
- per lediging gft containerinhoud 140 liter	€ 3,50	€ 3,50	€ 3,50	€ 3,50	€ -
- per lediging ov.huish.afvalst. cont.-inh. 40 liter	€ 2,45	€ 2,45	€ 2,70	€ 3,75	€ 1,05
- per lediging ov.huish.afvalst. cont.-inh. 240 liter	€ 11,70	€ 11,70	€ 12,90	€ 17,90	€ 5,00
- per aanbieding toegangspas perscontainer	€ 2,45	€ 2,45	€ 2,70	€ 3,75	€ 1,05
- per perceel bij verzamelcontainers	€ 111,06	€ 118,51	€ 172,27	€ 158,51	€ 13,76-
Inzameling grove huishoudelijke afvalstoffen					
- per aanvraag	€ 17,50	€ 17,50	€ 17,50	€ 17,50	€ -
- per 0,5 m ³	€ 30,00	€ 30,00	€ 30,00	€ 30,00	€ -
Inzameling grof tuinaanval					
- per aanvraag	€ 45,00	€ 45,00	€ 45,00	€ 45,00	€ -
Aanbieding op de milieustraat					
-grove huishoudelijke afvalstoffen per 10 kilogram	€ 2,15	€ 2,15	€ 2,15	€ 2,15	€ -
- bouw- en sloofafval per 10 kilogram	€ 2,15	€ 2,15	€ 2,15	€ 2,15	€ -
- schoon puin per 10 kilogram	€ 0,50	€ 0,50	€ 0,50	€ 0,50	€ -
Rioolheffing	2022	2023	2024	2025	Stijging t.o.v. 2024
vastrecht tarief	€ 66,74	€ 117,46	€ 195,93	€ 207,50	€ 11,57
variabele tarieven (verbruik water):					
0 - 250 m ³	€ 0,59	€ 0,59	€ 0,59	€ 0,59	€ -
251 - 500 m ³	€ 0,41	€ 0,41	€ 0,41	€ 0,41	€ -
501 - 1.000 m ³	€ 0,08	€ 0,08	€ 0,08	€ 0,08	€ -
meer dan 1.000 m ³	€ 0,03	€ 0,03	€ 0,03	€ 0,03	€ -

Tabel Par.B-5:
Overzicht
kostendekkendheid

	Bestemmingsbelastingen/ heffingen	Rioolheffing	BIZ	Retributies/ rechten		Totaal	
	Afvalstoffenheffing			Lijkbezorging	Marktgelden/ standplaatsen	Leges	
Directe lasten -/- baten	3.021.349	2.357.213	22.410	156.871	48.055	1.309.601	6.915.499
Overhead	587.508	526.868	0	21.588	37.449	743.871	1.917.284
Rente	36.477	971.593	0	1.181	0	0	1.009.251
Btw	598.770	312.761	0	27.001	1.890	26.476	966.898
Totaal lasten	4.244.104	4.168.435	22.410	206.641	87.394	2.079.948	10.808.932
Totaal baten heffingen	4.127.196	3.833.173	22.410	126.750	26.091	1.691.050	9.826.670
Inzet voorzieningen (zie Tabel Finbgr-B2.2)	116.907	335.262	0				452.169
Totaal baten heffingen/ leges (incl. inzet voorziening)	4.244.104	4.168.435	22.410	126.750	26.091	1.691.050	10.278.839
Kostendekkendheid	100%	100%	100%	61%	30%	81%	95%

	Titel 1 Algemene dienstverlening	Titel 2 Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning	Titel 3 Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn
Directe lasten -/- baten	522.308	763.936	23.357
Overhead	266.938	453.869	23.064
Btw	2.402	24.074	0
Totaal lasten	791.648	1.241.879	46.421
Totaal baten heffingen/ leges	598.281	1.074.169	18.600
Kostendekkendheid	76%	86%	40%

Kwijtschelding

In de gemeente Drimmelen kun je kwijtschelding aanvragen voor de onroerendezaakbelasting, rioolheffing en afvalstoffenheffing. Voor andere belastingen wordt geen kwijtschelding gegeven. De gemeente Drimmelen hanteert een kwijtscheldingsnorm van 100% van de bijstandsuitkering, terwijl de landelijke norm 90% is. Hierdoor komen meer mensen in aanmerking voor kwijtschelding. Dit betekent dat iedereen met een inkomen op bijstandsniveau kwijtschelding kan krijgen, zolang hij/zij geen vermogen heeft. Vermogen is bijvoorbeeld spaargeld, een auto of een huis.

Sinds 1 januari 2023 is de vermogensnorm voor kwijtschelding versoepeld. Inwoners met een laag inkomen mogen nu een kleine buffer hebben voor onverwachte uitgaven, zonder dat dit invloed heeft op hun kwijtschelding. Hierdoor kunnen inwoners wat geld opzij zetten en worden ze meer zelfredzaam.

Het totale bedrag voor de kwijtschelding van riool- en afvalstoffenheffing wordt verwerkt in de tarieven

voor alle belastingbetalers in de gemeente. Dit betekent dat iedereen in de gemeente meebetaalt aan deze kwijtschelding.

C. Onderhoud kapitaalgoederen

Onze gemeente beheert ongeveer 385 hectare openbare ruimte. Iedereen die hier woont, werkt of recreëert maakt daar gebruik van.

De gemeente maakt dit mogelijk door het aanleggen en in stand houden van onder andere wegen, groen en riolering. Maar ook door het aanbrengen van verkeersmaatregelen (zoals verkeersborden en drempels), straatmeubilair en openbare verlichting. We noemen dat de kapitaalgoederen van de openbare ruimte.

Bij het inrichten, onderhouden en beheren van de openbare ruimte houden we rekening met de vigerende wetgeving en besluiten vanuit het rijk, de provincie het waterschap en natuurlijk ons eigen beleid. Het onderhoud en beheer van de openbare ruimte verdelen we in drie categorieën: Klein onderhoud, groot onderhoud en reconstructies/ rehabilitaties / vervangingen (investeringen).

Voor een overzicht van de (vervangings)investeringen (inclusief toelichtingen) wordt verwezen naar "bijlage 4. Investeringsprognose 2025 - 2029" en voor een overzicht van de stand van de onderhoudsvoorzieningen (inclusief verloop) zie de "Financiële begroting" onderdeel "B2. Stand en verloop van de reserves en voorzieningen".

Op basis van de BBV voorschriften en eis Provincie (toezichthouder) dienen de beleids- en beheersplannen actueel te zijn. Hiervoor zijn bedragen geraamd in de begroting. Indien er geen bedragen zijn opgenomen voor een plan betekent dit dat deze in eigen beheer wordt opgesteld.

Tabel Par. C-1 Overzicht beleids- en beheersplannen

Programma	Beleids- en beheersplannen	Actualisatie in jaar	Advieskosten
2.	a. Wegen		
	Beleids- en beheerplan wegen Drimmelen (2021-2030)		€ -
	Beleidsplan Verkeer en vervoer (2018): Parkeeronderzoek	2028	€ 24.000
2.	b. Riolering		
	Water- en rioleringsplan Drimmelen 2023-2027	2026	€ 65.000
2.	c. Water		
	Baggeren havens: beleidsplan / dieptepeilingen	2025	€ 20.000
2.	d. Groen		
	Integraal groenbeleidsplan (2017-2026)	2026	€ -
	Beheerplan openbaar groen	2027	€ -
	Actieplan Biodiversiteit (2023)	2027	€ -
	Effectbestek openbaar groen (2018 tm 2027)	2026	€ -
	Bomenbestek (2023 tm 2026)	2028	€ -
	Bermen en watergangenbestek (2021 tm 2024): bijdrage aan Waterschap		€ 15.000
Div.	e. Gebouwen		
	Beheer van het vastgoed (Gebouwen Beheer Systeem) (2020)	2024	€ -
2.	f. Civiele kunstwerken		
	Beleidsnotitie civiele kunstwerken en havens (8 juni 2009)	2026	€ 25.000
Totaal advieskosten beleids- en beheersplannen 2025 - 2028			€ 149.000

a. Wegen

Het beleidskader met betrekking tot Wegen legden we vast in het Beleidsplan wegen 2021-2030; "Op weg naar grotere burgers tevredenheid".

Het uitgangspunt is kwaliteit gestuurd onderhoud op basis van tweejaarlijkse weginspecties. Wij grijpen in bij de overgang van kwaliteitsniveau C (slecht) naar D (zeer slecht). Bij onze hoofd fietsroutes en voetpaden grijpen we eerder in, namelijk bij de overgang van kwaliteit B (matig) naar C. Hiermee borduren we grotendeels voort op het vorige beleid, maar met meer aandacht voor de voetpaden. Op basis van de 90%-regel is de gemiddelde kwaliteit van het gehele wegennet bepaald. Hierbij bepalen we bij welke beeldkwaliteit we de grens van 90% bereiken. Het algemeen kwaliteitsniveau van de verhardingen in de gemeente Drimmelen is B.

Andere uitgangspunten van het wegenbeleid:

- We pakken wortelopdruk actiever en structureler aan, o.a. door het vergroten van boomvakken;
- Langs de hoofdlandbouwroutes passen we bermverharding toe;
- Binnen de bebouwde kom en op fietspaden passen we geen slijtlagen toe;
- Voor het vergroten van de burgertevredenheid pakken we jaarlijks een kern aan.

b. Riolering

Op gemeentelijk niveau is begin 2023 het Water en Rioleringsplan Drimmelen 2023-2027 vastgesteld.

Door de integrale benadering van het gehele watersysteem vindt in dit beleidsplan zowel riolering als water plaats en is afgestemd op het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie (DPRA 2018).

De doelen van het Deltaplan zijn:

- Analyseren van de gevolgen van klimaatverandering (tot 2050) voor diverse functies in een gebied;
- Bepalen van een strategie en concrete doelen (tot 2050) voor het verbeteren van de water robuust- en klimaatbestendigheid;
- Uitvoering geven aan de strategie door dit vast te leggen in beleidsplannen, wetten en regels.

Beleidsuitgangspunten:

Bij het vaststellen van het Waterbeleidsplan (WRP) zijn nieuwe ambities vastgesteld. Deze ambities anticiperen vooral op klimaatverandering.

- Afvalwater: het verzamelen en afvoeren van afvalwater gebeurt op een milieu hygiënische wijze.
- Hemelwater: We staan overlast eens in de vijf jaar toe (bui 09). We infiltreren zo veel als mogelijk.
- Grondwater: We anticiperen op grondwaterknelpunten zoals bodemdaling door lage grondwaterstanden of grondwateroverlast door storende grondlagen.

c. Water

In het WRP namen we ook ambities voor oppervlaktewater op.

Oppervlaktewater:

- Slechte oppervlaktekwaliteit beperken we;
- Oppervlaktewater proberen we lang vast te houden;
- Wateroverlast door oppervlaktewater beperken we in samenwerking met het waterschap.

In de notitie Baggeren havens (2014) namen we een aantal streef dieptes op. Een ander uitgangspunt bestaat uit het eens in de vijf jaar monitoren van de diepten in de havens.

Na twee monitoringsronden stellen we een beheerplan op (2024).

d. Groen

Het beleidskader met betrekking tot Openbaar groen ligt vast in het integraal groenbeleidsplan 2017 – 2026 'Groen leeft en verbindt'. Hierin heeft zowel biodiversiteit als duurzaamheid een belangrijke plek. Groenbeleid

Het groenbeleid is gericht op duurzaam kwaliteitsgroen. Dit houdt in dat we:

- Geen chemische onkruidbestrijdingsmiddelen gebruiken
- Accepteren we een bepaalde mate van kruidengroei accepteren op die plaatsen waar dat mogelijk is.
- De minimale onderhoudsniveau van het groen en onkruid op verhardingen is beeldkwaliteit B
- Grove heesters onderhouden we op beeldkwaliteit C-niveau
- Centra en hotspots onderhouden we op beeldkwaliteitsniveau A
- Begrazing vindt plaats op basis van visuele beoordeling en frequentie (geen beeldkwaliteit)
- Onderhoud voeren op mede basis van burgertevredenheid.

Bomenbeleid

We werken met een waardevolle bomenkaart.

Bermenbeleid

Het ecologisch bermbeheer is een groeiproces waarbij we streven naar beplanting die van nature in een berm voorkomt. Bij het onderhoud houden we rekening met de verkeersveiligheid en het beperken van specifieke plantensoorten als Jacobskruiskruid en exoten.

Ecologische Verbindingszones

Het integrale groenbeleidsplan ambieert om de EVZ Mark-Zwaluwse Haven verder te ontwikkelen. Het waterschap vroeg de gemeente hieraan mee te werken.

e. Gebouwen

De werkzaamheden worden uitgevoerd conform het door de gemeenteraad in 2020 vastgestelde beleidskader. Dit is verankerd in het Gebouwen Beheer Systeem (GBS-systeem).

f. Civiele kunstwerken

In 2009 stelden we de Beleidsnotitie civiele kunstwerken en havens vast. Er is één duidelijk uitgangspunt. We houden de kunstwerken veilig. We inspecteren de kunstwerken iedere drie jaar.

Tabel Par. C-2 Overzicht onderhoud kapitaalgoederen

Programma	Exploitatie	Begroting 2025			
		2025	2026	2027	2028
2.	a. Wegen				
	Klein onderhoud (incl. halfverhardingen)	€ 300.000	€ 300.000	€ 300.000	€ 300.000
	Asfaltverhardingen: uitvullen / -vlakken / herprofiëren van berm	€ 28.000	€ 28.000	€ 28.000	€ 28.000
		€ 328.000	€ 328.000	€ 328.000	€ 328.000
2.	b. Riolering				
	Onderhoud vrij verval riolering	€ 100.000	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000
	Reparaties / renovatie strengen e.d.	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000
	Onderhoud drukriolering	€ 115.000	€ 115.000	€ 115.000	€ 115.000
	Onderhoud Individuele Behandeling Afvalwater (IBA's)	€ 25.000	€ 25.000	€ 25.000	€ 25.000
	Preventief opschonen overstort sloten 250 meter, 1x per jaar	€ 21.000	€ 21.000	€ 21.000	€ 21.000
		€ 336.000	€ 311.000	€ 311.000	€ 311.000
2.	c. Water				
	Onderhoud watergangen en stedelijk water	€ 268.000	€ 268.000	€ 221.000	€ 221.000
		€ 268.000	€ 268.000	€ 221.000	€ 221.000
2.	d. Groen				
	Onderhoud bomen, bossen en bosplantsoenen	€ 412.941	€ 412.941	€ 412.941	€ 412.941
	Onderhoud cultuurbepanting en grasvegetaties (incl. verhoging biodiversiteit, storkosten)	€ 1.052.108	€ 1.052.108	€ 1.052.108	€ 1.052.108
	Onderhoud ecologische verbindingzones (EVZ)	€ 42.715	€ 42.715	€ 42.715	€ 42.715
	Onderhoud berm (incl. egalisatie, verhoging biodiversiteit, storkosten)	€ 277.600	€ 277.600	€ 277.600	€ 277.600
		€ 1.785.365	€ 1.785.365	€ 1.785.365	€ 1.785.365
Div.	e. Gebouwen				
	Klein onderhoud gebouwenbeheer	€ 299.300	€ 299.300	€ 299.300	€ 299.300
		€ 299.300	€ 299.300	€ 299.300	€ 299.300
2.	f. Civiele kunstwerken				
	Onderhoud civiele kunstwerken (incl. beschoeiingen waterpartijen)	€ 63.000	€ 63.000	€ 63.000	€ 63.000
		€ 63.000	€ 63.000	€ 63.000	€ 63.000
	Totaal exploitatie	€ 3.079.665	€ 3.054.665	€ 3.007.665	€ 3.007.665

Programma	Exploitatie	Begroting 2025			
		2025	2026	2027	2028
2	a. Wegen	€ 1.341.713	€ 1.341.713	€ 1.341.713	€ 1.341.713
Div.	e. Gebouwen	€ 646.949	€ 646.949	€ 646.949	€ 646.949
	Totaal onderhoudsvoorzieningen	€ 1.988.662	€ 1.988.662	€ 1.988.662	€ 1.988.662

Tabel Par. C-3 Areaal

Areaal			Jaarrekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Objecten openbare ruimte	Onderdeel	Eenheid	Aantal	Aantal	Aantal
a. Wegen	Asfalt	m2	808.613	817.251	808.613
	Elementen	m2	1.231.169	1.184.514	1.241.169
	Beton	m2	31.495	28.315	31.495
	Halfverharding	m2	50.897	34.484	50.897
b. Openbare verlichting	Masten	stuks	6.623	6.339	6.653
	Armaturen	stuks	6.758	6.454	6.788
c. Civiele kunstwerken	Objecten havens	stuks	52	52	52
	Bruggen (hout, staal, beton), duikerbruggen	stuks	31	31	31
	Duikers (beton)	stuks	227	227	227
	Objecten overige (vissteigers / beschoeiingen)	stuks	15	14	15
d. Riolering	Vrijverval riolering	m1	165.505	151.000	167.005
	Drukriool	m1	50.344	51.800	50.344
	Individuele Behandeling Afvalwater (IBA)	stuks	83	81	83
	Gemalen (groot en klein)	stuks	305	260	305
	Bergbezinkbassins	stuks	8	8	8
e. Water	Watergangen	m1	200.681	200.681	200.681
	Stedelijk water	m2	20.182	28.182	20.182
	Havens	m2	269.280	269.280	269.280
f. Groen	Bomen	stuks	17.104	17.968	17.134
	Beplanting	m2	414.669	532.151	416.669
	Gras	m2	507.082	499.954	507.082
	Bermen	m2	1.213.256	912.360	1.213.256
	Ecologische VerbindingsZones (EVZ)	stuks	3	3	3

a. Wegen

De basis voor de wegenplanning vormt de wegininspectie. De hieruit volgende werkzaamheden zijn onder te verdelen in klein onderhoud (exploitatie), groot onderhoud (voorziening) en reconstructies / rehabilitaties (investeringen). Iedere twee jaar stellen we een beheer- en uitvoeringsplan wegen op. Hierbij houden we rekening met de degeneratie van verhardingen. Bij het ontbreken van onderhoud gaat de kwaliteit van asfalt sneller achteruit dan bij elementenverharding. Daarom krijgt asfaltonderhoud een hogere prioriteit dan elementenverhardingen. Verder maken we integrale afwegingen in relatie tot andere werkzaamheden zoals rioleringen, groen en werken door andere partijen. In 2024 voerden we door de slechte weersomstandigheden (het moet droog zijn voor goed inspecties) pas laat de geplande inspecties uit. Dit betekent dat we later dan gepland het uitvoeringsplan en de integrale afweging uit kunnen voeren.

Klein onderhoud (exploitatie)

Bestaat uit het oplossen van meldingen en kleine gebreken aan de verhardingen die uit inspecties naar voren komen. We besteden klein onderhoud voor meerdere jaren uit. Daarnaast hebben we een aantal vaste partijen voor het berm onderhoud (uitvullen en afbermen).

Groot onderhoud (voorziening)

Groot onderhoud dekken we uit de voorziening. Zoals vermeld nemen we dit op in het beheer- en uitvoeringsplan.

In 2025 besteden op basis van het uitvoeringsplan een bedrag van ca. € 1,896 miljoen aan groot onderhoud asfalt en elementenverhardingen. Groot onderhoud aan elementenverhardingen voeren we meestal uit bij integrale projecten zoals riool vervangingen. In 2025 inspecteren we weer de wegen.

b. Riolering

Ieder jaar inspecteren we ongeveer 10% van het rioolstelsel. Jaarlijks maken we een uitvoeringsplanning. We maken onderscheid in klein onderhoud, groot onderhoud en reconstructies. Klein onderhoud bestaat uit kleine reparaties, verwijderen wortel-ingroei en kleine re-liningen. Groot onderhoud houdt in dat er grotere lengtes riool één op één vervangen of voorzien van een re-lining.

Reconstructies zijn rioleringen waarvan de buisdiameter verandert of een geheel stelsel wordt vervangen.

We onderhouden de drukriolering frequent. Het onderhoud aan de IBA's (Individuele behandeling afvalwater) besteedden we gedeeltelijk uit. In 2025 ronden we groot onderhoud aan drukgemalen af.

c. Water

Jaarlijks onderhoud watergangen en stedelijk water. Dit houdt in dat we onze watergangen in het buitengebied en de dorpen maaien en baggeren. Samen met andere gemeenten en het waterschap stelden we in 2024 een nieuw bestek op. In dit bestek passen we ecologisch maaibeheer toe dat de biodiversiteit verbetert. We hebben vooral aandacht voor de haven van Lage Zwaluwe. We monitoren daar intensiever (laatste peiling 2022) om de aangroei van baggerspecie te beoordelen. In 2025 stellen we een plan op om de havens op diepte te brengen en te houden.

d. Groen

Klein onderhoud bestaat uit het oplossen van meldingen, kleine gebreken en regulier aan de plantsoenen, bomen, EVZ 's en ander groen. We besteden klein onderhoud voor meerdere jaren uit. Voor het onderhoud groen werken we met een effectbestek. Dat voert MidZuid uit.

In 2024 stopte de herder die zijn kudde liet grazen op de Kleine Schans. In 2024 zochten we naar een vervanger. Het is niet zeker of we in 2025 een nieuwe kudde op de Kleine schans zullen zien.

De bermen maaien we ecologisch mits dit de veiligheid niet beperkt. Daarnaast beperken we de overlast van Jacobskruiskruid en Duizendknoop door die apart te verwijderen.

Groot onderhoud bestaat uit het vitaliseren van groen. Hierbij denken we aan intensief snoeien van bomen, het opknappen van plantsoenen en gazons of het inboeten van struiken.

We bereiden samen met het waterschap de aanleg van de EVZ Mark Zwaluwse Haven verder voor.

We maakten met het waterschap de afspraak dat zij leidend in planning en uitvoering. We werken daar graag aan mee.

e. Gebouwen

Er wordt onderscheid gemaakt tussen groot onderhoud (voorziening) en klein onderhoud (exploitatie).

Klein onderhoud bestaat uit jaarlijks terugkerend onderhoud (contracten) en klein technisch onderhoud. Onder klein technisch onderhoud wordt verstaan het vervangen of repareren van onderdelen van het vastgoed die geen planmatige investering vragen. Groot onderhoud gaat over grotere werkzaamheden aan gebouwen en installaties. Deze werkzaamheden komen naar voren uit het beheerplan. Bij een aantal geplande werkzaamheden toetsen we of het noodzakelijk is. Zo niet dan stellen we de werkzaamheden uit.

f. Civiele kunstwerken

In 2024 lukte het door langdurige ziekte niet om de data uit het beheerprogramma kunstwerken over te zetten naar het integrale beheerprogramma Obsurv. Zodra dat op orde is, maken we in 2025 een nieuw beheerplan.

D. Financiering

Treasuryfunctie: Taken en Beleid

De Treasury functie is ondergebracht bij de afdeling Financiën.

Een Treasury functie bij de gemeente Drimmelen gaat over het beheer van geld en het omgaan met financiële risico's.

De persoon die deze functie vervult, zorgt ervoor dat de gemeente goed met haar geld omgaat.

De belangrijkste taken van de treasurer zijn:

- Geldbeheer
- Leningen en beleggingen
- Risico's beheren
- Budget en Planning
- Rapporteren
- Wet- en Regelgeving
- Advies geven.

Geldbeheer: Bij geldbeheer zorgt de treasurer dat er genoeg geld op de bankrekening van de gemeente staat om rekeningen te betalen en dat het geld goed wordt beheerd.

Leningen en beleggingen: De treasurer zorgt voor het lenen van geld voor projecten van de gemeente, beheert de schulden en zorgt ervoor dat leningen op tijd worden terugbetaald. Beleggen doet de gemeente Drimmelen op dit moment niet.

Risico's beheren: Een andere taak is het zorgen dat de gemeente goed omgaat met risico's, zoals veranderingen in rente of geld dat niet op tijd binnenkomt. Hierbij is een goede planning van belang om risico's zo klein mogelijk te houden.

Budget en planning: Een treasurer helpt bij het maken van de jaarlijkse begroting door te kijken hoeveel geld er is en hoeveel geld er nodig is. Een zo geheten Liquiditeitsplanning. Daarnaast zorgt hij dat de gemeente zich houdt aan de begroting.

Rapporteren: Verslag uitbrengen aan het gemeentebestuur over hoe het met financiën gaat is ook een belangrijk taak voor een treasurer. Hij zorgt ervoor dat het voor iedereen duidelijk is wat er met het geld van de gemeente gebeurt.

Wet- en Regelgeving: Een andere taak is ook dat de gemeente zich houdt aan alle wet en regelgeving. Dit doet de gemeente Drimmelen door iedere 4 jaar een eigen Treasury statuut op te stellen, met daarin alle kaders waarbinnen de treasurer zijn taken moet uitvoeren.

Advies geven: Als laatste geeft de treasurer advies aan de gemeenteraad en het bestuur over financiële beslissingen.

Het financieringsbeleid van de gemeente Drimmelen schrijft voor dat we bij een normale rentestructuur maximaal gebruikmaken van financieringen met een korte looptijd.

Het rentetarief op kortlopende leningen is doorgaans veel lager dan bij langlopende leningen.

Daarbij neemt de gemeente de wettelijke kaders voor renterisicobeheer in acht, zoals het kasgeldlimiet en renterisiconorm.

Renteverwachtingen

De renteverwachtingen voor Nederland en de eurozone in het algemeen worden sterk beïnvloed door het monetair beleid van de Europese Centrale Bank (ECB).

Naar verwachting zullen de rentetarieven vanaf 2025 geleidelijk dalen, maar ze zullen waarschijnlijk hoger blijven dan de niveaus van vóór 2022.

De ECB heeft de rente vanaf 2022 fors verhoogd om de hoge inflatie tegen te gaan, die deels werd veroorzaakt door de nasleep van de COVID-19-pandemie en de oorlog in Oekraïne.

Aangezien de inflatie naar verwachting in de komende jaren onder controle komt, wordt er verwacht dat de ECB de rente langzaam zal verlagen.

Echter, de rente zal waarschijnlijk niet terugkeren naar de historisch lage niveaus die we eerder zagen, omdat de ECB prijsstabiliteit (rond 2% inflatie) nastreeft en ook rekening houdt met andere economische risico's.

De rente kan rond de 3-4% blijven schommelen, afhankelijk van hoe de economie zich ontwikkelt en hoe snel de inflatie terugkeert naar het doel van 2%
Voor de begroting 2025 zijn wij uitgegaan van een gemiddelde rente van 4% op zowel kortlopende geldleningen, als nieuwe langlopende geldleningen.

Financieringsbeleid

De rente die we in de toekomst moeten betalen, is belangrijk voor ons financieringsbeleid. Dit hangt af van de rente op de geld- en kapitaalmarkt.

Op de geldmarkt trekt de gemeente kortlopende leningen aan met een maximale looptijd van 1 jaar. Op de kapitaalmarkt trekt de gemeente langlopende leningen aan met een looptijd van meer dan 1 jaar.

De gemeente zorgt ervoor dat niet alle langlopende schulden op hetzelfde moment aflopen. Dit helpt om het renterisico te verminderen.

In 2025 ramen we een financieringsbehoefte van € 1,25 miljoen aan kortlopende financieringsmiddelen gedurende het jaar met een rentelast van ongeveer € 50.000 euro. We zullen naar verwachting € 20,34 miljoen langlopende financieringsmiddelen aantrekken met een rentelast van ongeveer € 1,6 miljoen euro. Van de nieuw aan te trekken langlopende leningen zal € 1,8 miljoen een vervangingslening zijn en € 10,34 miljoen euro zal aangetrokken worden voor de bouw van de nieuwe IKC de Stuijthoek, waarvan €1,5 miljoen nog in 2024 aangetrokken zal worden.

Geldleningen en garanties

De gemeente heeft zoals de in de jaarrekening 2023 te lezen was een €31,3 miljoen euro aan langlopende geldleningen openstaan.

De verwachting is dat in Q4 2024 een nieuwe langlopende geldlening aangetrokken dient te worden van minimaal €5 miljoen euro, hierin zit €1,5 miljoen voor het project de nieuwe IKC de Stuijthoek.

Ook is de verwachting dat in 2025 opnieuw een langlopende geldlening aangetrokken moet worden van minimaal €10 miljoen euro en nogmaals € 8,8 miljoen euro voor de bouw van de nieuwe Stuijthoekschool.

Na alle aflossingen zal naar verwachting de totale langlopende schuld van de gemeente uitkomen op € 47 miljoen euro per 31-12-2025.

De gemeente Drimmelen staat garant voor de betaling van rente en aflossing op langlopende geldleningen die zijn aangevraagd door organisaties, instellingen of verenigingen, op voorwaarde dat hun activiteiten in lijn liggen met de taken van de gemeente, ook wel borgstelling genoemd. Deze borgstellingen zijn voornamelijk gericht op woningbouwverenigingen en sportverenigingen. De gemeente Drimmelen fungeert als achtervang voor het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) bij borgstellingen voor de woningbouwvereniging.

Het WSW staat garant voor de rente- en aflossingsverplichtingen van de deelnemers. Met de garantie van het WSW kunnen de deelnemers (corporaties) gunstige leningen op de kapitaalmarkt aantrekken. Het WSW heeft door toonaangevende kredietbeoordelaars de Triple A rating gekregen. De eventuele verplichtingen die voortvloeien uit de garanties worden gedekt door het risicovermogen en de obligoverplichtingen van WSW-deelnemers. Als het risicovermogen van het WSW ontoereikend is, worden de obligoverplichtingen bij de deelnemers opgevraagd. Als het risicovermogen (inclusief ontvangen obligo) vervolgens onder de 0,25% van het garantievolume daalt, treedt de achtervangpositie van het Rijk en de betrokken gemeente in werking.

Het WSW beoordeelt de financiële positie van corporaties bij elke leningsaanvraag en verleent alleen leningen als de corporatie voldoende vermogensdekking heeft. Jaarlijks screent het WSW samen met het Centraal Fonds Volkshuisvesting (CFV) alle corporaties financieel, namens het ministerie. Vanaf 1 augustus 2021 wordt de achtervangpositie voor leningen toegerekend aan gemeenten op basis van de marktwaarde van het Diensten van Algemeen Economisch Belang bezit (DAEB-bezit) van corporaties in de gemeenten. Dit betreft voornamelijk sociale huurwoningen.

Alle borgstellingen van woningstichtingen in de gemeente Drimmelen worden opgenomen in de overzichten van het WSW. Het nieuwe kapitaalbeleid, inclusief het aangaan van obligoleningen, is geïmplementeerd in het najaar van 2021. De obligoleningen van de deelnemers zijn opgenomen in

het overzicht van 'gewaarborgde geldleningen'. In 2025 is de verwachting dat ongeveer € 2,5 miljoen euro aan borgstellingen aan de WSW wordt afgelost. Daarnaast is de verwachting dat er geen nieuwe gewaarborgde leningen zullen worden verstrekt. Dit maakt de het totaal aan borgstellingen aan de WSW verstrekt door de gemeente Drimmelen aan het eind van 2025 naar verwachting uit zal komen op ongeveer € 88,69 miljoen euro. Het totaal openstaande bedrag aan borgstellingen aan zowel Zorginstellingen, Woningbouwverenigingen, Sportverenigingen en de WSW zal uitkomen op € 90,47 miljoen euro.

Het beleid van de gemeente Drimmelen is als volgt:

Er worden geen gemeentegaranties verleend voor geldleningen aan derden zoals stichtingen en verenigingen, tenzij:

- het gaat om de herfinanciering van bestaande leningen waarvoor eerder een gemeentegarantie is verleend.
- het geldleningen betreft voor sportverenigingen of welzijns- en zorginstellingen. Deze specifieke geldleningen worden apart beoordeeld.

Renterisicobeheer

De Wet Financiering Decentrale Overheden (FIDO) zorgt ervoor dat een gemeente niet te veel renterisico mag nemen in één jaar. Deze regels komen terug in de kasgeldlimiet (voor leningen met een looptijd tot 1 jaar) en de renterisiconorm (voor leningen met een looptijd vanaf 1 jaar). De Wet FIDO helpt de gemeente om veilig en goedkoop te lenen. Beide normen zijn afhankelijk van de grootte van de begroting.

Kasgeldlimiet

Een gemeente mag maximaal 8,5% van haar totale begroting lenen met kortlopende leningen. De kasgeldlimiet bedraagt € 6,6 miljoen voor 2025. In de afgelopen jaren was de rente erg laag, en dat was voordelig voor kortlopende leningen. In de periode tussen 2022 en 2024 steeg de rente gestegen tot ongeveer 4%. Voor de begroting 2025 is gerekend met 4% rente voor nieuwe leningen. De stijging van de rente op de geldmarkt zorgt ervoor dat de gemeente meer rente moet betalen. Daarom stijgt het renteomslagpercentage van 0% naar 1,0% in 2025.

De omslagrente is een interne renteberekening die geen invloed heeft op de werkelijke, extern te betalen rente. Een wijziging in de rekenrente leidt dus alleen tot een intern renteverskil en een herverdeling van kosten. Wanneer de rekenrente relatief hoog is, wordt er veel rente toegerekend aan investeringen, wat nadelig kan zijn. Dit kan resulteren in een overschot dat vervolgens wordt gebruikt voor de begroting. Bij een lage rekenrente wordt er juist weinig rente aan investeringen toegerekend, wat gunstig lijkt, maar het kan leiden tot een tekort. Dit tekort moet dan worden aangevuld vanuit de rentereserve of, als die op is, uit de algemene reserve.

In 2024 hanteerde de gemeente Drimmelen nog geen renteomslag percentage omdat de commissie BBV voorschrijft dat wanneer het omslagpercentage onder de 0,5% blijft van de totale begroting geen toerekening van rente nodig is. Het doel van het hanteren van een vaste omslagrente is om zo veel mogelijk stabiliteit in de begroting te creëren op de lange termijn. De belangrijkste elementen van de omslagberekening zijn:

- De boekwaarde van de activa;
- De inkomensreserve;
- De reserve voor activa met economisch nut*;
- De rentereserve.

*De reserve voor activa met economisch nut is eigenlijk een correctie op een economische fout waarbij activa, die een economisch nut hebben, zijn betaald met strategische investeringsmiddelen zonder rekening te houden met rente en afschrijving.

Renterisiconorm

De renterisiconorm is 20% van de totale begroting. De renterisiconorm bedraagt € 15,6 miljoen voor 2025. Dit betekent dat maximaal 20% van de langlopende schulden kan veranderen door renteherziening. De norm zorgt ervoor dat de gemiddelde looptijd van de schulden minimaal 5 jaar is. Dit helpt om het renterisico te verminderen.

De renterisiconorm wordt in de komende jaren niet overschreden. Dit komt doordat veel van onze leningen langlopend zijn. Meer dan 40% van de leningen (voor gemeentelijke investeringen) loopt 30 jaar of langer. Veel van deze leningen hebben een vaste rente en worden niet afgelost. Daarom zijn de jaarlijkse aflossingen laag.

In 2025 vervalt een lening van € 3 miljoen euro aan langlopende schulden. We verwachten in 2025 € 20,34 miljoen euro aan nieuwe langlopende leningen aan te trekken.

Schatkistbankieren

Sinds eind 2013 moeten gemeenten hun extra geld op een rekening bij het Rijk zetten. Dit heet schatkistbankieren. Gemeenten hebben soms meer geld dan ze direct nodig hebben, en dat geld wordt dan tijdelijk bij het Rijk bewaard. Vanaf 1 juli 2021 is het bedrag dat gemeenten zelf mogen houden, verhoogd tot 2% van hun begroting. Voor onze gemeente betekent dit dat we in 2025 ongeveer € 1,5 miljoen op de spaarrekening mogen hebben staan. We gebruiken de rekening bij het Rijk alleen voor het bewaren van tijdelijk extra geld. Dit gebeurt automatisch wanneer we meer geld hebben dan nodig.

Treasuryresultaat

Het Treasuryresultaat over 2025 zal naar verwachting op € 360.765 negatief uitkomen. We rekenen niet de volledige rentelast toe aan de taakvelden (de vaste activa), wat resteert tot een negatief resultaat.

Tabel Fin-Tr1

Rentelasten en -baten 2025	Rente %	Bedrag
Rente vaste schulden: opgenomen geldleningen t.b.v. de gemeente	3,34%	681.811
Rente vaste schulden: opgenomen geldleningen t.b.v. de woningbouwcorporaties		0
Rente nieuwe langlopende financiering (2024/2025)	4,00%	953.600
Rente nieuwe kortlopende financiering (2024)	4,00%	50.000
Overige financieringslasten (saldo)		0
Totaal rentelasten		1.685.411
Externe rentebaten: uitgegeven geldleningen aan de woningbouwcorporaties		0
Externe rentebaten: uitgegeven geldleningen aan overige instellingen	1,88%	116.952
Totaal rentebaten		116.952
Saldo rentelasten minus -baten		1.568.459
Rentelast over eigen vermogen (reserves)		0
Rentelast over voorzieningen		0
Saldo rentelasten over eigen vermogen en voorzieningen		0
Totaal toe te rekenen rentelast		1.568.459
Toe te rekenen aan grondexploitaties	2,00%	355
Resteert toe te rekenen aan taakvelden (vaste activa)		1.568.104
De toegerekende rente aan taakvelden via renteomslag	1,00%	1.207.339
Resultaat treasury		-360.765

E. Bedrijfsvoering

Personeel en Organisatie

2025 staat voor het cluster Personeel en Organisatie (P&O) in het teken van de implementatie van het nieuwe functiemodel. De HR adviseurs zijn daar gedurende het hele traject bij betrokken. De implementatie van het nieuwe functiemodel wordt gestart in 2024 en zal in 2025 afgerond worden.

Per 1 januari 2026 gaat de gemeente Drimmelen over op een nieuw personeels- en salarissysteem (PSA-systeem). Het huidige systeem zal voor gemeenten niet langer beschikbaar vanaf 1 januari 2027, we stappen dus op tijd over. Met 8 andere organisaties zijn we een aanbestedingstraject voor een nieuw systeem gestart. Eind 2024 wordt bekend welke partij de opdracht gegund krijgt. Door een projectgroep vanuit de afdeling Middelen wordt in 2025 een soepele overgang voorbereid. Hierbij nemen we mee dat het nieuwe PSA-systeem zo geautomatiseerd mogelijk werkt en dat verantwoordelijkheden weggelegd kunnen worden daar waar ze in de organisatie horen. In het verlengde van de overgang naar een nieuw PSA-systeem onderzoeken we regionale samenwerking wat betreft de salarisadministratie. De salarisadministratie is voor onze gemeente een kwetsbare functie. Door regionaal samen te werken verlagen we de kwetsbaarheid aanzienlijk. Wij gaan er vanuit dat in 2025 een overgang naar een gezamenlijke werkwijze plaats kan vinden. Voorwaarde daarbij is wel dat voldoende gemeenten en/of gelieerde organisaties deelnemen aan een regionale salarisadministratie.

In 2025 worden 4 trainees onderdeel van onze organisatie. Daar waar zij in 2024 nog in dienst waren bij een externe organisatie, maken zij vanaf 1-1-2025 definitief onderdeel uit van de ambtelijke organisatie van de gemeente Drimmelen.

De kosten voor meerdere arbeidsvoorwaarden (woon-werkverkeer, beschikbaarheidstoelage, verlofuitbetaling en dergelijke) zijn reëler geprognostiseerd dan in het verleden gebeurde. Daarnaast zijn de kosten voor verzekeringen gestegen. Tot halverwege 2024 was het risico op arbeidsongeschiktheid en overlijden wat betreft de wethouders en gewezen wethouders niet gedekt. Op basis van een heldere kosten-batenanalyse is besloten om hiervoor verzekeringen af te sluiten.

Informatievoorziening

Centraal staat in de uit te voeren werkzaamheden het vastgestelde informatiebeleid 2024 -2027.

In 2025 realiseren we het volgende:

1. Selectie van een nieuwe ICT partner voor het leveren van de digitale werkplek Drimmelen.

In 2024 heeft onderzoek naar de huidige ICT dienstverlening uitgewezen dat we de huidige afspraken met ICT Services Breda zijn ontgroeid en we toe zijn aan een nieuwe toekomstbestendige overeenkomst op basis van een bij Drimmelen passende dienstverlening. In Q2 2025 zal daarvoor op basis van het doorlopen aanbestedingstraject een definitieve keuze worden gemaakt. De afspraken over de te leveren dienstverlening, onderliggende service levels en kosten worden geborgd in nadere overeenkomsten. Het tweede deel van 2025 zal in het teken staan om op zorgvuldige wijze de voorbereidingen te gaan treffen om de daadwerkelijke overstap te maken. Doel is om Q2 2026 daadwerkelijk deze stap te maken.

2. Verbeteren van informatiebeheer.

In 2024 zijn binnen de organisatie diverse interviews gehouden binnen zowel het primaire proces als binnen bedrijfsvoering. De informatie die hier is opgehaald is verwerkt in het Documentair Structuur Plan (DSP). Op deze manier is inzicht gecreëerd in de informatiestromen. Met dit inzicht kunnen we de juiste stappen gaan zetten richting het verbeteren van de informatie huishouding. Door dit inzicht kunnen we ook de juiste stappen gaan zetten in het professionaliseren van onze processen zodat de dienstverlening richting de burger verbetert. Het DSP wordt een structureel onderdeel van ons DMS (Document Management Systeem). Dit is een eerste stap in het slimmer organiseren van de processen. In 2024 hebben we een oriëntatie gedaan op het gebied van het gebruik maken van e-formulieren. We gaan de ruim 40 bestaande pdf formulieren vervangen door e-formulieren. In 2025 wordt hier een vervolg aan gegeven.

3. Implementatie van een nieuw financieel pakket.

Binnen dit project zal het team Informatie voorziening (IV) de projectleiders-rol alsmede de functionele ondersteuning leveren. Dit traject zal nadrukkelijk worden afgestemd met de selectie en overstap naar de nieuwe ICT partner.

4. Implementatie van een nieuw pakket voor personeel en salarisadministratie.

Ook hiervoor zal team IV de projectleiders-rol alsmede de functionele ondersteuning leveren. Ook dit traject zal gezien de deadline van 1/1/2026 nadrukkelijk worden afgestemd met de selectie en overstap naar de nieuwe ICT partner. Naast de grote projecten, investeert team IV in het beter benutten van de beschikbare applicaties. Hiervoor zullen binnen de gebruikte tools en applicaties in samenspraak met de vakspecialisten op structurele en continue basis verbeteringen worden doorgevoerd. Dit alles met als doel om de gemeentelijke (dienstverlenings-)processen verdergaand en toekomstbestendig te ondersteunen.

Informatiebeveiliging en Privacy

De gemeente Drimmelen verwerkt een grote hoeveelheid gegevens van inwoners, bedrijven en medewerkers. In een tijdperk waarin digitale gegevens een steeds centralere rol spelen, hecht de gemeente groot belang aan de zorgvuldige omgang met deze informatie. Daarom blijft de gemeente zich sterk inzetten voor de beveiliging van gegevens en de bescherming van de privacy-rechten van inwoners, ondernemers en medewerkers. In 2025 bouwt de gemeente voort op eerdere inspanningen met de actualisatie van het Informatiebeveiligingsbeleid en het Privacy beleid. Deze actualisatie is noodzakelijk om te blijven voldoen aan de steeds strenger wordende wet- en regelgeving. De wettelijke grondslag hiervoor is onder meer gebaseerd op de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) en de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG).

Versterkte wet- en regelgeving: NIS2

Sinds 2016 geldt in de Europese Unie de NIS-richtlijn (Network and Information Security), gericht op de beveiliging van kritieke infrastructuren. Gezien de toenemende verwevenheid van ICT met bedrijfsprocessen en de groeiende onderlinge afhankelijkheid van organisaties in ketenprocessen, is de oorspronkelijke NIS-richtlijn uitgebreid tot de NIS2-richtlijn. NIS2 betekent een wettelijke verplichting voor gemeenten om passende en evenredige maatregelen te nemen om cyberbeveiligingsrisico's te beheersen. Gemeenten krijgen daarmee te maken met een *zorgplicht*, *meldplicht* en *toezicht*. De richtlijn is sinds 2023 van kracht en moet door de EU-lidstaten worden omgezet in nationale wetgeving. In Nederland gebeurt dit met de Cyberbeveiligingswet (Cbw) die eind 2024 van kracht zal worden.

Verplichtingen voor gemeenten: audit en toezicht

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de verwerking van persoonsgegevens bij opsporingstaken. Sinds 2021 is het verplicht om een audit uit te voeren volgens de Wet politiegegevens, gericht op de technische en organisatorische beveiliging van politiegegevens. Na de her-audit in 2023 en het opstellen van een toezichtplan, zal in 2025 de verplichte privacy-audit plaatsvinden.

Omgaan met toegenomen risico's: versterkte maatregelen in 2025

De snelle maatschappelijke en technologische ontwikkelingen, samen met de toename van cybercriminaliteit, vergroten de risico's op het gebied van informatiebeveiliging en privacy. Om deze risico's te beperken, worden de wettelijke eisen en richtlijnen voor overheidsorganisaties verder aangescherpt. In 2025 zal de gemeente Drimmelen nieuwe en aanvullende organisatorische en technische maatregelen implementeren om aan deze eisen te voldoen.

Door het verantwoordingsstelsel ENSIA (Eenduidige Normatiek Single Information Audit) wordt er jaarlijks een zelfevaluatie uitgevoerd op de BIO. Het is cruciaal dat de gemeente door blijft gaan met de cyclus van plannen, uitvoeren, controleren en bijstellen rondom de complete BIO. Naar aanleiding van de zelfevaluatie is de rapportage Verhogen Digitale Weerbaarheid opgesteld, hier wordt de nadruk gelegd op een aantal normen waarvoor het belangrijk is dat die de juiste maatregelen voor worden getroffen. Zo is het belangrijk om voor de kritische bedrijfsprocessen na te gaan hoe het is geregeld op gebied van continuïteit. In 2025 zal dit vastleggen van de processen in een Single Point Of Truth (SPOT) systeem, verder worden geborgd.

Het jaar 2024 werd benut om verdere beveiligingsmaatregelen te treffen volgens de BIO en om te

blijven voldoen aan de privacywetgeving. In 2025 worden deze inspanningen voortgezet en versterkt door:

- Voortzetting van het bewustwordingsprogramma voor medewerkers en inwoners.
- Intensivering van opleiding en training voor zowel nieuwe als bestaande medewerkers.
- Verdere uitvoering van het Strategisch Informatiebeveiligings- en Privacy beleid.
- Actualisatie van het register van verwerkingen.
- Uitvoering van penetratietesten om kwetsbaarheden te identificeren en te verhelpen.
- Uitvoering van risicoanalyses en Data Protection Impact Assessments (DPIA's) om potentiële risico's tijdig te signaleren en te mitigeren.

Met deze maatregelen zorgt de gemeente Drimmelen ervoor dat de veiligheid van de gegevens en de bescherming van privacy-rechten ook in 2025 op niveau blijft.

Interne beheersing

Interne beheersing is een integraal onderdeel van de activiteiten binnen de gemeente Drimmelen; doen we de goede dingen op de goede manier? De gemeente Drimmelen heeft op termijn de ambitie "In control" te zijn. Dat houdt in dat we bij de aanpak van de interne beheersing niet alleen processen beoordelen die relevant zijn voor de (financiële) rechtmatigheidscontrole, maar ook processen van activiteiten die belangrijk zijn voor een optimale bedrijfsvoering. De basis hiervoor is gelegd in het geactualiseerde Kaderplan Interne Beheersing 2024-2027. De doorontwikkeling ligt hierbij in het realiseren van een integraal beleid met daarin ook opgenomen de verbeterpunten uit onder andere, het Basishorizontaal kader voor Informatiebeveiliging Overheid (BIO), de nieuwe richtlijn voor de verbetering van de digitale weerbaarheid (NIS2) en (juridische) kwaliteitsonderzoeken.

Risicomanagement

Een risico is een onzekere gebeurtenis die gevolgen heeft op het realiseren van je doelen. Hierbij richt de gemeente Drimmelen zich niet alleen op de financiële gevolgen, maar kijken we ook naar de mogelijke gevolgen op het imago, de beleidsdoelstellingen en de dienstverlening. Risicomanagement is niet alleen het (eenmalig) in beeld brengen van de risico's maar ook besluiten welke risico's acceptabel zijn of verkleind moeten worden door het nemen van maatregelen. Aansluitend wordt gemonitord hoe de situatie zich ontwikkelt, welke invloed dit heeft op het risico en de maatregelen die genomen zijn. Zo ontstaat een risicomanagementcyclus, een dynamisch proces voor het omgaan met risico's én het benutten van kansen. Door tal van ontwikkelingen kunnen namelijk nieuwe risico's ontstaan (en vervallen oude risico's). Hierdoor treden er continu veranderingen op in het risicoprofiel van de gemeente Drimmelen.

Sturing op gemeenschappelijke regelingen

Drimmelen neemt aan een groot aantal gemeenschappelijke regelingen (GR) deel. Bij de gemeenschappelijke regelingen zijn de deelnemende overheden aansprakelijk voor eventuele tekorten. Daarom is hier sprake van het zwaarste toezichtregime waarbij gemeentelijke bestuurders deelnemen aan het bestuur van de GR en de gemeenteraad ook een zienswijze geeft op de begroting van de GR. In paragraaf F. Verbonden Partijen en bijlage 6. Richtlijnen begroting GR'en geven we meer informatie.

Dienstverlening

We ontwikkelen het 'project dienstverlening' door naar een programma dienstverlening. Het programma dienstverlening is organisatiebreed en bevordert de samenwerking tussen de verschillende afdelingen, het KCC en het regieteam dienstverlening. We kijken naar het grotere geheel en coördineren verschillende projecten en activiteiten die de dienstverlening verbeteren.

Daarnaast is het programma dienstverlening doorlopend, met een ruimte voor evaluatie en verbetering. In het uitvoeringsplan werken we zoveel mogelijk volgens een stap voor stap benadering. Dit betekent dat in werkwijze de nadruk ligt op flexibiliteit en de mogelijkheid te kunnen bijsturen waar nodig. Daarnaast wordt het MT elke drie maanden bijgepraat over de voortgang van de projecten op grote lijnen. Een belangrijke randvoorwaarde voor het goed coördineren van de projecten van het programma dienstverlening is het multidisciplinair regieteam met medewerkers uit de organisatie. Daarnaast is het beleggen van een regierol / coördinator dienstverlening cruciaal. Ook de uitvoerende afdelingen en medewerkers op alle niveaus moeten betrokken worden om draagvlak te creëren. Hiervoor zouden we een periodiek overleg kunnen organiseren tussen de coördinator dienstverlening, communicatie, het klantcontactcentrum en de uitvoerende afdelingen om ervaringen en signalen uit te wisselen en te bespreken.

Inkoop & Contractmanagement

De werkzaamheden om rechtmatige inkoop te verbeteren en beheersing van contractmanagement in orde te maken zijn afgerond in 2024. Contractmanagers en budgethouders zijn getraind, elk kwartaal vindt er een training plaats voor nieuwe contractmanagers en budgethouders en elk kwartaal worden de financiële inkoopcijfers gedeeld met de financieel adviseurs. Op deze manier signaleren zij preventief waar risico's op onrechtmatig inkoop zitten en kunnen dit met budgethouders bespreken. Met de nieuwe module Corsa Contract worden er vanaf het laatste kwartaal van 2024 structureel rapportages uitgedraaid van alle actieve contracten. Met deze rapportages gaat er inhoudelijk gestuurd worden op contracten met een hoge financiële- en business impact. Het gevolg van bovenstaande acties is een verbetering van de rechtmatige inkoop in 2025. In 2025 zal er een vernieuwde versie van het inkoopbeleid vastgesteld gaan worden. De grootste wijziging die doorgevoerd gaat worden is een uitgebreide paragraaf over Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen en Inkopen. De procesmatige uitwerking van het beleid zal in de organisatie geborgd gaan worden door middel van trainingen.

Juridisch

Het aantal Wet Open Overheid (WOO) verzoeken neemt toe. Dit kost steeds meer capaciteit van de organisatie. Vooral nog lossen we dit binnen de bestaande capaciteit op. Voor de komende jaren wordt er gezocht naar een structurele oplossing (zie voor een inhoudelijke toelichting paragraaf H. Wet Open Overheid (WOO)).

Financiën, Planning en Control

In 2024 is gestart met de voorbereidingen voor de implementatie van een nieuw financieel systeem. Dit is hard nodig omdat de huidige software verouderd is en niet toekomst bestendig is. In juni 2024 is de gunning rond gekomen, waardoor in Q3 van 2024 gestart zal worden met het omzetten van de lokale systemen naar een systeem in de cloud.

Begin 2025 zal de gemeente in de SAAS-omgeving (Software as a Service omgeving) werken en vanuit daar zal het nieuwe systeem opgebouwd worden. Ook wordt in 2025 gekeken naar alle werkprocessen binnen de financiële functie en zal zoveel als mogelijk geautomatiseerd worden. In 2024 is de evaluatie van de Planning en Control cyclus afgerond. Naar aanleiding van deze evaluatie heeft het college besloten om de voorjaarsnota samen te voegen met de kadernota en de najaarsnota met de begroting. Dit kost het ambtelijk apparaat minder tijd en geeft het college en daarmee de raad meer mogelijkheid om te sturen op het juiste niveau. Ook is naar aanleiding van de evaluatie het format waarop gerapporteerd wordt aan de raad veranderd naar het format wat voor deze begroting is toegepast.

In 2025 zullen we de doorgevoerde veranderingen op onze P&C cyclus opnieuw beoordelen. Daarbij zal ook meer aandacht besteed worden aan het meerjarenbeeld. Vooral met het oog op de jaren 2026 t/m 2028, waarbij de gemeentes landelijk minder inkomsten kunnen verwachten vanuit het Rijk.

Communicatie

We willen communicatie nog beter aan de voorkant betrekken bij projecten. Bijzondere dossiers zoals de huisvesting van vluchtelingen, arbeidsmigranten en de energietransitie blijven ook in 2025 de aandacht vragen, naast tal van andere projecten.

Interne communicatie is sinds het hybride werken nog belangrijker geworden. We gaan dan ook in 2025 het intranet van de gemeente Drimmelen verder ontwikkelen in samenhang met andere technologische ontwikkelingen. Daarnaast willen we de informatievoorziening zoals de terugkerende lunchbijeenkomsten verder uitbouwen en waar mogelijk interactiever maken. Het delen van kennis en informatie is niet alleen een verantwoordelijkheid van het cluster communicatie maar moet breed omarmd worden. Daar gaan we in 2025 verder aan werken.

F. Verbonden partijen

Visie en beleidsvoornemens

Verbonden partijen zijn samenwerkingsverbanden waarin de gemeente Drimmelen zowel een bestuurlijk als financieel belang heeft, waardoor zij medeverantwoordelijkheid draagt, oftewel 'mede-eigenaarschap'. Een financieel belang betekent dat de gemeente risico loopt en kan worden aangesproken als de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt. Bestuurlijk belang houdt in dat de gemeente zeggenschap heeft, bijvoorbeeld via deelname in het bestuur of door het uitoefenen van stemrecht. In Drimmelen betreft dit voornamelijk gemeenschappelijke regelingen.

Met de inwerkingtreding van de nota Verbonden Partijen op 1 januari 2024, is de visie van de gemeente op het beheer van verbonden partijen en de maatregelen om risico's te beheersen, vastgelegd. Deze visie, gedeeld door de West-Brabantse gemeenten, benadrukt dat het aangaan van een duurzame financiële en bestuurlijke relatie een instrument kan zijn om taken efficiënter uit te voeren en maatschappelijk rendement te verhogen. Hierbij staat het principe van 'good governance' centraal, wat inhoudt dat er een nauwe samenhang moet zijn tussen sturing, beheersing, toezicht, en samenwerking tussen gemeenten en gemeenschappelijke regelingen, gericht op het realiseren van maximaal maatschappelijk rendement.

Lijst verbonden partijen

In deze paragraaf wordt per verbonden partij uiteengezet welk bestuurlijk en financieel belang de gemeente heeft. De toelichting maakt duidelijk hoe de verbonden partij bijdraagt aan het behalen van de gemeentelijke doelen en welke kansen en risico's hierbij een rol spelen. De informatie over de gemeenschappelijke regelingen in het onderstaande overzicht is gebaseerd op de begrotingen voor 2025 van deze regelingen. Daarnaast is de regio West-Brabant Oost bezig met de voorbereiding van een gemeenschappelijke regeling voor jeugdhulp. Deze nieuwe regeling is in 2024 voorgelegd aan de raden van de deelnemende gemeenten. Naar verwachting zal deze regeling voor jeugdhulp de vorm krijgen van een openbaar lichaam.

Tabel Par.VP-1 in euro's

Regio West-Brabant

Belang	Eigen vermogen 1-1-2025	Eigen vermogen 31-12-2025	Vreemd vermogen 1-1-2025	Vreemd vermogen 31-12-2025	Financieel resultaat 2025	Bijdrage Drimmelen 2025
Versterking van de regio op de gebieden economie en arbeidsmarkt, mobiliteit, duurzaamheid, zorg, welzijn, onderwijs, ruimtelijke ordening en wonen. Daarnaast is de RWB strategische gesprekspartner voor o.a. de provincie, de nationale overheid en Europa.	977.000	916.000	6.420.000	6.420.000	0	955.862
Risico's					Type GR	Portefeuillehouder
Bedrijfsvoering: niet voldoen aan subsidievereisten. Strategische agenda: langdurige ziekte. Kleinschalig collectief vervoer: capaciteitstekort waardoor niet aan de vraag wordt voldaan. Mobiliteitscentrum: geen vraag naar flexibele interne inhuur en langdurige ziekte. Overig: afnemend commitment vanuit de deelnemende gemeenten en ontwikkelingen Baronie-samenwerking.					Openbaar lichaam	Burgemeester Scholtze

MidZuid

Belang	Eigen vermogen 1-1-2025	Eigen vermogen 31-12-2025	Vreemd vermogen 1-1-2025	Vreemd vermogen 31-12-2025	Financieel resultaat 2025	Bijdrage Drimmelen 2025
Het uitvoeren van de Wet sociale werkvoorziening en het zo doelmatig mogelijk door de gemeente gegeven opdrachten op het terrein van de werkgevers-dienstverlening, beschut werk, gesubsidieerde arbeid en arbeidsreintegratie die voortvloeien uit de Participatiewet uit te voeren.	1.046.000	1.046.000	8.694.000	8.618.000	0	307.266
Risico's					Type GR	Portefeuillehouder
Beperkt macrobudget, lagere rijksbijdrage per arbeidsjaar, lagere uitstroom van Wsw-medewerkers, onvoldoende compensatie van een stijging van het wettelijk minimumloon, tegenvallende omzet op het lage inkomens voordeel, transitievergoeding voor werknemers die ziek uit dienst gaan, niet geheel realiseren begrote netto-opbrengst en terugloop aantal Wsw-medewerkers en daardoor lagere omzet.					Openbaar lichaam	Wethouders Bakker en Simons

Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant

Belang	Eigen vermogen 1-1-2025	Eigen vermogen 31-12-2025	Vreemd vermogen 1-1-2025	Vreemd vermogen 31-12-2025	Financieel resultaat 2025	Bijdrage Drimmelen 2025
De OMWB werkt aan een leefbare en duurzame regio en maakt omgevingsvergunningen voor de deelactiviteit milieu. Bovendien controleert de OMWB op de naleving van milieuregelgeving in het algemeen en bedrijven in het bijzonder.	3.148.000	2.930.000	5.386.000	7.609.000	0	873.863
Risico's					Type GR	Portefeuillehouder
Inhuur versus vast personeel, transitie mens en systeem, problematiek arbeidsmarkt, bovenmatig langdurig verzuim a.g.v. long COVID, kostenverhogend effect invoering Omgevingswet en onvoldedige benutting besparingspotentieel.					Openbaar lichaam	Burgemeester Scholtze

Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant

Doelstelling	Eigen vermogen 1-1-2025	Eigen vermogen 31-12-2025	Vreemd vermogen 1-1-2025	Vreemd vermogen 31-12-2025	Financieel resultaat 2025	Bijdrage Drimmelen 2025
Zorgen voor veiligheid: crisisbeheersing, rampenbestrijding, brandweezorg, geneeskundige hulpverlening bij rampen en handhaving van openbare orde en veiligheid.	5.233.000	4.444.000	49.958.000	57.369.000	0	1.876.208
Risico's					Type GR	Portefeuillehouder
Onvoldoende vrijwilligers, ontoereikende vakbekwaamheid medewerkers, datalek, hoge kosten tweede loopbaanbeleid, impact invoering Omgevingswet, normalisering rechtspositie vrijwilligers, aansprakelijkheid in dossier Chemie-Pack, uitval ICT-infrastructuur tijdens crisis en ontoereikend weerstands-vermogen.					Openbaar lichaam	Burgemeester Scholtze

Openbare Gezondheidszorg West-Brabant (GGD)

Belang	Eigen vermogen 1-1-2025	Eigen vermogen 31-12-2025	Vreemd vermogen 1-1-2025	Vreemd vermogen 31-12-2025	Financieel resultaat 2025	Bijdrage Drimmelen 2025
De GGD verzorgt de openbare gezondheidszorg en heeft als doel het bewaken, beschermen en bevorderen van de gezondheid en veiligheid van alle inwoners van West-Brabant. Daarbij heeft de GGD extra aandacht voor kwetsbare mensen in onze samenleving.	6.587.000	6.667.000	10.500.000	10.500.000	80.000	1.173.757
Risico's > € 100.000					Type GR	Portefeuillehouder
Friciekosten door vermindering gemeentelijke bijdragen voor basistaken algemeen en JGZ4+, onvoldoende uitvoering van basistaken door tekortschietende beschikbaarheid personeel, frictiekosten door vermindering van gemeentelijke opdrachten/afname van plusstaken, frictiekosten door vermindering van de gemeentelijke bijdrage voor JGZ 0-4, minder opbrengsten door lagere afzet van reizigersproducten, ontvlechting gezamenlijke dossiervorming Kidos, toenemende compliance eisen (AVG), wegvallende verhuuropbrengsten vastgoed en mobiliteit personeel.					Openbaar lichaam	Wethouder Vissers

Regionaal Bureau Leren West-Brabant

Belang	Eigen vermogen 1-1-2025	Eigen vermogen 31-12-2025	Vreemd vermogen 1-1-2025	Vreemd vermogen 31-12-2025	Financieel resultaat 2025	Bijdrage Drimmelen 2025
Zorgen voor een effectieve en efficiënte leerplichtadministratie waardoor schooluitval en verzuim worden voorkomen.	0	0	2.080.639	2.080.639	0	173.195
Risico's					Type GR	Portefeuillehouder
Uittreding van een deelnemende gemeente, doorontwikkeling richting preventie, outreachend werken etc. kan tot een hogere gemeentelijke bijdrage leiden.					Openbaar lichaam	Wethouder Vissers

Nazorg gesloten stortplaatsen Bavel-Dorst en Zevenbergen

Belang	Eigen vermogen 1-1-2025	Eigen vermogen 31-12-2025	Vreemd vermogen 1-1-2025	Vreemd vermogen 31-12-2025	Financieel resultaat 2025	Bijdrage Drimmelen 2025
De GR behartigt de belangen van de deelnemers bij de eeuwig durende nazorg voor de regionale stortplaats Zevenbergen en de afvalstoffenberging Bavel-Dorst.	1.015.309	1.002.998	24.479.864	24.490.170	0	38.926
Risico's					Type GR	Portefeuillehouder
Verontreiniging van grond- en oppervlaktewater en lucht door calamiteiten op of rond de voormalige stortplaatsen, waarbij gevaarlijke chemische stoffen vrijkomen. Aanvulling doelvermogen bij overdacht beheer aan Provincie.					Openbaar lichaam	Wethouder Vissers

Regionale Ambulancevoorziening Brabant Midden-West-Noord

Belang	Eigen vermogen 1-1-2025	Eigen vermogen 31-12-2025	Vreemd vermogen 1-1-2025	Vreemd vermogen 31-12-2025	Financieel resultaat 2025	Bijdrage Drimmelen 2025
Het verlenen of doen verlenen van ambulancezorg.	15.099.000	14.758.000	33.302.000	31.611.000	0	0
Risico's					Type GR	Portefeuillehouder
Budgettering NZA lager dan werkelijke kosten. Het niet realiseren prestatieafspraken. De afhankelijkheid bedrijfsvoering van ICT. De omzetting meerreurs medewerkers in Persoonlijk Levensfase Budget. Het effect van de ingevoerde Tijdsparregeling. De aansprakelijkheidsstelling door medewerkers ivm oplopen Post-Covid.					Openbaar lichaam	Wethouder Vissers

Geweld in afhankelijkheidsrelaties en meldpunt Crisiszorg West-Brabant

Belang	Eigen vermogen 1-1-2025	Eigen vermogen 31-12-2025	Vreemd vermogen 1-1-2025	Vreemd vermogen 31-12-2025	Financieel resultaat 2025	Bijdrage Drimmelen 2025
Zorgen voor een advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling en het bevorderen van een goede samenwerking tussen dit advies- en meldpunt, de hulpverlenende instanties, de politie, de gecertificeerde instellingen en de raad voor de kinderbescherming.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	395.164

Risico's	Type GR	Portefeuillehouder
Hogere kosten door uittreden van een gemeente, krapte op de arbeidsmarkt en hoog ziekteverzuim.	Centrumregeling	Wethouder Vissers

Centrum Jeugd en Gezin Drimmelen en Geertruidenberg

Belang	Eigen vermogen 1-1-2025	Eigen vermogen 31-12-2025	Vreemd vermogen 1-1-2025	Vreemd vermogen 31-12-2025	Financieel resultaat 2025	Bijdrage Drimmelen 2025
De ondersteuning en uitvoering van taken van de colleges in het kader van de Jeugdwet.	0	0	388.091	10.000	0	1.376.600
Risico's					Type GR	Portefeuillehouder
Het risico is dat de werkwijze in de POC wezenlijk anders wordt dan de regionale werkwijze in 2027. Dit betekent opnieuw een verandering voor medewerkers en inwoners. Net als voorgaande jaren staat de jeugdzorg onder druk. Dit is merkbaar in de hele keten. Door wachlijsten bij de Raad van de Kinderbescherming, de Jeugdbescherming en Veilig Thuis ontstaat er een oneigenlijke druk op het CJG om de veiligheid binnen casussen te blijven bewaken, die ergens anders hoort te liggen. Er is echter geen alternatief, dus pakt het CJG dit op. Dit gaat ten koste van reguliere taken.					Bedrijfsvoeringsorganisatie	Wethouder Vissers

Beschermd Wonen regio Breda

Belang	Eigen vermogen 1-1-2025	Eigen vermogen 31-12-2025	Vreemd vermogen 1-1-2025	Vreemd vermogen 31-12-2025	Financieel resultaat 2025	Bijdrage Drimmelen 2025
Het bestaan van een maatwerkvoorziening beschermd wonen voor inwoners die vanwege een combinatie van psychische, psychosociale problematiek en langdurig gebrek aan zelfregie niet in staat zijn om zelfstandig te wonen en 24 uur per dag een vorm van zorg in nabijheid nodig hebben	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	0	0
Risico's					Type GR	Portefeuillehouder
Verwacht wordt dat de rijksbijdrage ruim toereikend zal zijn om de kosten van beschermd wonen en zorg te compenseren. Andersoortige risico's worden niet voorzien.					Centrumregeling	Wethouder Bakker

Samenwerkingsverband Vastgoedinformatie Heffing en Waardebepaling (SVHW)

Belang	Eigen vermogen 1-1-2025	Eigen vermogen 31-12-2025	Vreemd vermogen 1-1-2025	Vreemd vermogen 31-12-2025	Financieel resultaat 2025	Bijdrage Drimmelen 2025
Een zo doelmatig mogelijk uitvoering van werkzaamheden m.b.t. de heffing en invordering van belastingen, heffingen en rechten, de Wet waardering onroerende zaken, de Wet basisregistraties adressen en gebouwen, de administratie van vastgoedgegevens en het verstrekken van vastgoedgegevens aan de deelnemers en derden.	1.449.000	829.000	10.329.000	6.808.000	0	441.000
Risico's					Type GR	Portefeuillehouder
Herziening landelijk stelsel van basisregistraties, hogere kosten voor scholing van medewerkers in toepassing van artificial intelligence, kosten voor koppelingen tussen SaaS-software en andere systemen.					Openbaar lichaam	Wethouder Bakker

Brabant Water N.V. (bedragen x € 1.000) - cijfers gebaseerd op jaarrekening 2023

Belang	Eigen vermogen 1-1-2023	Eigen Vermogen 31-12-2023	Vreemd vermogen 1-1-2023	Vreemd vermogen 31-12-2023	Financieel resultaat 2023	Bijdrage Drimmelen 2025
Het verzorgen van de drinkwatervoorziening in Noord-Brabant. De gemeente Drimmelen bezit 1,4% van het aandelenkapitaal van Brabant Water.	690.022	699.235	584.613	618.615	9.213	0
Risico's					Programma	Portefeuillehouder
Brabant Water heeft een aantal strategische risico's (bijv. verontreiniging van de drinkwaterbron, leveringszekerheid), operationele risico's (bijv. storingsgevoeligheid van de waterleidingen, onbetrouwbare informatievoorziening door cybercriminaliteit), financiële risico's (bijv. het aan moeten wenden van het weerstandsvermogen om klimatologische risico's af te dekken) en compliance					Burger en Bestuur	Wethouder Bakker

risico's (bijv. het niet naleven van de Drinkwaterwet) benoemd. Voor alle risico's zijn beheersmaatregelen getroffen. Het weerstandsvermogen van Brabant Water is ruim voldoende.

N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (bedragen x € 1.000) - cijfers gebaseerd op jaarrekening 2023

Belang	Eigen vermogen 1-1-2023	Eigen Vermogen 31-12-2023	Vreemd vermogen 1-1-2023	Vreemd vermogen 31-12-2023	Financieel resultaat 2023	Bijdrage Drimmelen 2025
De BNG is de bank van en voor overheden en voor instellingen met een maatschappelijk belang. Het doel daarbij is om duurzaam bij te dragen aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. De gemeente Drimmelen bezit 0,065% van het aandelenkapitaal van de BNG.	4.615.000	4.721.000	107.459.000	110.819.000	254.000	0
Risico's					Programma	Portefeuillehouder
De bank beschikt over een uitgebreid risicomodel, waarmee alle risico's goed in beeld zijn en binnen de (wettelijke) normen blijven. Ook de beheersmaatregelen zijn op orde.					Burger en Bestuur	Wethouder Bakker

Eerste Traais Warmtebedrijf b.v. - (bedragen x € 1.000) - cijfers gebaseerd op concept-jaarrekening 2023

Belang	Eigen vermogen 1-1-2023	Eigen Vermogen 31-12-2023	Vreemd vermogen 1-1-2023	Vreemd vermogen 31-12-2023	Financieel resultaat 2023	Bijdrage Drimmelen 2025
ETW b.v. heeft binnen het Programma aardgasvrije wijken van de Rijksoverheid gebruik gemaakt van een door de gemeente aangevraagde proeftuinsubsidie om in 2019 en 2020 een deel van de dorpskern van Terheijden aardgasvrij te maken. De gemeente is houder van 1 prioriteits-aandeel van ETW b.v.	-517	-1.122	-5.238	-5.837	-605	0
Risico's					Programma	Portefeuillehouder
Gebrek aan liquiditeit in de opstartfase van de bedrijfsactiviteiten, onvoldoende aansluitingen op het warmtenet om tot een structureel sluitende exploitatie te komen en onvoorziene technische belemmeringen in het beheer van het warmtenet.					Ruimte, Wonen, Duurzaamheid en Economie	Wethouder Vissers

G. Grondbeleid

In deze paragraaf staat onze visie op het grondbeleid en de verwachte uitvoering daarvan. Daarnaast leest u hier de verwachte financiële resultaten en de risico's van de gemeentelijke exploitaties. Naast onze grondbedrijf projecten zijn er projecten waarbij we alleen faciliteren. Deze woningbouwprojecten leest u in programma 3 - thema Woningbouw en ruimte. Het grondbedrijf heeft 7 eigen grondbedrijf projecten waarvoor u een grondexploitatie vastgesteld heeft. Naast deze grondexploitaties zijn er 3 eigen grondexploitaties in wording.

a. Visie op het grondbeleid

Het grondbeleid is een instrument dat we inzetten om beleidsdoelen van ruimtelijke ordening, wonen, economie, maatschappelijke ontwikkeling en verkeer en vervoer te realiseren. Dit is vastgelegd in de nota Grondbeleid 2023. In deze nota staat dat de gemeente grondbeleid voert dat past bij de voorliggende opgaven. Veel Initiatieven laten we over aan particuliere grondexploitanten. De gemeente beperkt zich tot haar publiekrechtelijke rol, zoals het zorgen van voldoende woningen voor alle doelgroepen, het vaststellen van de kaders, de randvoorwaarden voor de ontwikkeling van gronden en controle hierop. In 2024 stelde de raad het Programma kostenverhaal en financiële bijdragen 2024 vast. Hiermee legden we de basis voor de manier waarop we de kosten voor grondexploitaties verhalen op de ontwikkelende partij.

b. Uitvoering grondbeleid

Gehanteerde parameters

In de geactualiseerde grondexploitaties is rekening gehouden met 2% voor rente.

De parameter voor kostenstijging baseren we op de jaarlijkse publicatie Outlook Grondexploitaties van bureau Metafoor. Deze publicatie zet de meest recente jaarcijfers en prognoses van toonaangevende instanties op een rij. Zo ontstaat een goed beeld van de kosten- en de grondwaardeontwikkeling in de komende jaren. De laatste cijfers van Metafoor dateren van eind 2023. De parameter kostenstijging bedraagt in 2024 2%, voor de jaren daarna ook 2%.

Voor de toerekening van salarissen en overheadlasten worden de tarieven toegepast zoals opgenomen in onderdeel "Overhead".

Het percentage opbrengstenstijging wordt voor de nog niet verkocht kavels in de huidige markt veiligheidshalve gezet op nul procent (0%). Waarom: de gemeente verkoopt haar bouw kavels tegen de actuele marktwaarde op het moment van verkoop. De spanning op de woningmarkt is erg hoog dat ons noopt om voorzichtig om te gaan met prognoses voor opbrengsten in die woningmarkt.

c. Prognose actieve grondexploitaties

Onderstaand tabel geeft een overzicht van de verwachte planresultaten van 2025 tot en met 2028. Het jaar 2024 is inclusief actualisatie van de lopende grondexploitaties. De actualisaties van de vastgestelde actieve grondexploitaties zijn opgenomen in Bijlage 7.

Tabel Par. G-1

Projectnaam	Kern	2024	2025	2026	2027	2028
Degaterrein	Lage Zwaluwe	71.467				
E-veld	Terheijden	2.525	245.000			
Dorpshart	Made	-105.934				
Van Hooijdonkiaan	Lage Zwaluwe	150.000		50.000		
Norbartstraat - Romboutsstraat	Made	99.382				
Tuinbouwweg	Made	0				
Totaal resultaat vastgestelde grondexploitaties		217.440	245.000	50.000	0	0

Toelichting vastgestelde grondexploitaties

Degaterrein (Lage Zwaluwe)

Binnen deze grondexploitatie zijn alle bouw kavels verkocht en zijn de werkzaamheden nagenoeg afgerond. Wij verwachten deze grondexploitatie bij de rekening over 2024 af te sluiten met een positief resultaat (zie tabel Par G-1.).

E-veld (Terheijden)

In 2024 zijn alle bouwkvelds verkocht. Op nog wat werkzaamheden na is het bouw- en woonrijp maken afgerond. Wij verwachten deze grondexploitatie in 2025 af te sluiten. Voor de financiële resultaten zie tabel Par G-1. Gemeld dient te worden dat de gronden “om niet” in de grondexploitatie ingebracht zijn. De opbrengst vertegenwoordigt een grondwaarde van ca. € 68,- per vierkante meter kale grond.

Dorpshart (Made)

In januari van 2021 heeft de gemeenteraad een grondexploitatie vastgesteld voor de ontwikkeling van het Dorpshart in Made. Eind augustus 2022 is een samenwerkings-koopovereenkomst Sociaal-Cultureel Dorpshart Made tussen de gemeente en de ontwikkelaar ondertekend. Voor het 4e kwartaal staat de verkoop van bouwrijpe grond onder de voormalige Mayboom gepland. Dit project zal naar verwachting in 2026 klaar zijn. Voor het tekort is al eerder een verliesvoorziening getroffen.

Van Hooijdonkiaan (Lage Zwaluwe)

Voor de Van Hooijdonkiaan in Lage Zwaluwe is in mei 2023 een grondexploitatie vastgesteld. Deze grondexploitatie laat een voordeel zien van € 201.993 op eindwaarde. Hier staat tegenover dat de gronden “om niet” in de grondexploitatie ingebracht zijn. In 2024 zijn de bouwkvelds allemaal verkocht aan een projectontwikkelaar. Voor de financiële resultaten zie tabel Par G-1. Dit project zal naar verwachting in 2025 afgerond zijn.

Norbartstraat – Romboutsstraat (Made)

Voor de ontwikkeling Norbartstraat – Romboutsstraat in Made (Kindcentrum de Stuifhoek) is in september 2023 een verlieslatende grondexploitatie vastgesteld. In 2024 is een koop realisatieovereenkomst (KRO) voor het deel van de school afgesloten met een ontwikkelaar. Deze KRO levert voor de grondexploitatie een positief resultaat op. Dit op haar beurt levert weer een vermindering van de verliesvoorziening op. Verwacht wordt dat de school februari/ maart 2026 in gebruik genomen kan worden, waarna de bouwkvelds van de grondgebonden woningen aan de oostzijde van het plangebied verkocht kunnen worden. Voor de financiële resultaten zie tabel Par G-1. Voor het tekort is al eerder een verliesvoorziening getroffen.

Tuinbouwweg (Made)

Voor de ontwikkeling aan de Tuinbouwweg in Made is een grondexploitatie vastgesteld. Dit is een verlieslatende grondexploitatie. Verwacht wordt dat de realisatie in 2025 plaatsvindt. Voor het tekort is al eerder een verliesvoorziening getroffen.

Toelichting nog vast te stellen grondexploitaties

De Ligne (Stuivezandsestraat, Made)

Dit project verkeert deels in een voor-verkennende fase en deels in een pré-voorbereidende fase. Voor het deel in de pré-voorbereidende fase worden nu onderzoeken uitgevoerd om tot een plan met woningen voor aandachtsgroepen te komen. Met de woningbouwcorporatie zijn wij in gesprek om aan de slag te gaan met het pré-verkennend projectdeel. Voor het projectdeel in de voor-verkennende fase wordt nu onderzocht hoe deze gronden op de meest rendabele wijze vermarkt kunnen worden. De gemaakte kosten van beide projectdelen worden in de toekomstige actieve grondexploitatie verwerkt.

Lageweg (Terheijden)

Voor de Ontwikkeling Lageweg (voorheen Eco-wijk) worden pré voorbereidende onderzoeken uitgevoerd om te komen tot een marktselectie conform de gestelde landelijke en internationale regels. Dit onderzoek heeft uitgewezen dat op deze plek een Eco-wijk realiseren niet het gewenste resultaat oplevert, doch realisatie van tijdelijke flexwoningen wel mogelijk blijft. De gemaakte kosten zijn afgeboekt ten laste van de algemene reserve. Vervolgens wordt nu onderzocht hoe deze gronden op de meest rendabele wijze vermarkt kunnen worden.

d. Winst- en verliesnemingen

In Tabel G-1 zijn de verwachte planresultaten per project opgenomen. Deze zijn gebaseerd op de geactualiseerde grondexploitaties. Zie hiervoor "Bijlage 7. Najaarsnota 2024 - Actualisatie actieve grondexploitaties". De winstnemingen worden gestort in de Algemene (bedrijfs)reserve Grondbedrijf

en de verliesnemingen zijn opgenomen in de Voorziening verliezen grondexploitatie. Winstnemingen worden gedaan conform de BBV voorschriften op basis van de zogenaamde POC (Percentage Of Completion) methode en de verliezen dienen direct - bij bekend worden (actualisatie) - te worden genomen.

e. Risico's en weerstandvermogen

Het weerstandvermogen van het grondbedrijf is de financiële buffer om de mogelijke risico's vanuit de vastgestelde actieve grondexploitaties op te vangen en project start ups in eerste aanleg te kunnen bekostigen totdat de benodigde middelen beschikbaar zijn. De omvang van het weerstandvermogen is voldoende groot om het saldo van de risico's en de kansen op de actieve grondexploitaties en 2 tot 3 projectstartups te kunnen bestrijden en financieren indien zij zich voordoen. Het weerstandvermogen per 31 december 2025 is als volgt berekend:

Tabel Par. G-2

Weerstandscapaciteit actieve grondbedrijfexploitaties	Bedrag
Algemene Reserve Grondbedrijf (per 31.12.2025)	1.141.166
Alg. Res. Grondbedrijf	1.141.166
Berekende risico's vastgestelde grondexploitaties	-640.637
Berekende risico's grondexploitaties (in wording)	-150.000
Totaal berekende risico's	-790.637
Verwacht overschot Algemene Reserve Grondbedrijf (per 31.12.2025)	350.529

Het overschot aan benodigd weerstandvermogen per 31 december 2025 heeft een verwacht positief resultaat van € 350.529. Volgens vastgesteld beleid wordt bij de jaarrekening het daadwerkelijk resultaat boven het benodigde weerstandvermogen afgeroomd naar de Algemene Reserve.

H. Wet Open Overheid (WOO)

Wet Open Overheid

Per 1 mei 2022 is de Wet Open Overheid (WOO) in werking getreden. Deze wet vervangt de eerdere Wet Openbaarheid van Bestuur (WOB). De WOO is bedoeld om overheden transparanter te maken, overheidsinformatie beter vindbaar en gearhiveerd is. De wet verplicht de gemeente op termijn om informatie actief openbaar te stellen in 11 vastgestelde informatiecategorieën.

1. Beschikkingen
2. Bestuursstukken
3. Convenanten
4. Jaarplannen en jaarverslagen
5. Klachtoordelen
6. Onderzoeken
7. Organisatiegegevens
8. Raadsstukken
9. Stukken van adviescolleges
10. Wet- en regelgeving
11. WOO- verzoeken

Per 1 november 2024 zijn de categorieën 1., 7. en 10. verplicht. De Gemeente Drimmelen publiceert hieronder zoals aangegeven al meer van de informatiecategorieën.

Beschikkingen

De Wet open overheid (Woo) zorgt ervoor dat iedereen het recht heeft op informatie over wat de overheid doet. De wet geeft ook aan welke informatie verplicht openbaar gemaakt moet worden. Een voorbeeld van deze informatie zijn Beschikkingen.

Een beschikking is een beslissing van de gemeente die gericht is op personen en zaken, zoals bouwvergunningen, exploitatievergunningen en subsidies. Al deze informatie moet volgens deze wet op termijn openbaar beschikbaar zijn.

Op dit moment is er nog geen exacte datum vastgesteld, vanaf wanneer een gemeente moet voldoen aan deze categorie. De gemeente Drimmelen publiceert nu deels beschikkingen via officielebekendmakingen.nl

Bestuursstukken

Een ander voorbeeld van de informatie die volgens de Wet open overheid beschikbaar moet zijn voor iedereen zijn bestuursstukken. Bestuursstukken zijn agenda's en lijsten met besluiten van vergaderingen. Via de ibabswebsite van Drimmelen zijn de volgende bestuursstukken te vinden:

- Kalender van alle raadsvergaderingen
- Besluitenlijst burgemeester en wethouders
- Lijst van ingekomen stukken
- Moties en amendementen
- Raadsbrieven
- Raadsvragen en beantwoording

[Bekijk hier de bestuursstukken](#)

Convenanten

Convenanten is ook een soort informatie die de wet open overheid aangeeft wat voor iedereen toegankelijk moet zijn. Convenanten zijn afspraken die de gemeente maakt met andere partijen om samen doelen te bereiken en prestaties te leveren. De naam van het document maakt niet uit. Het hoeft niet altijd "convenant" te heten. Ook wanneer een document wel als naam convenant heeft, hoeft dit niet altijd zo te zijn volgens de Wet open overheid. Voorbeelden van convenanten kunnen zijn:

- Een beleidsovereenkomst
- Samenwerkingsovereenkomst
- Intentieverklaring

Op dit moment is er nog geen exacte datum vastgesteld, vanaf wanneer een gemeente moet voldoen aan deze categorie. De gemeente Drimmelen publiceert op dit moment dan ook nog geen convenanten.

Jaarplannen en jaarverslagen

Als vierde informatiesoort schrijft de Wet open overheid voor dat jaarplannen en jaarverslagen openbaar gepubliceerd moeten worden. In een jaarplan staat wat een organisatie in een jaar wil doen en hoeveel geld daarvoor nodig is. In een jaarverslag staat wat de organisatie dat jaar echt heeft gedaan en hoe het geld is besteed. Voor de gemeente wordt dit opgeschreven in de gemeentelijke begroting (jaarplan) en het gemeentelijk jaarverslag.

Via de begrotingsapp kan iedereen de gemeentelijke begrotingen en gemeentelijke jaarverslagen vinden. Binnen de gemeente Drimmelen vindt u sinds dit jaar ook de derde kwartaalrapportage in de gemeentelijke begroting en vanaf juli ook de eerste kwartaalrapportage in de variant voorjaarsnota/kadernota.

[Bekijk hier de begrotingsapp](#)

Klachtenoordelen

Schriftelijke oordelen in klachtprocedures is een vijfde informatiesoort wat volgens de Wet open overheid openbaar gedeeld moet worden. De Wet open overheid (Woo) regelt het recht op informatie over wat de overheid doet. Deze wet geeft ook aan welke informatie ten minste openbaar moet worden gemaakt. Een van deze informatie categorieën is Klachtoordelen.

Op dit moment publiceert de gemeente Drimmelen nog geen overzicht van alle klachten en de klachtoordelen. Klachten kunnen zowel mondelinge klachten, als schriftelijke zijn ingediend (via brief of per e-mail). In 2025 streeft de gemeente Drimmelen ernaar om een overzicht met alle klachtenafhandelingen te publiceren.

In het overzicht staan de volgende gegevens:

- **Ontvangstdatum:** de datum waarop de klacht is ontvangen
- **Klachtschrijving:** waar de klacht over gaat (bijvoorbeeld menselijk gedrag, een product, een procedure, beleid of organisatie).
- **Verantwoordelijk organisatieonderdeel:** het onderdeel van de organisatie waar de klacht over gaat.
- **Bevindingen/feitenonderzoek:** is er onderzoek nodig naar de oorzaak van de klacht?
- **Conclusie/verbetering mogelijk:** kan de organisatie iets verbeteren door deze klacht?
- **Afgesloten op:** de datum waarop de klacht is afgehandeld.

Onderzoeken

Deze wet geeft ook aan dat een informatiecategorie onderzoeken is. De gemeente is verplicht om een deel van haar onderzoeksrapporten openbaar te maken. Het gaat om onderzoeken naar de manier van functioneren van de eigen organisatie en onderzoeken die zijn gemaakt ter voorbereiding of evaluatie van beleid, inclusief uitvoering, naleving en handhaving. Onderzoeken die niet voldoen aan deze twee voorwaarden vallen buiten de verplichting om openbaar te maken, maar de gemeente zal ook deze onderzoeken zoveel mogelijk uit eigen beweging publiceren.

Op dit moment publiceert de gemeente Drimmelen nog geen onderzoeksrapporten.

Organisatiegegevens

Organisatiegegevens behoort ook tot een soort openbare gegevens wat volgens de wet open overheid openbaar gedeeld moet worden. Onder organisatiegegevens wordt de volgende informatie verstaan:

- Hoe de gemeente is georganiseerd en werkt
- Hoe je de gemeente kunt bereiken
- Hoe je informatie kunt aanvragen

Deze organisatiegegevens zijn voor de gemeente Drimmelen te vinden op de website organsiatie.overheid.nl. De gemeente Drimmelen heeft verschillende bestuursorganen namelijk:

- Gemeenteraad (Raadsleden)
- College (Burgemeester en Wethouders)
- Burgemeester

De ambtelijke organisatie ondersteunt deze bestuursorganen en voert hun besluiten uit.

Bekijk hier voor meer informatie over de organisatie

Bereikbaarheid

Bereikbaarheid verwijst naar de bezoekadressen van de gemeente, evenals de centrale telefoonnummers en e-mailadressen. Deze gegevens zijn voor de gemeente Drimmelen te vinden op

de website. Via verschillende manieren en voor verschillende onderwerpen kun je contact opnemen met de gemeente.

Bekijk hier de website van de gemeente Drimmelen

Informatieverzoeken

Voor vragen over informatie die al openbaar beschikbaar is, kun je contact opnemen via de contactpagina. Als je informatie wilt opvragen die nog niet openbaar toegankelijk is, kun je een Woo-verzoek indienen. Dit kan via onze website.

Bekijk hier de website om een WOO-verzoek in te dienen

Raadsstukken

De Wet open overheid (Woo) geeft burgers het recht op informatie over het werk van de overheid. Deze wet bepaalt ook welke informatie openbaar moet zijn. Een van deze soorten informatie is Raadsstukken. Dit zijn bijvoorbeeld agenda's, documenten, notulen en adviesrapporten. De gemeenteraad vertegenwoordigt de inwoners van de gemeente Drimmelen en haar vergaderingen zijn openbaar. U kunt de vergaderingen ook digitaal bijwonen via de website en op de lokale omroep van Drimmelen. Daarnaast kunt u via de website ook de raadsvergaderingen terugkijken.

Bekijk hier de raadsvergaderingen digitaal.

U vindt de raadsstukken op de ibabswebsite van Drimmelen. Daar kunt u alle documenten inzien die de raad gebruikt, zoals vergaderschema's, verslagen, en de uitslagen van vergaderingen. Voor elke nieuwe vergadering worden er nieuwe documenten toegevoegd.

Bekijk hier de raadsstukken van de gemeente Drimmelen

Stukken van adviescolleges

Een van de soorten informatie die volgende Wet open overheid publiekelijk gedeeld moet worden is Stukken van Adviescolleges. Dit zijn de adviezen van adviesorganen die door de gemeente zijn ingesteld, evenals adviezen van externe partijen die om advies zijn gevraagd. Deze adviezen worden actief openbaar gemaakt. Gemeentelijke adviesorganen publiceren hun eigen adviezen. Als de gemeente om advies vraagt, publiceert zij de adviesaanvraag. Bij adviezen van externe partijen gaat het alleen om gevraagde adviezen over ontwerpbeleidsregels en besluiten van algemene aard. In dat geval worden zowel de adviesaanvraag als het advies openbaar gemaakt. Op dit moment is er nog geen exacte datum vastgesteld, vanaf wanneer een gemeente moet voldoen aan deze categorie.

Wet- en regelgeving

Een andere informatie categorie uit de Wet open overheid is Wet- en Regelgeving. De gemeente maakt haar regels actief openbaar. Dit gaat om besluiten die de gemeente zelf vaststelt en die gelden voor alle inwoners en bezoekers van de gemeente, zoals gemeentelijke regelingen en verordeningen. De regelgeving vindt u op de gemeentelijke website. Hier vindt u een overzicht van de verordeningen, regelingen en mandaatbesluiten van de gemeente Drimmelen.

Bekijk hier de wet- en regelgeving

WOO - verzoeken

Als laatste categorie is de categorie Woo-verzoeken. De gemeente maakt alle verzoeken om informatie openbaar die op grond van de Woo zijn ingediend. Het gaat hier per verzoek om het verzoek zelf, het besluit en de naar aanleiding van het verzoek openbaar gemaakte documenten. De verzoeken op grond van de Woo worden sinds 2022 openlijk gepubliceerd. Tot 2022 werden deze verzoeken gedaan op grond van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob). Vanaf dat moment op grond van de Wet open overheid (Woo). Op dit moment is er nog geen exacte datum vastgesteld, vanaf wanneer een gemeente moet voldoen aan deze categorie. De gemeente Drimmelen publiceert op dit moment dan ook nog geen Woo-verzoeken. Wel kunt u via de website van de gemeente Drimmelen een Woo-verzoek indienen.

Wat gaan we doen in 2025 aan de implementatie van de WOO

De Gemeente Drimmelen ligt op schema voor de implementatie van de WOO. Per 1 november 2024 zijn de eerste categorieën voor actieve publicatie van kracht. Om de afhandeling van WOO-verzoeken (passieve plicht) in te vullen werven we in 2025 een eigen WOO jurist. Zo willen we de inzet van externe bureaus afbouwen.

De uitdaging van de actieve plicht binnen de WOO zit in sturing op alle processen met plicht. In 2025 bouwen we voort op de organisatie en inzichten die in 2024 is opgebouwd. De WOO-jurist kan gebruik maken van de structurele samenwerking die Documentaire Informatievoorziening, Informatievoorziening, Communicatie en Dienstverlening hebben neergezet.

Wat hebben we tot nu toe gedaan in 2024

We zien geen toename in het aantal WOO-verzoeken. In 2023 zijn er 38 verzoeken binnengekomen, en in 2024 t/m augustus zijn dat er 23. Er staan begin september nog 8 verzoeken in behandeling.

Realisatie activiteiten

In 2024 zijn de volgende gepland:

1. Invoering van software om gegevens in documenten die gepubliceerd mogen worden te verwijderen of duurzaam onleesbaar te maken;
2. Invoering van een workflowsysteem waarmee het mogelijk wordt Woo-verzoeken digitaal te ontvangen en af te handelen. Ook is het mogelijk de afhandeling en servicenormen hiermee te bewaken.

Het inkooptraject van de digitale aanvraag en afhandel functionaliteit is begonnen in Q2 2024. In Q4 2024 is gestart met de implementatie van de functionaliteit. Deze implementatie is breder dan alleen de WOO afhandeling. Een WOO-regisseur is een randvoorwaarde voor een optimalisatie van de inrichting van het WOO proces. Dit omvat zowel de doelgerichte verbetering van het aanvraag- en afhandelproces, als ook het gereed maken van de documentatie. De beoogde WOO-jurist is tevens de WOO-regisseur. De technische en organisatorische randvoorwaarden zijn gereed voor wanneer de WOO-jurist geworven is.

Financiële begroting

A. Overzicht baten en lasten en toelichting

A1. Meerjarenperspectief

De begroting 2025 is de eerste jaarschijf van de meerjarenraming 2025-2028. De gemeenteraad stelt door het vaststellen van de begroting 2025 alleen de budgetten vast van 2025. De presentatie van cijfers van de latere jaren heeft als doel inzicht te geven in de financiële positie. Met het oog op de ravijnjaren moet de begroting van het eerste begrotingsjaar (na correctie van de incidentele baten en lasten, zie A4) of de laatste begrotingsjaar sluitend zijn. De provinciale toezichthouder zal dan naar verwachting de begroting goedkeuren (repressief toezicht i.p.v. preventief toezicht).

Fin.Begr.A1-1

Tabel meerjarig overzicht baten en lasten per programma

Begroting Gemeentebreed (x 1.000,-)		Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Prog. 1: Burger en Bestuur	Lasten	-6.115 N	-5.941 N	-6.393 N	-6.507 N	-6.582 N	-6.410 N
Prog. 2: Openbare Ruimte	Lasten	-10.493 N	-10.859 N	-11.727 N	-11.727 N	-11.552 N	-11.558 N
Prog. 3: Ruimte, Wonen, Duurzaam en Eco.	Lasten	-13.985 N	-16.992 N	-11.487 N	-11.377 N	-10.600 N	-11.137 N
Prog. 4: Sociaal Domein	Lasten	-36.859 N	-35.586 N	-36.796 N	-36.710 N	-36.250 N	-36.278 N
Totaal lasten		-67.452 N	-69.378 N	-66.403 N	-66.321 N	-64.984 N	-65.383 N
Prog. 1: Burger en Bestuur	Baten	702 V	677 V	760 V	840 V	897 V	846 V
Prog. 2: Openbare Ruimte	Baten	3.795 V	3.872 V	4.396 V	4.446 V	4.494 V	4.524 V
Prog. 3: Ruimte, Wonen, Duurzaam en Eco.	Baten	9.734 V	13.136 V	8.337 V	8.076 V	7.205 V	7.865 V
Prog. 4: Sociaal Domein	Baten	11.816 V	7.576 V	7.203 V	7.247 V	6.845 V	6.846 V
Totaal baten		26.046 V	25.261 V	20.696 V	20.609 V	19.441 V	20.081 V
Alg. Dekkingsmiddelen		49.287 V	52.610 V	55.876 V	53.626 V	53.980 V	54.441 V
Overhead		-9.949 N	-10.888 N	-11.552 N	-11.222 N	-11.259 N	-11.306 N
Saldo van baten en lasten excl. mutaties reserves		-2.068 N	-2.395 N	-1.383 N	-3.308 N	-2.822 N	-2.166 N
Saldo mutaties reserves		1.855 V	2.395 V	1.510 V	1.596 V	1.561 V	1.476 V
Begrotingssaldo		-213 N	-0 N	127 V	-1.711 N	-1.261 N	-689 N
Correctie incidentele baten en lasten (zie Tabel A4)				-90 N	-73 N	-95 N	-95 N
Structureel begrotingssaldo 2025				217 V	-1.639 N	-1.166 N	-594 N

A2. Financiële uitgangspunten

De (financiële) vertrekpunten van de voorliggende begroting 2025 zijn:

1. het coalitieakkoord 2022-2026 Bouwen aan een duurzaam, sociaal en veilig Drimmelen;
2. de programmabegroting 2024;
3. de Voorjaarsnota 2024;
4. de Kadernota 2025;

5. de septembercirculaire 2024;
6. alle overige raadsbesluiten tot september 2024.

Financieel beleidskader

In deze paragraaf leggen we de regels, uitgangspunten en principes uit die we gebruiken bij het opstellen van de begroting. Deze uitgangspunten zijn gebaseerd op het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) of gemeentelijk beleid dat in lijn is met de wet. Het beleidskader bestaat uit de volgende onderdelen:

- Algemene uitgangspunten
- Uitgangspunten specifieke begrotingsonderdelen
- Financiële positie
- Verbonden Partijen.

Algemene uitgangspunten

Structureel sluitende begroting

De meerjarenbegroting moet minstens structureel sluitend zijn. Als blijkt dat er bij de Kadernota begrotingstekorten ontstaan, geeft de gemeenteraad richtingen aan om deze tekorten te verminderen. Bij het opstellen van de begroting kan vervolgens besloten worden hoe deze oplossingen verder uitgewerkt worden.

Behoedzame en reële ramingen

Bij het maken van de begroting werken we met voorzichtige en realistische schattingen. We proberen ervoor te zorgen dat de jaarrekening zo min mogelijk afwijkt van de bijgestelde begroting.

Structurele uitgaven worden structureel gedekt

Structurele uitgaven mogen niet worden gedekt door eenmalige inkomsten of meevallers. Uit de post Onvoorzien (ter waarde van € 5.000) worden geen structurele uitgaven betaald.

Financiële tegenvallers binnen programma's opvangen

Financiële tegenvallers door hogere kosten of lagere inkomsten moeten binnen het eigen programma worden opgevangen, bijvoorbeeld door besparingen of hogere inkomsten. Het college maakt een afweging over het gebruik van eventuele hogere inkomsten. De eerste verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij de betreffende portefeuillehouder(s).

Financiële meevallers

Onverwachte financiële voordelen in de exploitatie tijdens het jaar worden expliciet voorgelegd aan het college voor besluitvorming.

Integrale afweging

De gemeenteraad weegt de wensen voor nieuw beleid af tegen de beschikbare financiële ruimte tijdens de begroting, die in het najaar voor het begrotingsjaar wordt besproken. Het college werkprogramma vormt hierbij de basis. De Kadernota geeft inzicht in de financiële ruimte en de wensen voor nieuw beleid. Deze nota is daarom bepalend voor de inhoud van de Programmabegroting voor het volgende jaar. Afwijken hiervan kan alleen met toestemming van de raad. De definitieve besluiten worden genomen tijdens de begrotingsbehandeling in het najaar.

Oud voor nieuw beleid

Als het college of de raad extra budget aanvraagt op een ander moment dan tijdens de integrale afweging, moet aangegeven worden waar de dekking vandaan komt. Tenzij er al een duidelijke dekking is, moet in het raadsvoorstel vermeld worden welk bestaand beleid geschrapt of verminderd wordt. Daarnaast streeft het college ernaar om eenmaal in het jaar nieuwe beleid en daarmee nieuwe budgetten te begroten. Dit is tijdens de begroting, zodat een goede integrale afweging gemaakt kan worden.

Uitgangspunten specifieke begrotingsonderdelen

Algemene uitkering

In deze begroting is rekening gehouden met de financiële gegevens uit de septembercirculaire. De aantallen die door de overheid zijn gebruikt, zoals het aantal woningen en leerlingen, zijn

overgenomen. De begroting maakt duidelijk welke specifieke middelen gereserveerd zijn voor bepaalde doeleinden.

Investerings

De investeringsomvang is gebaseerd op de meerjarige investeringsprognose, die elk jaar bij de Kadernota wordt bijgewerkt.

Kapitaallasten

We berekenen de kapitaallasten van vaste activa op basis van de boekwaarde en de resterende looptijd. Voor 2025 is het rente-omslagpercentage, dat we gebruiken om de kosten te verdelen, vastgesteld op 1,3 %. De rente wordt berekend over de boekwaarde aan het begin van het jaar (zie ook de Paragraaf Financiering).

In het jaar van investering wordt de afschrijving berekend over de helft van het geïnvesteerde bedrag. Alle materiële activa worden lineair afgeschreven. Bij de afschrijvingen van eerder goedgekeurde kredieten gaan we ervan uit dat investeringen die nog niet zijn uitgevoerd, in het volgende begrotingsjaar worden gerealiseerd.

Lokale lasten/heffingen

De OZB-tarieven worden verhoogd met een percentage dat is gebaseerd op de algemene kostenstijging. Dit percentage is een gewogen gemiddelde van de verwachte inflatie en de loonkostenstijging van het personeel, gecorrigeerd met het verschil tussen de schatting en de werkelijke cijfers van het vorige begrotingsjaar. Voor de afvalstoffenheffing en rioolheffing geldt een systeem van volledige kostendekking, waarbij gebruik wordt gemaakt van egalisatievoorzieningen, zowel vooraf als achteraf. Andere heffingen worden aangepast op basis van de verwachte prijsontwikkeling (zie ook Indexering).

Loonkostenontwikkeling

Het loonniveau is gebaseerd op de salaristabellen van mei. Ontwikkelingen in de cao en periodieke verhogingen vanaf juni worden meegenomen in de begroting van het komende jaar. Voor de indexering van de loonkosten wordt de informatie uit de meicirculaire gebruikt.

Te verstrekken subsidies

De subsidies worden geïndexeerd met hetzelfde percentage als de gemeentelijke kostenontwikkeling.

Indexering

De gemeentelijke begroting wordt elk jaar aangepast aan de verwachte prijsontwikkelingen, die zijn gebaseerd op de inflatiepercentages van het Centraal Planbureau (CPB). Er is gerekend met constante prijzen, wat betekent dat alleen voor het eerste begrotingsjaar rekening wordt gehouden met prijsstijgingen. Deze uitgangspunten leiden onder andere tot het volgende overzicht:

Tabel Finbgr-A2

Begrotingsrichtlijnen	Begroting 2025	Kadernota 2025	Begroting 2024
Uitgaven			
Salariskosten	3,30%	2,30%	7,40%
Goederen en diensten	2,30%	2,30%	3,50%
Subsidies professionele organisaties	5,60%	4,60%	6,50%
Inkomsten			
Huren en pachten	2,30%	2,30%	3,50%
OZB-opbrengsten	4,30%	2,30%	4,30%
Leges burgerzaken	1	1	1
Leges burgerzaken	2	2	2

1 De leges burgerzaken zijn voor een belangrijk deel bepaald door het Rijk. De overige tarieven stijgen conform de overige kosten.

2 Voor de kostendekkende tarieven wordt verwezen naar de paragraaf Lokale heffingen.

Van deze indices kan afgeweken indien hiervoor gegronde redenen zijn, zoals bijvoorbeeld contractuele afspraken of een afgesloten CAO.

Financiële positie

Reserves

Het beleid voor reserves en voorzieningen is vastgelegd in de financiële regels. De gemeenteraad is verantwoordelijk voor het aanleggen van reserves. In de begroting worden verrekeningen met reserves per programma weergegeven. Het overzicht van het saldo voor en na bestemming laat zien hoe deze verrekeningen het saldo beïnvloeden. De verwachte stand van de reserves is gebaseerd op de laatste jaarrekening en houdt rekening met toevoegingen en onttrekkingen in de huidige begroting. Er wordt geen rente berekend over de reserves. Elk jaar wordt er kritisch gekeken naar de noodzaak, de hoogte en de besteding van de reserves.

Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit is de hoeveelheid middelen en mogelijkheden die de gemeente heeft of kan krijgen om onverwachte, grote kosten te betalen die niet zijn opgenomen in de begroting. Wanneer financiële tegenvallers blijvend zijn en geen risico meer vormen, moeten ze in de begroting worden opgenomen (zie ook Paragraaf Weerstandsvermogen). De regels over risicobeheersing en weerstandscapaciteit staan in de 'Nota risicomanagement en weerstandsvermogen' van februari 2021. Voor de risicoratio gebruiken we de onderstaande indeling. De raad heeft vastgesteld dat deze ratio minimaal 1 moet zijn.

Waarderingscijfer	Ratio	Betekenis
A	>2.0	uitstekend
B	1.4-2.0	ruim voldoende
C	1.0-1.4	voldoende
D	0.8-1.0	matig
E	0.6-0.8	onvoldoende
F	<0.6	ruim onvoldoende

Onderhoudsvoorzieningen

Voor onderhoudsvoorzieningen is altijd een actueel meerjarig onderhoudsplan beschikbaar met een planningshorizon voor minimaal vier jaar / een bestuursperiode. De stortingen in en onttrekkingen uit de voorziening zijn verwerkt in de begroting. Ook over de voorzieningen wordt geen rente berekend.

Financiering

De Treasury-activiteiten van de gemeente zijn bedoeld om de publieke taken uit te voeren. Ze moeten voorzichtig worden uitgevoerd en mogen niet gericht zijn op het maken van winst door onnodig hoge renterisico's te nemen (zie ook het Treasury-statuuut en paragraaf D. Financiering).

Grondbeleid

Het beleid kent meerdere uitgangspunten:

1. het realiseren van de ruimtelijke doelstellingen op het gebied van sociaal beleid, volkshuisvesting, economie, onderwijshuisvesting etc.;
2. het genereren van financiële middelen mede ter dekking van de aan plannen toe te rekenen kosten;
3. zoveel mogelijk risico's beperken op grond van overeenkomsten en het aanbrenge van prioriteiten bij niet rendabele projecten.

Verbonden partijen

Volgens spelregel 4 van de regionale kadernota moeten de gemeenten die deelnemen aan een verbonden partij elk jaar in november richtlijnen vaststellen. Deze richtlijnen geven aan hoe verbonden partijen hun beleid en financiën voor het komende begrotingsjaar moeten plannen.

Het college geeft in de paragraaf "Verbonden Partijen" algemene richtlijnen die gelden voor de Kaderbrief 2025 en de Begroting 2025 van iedere Gemeenschappelijke Regeling (GR). Daarnaast staan in bijlage 6 specifieke richtlijnen voor enkele GR'en.

A3. Verschillen lasten en baten ten opzichte van vastgestelde meerjarenbegroting

---

A3. Verschillen lasten en baten ten opzichte van vastgestelde meerjarenbegroting

---

Na de bespreking van de vastgestelde meerjarenbegroting door de raad is deze financieel verwerkt. Hierbij zijn ook de wijzigingen in onder andere de begrotingsrichtlijnen en kapitaallasten doorgevoerd. De uitkomst van het verwerken van alle gegevens in de begroting wijkt altijd af van de schattingen bij de vastgestelde meerjarenbegroting. Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste verschillen tussen de vastgestelde meerjarenbegroting 2024 en de Begroting 2025, die het verschil in perspectief tussen de twee documenten verklaren.

Toelichting op de belangrijkste afwijkingen

Tabel Finbgr-A3.1

Bedragen x € 1.000	Prg.	2025	2026	2027	2028
Primaire (meerjaren)begroting 2024		966 V	-2.295 N	-1.658 N	-937 N
Najaarsnota 2023		-130 N	-130 N	-130 N	-130 N
Voorjaarsnota 2024		-18 N	1.155 V	1.264 V	684 V
Raadsbesluiten tot en met september 2024		-18 N	0 V	0 V	0 V
Vastgestelde meerjarenbegroting 2024 e.v.		800 V	-1.270 N	-524 N	-383 N
Financiële afwijkingen begroting 2025					
1. (Rijks)leges	1	38 V	46 V	60 V	63 V
2. Verkiezingen	1	73 V	-20 N	-70 N	72 V
		<u>111 V</u>	<u>25 V</u>	<u>-10 N</u>	<u>135 V</u>
3. Onderhoud openbaar groen	2	30 V	30 V	30 V	30 V
4. Hogere toerekening BTW, rente, salaris en overhead lasten aan rioolheffing	2	417 V	513 V	436 V	394 V
		<u>447 V</u>	<u>543 V</u>	<u>465 V</u>	<u>424 V</u>
5. Leges omgevingsvergunning	3	-271 N	-271 N	-271 N	-271 N
6. Actieve en faciliterende grondexploitaties: hogere toerekening salaris en overhead lasten	3	367 V	393 V	219 V	205 V
7. Hogere toerekening BTW, rente, salaris en overhead lasten aan afvalstoffenheffing	3	147 V	146 V	142 V	113 V
		<u>243 V</u>	<u>269 V</u>	<u>90 V</u>	<u>48 V</u>
8. Begroting KCV (Deeltaxi)	4	125 V	125 V	125 V	125 V
9. Aanbesteding leerlingenvervoer	4	-100 N	-100 N	-100 N	-100 N
10. Indexering Jeugdzorg Ambulant	4	-460 N	-460 N	-460 N	-460 N
11. Volumestijging Jeugdzorg	4	-200 N	-200 N	-200 N	-200 N
12. Opvang en beschermd wonen (WMO)	4	117 V			
13. Correctie stelpost jeugdzorg o.b.v. septembercirculaire	4		-500 N	-500 N	-500 N
		<u>-518 N</u>	<u>-1.135 N</u>	<u>-1.135 N</u>	<u>-1.135 N</u>
14. Correctie stelpost jeugdzorg o.b.v. septembercirculaire	AlgD		500 V	500 V	500 V
15. Algemene uitkering: septembercirculaire	AlgD	341 V	452 V	296 V	251 V
16. WOZ-opbrengsten (areaaluitbreiding)	AlgD	193 V	283 V	309 V	541 V
17. Bijdrage SVHW (WOZ)	AlgD	-125 N	-125 N	-125 N	-125 N
18. Financiering: langlopende rentelasten	AlgD	-744 N	-664 N	-532 N	-335 N
		<u>-336 N</u>	<u>446 V</u>	<u>447 V</u>	<u>832 V</u>
19. Personeel & Organisatie: salarissen, arbeidsvoorwaarden en opleidingen	O	-423 N	-402 N	-491 N	-476 N
20. Ondersteuning organisatie: ICT en facilitaire zaken	O	-173 N	-184 N	-184 N	-184 N
		<u>-596 N</u>	<u>-586 N</u>	<u>-676 N</u>	<u>-660 N</u>

Diverse kleine verschillen	Div	-25 N	-3 N	81 V	51 V
Totaal financiële afwijkingen begroting 2025		-674 N	-441 N	-737 N	-305 N
Saldo begroting 2025		127 V	-1.711 N	-1.261 N	-689 N
Correctie incidentele baten en lasten (zie Tabel A4)		-90 N	-73 N	-95 N	-95 N
Structureel begrotingssaldo 2025		217 V	-1.639 N	-1.166 N	-594 N

Toelichting op de belangrijkste afwijkingen

Programma 1.

1. (Rijks)leges

Op basis van leges opbrengsten voor huwelijken waarbij er rekening gehouden is met een beperkte stijging aan leges en huwelijken.

2. Verkiezingen

De uitgaven waren in alle jaren gelijk geraamd. In 2025 verwachten we geen verkiezingen meer. In 2026 zijn er wel verkiezingen voor de Gemeenteraad waarbij we geen extra bijdrage van het rijk verwachten.

Programma 2.

3. Onderhoud openbaar groen

We geven uitvoering aan de motie "groenonderhoud aanpassen" van de gemeenteraad. Dit betekent op het programma Openbare ruimte op het onderdeel groenonderhoud een totale verlaging van het budget met € 29.500 exclusief BTW. Om de besparing te halen vormen we tenminste 20% van het areaal gazon om naar berm en verhogen we hiermee de biodiversiteit. Het onderhoud van boomspiegels in gazon passen we aan van onkruidbeheersing naar 'bijmaaien'. Vooraf aan de uitvoering maken we een communicatieplan.

4. Hogere toerekening BTW, rente, salaris en overhead lasten aan rioolheffing

Door de hogere kosten voor onderhoud riolering (BTW toerekening, hogere salaris- en overheadlasten, en hogere rentelasten stijgen hiermee ook de te verhalen kosten middels de tarieven rioolheffing. Dit is een voordeel voor de (meerjaren)begroting. De hogere lasten voor overhead en rente zijn op de programma's Overhead en Algemene dekkingsmiddelen verantwoord. Dit betreft het deel wat "terugverdiend" wordt middels de tarieven.

Programma 3.

5. Leges omgevingsvergunning

Met de Omgevingswet is ook de Wet kwaliteitsborging in 2024 in werking getreden. De wet kwaliteitsborging neemt de technische toets voor gevolgsklasse 1 (op de grond gebouwde woningen) voor zijn rekening. Wij hebben minder werk bij een vergunning en brengen minder leges in rekening dit resulteert in een lagere opbrengt aan leges in 2025 en verder. De flexibele schil in de formatie wordt hiervoor ook naar beneden bijgesteld.

6. Actieve en faciliterende grondexploitaties: hogere toerekening salaris en overhead lasten

Dit betreft de toerekening van salaris en overhead lasten aan de grondexploitaties op basis van urenraming eigen personeel. De doorbelasting ervan is opgenomen als voordeel in programma Overhead (conform BBV). De bedragen voor de actieve grondexploitaties zijn gebaseerd op de geactualiseerde grondexploitaties (zie voor een inhoudelijke toelichting Paragraaf G. Grondbeleid). Voor de faciliterende grondexploitaties zijn de bedragen vanaf begroting 2025 e.v. als structureel opgenomen.

7. Hogere toerekening BTW, rente, salaris en overhead lasten aan afvalstoffenheffing

Door de hogere kosten voor de afvalinzameling (BTW toerekening, hogere salaris- overheadlasten, en hogere rentelasten stijgen hiermee ook de te verhalen kosten middels de tarieven afvalstoffenheffing. Dit is een voordeel voor de (meerjaren)begroting. De hogere lasten voor overhead

en rente zijn op de programma's Overhead en Algemene dekkingsmiddelen verantwoord. Dit betreft het deel wat "terugverdiend" wordt middels de tarieven.

Programma 4.

8. Begroting KCV (Deeltaxi)

In eerste instantie was de verwachting vanuit Regio West-Brabant dat de kosten vanaf 2025 zouden gaan stijgen naar aanleiding van de uitkomsten van de eerder dit jaar lopende aanbestedingsprocedure. Dit blijkt uiteindelijk niet het geval te zijn. Daarnaast valt tevens het vervoersvolume lager uit dan verwacht. Dit was aanleiding voor Regio West-Brabant om een aangepaste begroting voor te leggen aan de deelnemende gemeenten. De aanpassing leidt tot een structureel voordeel van ongeveer € 125.000 voor de begroting van de gemeente Drimmelen.

9. Aanbesteding leerlingenvervoer

In verband met de kostenstijging van brandstof en lonen en een groei van het aantal leerlingen is het budget LLV in de Voorjaarsnota 2024 structureel met € 200.000 opgehoogd. Opnieuw gaan de kosten stijgen naar aanleiding van de aanbesteding vanaf 1 augustus 2024. In de begroting 2025 is alvast rekening gehouden met deze ontwikkelingen en daarom is het budget voor LLV € 100.000 structureel extra bij geraamd.

10. Indexering Jeugdzorg Ambulant

De regio West Brabant Oost koopt per 1 januari 2025 de ambulante jeugdhulp opnieuw in. Bij een verlenging is een regio of gemeente, conform de Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB), verplicht opnieuw reële tarieven te berekenen. Een externe partij is ingeschakeld om een onafhankelijk tarievenonderzoek ambulante jeugdhulp uit te voeren. Uit dit onderzoek komt een gemiddelde index voor ambulante jeugdhulp naar voren van 13,16%. Dit heeft een structureel nadelig effect van € 460.000.

11. Volumestijging Jeugdzorg

Recent heeft WBO Jeugd een nieuwe kwartaalprognose afgegeven voor 2024. Bij het opstellen van begroting 2025 is deze prognose als basis genomen. Voor enkele zorgcategorieën is de inschatting van de prognose te onzeker en is gekozen om het op te nemen in de risicoparagraaf. Dit betreft met name "incidentele" zorgkosten, zoals JeugdzorgPlus. Het bij ramen van de kosten jeugdzorg heeft een structureel nadelig effect van € 200.000 als gevolg.

12. Opvang en beschermd wonen (WMO)

In de meicirculaire is de integratie-uitkering voor 2025 geïndexeerd met € 1,9 miljoen. Vanwege deze indexering is de verwachting vanuit de regio geschetst dat in 2025 meer terug zal vloeien dan eerder is gecommuniceerd bij de Voorjaarsnota. Het gaat om een incidenteel voordeel van € 117.000 voor begroting 2025. Voor de jaren na 2025 is niet voldoende zekerheid of de ontwikkeling van overschoten in de afgelopen jaren door blijft zetten.

13. & 14. Correctie stelpost jeugdzorg o.b.v. septembercirculaire

De extra bezuiniging op de jeugdzorg van 511 miljoen euro per jaar wordt definitief geschrapt. Uitgangspunt is dat het vervallen van de extra korting geen budgettair effect heeft. Het verloopt budgettair neutraal, omdat in de begroting van gemeente Drimmelen voor Jeugdzorg rekening is gehouden met de voorgenomen besparing en een lagere raming van de uitgaven heeft plaatsgevonden. Dit betekent voor de gemeente Drimmelen dat de ingeboekte besparing van € 500.000 nu ook voor 2026 en verder kan worden teruggedraaid. Daar tegenover staan dus de extra inkomsten vanuit de algemene uitkering. In de voorjaarsnota is al rekening gehouden met het vervallen van de geraamde extra besparing voor begrotingsjaar 2025.

Algemene dekkingsmiddelen

15. Algemene uitkering: septembercirculaire

Dit betreft het effect van de septembercirculaire ten opzichte van de meicirculaire. Voor verdere toelichting is hierop gegeven onder het begrotingsonderdeel 'Algemene dekkingsmiddelen'.

16. Onroerend zaak belasting (areaaluitbreiding)

Aan de hand van de meerjarenperspectief van Samenwerkingsverband Vastgoedinformatie Heffing en Waardebepaling (SVHW) zijn de berekende onroerende zaakbelastingen begroot.

17. Bijdrage SVHW (belastingen)

Daadwerkelijke deelnemersbijdrage aan SVHW meegenomen in begroting 2025 aan de hand van de opgegeven begroting 2025 van SVHW.

18. Financiering: langlopende rentelasten

Daadwerkelijk berekende behoefte aan financiële middelen, waarbij rekening is gehouden met toekomstige investeringen.

Overhead

19. Personeel & Organisatie: salarissen, arbeidsvoorwaarden en opleidingen

- Salarisverhogingen ca. (€ 220.000)
- Extra Opleidingsbudget CAO technisch vastgelegd ca. (€ 26.000).
- Secundaire arbeidsvoorwaarden door prijsstijgingen verzekeringen en een vast % over de salarisverhogingen ca. (€ 178.000).

20. Ondersteuning organisatie: ICT en facilitaire zaken

- Licentiekosten Nieuw Financieel Systeem PinkRocade (€ 61.000),
- Extra toename hostingskosten VerSAASsing (€ 40.000),
- Uitbreiding Dienstverleningstraject pakket (€ 19.000).
- Facilitaire zaken: Minder benodigde uren van het Inkoopbureau voor het inkoopbeleid (€ 34.860).

A4. Overzicht incidentele baten en lasten 2025-2028

Algemeen

Voor een gezonde financiële positie moeten de structurele lasten worden gedekt door structurele baten.

De provincie beoordeelt de begroting en meerjarenbegroting hierop. De incidentele baten en lasten worden daarbij uit de begrotingssaldi gezuiverd. Om in aanmerking te komen voor repressief toezicht in 2025 dient deze 'gezuiverde' begroting in evenwicht te zijn of dient de meerjarenraming duidelijk te maken dat dit evenwicht in de jaren tot 2028 tot stand wordt gebracht. Daarbij dienen de ramingen volledig en reëel te zijn. Ten tweede dient de jaarrekening (15 juli) en de begroting (15 november) tijdig bij de provincie te zijn.

In het algemeen geldt, dat een gemeente structurele taken uitvoert en daarvoor structurele lasten raamt in de begroting. Structurele lasten zijn dus de regel, incidentele lasten zijn de uitzondering. Onttrekking uit reserves zijn echter in principe incidenteel. De aard van de post bepaalt dus of deze incidenteel is. Om deze reden worden de belangrijkste incidentele lasten daarom toegelicht in de begroting. Om te beoordelen of de begroting structureel sluitend is, worden de begrotingssaldi gecorrigeerd met het saldo van incidentele baten en lasten.

Tabel Finbgr-A4.1

Begroting Inc. Baten en lasten (x 1.000,-)	Nr.	2025	2026	2027	2028
Overige grondzaken	3.1	669 V	927 V	59 V	715 V
Totaal Exploitatie	3.2	10 V	10 V	10 V	10 V
Totaal baten: Exploitatie		679 V	937 V	69 V	725 V
Actief grondbeleid: reservemutatie Bovenwijkse voorzieningen	3.1	0 V	50 V	50 V	0 V
Algemene Bedrijfsreserve grondbedrijf (3.1 BIE in wording)	3.1	111 V	0 V	0 V	0 V
Reserve Duurzaamheid	3.3	5 V	0 V	0 V	0 V
Algemene reserve: sociaal cultureel centrum Dorpshart Made: inzet locatiemanager	4.1	45 V	23 V	0 V	0 V
Totaal baten: Onttrekking Reserves		161 V	73 V	50 V	0 V
Totaal baten		839 V	1.010 V	119 V	725 V
Actief grondbeleid	3.1	-499 N	-927 N	-109 N	-680 N
Overige grondzaken	3.2	-5 N	-5 N	-5 N	-5 N
Sociaal cultureel centrum Dorpshart Made: inzet locatiemanager	4.1	-45 N	-23 N	0 V	0 V
Totaal lasten: Exploitatie		-549 N	-932 N	-114 N	-685 N
Algemene Bedrijfsreserve grondbedrijf: winstnemingen	3.1	-245 N	-50 N	0 V	0 V
Bovenwijkse voorzieningen: actieve grondexploitatie	3.1	-36 N	0 V	0 V	-35 N
Bovenwijkse voorzieningen: faciliterende grondexploitatie	3.4	-100 N	-100 N	-100 N	-100 N
Totaal lasten: Onttrekking Reserves		-381 N	-150 N	-100 N	-135 N
Totaal lasten		-929 N	-1.082 N	-214 N	-820 N
Saldo baten en lasten		-90 N	-73 N	-95 N	-95 N
Onttrekkingen reserves		161 V	73 V	50 V	0 V
Stortingen reserves		-381 N	-150 N	-100 N	-135 N
Saldo reserves		-220 N	-78 N	-50 N	-135 N

Tabel Finbgr-A4.2

Gezuiverd saldo (bedragen x € 1.000)	Zie tabel	2025	2026	2027	2028
Saldo baten en lasten	Finbgr-A1.1	-1.383 N	-3.307 N	-2.822 N	-2.165 N
Toevoegingen en onttrekkingen reserves	Finbgr-A1.1	1.510 V	1.596 V	1.561 V	1.476 V
Begrotingssaldo na bestemming		127 V	-1.711 N	-1.261 N	-689 N
Waarvan incidentele baten en lasten	Finbgr-A4.1	90 N	73 N	95 N	95 N
Structureel begrotingssaldo		217 V	-1.639 N	-1.166 N	-594 N

Toelichting incidentele baten en lasten

Programma 3. Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie

3.1 Actief grondbeleid

Conform "notitie structurele en incidentele baten en lasten" van de Commissie BBV worden alle lasten, baten en reservemutaties met betrekking tot grondexploitaties gezien als incidenteel.

3.2 Overige grondzaken

Conform "notitie structurele en incidentele baten en lasten" van de Commissie BBV worden alle lasten

en baten met betrekking tot verkoop eigendommen / activa (incl. snippergroen / reststroken) gezien als incidenteel.

3.3 Reserve Duurzaamheid / 3.4 Bovenwijkse voorzieningen: faciliterende grondexploitatie Conform "notitie structurele en incidentele baten en lasten" van de Commissie BBV worden alle reservemutaties (m.u.v. reserve Kapitaallasten) gezien als incidenteel.

Programma 4. Sociaal domein

4.1 Sociaal cultureel centrum Dorpshart Made: inzet locatiemanager

Dit betreffen kosten voor de tijdelijke inhuur van een locatiemanager vanwege eenmalige opstartperiode van de nieuwe Stichting de Bernardus die het sociaal cultureel centrum gaat exploiteren. Na deze opstartperiode komen de kosten van de locatiemanager voor rekening van de Stichting.

Conclusie

Op basis van bovenstaande tabel is de vastgestelde begroting na correctie incidentele baten en lasten voor 2025 structureel sluitend, waardoor de gemeente in aanmerking blijft komen voor repressief toezicht door de provincie.

A5. Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves

Mutaties in reserves zijn in principe incidenteel, tenzij er redenen zijn om ze structureel op te nemen in de begroting. In de onderstaande tabel staan de verwachte structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves.

Tabel Finbgr-A5.1

Structurele reservemutaties				
Omschrijving	2025	2026	2027	2028
Geraamde structurele verminderingen				
Reserve kapitaallasten	1.729.594	1.673.621	1.610.807	1.610.807
Totaal onttrekkingen	1.729.594	1.673.621	1.610.807	1.610.807

B. Financiële positie

B1. Investerings

Met het vaststellen van de begroting autoriseert de raad het college tot het doen van uitgaven per programma tot de bedragen van het overzicht van baten en lasten voor het betreffende begrotingsjaar. In de programma's zijn echter ook de investeringsplannen voor het begrotingsjaar opgenomen, die voor meerdere jaren ná dat begrotingsjaar nog lasten met zich mee brengen. Met het vaststellen van de begroting worden ook de beleidsprogramma's en de daarvoor opgestelde investeringsplannen voor het komende begrotingsjaar geautoriseerd.

Investerings 2025

Voor 2025 is een totaal bedrag aan investeringen geraamd van € 5,23 miljoen. De investering in riolering (€ 3,27 miljoen in 2025) zijn gedekt door de tarieven. In bijlage 4 en 5 zijn alle investeringen voor de jaren 2025 tot en met 2029 opgenomen (investeringsbedragen, kapitaallasten en gehanteerde afschrijvingstermijnen). De investeringen voor jaar 2025 zijn toegelicht. De investeringen van de gemeente worden aanbesteed op grond van de Europese en nationale wet- en regelgeving en het gemeentelijk inkoop- en aanbestedingsbeleid zoals door de raad vastgesteld in juni 2021.

B2. Stand en verloop van de reserves en voorzieningen

Het grootste verschil tussen reserves en voorzieningen is dat de gemeenteraad bij reserves meer vrijheid heeft om te beslissen waarvoor het geld wordt gebruikt. Daarom worden reserves gezien als eigen vermogen. Voorzieningen zijn meestal gekoppeld aan specifieke verplichtingen. Als de gemeenteraad nog kan beslissen om het doel van gereserveerd geld te veranderen, dan heet het een bestemmingsreserve. Wanneer dit niet meer mogelijk is, wordt dit een voorziening genoemd.

Reserves

In onderstaand overzicht staat de verwachte stand en verloop van alle reserves.

Tabel Finbgr-B2.1

Reserves

Omschrijving		Stand begin begrotingsjaar	Vermeerderingen	Verminderingen	Stand eind begrotingsjaar
<i>Algemene reserves</i>					
Algemene reserve	B. Reserves t.b.v. weerstandsvermogen	10.521.264	0	45.000	10.476.264
Totaal Algemene reserves		10.521.264	0	45.000	10.476.264
<i>Bestemmingsreserves</i>					
Reserve Kapitaallasten	A. Beklemdes reserves (bestedingsverplichting)	28.896.938	0	1.729.594	27.167.344
Reserve Budgetoverheveling	C. Structurele reserves (beleid)	0			0
Reserve Toerisme en recreatie	C. Structurele reserves (beleid)	52.980			52.980
Reserve Duurzaamheid	D. Tijdelijke reserves (projecten e.d.)	5.000	0	5.000	0
Reserve Kunst	D. Tijdelijke reserves (projecten e.d.)	51.403	0	0	51.403
Reserve Bestuursakkoord	D. Tijdelijke reserves (projecten e.d.)	14.891	0	0	14.891
Reserve Landschappelijke Inpassing	A. Beklemdes reserves (bestedingsverplichting)	317.013	0	0	317.013
Reserve Herstel kunstwerken havens	D. Tijdelijke reserves (projecten e.d.)	57.614	0	0	57.614
Reserve Groenaanleg	A. Beklemdes reserves (bestedingsverplichting)	0			0
Totaal Bestemmingsreserves		29.395.838	0	1.734.594	27.661.244
<i>Reserves Grondexploitatie</i>					
Algemene Bedrijfsreserve grondbedrijf	A. Beklemdes reserves (bestedingsverplichting)	1.006.791	245.000	110.636	1.141.155
Reserve Bovenwijkse voorzieningen	A. Beklemdes reserves (bestedingsverplichting)	264.710	135.651	0	400.361
Totaal reserves grondexploitatie		1.271.501	380.651	110.636	1.541.516
Totaal		41.188.604	380.651	1.890.230	39.679.025

De belangrijkste mutaties in 2025 zijn:

Reserve kapitaallasten

In het verleden zijn er bedragen in de reserve Kapitaallasten gestort voor bepaalde investeringen. Tijdens de afschrijvingsperiode worden de kapitaallasten uit deze reserve gehaald. Tegenover deze reserve staat een gelijk bedrag aan boekwaarde van de investeringen.

Algemene bedrijfsreserve grondbedrijf

Zie voor een inhoudelijke toelichting paragraaf G. Grondbeleid.

Reserve bovenwijkse voorzieningen

De vermeerdering in de reserve betreft de bijdrage die projectontwikkelaars via de actieve en faciliterende grondexploitaties aan de gemeente afdragen middels een anterieure overeenkomst.

Voorzieningen

Aan de creditzijde van de balans staan ook de voorzieningen.

Tabel Finbgr-B2.2

Voorzieningen

Omschrijving	Stand begin begrotingsjaar	Vermeerderingen	Verminderingen	Stand eind begrotingsjaar
Voorziening wet APPA	3.195.226	49.151	0	3.244.377
Voorziening uitkeringsverplichtingen (vm) personeel	287.497	10.800	0	298.297
Voorziening Spaarverlof	63.502	44.858	0	108.359
Voorziening verliezen grondexploitatie	1.412.846	0	0	1.412.846
Voorziening verliezen grondexploitatie in mindering gebracht op vlottende activa	-438.241	0	0	-438.241
Totaal voorz. verplichtingen, verliezen en risico's	4.520.830	104.809	0	4.625.639
Voorziening onderhoud gebouwen PLANON	1.723.205	646.949	657.339	1.712.814
Voorziening onderhoud wegen	930.205	1.341.713	1.896.261	375.657
Totaal voorzieningen voor onderhoud	2.653.410	1.988.662	2.553.600	2.088.471
Voorziening riolering	957.891	0	335.262	622.629
Voorziening afvalstoffenheffing	334.020	0	116.907	217.113
Voorziening BIZ	0	22.410	22.410	0
Totaal voorzieningen voor door derden bekleemde middelen	1.291.911	22.410	474.579	839.742
Totaal voorzieningen	8.466.150	2.115.881	3.028.179	7.553.852

Toelichting voorzieningen

Voorziening wet APPA

Voor de pensioenverplichtingen van zittende en voormalige wethouders, die de pensioenverplichting nog niet hebben bereikt, is een voorziening gevormd. Het doel is om een toereikende voorziening aan te leggen voor de pensioenrechten van wethouders, zoals vereist door de Wet APPA sinds 2001. Hiermee wordt beoogd de financiële consequenties van de waardeoverdracht van pensioenen van wethouders te waarborgen. Voor het begrotingsjaar 2025 vindt naar schatting op basis van deze actuariële berekeningen een storting plaats van € 49.151, Onttrekkingen betreffen uitkeringen aan voormalig wethouders. Verkiezingen, pensioenoverdrachten en de renteontwikkeling kunnen de omvang van de mutaties sterk beïnvloeden.

Voorziening uitkeringsverplichtingen voormalig personeel

De voorziening voor uitkeringsverplichtingen aan oud-personeel is bedoeld om de kosten van uitkeringen en andere afspraken met voormalige medewerkers te dekken. Deze voorziening wordt in het jaar van het besluit gevormd om toekomstige lasten te verminderen. Als een medewerker wordt ontslagen, zijn we volgens de regels verplicht om een voorziening te treffen voor de kosten die daarmee gepaard gaan. Dit zijn meestal de salariskosten voor de periode die wettelijk is afgesproken. In 2025 zal naar verwachting een storting plaatsvinden van € 10.800. Hierdoor zal naar verwachting het saldo eind 2025 € 298.297 zijn.

Voorziening Spaarverlof

Per 1-1-2023 hebben medewerkers recht op verlofsparen, zoals afgesproken in de cao Gemeenten. Dat betekent dat medewerkers hun verlof mogen sparen voor bijvoorbeeld pensioenvervroeging. Het is een wettelijke verplichting om voor verlofsparen een voorziening in te stellen. Voor het begrotingsjaar 2025 vindt naar schatting op basis van een actuariële berekening een storting plaats van € 44.858. Dit maakt dat de voorziening eind 2025 naar verwachting € 108.359 zal zijn.

Voorziening verliezen grondexploitatie

Deze voorziening is ten behoeve van de te verwachte verliezen actieve grondexploitaties. Voor een inhoudelijke toelichting zie paragraaf G. Grondbeleid.

Voorziening onderhoud gebouwen (Planon) en Voorziening onderhoud wegen

Deze onderhoudsvorzieningen zijn toegelicht in de paragraaf C. Onderhoud kapitaalgoederen.

Voorziening Riolering / Afvalstoffenheffing

Deze voorzieningen zijn ingesteld als egalisatievoorziening. Bij de jaarrekening wordt het resultaat van werkelijke lasten en baten verrekend met de voorziening in het kader van 100% kostendekkendheid. Bij vaststelling van de tarieven worden deze voorzieningen ingezet.

Voorziening BIZ

De gemeente int de bijdragen van de ondernemers ten behoeve van het BIZ en dient deze door te betalen (onder gestelde voorwaarden) aan de vereniging.

B3. Financiering

Voor de investeringsplannen van 2025 tot 2028 wordt een financiering van ongeveer € 15,89 miljoen verwacht. De voornaamste investeringen zijn voor de projecten: nieuwbouw Stuijfhoekschool en vervangingen riolering. De financiering zal vooral langlopend worden aangetrokken. Voor het project de Stuijfhoekschool wordt een specifieke projectlening aangetrokken in verband met voordelige rente voor de bouw van scholen. Voor verdere uitleg en onderbouwing verwijzen u naar de Paragraaf D. Financiering.

B4. Jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume

Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen zijn de toekomstige uitkeringen aan huidige en voormalige bestuurders, en aan personeel dat momenteel of in het verleden voor de gemeente heeft gewerkt. Volgens het Burgerlijk Wetboek 2, titel 9, moeten bedrijven financiële voorzieningen treffen voor deze verplichtingen. Omdat gemeenten een speciale rol hebben, is hier een uitzondering op gemaakt in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV).

Deze uitzondering houdt in dat:

- Jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen op een vergelijkbare manier als gewone kosten in de begroting worden opgenomen en in de jaarrekening worden verantwoord.
- Er elk jaar een uitleg over deze verplichtingen moet worden opgenomen in de toelichting op de begroting en jaarrekening (artikel 20.2 BBV).
- Gemeenten hierdoor geen extra financiële voorzieningen hoeven te treffen (artikel 44.3 BBV).

Hieronder volgt de verplichte uitleg volgens artikel 20.2 van het BBV over de arbeidskosten gerelateerde verplichtingen die relevant zijn voor het begrotingsjaar.

B4.1 Wachtgelden, WW-uitkeringen en andere uitkeringen voormalige gemeenteambtenaren

Op basis van de regels en afspraken voor gemeentelijk personeel zijn er twee groepen te onderscheiden voor voormalig gemeentelijk personeel:

Werkloosheidswet

Voormalig gemeentelijk personeel valt onder de Werkloosheidswet. Gemeenten dragen zelf de kosten bij werkloosheid. Dit betekent dat de financiële gevolgen afhangen van de specifieke situatie. Momenteel hebben we één verplichting, die eindigt zodra de betreffende persoon een nieuwe baan heeft. De geschatte kosten voor deze uitkering worden in een speciale voorziening gestort. Jaarlijks worden de kosten voor uitkeringen hieruit betaald. Deze uitkeringen worden volledig door de gemeente zelf betaald.

Sinds 2020 vallen gemeenten onder het arbeidsrecht, waardoor het makkelijker is om tijdelijke arbeidsovereenkomsten niet te verlengen. Dit betekent echter wel dat er een groter risico is op tijdelijke WW-verplichtingen.

B4.2 Uitkeringen pensioenen voormalige bestuurders

Voor voormalige leden van colleges van Burgemeester en Wethouders zijn er een paar belangrijke regelingen en financiële verplichtingen.

Uitkeringen voor voormalige bestuurders

Deze uitkeringen worden toegekend op basis van de Wet Appa. Hoeveel en hoe lang iemand uitkeringen ontvangt, hangt af van de opgebouwde diensttijd, het salaris en eventuele neveninkomsten. Voor 2024 is er in de begroting rekening gehouden met wachtgeld voor 1 voormalig bestuurder.

Waardeoverdracht van pensioenrechten

Sinds enkele jaren kunnen wethouders binnen zes maanden na hun vertrek hun opgebouwde pensioenrechten overdragen, volgens de Wet Appa. Hoeveel pensioenrechten iemand heeft opgebouwd, hangt af van de duur van het wethouderschap en, onder bepaalde voorwaarden, ook de uitkeringstijd. De waarde van de pensioenrechten wordt elk jaar gecontroleerd. Eind 2023 was de totale waarde van de opgebouwde pensioenrechten van huidige en voormalige wethouders ongeveer € 2,9 miljoen. Voor de dekking van risico's in dit geval is er een speciale voorziening beschikbaar.

B5. Geprognosticeerde balans

Het BBV bepaalt dat een geprognosticeerde begin- en eindbalans van het begrotingsjaar inclusief meerjarenraming wordt opgenomen.

Tabel Finbgr-B5.1

ACTIVA	Ultimo 2023	Ultimo 2024	Ultimo 2025	Ultimo 2026	Ultimo 2027	Ultimo 2028
Vaste activa						
Immateriële vaste activa	4.789.757	721.894	698.532	675.170	651.808	628.446
Materiële vaste activa	72.574.558	106.710.217	107.081.551	105.788.236	105.536.291	102.093.294
Financiële vaste activa: Kapitaalverstrekkingen	207.438	219.938	219.938	219.938	219.938	219.938
Financiële vaste activa: Leningen	2.984.318	2.984.318	2.984.318	2.984.318	2.984.318	2.984.318
Financiële vaste activa: Uitzettingen > 1 jaar	4.618.629	4.501.677	4.384.725	4.267.773	4.150.821	4.033.869
Totaal vaste activa	85.174.700	115.138.044	115.369.064	113.935.436	113.543.176	109.959.865
Vlottende activa						
Voorraden: Onderhanden werk & Overige grond- en hulpstoffen	-430.313	2.590.892	526.177	219.077	58.515	0
Voorraden: Gereed product en handelsgoederen & vooruitbetalingen	6.678	5.646	5.646	5.646	5.646	5.646
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	10.396.245	8.611.816	8.611.816	8.611.816	8.611.816	8.611.816
Liquide middelen	408.961	322.519	322.519	322.519	322.519	322.519
Overlopende activa	3.388.899	3.439.693	3.439.693	3.439.693	3.439.693	3.439.693
Totaal vlottende activa	13.770.470	14.970.565	12.905.851	12.598.751	12.438.189	12.379.674
Totaal - generaal	98.945.170	130.108.609	128.274.915	126.534.187	125.981.365	122.339.539

PASSIVA	Ultimo 2023	Ultimo 2024	Ultimo 2025	Ultimo 2026	Ultimo 2027	Ultimo 2028
Vaste passiva						
Eigen vermogen	43.960.916	41.188.604	39.912.892	38.443.638	35.171.348	32.434.238
Onverdeeld resultaat		233.867	126.867	-1.711.483	-1.261.304	-689.419
Voorzieningen	8.805.084	8.466.151	7.553.853	7.351.962	6.960.625	5.879.324
Vaste schulden met een rentetypische looptijd van een jaar of langer	31.635.439	52.679.528	46.954.295	41.479.315	34.513.459	29.457.073
Totaal vaste passiva	84.401.439	102.568.149	94.547.907	85.563.432	75.384.128	67.081.216
Vlottende passiva						
Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan een jaar	4.519.090	20.677.165	26.863.713	34.107.460	43.733.942	48.395.028
Overlopende passiva	10.024.641	6.863.295	6.863.295	6.863.295	6.863.295	6.863.295
Totaal vlottende passiva	14.543.731	27.540.460	33.727.008	40.970.755	50.597.236	55.258.323
Totaal - generaal	98.945.170	130.108.609	128.274.915	126.534.187	125.981.365	122.339.539

B6. EMU-saldo

Het EMU-saldo is het verschil tussen de inkomsten en uitgaven van de overheid. Het laat zien of er in een jaar meer geld is uitgegeven dan er binnen is gekomen, of dat er juist geld is overgehouden. Dit saldo helpt om te begrijpen hoe de financiële situatie van de gemeente zich ontwikkelt.

Het EMU-saldo van de lokale overheid telt mee voor het totale EMU-saldo van de overheid. Het is verplicht om dit saldo weer te geven, zodat er een duidelijk overzicht is van de financiële situatie. De cijfers worden ook aan het CBS gegeven. Het is belangrijk om het EMU-saldo goed in de gaten te houden volgens de Wet houdbare overheidsfinanciën (HOF).

Volgens de vernieuwde BBV-regels moet de begroting informatie bevatten over de ontwikkeling van het EMU-saldo van het vorige jaar, het huidige jaar en de drie daaropvolgende jaren.

Tabel Finbgr-B6.1

EMU-saldo	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
a. Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-2.395.022	-1.382.711	-3.307.604	-2.822.111	-2.165.726
b. Mutatie (im)materiële vaste activa	30.067.796	347.972	-1.316.677	-275.308	-3.466.359
c. Mutatie voorzieningen	-338.933	-912.298	-201.890	-391.337	-1.081.301
d. Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	3.020.172	-2.064.714	-307.100	-160.562	-58.515
e. Boekwinst bij verkoop effecten en boekwinst bij verkoop (im)materiële vaste activa	0	0	0	0	0
Berekend EMU-saldo (a-b+c-d-e)	-35.821.924	-578.267	-1.885.718	-2.777.578	277.847

De EMU-systematiek werkt anders dan het systeem van baten en lasten dat gemeenten gebruiken. In het baten- en lastenstelsel worden investeringen niet meegeteld; alleen de kapitaallasten van deze investeringen worden beschouwd. In het EMU-systeem daarentegen worden investeringen en uitgaven die uit reserves worden gedekt volledig meegenomen in het EMU-saldo. Dit betekent dat een gemeente met een evenwichtige begroting toch een negatief EMU-saldo kan hebben.

Voor 2025 verwacht de gemeente Drimmelen een negatief EMU-saldo van € 578.567. Dit betekent dat de inkomsten in EMU-terminen circa € 0,58 miljoen minder zijn dan de uitgaven.

De referentiewaarde voor EMU voor de gemeente Drimmelen bedraagt op basis van de september circulaire 2024 € 4,05 miljoen. Dit betekent dat de referentiewaarde alleen in 2024 wordt

overschreden.

Op dit moment zijn er geen sancties voor het overschrijden van de referentiewaarden. De EMU-referentiewaarde is geen strikte norm, maar een indicatie van het aandeel van de gemeente in het gezamenlijke tekort.

Bijlagen

---

1. Overzicht actuele beleidsstukken

Programma 1. Burger en Bestuur

Veiligheid

01. Integraal veiligheidsbeleid 2019 - 2022 (raad juli 2019)
02. Geluid bij buitenevenementen Gemeente Drimmelen (APV Gemeente Drimmelen 01-01-2024)
03. VTH Beleidsplan, Uitvoeringsbeleid voor Vergunningverlening-, Toezicht en Handhavingstaken Gemeente Drimmelen 2020 – 2024
04. Regionaal Crisis Plan (B&W 18 februari 2020)
05. Districtelijk uitvoeringsplan opleiden, trainen, oefenen 2017 – 2019 Bevolkingszorg de Baronie (februari 2017, vastgesteld door het beheerteam Bevolkingszorg de Baronie)
06. Beleidsvisie Externe veiligheid (raad januari 2014)
07. Beleidsregels evenementenvergunningen (20-08-2019)
08. Nota Horecabeleid 2014-2019 (21-01-2014)
09. Beleidsregels artikel 13b Opiumwet gemeente Drimmelen 2020 (juli 2020)
10. Beleidsregels aanpak woonoverlast gemeente Drimmelen 2018 (21-08-2018)
11. Bibob-beleid gemeente Drimmelen 2023 (08-02-2024)

Dienstverlening en samenwerking met de inwoners:

01. Dienstverlening doen we zó, Kwaliteitshandvest: wat mag u van de gemeente verwachten (B&W, mei 2019)
02. Ambitieplan Dienstverlening en Informatievoorziening (raad december 2020)
03. Regeling burgerlijke stand van de gemeente Drimmelen 2010 (08-12-2009)
04. Regeling briefadres gemeente Drimmelen 2018 (30-10-2018)

Levendige dorpen:

01. Visie Dorpsgericht werken (raad, 2019)

Programma 2. Openbare ruimte

Natuur en Groen:

01. Beleidsplan speelruimte 2015-2024 'Spelen is Bewegen'
02. Beleidsplan Hondenbeleid vernieuwing
03. Integraal Groenbeleidsplan 2017-2026 'Groen leeft en verbindt'

Verkeer en inrichting openbare ruimte:

01. Beleids- en beheerplan wegen Drimmelen 2021-2030
02. Beleidsplan Verkeer en Vervoer (2018)
03. Beleidsplan Openbare Verlichting, Drimmelen doelmatig en duurzaam verlicht 2021-2030
04. Beleidsrichtlijn 'Bewegwijzering van objecten' (2015)
05. Beleidsnotitie civiele kunstwerken en havens van 8 juni 2009
06. Beleidsplan straat meubilair (2013)
07. Algemene Verordening Ondergrondse Infrastructuur
08. Handboek toegankelijkheid gemeente Drimmelen (10-9-2019)
09. Beleidsnotitie Loonwerk-, grondverzet- en transportbedrijven buitengebied (4-07-2019)

Water:

01. Water- en rioleringsplan Drimmelen 2023-2027 waarin opgenomen het verbreed GRP

Programma 3. Ruimte, Wonen, Duurzaamheid en Economie

Woningbouw en ruimte:

01. Beleid logies / huisvesting arbeidsmigranten (herzien 2020) (25-06-2020)
02. Beleidsnota Reststroken gemeentegrond 2016 (30-06-2016)
03. Verordening Duurzaam Wonen (2020)
04. Nota Grondbeleid 2023
05. Nota Kostenverhaal 2019-2023 (30-10-2018)
06. Notitie Ruimte voor ruimte 2019, gemeente Drimmelen (12-12-2019)
07. Programma Wonen (10-03-2022)
08. Omgevingsvisie (18-11-2021)
09. Nota Archeologie inclusief geactualiseerde beleidskaart en bijbehorende vrijstellingsgrenzen (08-06-2023)
10. Besluit beleidsregels artikel 2.12, eerste lid, onder a, sub 2, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (25-11-2014)
11. Uitvoeringsbeleid voor Vergunningverlening-, Toezicht- en Handhavingstaken, Gemeente Drimmelen 2020-2024 (13-02-2020)
12. Beleidsnotitie Loonwerk-, grondverzet- en transportbedrijven buitengebied (04-07-2019)
13. Welstandsnota 2023 (02-03-2023)
14. Erfgoedverordening gemeente Drimmelen 2022 (07-07-2022)
15. Beleid ontwikkeling landgoederen (08-03-2018)
16. Integraal beleid gemeente Drimmelen voor vergunningverlening, toezicht en handhaving (19-04-2018)
17. Verordening Blijverslening gemeente Drimmelen 2017
18. Brandbeveiligingsverordening gemeente Drimmelen 2012
19. Huisvestigingsverordening voor standplaatsen en woonwagens, gemeente Drimmelen 2012
20. Subsidieverordening Restauratie Gemeentelijke Monumenten 2010
21. Verordening gemeentelijke adviescommissie omgevingskwaliteit Drimmelen 2022
22. Procedureverordening voor advisering tegemoetkoming in planschade gemeente Drimmelen 2008
23. Exploitatieverordening 1997
24. Inspraakverordening Drimmelen 2004
25. Verordening raadscommissie Ruimtelijke Plannen Drimmelen 2024

Duurzaamheid:

01. Programma Duurzaamheid 'De Duurzame Big Five van Drimmelen' en Bijlagen bij Programma Duurzaamheid Gemeente Drimmelen (25-03-2021)
02. Visie en uitvoeringsprogramma Biodiversiteit (03-10-2013)
03. Beleidsplan Inzameling huishoudelijke afvalstoffen gemeente Drimmelen (24-03-2016)
04. Beleidskader grootschalige zonnepanelen (28-02-2019)
05. Beleidskader zonnepanelen voor eigen gebruik (28-02-2019)
06. Afvalstoffenverordening gemeente Drimmelen 2016 (04-12-2015)
07. Verordening afvalstoffenheffing 2020 (26-12-2019)
08. Regionale Energiestrategie West-Brabant 2030 (28-05-2020)
09. Actualisatie Bodemkwaliteitskaart (31-05-2018)
10. Transitievisie Warmte (10-03-2022)
11. Subsidieregeling groene daken (10-03-2022)
12. Drimmelens Energie Akkoord 2018
13. Subsidieregeling aanbrengen Ledverlichting buitensportvelden gemeente Drimmelen 2019-2023
14. Uitvoeringsbesluit Afvalstoffenverordening gemeente Drimmelen 2024
15. Verordening precariobelasting Drimmelen 2024

Economie, recreatie en toerisme:

01. Toekomstplan haven Terheijden 2017-2033 (06-07-2017)
02. Havenverordening Drimmelen 2018 (28-06-2018)
03. Beleidsvisie vrijetijdseconomie gemeente Drimmelen (3 juni 2021)
04. Visie bedrijventerreinen Amerstreek (18-04-2013)
05. Nota Horecabeleid (19-12-2013)
06. Verordening winkeltijden Drimmelen 2017 (06-04-2017)
07. Economische Nota Drimmelen deel A-Visie , deel B Bouwstenen (03-06-2021)
08. Detailhandelsvisie gemeente Drimmelen (24-03-2016)
09. Verordening bedrijveninvesteringszone Centrum Made 2023-2027
10. Verordening speelautomaten(hallen) Drimmelen 2018 (28-06-2018)

11. Reclamenota 2014 (29-01-2015)
12. Reglement draagvlakmeting Bedrijveninvesteringszone (BIZ) Centrum Made 2023
13. Aanwijzingsbesluit Kampeerplaatsen in de Biesbosch gemeente Drimmelen 2023
14. Subsidieregels Toerisme & Recreatie 2022
15. Nadere Regels Passagiersschepen in de Biesbosch gemeente Drimmelen 2021
16. Besluit aanwijzing wateren voor het uitvoeren van rondvaarten en vaststelling maximum aantal passagiersschepen in de Biesbosch 2021
17. Marktverordening Drimmelen 2005
18. Legesverordening Biesbosch Drimmelen 2023
19. Biesboschverordening 2024

Programma 4. Sociaal domein

Algemeen:

01. Algemene subsidieverordening Drimmelen, 2021
02. Subsidiebeleid vrijwilligersorganisaties, 2012, en Algemene subsidieverordening Drimmelen, 2017
03. Visienota Samen aan zet, 2017
04. Beleidsplan sociaal domein 2019-2023, 2019

Onderwijs, jeugd en gezondheid:

01. Regionaal beleidskader jeugdhulp 2020-2023 West-Brabant Oost, 2020
02. Beleidsplan jeugd en jongeren 2018-2021, 2017
03. Beleid voor Vroegschoolse Educatie VVE-beleid 2020-2022, 2020
04. Beleidsplan Lokaal gezondheidsbeleid Kerngezond Drimmelen 2019-2022, 2018
05. Nieuw subsidiebeleid peuterspeelzalen Drimmelen, 2017
06. Integraal Huisvestingsplan Onderwijs 2020-2023, 2020
07. Verordening Jeugdhulp Drimmelen 2022, 2022
08. Verordening leerlingenvervoer 2022
09. Verordening onderwijshuisvesting 2015
10. Gemeenschappelijke Regeling Schoolverzuim en VSV regio West-Brabant, 2017
11. Derde wijziging Gemeenschappelijke Regeling Schoolverzuim en VSV regio West-Brabant, 2019
12. Gemeenschappelijke Regeling inzake Geweld in Afhankelijkheidsrelaties (GIA) en Meldpunt Crisiszorg West-Brabant, 2019
13. Gemeenschappelijke Regeling inzake Geweld in Afhankelijkheidsrelaties (GIA) en Meldpunt Crisiszorg West-Brabant, 2024
14. Gemeenschappelijke Regeling RAV Brabant Midden-West-Noord, 2024
15. Gemeenschappelijke Regeling GGD West-Brabant, 2024

Participatie en schuldenproblematiek:

01. Beleidsnota Participatiewet 2015, 2014
02. Uitvoeringsbesluit re-integratie Sociale Zekerheid 2015
04. Verordening individuele inkomenstoeslag Participatiewet 2015
05. Verordening re-integratie Participatiewet 2015
06. Verordening handhaving sociale zekerheid 2015
07. Verordening tegenprestatie sociale zekerheid 2015
08. Verordening verrekening bestuurlijke boete bij recidive Participatiewet 2015
09. Verordening afstemming sociale zekerheid 2015
10. Verordening cliëntparticipatie sociale zekerheid
11. Implementatieplan toekomst WAVA / !GO Mensenwerk is de basis.
12. Verordening beschikkingstermijn schuldhulpverlening 2021
13. Beleids- en uitvoeringsplan minima en schuldhulpverlening 2019-2022
14. Beleidskader veranderopgave inburgering Dongemond, 2021

Sociale structuur, sport en zorg:

01. Beleidsnota Sport Drimmelen 2021-2025
02. Toekomstvisie zwembaden 2017
03. Kadernota Maatschappelijke accommodaties 2019-2026

- 04. Uitvoering onderhoudsplan kunstwerken 2021-2024
  - 05. Beleidskader regionale maatwerkvoorziening beschermd wonen, 2021
  - 06. Uitvoeringsplan verbetering toegankelijkheid "Kom Binnen" 2017**
  - 07. Verordening Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 Drimmelen, 2024
  - 08. Notitie Opvang en bescherming in de regio Breda vanaf 2020, 2017
  - 09. Wijzigingen Hulp bij het Huishouden per 2019, 2018
-

Algemene beleidsdocumenten

- 01. Financiële verordening ex artikel 212 Gemeentewet 2023
- 02. Verordening ex artikel 213 Gemeentewet 2023
- 03. Verordening ex artikel 213a Gemeentewet 2023
- 04. Controleprotocol en normenkader 2023
- 05. Kaderplan interne beheersing 2024-2027
- 06. Kadernota 2025
- 07. Nota verbonden partijen 2024
- 08. Inkoop en aanbestedingsbeleid (03-06-2021)
- 09. Treasurystatuut 2024
- 10. Informatiebeveiligingsbeleid 2020-2023
- 11. Legesverordening Drimmelen 2024
- 12. Mandaatregeling gemeente Drimmelen 2023
- 13. APV gemeente Drimmelen 2021

2. Baten en lasten per taakveld

Overzicht 91: groeperen op taakveld.

Nr.	Begroting Taakvelden (x 1.000,-)	Programma (voor bijl 3. Taakveld per programma)	Lasten B.2025	Baten B.2025	Saldo B.2025
0.1	Bestuur	Burger en Bestuur	-2.330 N	8 V	-2.323 N
0.2	Burgerzaken	Burger en Bestuur	-974 N	607 V	-366 N
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	Ruimte, wonen en economie	-117 N	143 V	26 V
0.4	Overhead	Overhead	-11.595 N	43 V	-11.552 N
0.5	Treasury	Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	-105 N	211 V	105 V
0.61	OZB woningen	Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	-505 N	5.117 V	4.612 V
0.62	OZB niet-woningen	Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	0 V	897 V	897 V
0.63	Parkeerbelasting	Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	0 V	0 V	0 V
0.64	Belastingen overig	Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	0 V	55 V	55 V
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	0 V	50.537 V	50.537 V
0.8	Overige baten en lasten	Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	-318 N	0 V	-318 N
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	-13 N	0 V	-13 N
0.10	Mutaties reserves	Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	-381 N	1.890 V	1.510 V
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	0 V	0 V	0 V
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	Burger en Bestuur	-2.112 N	0 V	-2.112 N
1.2	Openbare orde en veiligheid	Burger en Bestuur	-818 N	18 V	-800 N
2.1	Verkeer en Vervoer	Openbare ruimte	-5.838 N	208 V	-5.630 N
2.2	Parkeren	Openbare ruimte	-38 N	2 V	-36 N
2.3	Recreatieve havens	Ruimte, wonen en economie	-162 N	43 V	-119 N
2.4	Economische havens en waterwegen	Openbare ruimte	-4 N	0 V	-4 N
2.5	Openbaar vervoer	Openbare ruimte	-97 N	5 V	-92 N
3.1	Economische ontwikkeling	Ruimte, wonen en economie	0 V	0 V	0 V
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	Ruimte, wonen en economie	-233 N	4 V	-229 N
3.3	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	Openbare ruimte	-421 N	90 V	-331 N
3.4	Economische promotie	Ruimte, wonen en economie	-433 N	329 V	-105 N
4.1	Openbaar basisonderwijs	Sociaal domein	0 V	0 V	0 V
4.2	Onderwijshuisvesting	Sociaal domein	-1.338 N	180 V	-1.159 N
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	Sociaal domein	-1.691 N	383 V	-1.309 N
5.1	Sportbeleid en activering	Sociaal domein	-374 N	187 V	-187 N
5.2	Sportaccommodaties	Sociaal domein	-2.015 N	504 V	-1.511 N
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	Sociaal domein	-75 N	0 V	-75 N
5.4	Musea	Sociaal domein	-4 N	0 V	-4 N
5.5	Cultureel erfgoed	Ruimte, wonen en economie	-47 N	0 V	-47 N
5.6	Media	Sociaal domein	-586 N	30 V	-555 N
5.7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	Openbare ruimte	-3.456 N	10 V	-3.447 N
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	Sociaal domein	-3.122 N	1.015 V	-2.107 N
6.21	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Wmo	Sociaal domein	-1.037 N	0 V	-1.037 N
6.22	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Jeugd	Sociaal domein	-3.178 N	35 V	-3.143 N
6.23	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Integraal	Sociaal domein	0 V	0 V	0 V
6.3	Inkomensregelingen	Sociaal domein	-5.299 N	3.998 V	-1.301 N

6.4	WSW en beschut werk	Sociaal domein	-1.898	N	0	V	-1.898	N
6.5	Arbeidsparticipatie	Sociaal domein	-642	N	0	V	-642	N
6.60	Hulpmiddelen en diensten (Wmo)	Sociaal domein	-1.388	N	82	V	-1.307	N
6.711	Huishoudelijke hulp (Wmo)	Sociaal domein	-3.396	N	192	V	-3.204	N
6.712	Begeleiding (Wmo)	Sociaal domein	-1.226	N	0	V	-1.226	N
6.713	Dagbesteding (Wmo)	Sociaal domein	-596	N	0	V	-596	N
6.714	Overige maatwerkarrangementen (Wmo)	Sociaal domein	-135	N	0	V	-135	N
6.751	Jeugdhulp ambulant lokaal	Sociaal domein	0	V	0	V	0	V
6.752	Jeugdhulp ambulant regionaal	Sociaal domein	-4.323	N	0	V	-4.323	N
6.753	Jeugdhulp ambulant landelijk	Sociaal domein	0	V	0	V	0	V
6.761	Jeugdhulp met verblijf lokaal	Sociaal domein	0	V	0	V	0	V
6.762	Jeugdhulp met verblijf regionaal	Sociaal domein	-1.064	N	0	V	-1.064	N
6.763	Jeugdhulp met verblijf landelijk	Sociaal domein	-618	N	0	V	-618	N
6.791	PGB Wmo	Sociaal domein	-47	N	0	V	-47	N
6.792	PGB Jeugd	Sociaal domein	-394	N	0	V	-394	N
6.811	Beschermd wonen (Wmo)	Sociaal domein	0	V	430	V	430	V
6.812	Maatschappelijke- en vrouwenopvang (Wmo)	Sociaal domein	0	V	0	V	0	V
6.821	Jeugdbescherming	Sociaal domein	-290	N	0	V	-290	N
6.822	Jeugdreclassering	Sociaal domein	-17	N	0	V	-17	N
6.91	Coördinatie en beleid Wmo	Sociaal domein	-196	N	0	V	-196	N
6.92	Coördinatie en beleid Jeugd	Sociaal domein	-238	N	0	V	-238	N
7.1	Volksgesondheid	Sociaal domein	-1.464	N	168	V	-1.296	N
7.2	Riolering	Openbare ruimte	-2.573	N	4.182	V	1.609	V
7.3	Afval	Openbare ruimte	-3.558	N	4.814	V	1.255	V
7.4	Milieubeheer	Openbare ruimte	-2.370	N	644	V	-1.726	N
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	Burger en Bestuur	-158	N	127	V	-31	N
8.1	Ruimte en leefomgeving	Ruimte, wonen en economie	-1.194	N	622	V	-572	N
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	Ruimte, wonen en economie	-499	N	669	V	170	V
8.3	Wonen en bouwen	Ruimte, wonen en economie	-2.316	N	970	V	-1.346	N
Saldo taakvelden			-79.320	N	79.447	V	127	V

3. Taakvelden per programma

Tabel geraamde baten en lasten programma per taakveld

Programma (voor bijl. 3. Taakveld per programma)	Nr.	Begroting Taakvelden (x 1.000,-)	Lasten B.2025.	Baten B.2025.	Saldo B.2025.
Burger en Bestuur	0.1	Bestuur	-2.330	8	-2.323
	0.2	Burgerzaken	-974	607	-366
	1.1	Crisisbeheersing en brandweer	-2.112	0	-2.112
	1.2	Openbare orde en veiligheid	-818	18	-800
	7.5	Begraafplaatsen en crematoria	-158	127	-31
Totaal Burger en Bestuur			-6.393	760	-5.633
Openbare ruimte	2.1	Verkeer en Vervoer	-5.838	208	-5.630
	2.2	Parkeren	-38	2	-36
	2.4	Economische havens en waterwegen	-4	0	-4
	2.5	Openbaar vervoer	-97	5	-92
	3.3	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	-421	90	-331
	5.7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	-3.456	10	-3.447
	7.2	Riolering	-2.573	4.182	1.609
	7.3	Afval	-3.558	4.814	1.255
7.4	Milieubeheer	-2.370	644	-1.726	
Totaal Openbare ruimte			-18.356	9.954	-8.402
Ruimte, wonen en economie	0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	-117	143	26
	2.3	Recreatieve havens	-162	43	-119
	3.1	Economische ontwikkeling	0	0	0
	3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	-233	4	-229
	3.4	Economische promotie	-433	329	-105
	5.5	Cultureel erfgoed	-47	0	-47
	8.1	Ruimte en leefomgeving	-1.194	622	-572
	8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	-499	669	170
	8.3	Wonen en bouwen	-2.316	970	-1.346
Totaal Ruimte, wonen en economie			-5.001	2.780	-2.221
Sociaal domein	4.1	Openbaar basisonderwijs	0	0	0
	4.2	Onderwijshuisvesting	-1.338	180	-1.159
	4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-1.691	383	-1.309
	5.1	Sportbeleid en activering	-374	187	-187
	5.2	Sportaccommodaties	-2.015	504	-1.511
	5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-75	0	-75
	5.4	Musea	-4	0	-4
	5.6	Media	-586	30	-555
	6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	-3.122	1.015	-2.107
	6.21	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Wmo	-1.037	0	-1.037
	6.22	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Jeugd	-3.178	35	-3.143
	6.23	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Integraal	0	0	0
	6.3	Inkomensregelingen	-5.299	3.998	-1.301
	6.4	WSW en beschut werk	-1.898	0	-1.898
	6.5	Arbeidsparticipatie	-642	0	-642
	6.60	Hulpmiddelen en diensten (Wmo)	-1.388	82	-1.307
	6.711	Huishoudelijke hulp (Wmo)	-3.396	192	-3.204
	6.712	Begeleiding (Wmo)	-1.226	0	-1.226
	6.713	Dagbesteding (Wmo)	-596	0	-596
	6.714	Overige maatwerkarrangementen (Wmo)	-135	0	-135
	6.751	Jeugdhulp ambulant lokaal	0	0	0
	6.752	Jeugdhulp ambulant regionaal	-4.323	0	-4.323
	6.753	Jeugdhulp ambulant landelijk	0	0	0
6.761	Jeugdhulp met verblijf lokaal	0	0	0	
6.762	Jeugdhulp met verblijf regionaal	-1.064	0	-1.064	
6.763	Jeugdhulp met verblijf landelijk	-618	0	-618	
6.791	PGB Wmo	-47	0	-47	

	6.792	PGB Jeugd	-394	0	-394
	6.811	Beschermd wonen (Wmo)	0	430	430
	6.812	Maatschappelijke- en vrouwenopvang (Wmo)	0	0	0
	6.821	Jeugdbescherming	-290	0	-290
	6.822	Jeugdreclassering	-17	0	-17
	6.91	Coördinatie en beleid Wmo	-196	0	-196
	6.92	Coördinatie en beleid Jeugd	-238	0	-238
	7.1	Volksgesondheid	-1.464	168	-1.296
Totaal Sociaal domein			-36.653	7.203	-29.451
Overhead	0.4	Overhead	-11.595	43	-11.552
Totaal Overhead			-11.595	43	-11.552
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	0.10	Mutaties reserves	-381	1.890	1.510
	0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	0	0	0
	0.5	Treasury	-105	211	105
	0.61	OZB woningen	-505	5.117	4.612
	0.62	OZB niet-woningen	0	897	897
	0.63	Parkeerbelasting	0	0	0
	0.64	Belastingen overig	0	55	55
	0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	0	50.537	50.537
	0.8	Overige baten en lasten	-318	0	-318
	0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	-13	0	-13
Totaal Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien			-1.322	58.707	57.385
Eindtotaal			-79.320	79.447	127

4. Investeringsprognose 2025 - 2028

Investeringsprognose 2025 - 2028									
Prg nr.	Thema nr.	Nr.	Omschrijving	Status/ toelichting	Invest. bedrag 2025	Invest. bedrag 2026	Invest. bedrag 2027	Invest. bedrag 2028	
Vervangingsinvesteringen									
2	1	2.1	Renovatie openbaar groen 2025	Ongewijzigd	150.680				
2			Renovatie openbaar groen 2026	Ongewijzigd		150.680			
2			Renovatie openbaar groen 2027	Ongewijzigd			150.680		
2			Renovatie openbaar groen 2028	Ongewijzigd				150.680	
2			Renovatie openbaar groen 2029	Ongewijzigd					
2	2	2.2	Vervanging openbare verlichting 2025	Ongewijzigd	150.752				
2			Vervanging openbare verlichting 2026	Ongewijzigd		150.752			
2			Vervanging openbare verlichting 2027	Ongewijzigd			150.752		
2			Vervanging openbare verlichting 2028	Ongewijzigd				150.752	
2			Vervanging openbare verlichting 2029	Ongewijzigd					
2	2	2.3	Wegen / rehabilitatie 2025	Ongewijzigd	234.977				
2			Wegen / rehabilitatie 2026	Ongewijzigd		234.977			
2			Wegen / rehabilitatie 2027	Ongewijzigd			234.977		
2			Wegen / rehabilitatie 2028	Ongewijzigd				234.977	
2			Wegen / rehabilitatie 2029	Ongewijzigd					
2	2	2.4	Zwerfvuilwagen (2 stuks)	Ongewijzigd	97.185				
2	2	2.5	Veegmachine	Ongewijzigd	179.025				
2	2	2.6	Gladheidsbestrijding: rolbezems (2 stuks)	Ongewijzigd				12.788	
Totaal vervangingsinvesteringen					812.619	536.409	549.196	536.409	
Investeringen riolering									
2	3	2.7	Maatregelen kern Made: uitvoering (Fresia- / Geraniumstraat e.o.): vervanging fase 2 (incl. amb.niv.)	Ongewijzigd	1.301.921				
2	3	2.8	Maatregelen Made hoog: uitvoering fase 1 (incl. ambitieniveau)	Ongewijzigd	1.126.873				
2			Maatregelen Made hoog: uitvoering fase 2 (incl. ambitieniveau)	Ongewijzigd		1.126.873			
2			Maatregelen Made hoog: uitvoering fase 3 (incl. ambitieniveau)	Ongewijzigd			1.126.873		
2	3	2.9	Maatregelen kern Made (Schoolstraat en Dreef): vervanging fase 2 (incl. ambitieniveau)	Ongewijzigd	403.164				

2	3	2.10	Realiseren overstort Vierendeelstr. Incl toevoerleid.door Pr.polderst. (ambitieniveau)	Ongewijzigd	439.890				
2	3	2.11	Maatregelen kern Drimmelen (overstort Amer / Kuipershoek)	Ongewijzigd	769.951				
2	3	2.12	Vervanging riolering Kruisstraat Lage Zwaluwe	Ongewijzigd	503.316				
2	3	2.13	Maatregelen kern Hooge Zwaluwe: voorbereiding (onder langs dijken)	Ongewijzigd	102.300				
2			Maatregelen kern Hooge Zwaluwe: uitvoering (onder langs dijken / Spoorstr.)	Ongewijzigd				1.678.962	
2			Maatregelen kern Hooge Zwaluwe (overstort / Zwaluwseweg)	Ongewijzigd				450.998	
2	3	2.14	Maatregelen kern Made (Den Deel)	Ongewijzigd					189.738
2	3	2.15	Vervanging riolering Spoorstraat Hooge Zwaluwe	Ongewijzigd					143.220
2	3	2.16	Vervanging riolering Adelstraat	Ongewijzigd					85.588
Totaal investeringen riolering (in tarief)						3.271.849	2.502.440	3.256.833	418.546
Nieuwe investeringen									
2		2.17	Vergroten burgertevredenheid 2025	Ongewijzigd	116.542				
2			Vergroten burgertevredenheid 2026	Ongewijzigd			116.542		
2			Vergroten burgertevredenheid 2027	Ongewijzigd				116.542	
2		2.18	Verkeersreconstructies 2025 (extra budget 100.000 CA)	Ongewijzigd	151.507				
2			Verkeersreconstructies 2026 (extra budget 100.000 CA)	Ongewijzigd			151.507		
2			Verkeersreconstructies 2027	Ongewijzigd				49.207	
2			Verkeersreconstructies 2028	Ongewijzigd					49.207
2		2.19	Aanleg rotonde van Gilslaan te Made (CA)	Op lijst Nieuw beleid	p.m.				
2		2.20	30Km/u gebieden in de dorpen (CA)	Op lijst Nieuw beleid	p.m.				
2		2.21	Verlicht snelfietspad van Made via Wagenberg naar Breda (CA)	Op lijst Nieuw beleid			p.m.		
2		2.22	Verlicht snelfietspad van Made naar Oosterhout (CA)	Op lijst Nieuw beleid			p.m.		
Totaal nieuwe investeringen						268.049	268.049	165.749	49.207
Totaal investeringen programma 2.						4.352.516	3.306.898	3.971.778	1.004.162
Investeringsprognose 2025 - 2028									
Prg nr.	Thema nr.	Nr.	Omschrijving	Status/Toelichting	Invest. bedrag 2025	Invest. bedrag 2026	Invest. bedrag 2027	Invest. bedrag 2028	
Nieuwe investeringen									
3		3.1	Laadpalen 2025 (CA)	Ongewijzigd	51.150				
3			Laadpalen 2026 (CA)	Ongewijzigd		51.150			

3		3.2	Uitkijkpunt haven Lage Zwaluwe en Drimmelen Dorp (CA)	Ongewijzigd	40.000				
Totaal nieuwe investeringen					91.150	51.150	-	-	
Totaal investeringen programma 3.					91.150	51.150	0	0	
Investeringsprognose 2025 - 2028									
Prg nr.	Thema nr.	Nr.	Omschrijving	Status/Toelichting	Invest. bedrag 2025	Invest. bedrag 2026	Invest. bedrag 2027	Invest. bedrag 2028	
Vervangingsinvesteringen									
4		4.1	Vervanging beregeningsinstallatie de Schietberg	Ongewijzigd	43.478				
4		4.2	Renovatie toplaag kunstgrasveld Kwarrenhoek	Ongewijzigd	204.600				
4		4.3	Vervanging Toplaag veld B voetbal Wagenberg	Doorgeschoven vanuit 2024 (€ 53.000)	118.668				
4		4.4	Renovatie toplaag kunstgrasveld handbal Wagenberg	Ongewijzigd			35.805		
4		4.5	Vervanging Toplaag veld A Madese Hockeyclub	Op lijst Nieuw beleid			-		
4		4.6	Vervanging Toplaag veld B Madese Hockeyclub	Op lijst Nieuw beleid				-	
Totaal vervangingsinvesteringen					366.746	-	35.805	-	
Nieuwe investeringen									
4		4.8	Fisse Scholen jaarschijf 2025 (CA)	Vanuit CA vergeten op te nemen	127.875				
4			Fisse Scholen jaarschijf 2026 (CA)	Vanuit CA vergeten op te nemen		127.875			
Totaal nieuwe investeringen					127.875	127.875	-	-	
Totaal investeringen programma 4.					494.621	127.875	35.805	0	
Investeringsprognose 2025 - 2028									
Prg nr.	Thema nr.	Nr.	Omschrijving	Status/Toelichting	Invest. bedrag 2025	Invest. bedrag 2026	Invest. bedrag 2027	Invest. bedrag 2028	
Vervangingsinvesteringen tractie en gereedschappen									
B		B.1	Hakselaar	Doorgeschoven van jaar 2024		36.075			
B		B.2	Snipperkar	Doorgeschoven van jaar 2024		20.614			
B		B.3	Tractor	Doorgeschoven van jaar 2024		66.495			
B		B.4	Vrachtwagen met haakarm/laadkraan	Doorgeschoven van jaar 2026			240.405		
B		B.5	Vrachtwagen met haakarm/laadkraan	Ongewijzigd			240.405		

B	B.6	Bus enkelcabine (2 stuks)	Ongewijzigd	127.875			
B	B.7	Aanhangkar	Ongewijzigd		5.115		
B	B.8	Shovel milieustraat	Ongewijzigd		51.150		
B	B.9	Shovel werf	Doorgeschoven van jaar 2026		71.610		
B	B.10	Boa voertuig	Ongewijzigd		53.196		
B	B.11	Pickups (3 stuks)	Ongewijzigd		138.105		
B	B.12	Vrachtwagens met laadkraan klein (2 stuks)	Ongewijzigd		163.680		
B	B.13	Containers (2 stuks)	Ongewijzigd		22.506		
B	B.14	Tractor	Doorgeschoven van jaar 2027				
Totaal vervangingsinvesteringen tractie en gereedschappen				-	123.184	608.685	505.362
<i>Vervangingsinvesteringen gemeentehuis/ ICT</i>							
O	O1	Verbeteren binnenklimaat	Ongewijzigd	84.914			
O	O2	Aanpassing werkplek-arbo	Ongewijzigd	201.704			
O	O3	Devices	Omgezet naar exploitatie				
O	O4	AO-printer (omg.verg)	Vervallen				
O	O5	Tablets raad	Ongewijzigd		29.633		
O	O6	Scanner	Ongewijzigd		12.884		
O	O7	Presentatiefaciliteiten	Ongewijzigd			112.347	
O	O8	Vervanging technische infrastructuur	Ongewijzigd				182.436
Totaal vervangingsinvesteringen gemeentehuis/ ICT				286.617	42.517	112.347	182.436
Totaal Bedrijfsvoering / Overhead				286.617	165.701	721.032	687.798
Totaal Investeringsprognose				5.224.904	3.651.624	4.728.616	1.691.960

Investeringsprognose 2025 - 2028											
Prg	Thema	Nr.	Omschrijving	Status/ toelichting	Raming	Afschr.	Afschrijving	Kapitaallaste	Kapitaallaste	Kapitaallaste	Kapitaallasten
nr.	nr.				investeringe	termijn	bedrag	n	n	n	n
								2025	2026	2027	2028
Vervangingsinvesteringen											
2	1	2.1	Renovatie openbaar groen 2025	Ongewijzigd	150.680	10	15.068	7.534	16.471	16.103	15.712
2			Renovatie openbaar groen 2026	Ongewijzigd	150.680	10	15.068		7.534	16.225	15.798
2			Renovatie openbaar groen 2027	Ongewijzigd	150.680	10	15.068			7.534	15.884
2			Renovatie openbaar groen 2028	Ongewijzigd	150.680	10	15.068				7.534
2			Renovatie openbaar groen 2029	Ongewijzigd	150.680	10	15.068				
2	2	2.2	Vervanging openbare verlichting 2025	Ongewijzigd	150.752	25	6.030	3.015	7.478	7.176	6.803
2			Vervanging openbare verlichting 2026	Ongewijzigd	150.752	25	6.030		3.015	7.224	6.838
2			Vervanging openbare verlichting 2027	Ongewijzigd	150.752	25	6.030			3.015	6.872
2			Vervanging openbare verlichting 2028	Ongewijzigd	150.752	25	6.030				3.015
2			Vervanging openbare verlichting 2029	Ongewijzigd	150.752	25	6.030			-	-
2	2	2.3	Wegen / rehabilitatie 2025	Ongewijzigd	234.977	20	11.749	5.874	13.994	13.506	12.921
2			Wegen / rehabilitatie 2026	Ongewijzigd	234.977	20	11.749		5.874	13.601	12.988
2			Wegen / rehabilitatie 2027	Ongewijzigd	234.977	20	11.749			5.874	13.055
2			Wegen / rehabilitatie 2028	Ongewijzigd	234.977	20	11.749		-		5.874
2			Wegen / rehabilitatie 2029	Ongewijzigd	234.977	20	11.749				
2	2	2.4	Zwerfvuilwagen (2 stuks)	Ongewijzigd	97.185	7	13.884	6.942	14.768	14.501	14.240
2	2	2.5	Veegmachine	Ongewijzigd	179.025	8	22.378	11.189	24.023	23.554	23.080
2	2	2.6	Gladheidbestrijding: rolbezems (2 stuks)	Ongewijzigd	12.788	8	1.598	-	-	799	1.667
Totaal vervangingsinvesteringen					2.971.041		202.095	34.554	93.157	129.113	162.281
Investeringen riolering											
2	3	2.7	Maatregelen kern Made: uitvoering (Fresia- / Geraniumstraat e.o.): vervanging fase 2 (incl. amb.niv.)	Ongewijzigd	1.301.921	60	21.699	10.849	34.351	31.961	28.811
2	3	2.8	Maatregelen Made hoog: uitvoering fase 1 (incl. ambitieniveau)	Ongewijzigd	1.126.873	60	18.781	9.391	29.732	27.664	24.937
2			Maatregelen Made hoog: uitvoering fase 2 (incl. ambitieniveau)	Ongewijzigd	1.126.873	60	18.781		9.391	27.815	25.044
2			Maatregelen Made hoog: uitvoering fase 3 (incl. ambitieniveau)	Ongewijzigd	1.126.873	60	18.781			9.391	25.151

2	3	2.9	Maatregelen kern Made (Schoolstraat en Dreef): vervanging fase 2 (incl. ambitieniveau)	Ongewijzigd	403.164	60	6.719	3.360	10.637	9.897	8.922
2	3	2.10	Realiseren overstort Vierendeelstr. Incl toevoerleid.door Pr.polderst. (ambitieniveau)	Ongewijzigd	439.890	60	7.332	3.666	11.606	10.799	9.734
2	3	2.11	Maatregelen kern Drimmelen (overstort Amer / Kuipershoek)	Ongewijzigd	769.951	60	12.833		6.416	19.005	17.112
2	3	2.12	Vervanging riolering Kruisstraat Lage Zwaluwe	Ongewijzigd	503.316	60	8.389		4.194	12.424	11.186
2	3	2.13	Maatregelen kern Hooge Zwaluwe: voorbereiding (onder langs dijken)	Ongewijzigd	102.300	60	1.705		853	2.525	2.274
2			Maatregelen kern Hooge Zwaluwe: uitvoering (onder langs dijken / Spoorstr.)	Ongewijzigd	1.678.962	60	27.983			13.991	37.473
2			Maatregelen kern Hooge Zwaluwe (overstort / Zwaluwseweg)	Ongewijzigd	450.998	60	7.517			3.758	10.066
2	3	2.14	Maatregelen kern Made (Den Deel)	Ongewijzigd	189.738	60	3.162		-		1.581
2	3	2.15	Vervanging riolering Spoorstraat Hooge Zwaluwe	Ongewijzigd	143.220	60	2.387		-		1.194
2	3	2.16	Vervanging riolering Adelstraat	Ongewijzigd	85.588	60	1.426		-		713
Totaal investeringen riolering (in tarief)					9.449.668		157.494	27.265	107.181	169.230	204.197
<i>Nieuwe investeringen</i>											
2		2.17	Vergroten burgertevredenheid 2025	Ongewijzigd	116.542	20	5.827	2.914	6.941	6.699	6.408
2			Vergroten burgertevredenheid 2026	Ongewijzigd	116.542	20	5.827		2.914	6.746	6.442
2			Vergroten burgertevredenheid 2027	Ongewijzigd	116.542	20	5.827			2.914	6.475
2		2.18	Verkeersreconstructies 2025 (extra budget 100.000 CA)	Ongewijzigd	151.507	20	7.575	3.788	9.023	8.708	8.331
2			Verkeersreconstructies 2026 (extra budget 100.000 CA)	Ongewijzigd	151.507	20	7.575		3.788	8.770	8.374
2			Verkeersreconstructies 2027	Ongewijzigd	49.207	20	2.460			1.230	2.734
2			Verkeersreconstructies 2028	Ongewijzigd	49.207	20	2.460				1.230
2		2.19	Aanleg rotonde van Gilslaan te Made (CA)	Op lijst Nieuw beleid	-	20	-				
2		2.20	30Km/u gebieden in de dorpen (CA)	Op lijst Nieuw beleid	-	20	-				
2		2.21	Verlicht snelfietspad van Made via Wagenberg naar Breda (CA)	Op lijst Nieuw beleid	-	20	-				
2		2.22	Verlicht snelfietspad van Made naar Oosterhout (CA)	Op lijst Nieuw beleid	-	20	-				
Totaal nieuwe investeringen					751.053		37.553	6.701	22.665	35.066	39.994

		Totaal investeringen programma 2.		13.171.762	397.142	68.521	223.002	333.409	406.471		
Investeringsprognose 2025 - 2028											
Prg nr.	Thema nr.	Nr.	Omschrijving	Status/Toelichting	Raming investeringe n	Afschr. termijn	Afschrijving s-bedrag	Kapitaallaste n 2025	Kapitaallaste n 2026	Kapitaallaste n 2027	Kapitaallaste n 2028
Nieuwe investeringen											
3		3.1	Laadpalen 2025 (CA)	Ongewijzigd	51.150	10	5.115	2.558	5.591	5.466	5.334
3			Laadpalen 2026 (CA)	Ongewijzigd	51.150	10	5.115		2.558	5.508	5.363
3		3.2	Uitkijkpunt haven Lage Zwaluwe en Drimmelen Dorp (CA)	Ongewijzigd	40.000	10	4.000	2.000	4.372	4.275	4.171
Totaal nieuwe investeringen					142.300		14.230	4.558	12.521	15.249	14.868
		Totaal investeringen programma 3.		142.300	14.230	4.558	12.521	15.249	14.868		
Investeringsprognose 2025 - 2028											
Prg nr.	Thema nr.	Nr.	Omschrijving	Status/Toelichting	Raming investeringe n	Afschr. termijn	Afschrijving s-bedrag	Kapitaallaste n 2025	Kapitaallaste n 2026	Kapitaallaste n 2027	Kapitaallaste n 2028
Vervangingsinvesteringen											
4		4.1	Vervanging beregeningsinstallatie de Schietberg	Ongewijzigd	43.478	15	2.899	1.449	3.310	3.215	3.105
4		4.2	Renovatie toplaag kunstgrasveld Kwarrenhoek	Ongewijzigd	204.600	15	13.640	6.820	15.578	15.129	14.612
4		4.3	Vervanging Toplaag veld B voetbal Wagenberg	Doorgeschoven vanuit 2024 (€ 53.000)	118.668	15	7.911	3.956	9.035	8.775	8.475
4		4.4	Renovatie toplaag kunstgrasveld handbal Wagenberg	Ongewijzigd	35.805	15	2.387			1.194	2.584
4		4.5	Vervanging Toplaag veld A Madese Hockeyclub	Op lijst Nieuw beleid	-	15	-				
4		4.6	Vervanging Toplaag veld B Madese Hockeyclub	Op lijst Nieuw beleid	-	15	-				
Totaal vervangingsinvesteringen					402.551		26.837	12.225	27.924	28.312	28.776
Nieuwe investeringen											

4	4.8	Fisse Scholen jaarschijf 2025 (CA)	Vanuit CA vergeten op te nemen	127.875	20	6.394	3.197	7.616	7.350	7.032	
4		Fisse Scholen jaarschijf 2026 (CA)	Vanuit CA vergeten op te nemen	127.875	20	6.394		3.197	7.402	7.068	
Totaal nieuwe investeringen				255.750		12.788	3.197	10.812	14.752	14.100	
Totaal investeringen programma 4.				658.301		39.624	15.422	38.736	43.063	42.876	
Investeringsprognose 2025 - 2028											
Prg nr.	Thema nr.	Nr.	Omschrijving	Status/Toelichting	Raming investeringen	Afschr. termijn	Afschrijving s-bedrag	Kapitaallaste n 2025	Kapitaallaste n 2026	Kapitaallaste n 2027	Kapitaallasten 2028
Vervangingsinvesteringen tractie en gereedschappen											
B		B.1	Hakselaar	Doorgeschoven van jaar 2024	36.075	10	3.607		1.804	3.885	3.782
B		B.2	Snipperkar	Doorgeschoven van jaar 2024	20.614	10	2.061		1.031	2.220	2.161
B		B.3	Tractor	Doorgeschoven van jaar 2024	66.495	10	6.650		3.325	7.160	6.972
B		B.4	Vrachtwagen met haakarm/laadkraan	Doorgeschoven van jaar 2026	240.405	7	34.344			17.172	35.616
B		B.5	Vrachtwagen met haakarm/laadkraan	Ongewijzigd	240.405	7	34.344			17.172	35.616
B		B.6	Bus enkelcabine (2 stuks)	Ongewijzigd	127.875	7	18.268			9.134	18.945
B		B.7	Aanhangkar	Ongewijzigd	5.115	7	731				365
B		B.8	Shovel milieustraat	Ongewijzigd	51.150	7	7.307				3.654
B		B.9	Shovel werf	Doorgeschoven van jaar 2026	71.610	7	10.230				5.115
B		B.10	Boa voertuig	Ongewijzigd	53.196	7	7.599				3.800
B		B.11	Pickups (3 stuks)	Ongewijzigd	138.105	7	19.729				9.865
B		B.12	Vrachtwagens met laadkraan klein (2 stuks)	Ongewijzigd	163.680	7	23.383				11.691
B		B.13	Containers (2 stuks)	Ongewijzigd	22.506	20	1.125				563
B		B.14	Tractor	Doorgeschoven van jaar 2027	56.265	10	5.627				
Totaal vervangingsinvesteringen tractie en gereedschappen					1.293.496		175.005	-	6.159	56.742	138.144

Vervangingsinvesteringen gemeentehuis/ ICT										
O	O1	Verbeteren binnenklimaat	Ongewijzigd	84.914	15	5.661	2.830	6.465	6.279	6.064
O	O2	Aanpassing werkplek-arbo	Ongewijzigd	201.704	10	20.170	10.085	22.048	21.556	21.033
O	O3	Devices	Omgezet naar exploitatie	-	4	-	-	-	-	-
O	O4	AO-printer (omg.verg)	Vervallen	-	5	-	-	-	-	-
O	O5	Tablets raad	Ongewijzigd	29.633	4	7.408		3.704	7.618	7.514
O	O6	Scanner	Ongewijzigd	12.884	5	2.577		1.288	2.671	2.628
O	O7	Presentatiefaciliteiten	Ongewijzigd	112.347	5	22.469			11.235	23.046
O	O8	Vervanging technische infrastructuur	Ongewijzigd	182.436	5	36.487				18.244
Totaal vervangingsinvesteringen gemeentehuis/ ICT				623.918		94.773	12.916	33.506	49.358	78.528
Totaal Bedrijfsvoering / Overhead				1.917.414		269.778	12.916	39.665	106.100	216.673
Totaal Investeringsprognose				15.889.777		720.774	101.416	313.925	497.822	680.887

Toelichting investeringen jaar 2025

Programma 2. Openbare ruimte

2.1 Renovatie Openbaar groen 2024

We reconstrueren hiervoor verschillende stukken groen. We maken werk met werk en liften daardoor mee met weg en rioolreconstructies.

2.2 Vervanging openbare verlichting 2024

We vervangen ieder jaar een aantal masten en armaturen. De armaturen worden altijd een led-armatuur.

2.3 Wegen / rehabilitatie 2024

We maken werk met werk en liften mee met rioolreconstructies.. Nieuw materiaal die we toepassen bij de rioolreconstructies betalen we uit dit krediet.

2.4 Zwerfvuilwag (2 stuks)

De zwerfvuilwagens willen we vervangen door elektrische wagens. Onderzoek moet uitwijzen of elektrische uitvoeringen haalbaar zijn voor het beschikbare bedrag.

2.5 Veegmachine

De veegwagen is aan vervanging toe. Zowel economisch als technisch is de veegwagen afgeschreven.

2.7 Maatregelen kern Made: uitvoering (Fresia- / Geraniumstraat e.o.): vervanging fase 2 (incl. amb.niv.)

Uit het functioneel ontwerp blijkt dat de capaciteit van de riolering in de ze wijk vergroot moet worden. We leggen conform beleid een gescheiden stelsel aan.

2.8 Maatregelen Made hoog: uitvoering fase 1 (incl. ambitieniveau)

Uit het functioneel ontwerp blijkt dat de capaciteit van de riolering in de ze wijk vergroot moet worden. We leggen conform beleid een gescheiden stelsel aan.

2.9 Maatregelen kern Made (Schoolstraat en Dreef): vervanging fase 2 (incl. ambitieniveau)

De uitvoering is afhankelijk van de planning voor Made Hoog. Het functioneel ontwerp verwachten we eind 2024.

2.10 Realiseren overstort Vierendeelstr. Incl toevoerleid.door Pr.polderst. (ambitieniveau)

Dit project is oorspronkelijk onderdeel van de Rioolmaatregelen Boerhoekstraat burg. Van Campenhoutstraat. Omdat de Vierendeelsestraat recent was aangepakt, wachtten we met de uitvoering. Afhankelijk van het definitief ontwerp Made Hoog en het potentiële woningbouwproject wachten we met de uitvoering. De uitvoering is afhankelijk van de planning voor Made Hoog. Het functioneel ontwerp verwachten we eind 2024.

2.17 Vergroten burgertevredenheid 2025

Tijdens het vaststellen van het beleidsplan wegen stelden we middelen beschikbaar om de burgertevredenheid in de openbare ruimte te verbeteren. Terheijden, Wagenberg en Hooge en Lage Zwaluwe zijn in dit kader al aangepakt . In 2025 is Made aan de beurt.

2.18 Verkeersreconstructies 2025 (extra budget € 100.000 CA)

Uit de nota verkeersmaatregelen die we opstellen op basis van verkeerstellingen, meldingen en klachten voeren we maatregelen uit die de verkeersveiligheid verbeteren.

Programma 3. Ruimte, wonen, duurzaamheid en economie

3.1 Laadpalen 2025 (CA)

We zetten dit in om fietslaadpunten waaronder bij verschillende OV haltes) fietslaadpalen aan te leggen. Ook zetten we dit bedrag in voorzieningen tbv gebruikers van autolaadpalen te realiseren.

Programma 4. Sociaal Domein

4.1 Vervanging beregeningsinstallatie de Schietberg

Enkele jaren geleden vervingen we de bron en beregeningspomp. Samen met de vereniging beoordelen we of de rest van het systeem aan vervanging toe is. We willen bij voorkeur het leidingwerk pas aanpakken als we ook de toplaag vervangen. Mogelijk dat de sproeiers vervangen moeten worden.

4.2 Renovatie toplaag kunstgrasveld Kwarrenhoek

Het kunstgrasveld van Lage Zwaluwe is economisch afgeschreven. Uit de laatste inspectierapporten bleek geen strikte noodzaak voor vervanging. Wel gaf het rapport aan dat slijtage conform ouderdom is. We willen begin 2025 een grondige inspectie uitvoeren om te bepalen of we een volledige vervanging van de toplaag moeten uitvoeren of dat er met ander groot onderhoud de levensduur verlangd kan worden.

4.3 Vervanging Toplaag veld B voetbal Wagenberg

In 2024 verschoven we het renoveren van het B-veld. Begin 2025 voeren we een grondige inspectie uit om de maatregelen te bepalen. Hierbij beoordelen we de keuze tussen levensduur verlengde maatregelen of een volledige renovatie.

4.8 Frisse Scholen jaarschijf 2025

Eind schooljaar 2025-2026 voldoen alle scholen aan de binnenklimaatnorm Frisse Scholen B (goed) en waar mogelijk A (uitmuntend). Dit is hoger dan de eisen uit het bouwbesluit die veelal overeenkomen met klasse C (voldoende). Budget: totaal € 500.000 (plus index). Vanaf 2023 is er 4 jaar lang € 125.000 beschikbaar. In Q3 2023 is er door een extern adviesbureau een scan gemaakt van alle scholen om te zien wat er nodig is om de schoolgebouwen te laten voldoen aan Frisse Scholen Klasse B. In Q4 2024 maken we met de schoolbesturen afspraken over de verdeling van de beschikbare middelen over de scholen. Er is van de eerste € 125.000 nu € 43.000 uitgegeven aan het betreffende onderzoek/ inventarisatie. Het restant wordt over de scholen verdeeld.

Overhead

O1. Verbeteren binnenklimaat

We zetten deze gelden in om de zonwering op het glazendak van de centrale hal in het gemeentehuis te vervangen.

O2. Aanpassing werkplek-arbo

De gelden voor het aanpassingen voor de werkplekken conform de arbo richtlijnen zullen gebruikt worden voor de aanpassing van de publieksbalies in het gemeentehuis. Deze acties zijn nodig volgens de uitgevoerde Risico Inventarisatie & Evaluatie (RI&E) analyse van 2024.

5. Afschrijvingstermijnen investeringen

Conform artikel 14 van de financiële verordening van de Gemeente Drimmelen worden de richtlijnen voor afschrijvingstermijnen opgenomen in de begroting.

Afschrijvingstermijnen investeringen		
Soort investering / activa		Afschrijvingstermijn
1. Immateriële vaste activa		
1.1 Het saldo van agio en disagio		5
1.2 Kosten van onderzoek en ontwikkeling		5
2. Materiële vaste activa		
2.1 Gronden, terreinen, recreatiegrond, bouwgrondexploitatie, erfpachtgronden		
2.2 Woonruimten	2.2.1 Nieuwbouw	40
	2.2.2 Renovatie, restauratie, verbouw en uitbreiding	25
	2.2.3 Tijdelijke woonruimten	gelijk aan gebruiksduur
2.3 Bedrijfsgebouwen en scholen	2.3.1 Nieuwbouw	40
	2.3.2 Renovatie, restauratie, verbouw en uitbreiding	25
	2.3.3 Tijdelijke gebouwen / noodlokalen	gelijk aan gebruiksduur
	2.3.4 Soc cult dorpshart investering kerk	30
2.4 Grond-, weg-, en waterbouwkundige werken	2.4.1 Wegen, fiets- en voetpaden: aanleg / reconstructie	20
	2.4.2 Plantsoenen/parken/trapveldjes/speelbossen: aanleg / reconstructie	10
	2.4.3 Losloopplaatsen honden: aanleg / reconstructie	10
	2.4.4 Sportterreinen: aanleg / vervanging	20
	2.4.5 Sportterreinen: reconstructie	15
	2.4.6 Riolering: vervanging vrij verval riolering	40, 50, 60
	2.4.7 Riolering: gemalen bouwkundige aanpassingen	45
	2.4.8 Riolering: persleidingen	45
	2.4.9 Riolering: druksysteem hele systeem	45
	2.4.1 Riolering: gemalen mechanisch / elektrisch 0	15
	2.4.1 Riolering: druksysteem mechanisch / elektrisch 1	15
	2.4.1 Riolering: telemetrie 2	10
	2.4.1 Riolering: bergbezinkbassin 3	40
	2.4.1 Riolering: terugslagkleppen 4	25
	2.4.1 Riolering: drainage 5	20
	2.4.1 Baggeren: havens 6	10
	2.4.1 Baggeren: stedelijk water 7	30
	2.4.1 Bruggen: aanleg / vervanging 8	40
	2.4.1 Bruggen: reconstructie 9	25
	2.4.2 Columbarium / urnenmuur 0	10
	2.4.2 Vervanging openbare verlichting 1	25
	2.4.2 Damwand (secundaire waterkering) 2	75
	2.4.2 Renovatie grasvelden / drainage 3	30
	2.4.2 Renovatie kunstgrasvelden 4	15
	2.4.2 Vervanging beregeningsinstallaties 5	15
2.5 Vervoersmiddelen	2.5.1 Motorvoertuigen	20
	2.5.2 Voetveer	15
	2.5.3 Waterwagen	12
	2.5.4 Tractor, heftruck, snipperkar, hakselaar, rioolontstopper	10

	2.5.5	Veegmachine / -aanhangwagen	8
	2.5.6	Zwerfvuilwagen	8
	2.5.7	Faecaliëzuiger	8
	2.5.8	Dranghekkenwagen	8
	2.5.9	Personenauto, bestelauto, bussen (incl. laadkraan e.d.)	7
	2.5.1	Vrachtauto (inclusief haakarm / laadkraan e.d.)	7
	0		
	2.5.1	Shovel milieustraat	7
	1		
	2.5.1	Aanhangwagen	7
	2		
2.6 Machines, apparaten en installaties	2.6.1	Technische installaties	15
	2.6.2	Stenenklem / pallettaak	15
	2.6.3	Gladheidbestrijding: hoogkiepbak	15
	2.6.4	Gladheidbestrijding: aanhangstrooier	12
	2.6.5	Gladheidbestrijding: zoutmenginstallatie	10
	2.6.6	Gladheidbestrijding: sneeuwplough, rolbezem, strooier	8
	2.6.7	Veegborstels	10
	2.6.8	Hogedruk reiniger gemeentewerf	10
	2.6.9	Verkeersregelinstallaties	10
	2.6.1	Veiligheidsvoorzieningen bedrijfsgebouwen	10
	0		
	2.6.1	Telefooninstallatie	10
	1		
	2.6.1	Inrichtingskosten / meubilair	10
	2		
	2.6.1	Automatiseringsapparatuur	5
	3		
	2.6.1	Containers	20
	4		
2.7 Overige materiële vaste activa	2.7.1	Archiefinstallaties	25
	2.7.2	Uurwerk kerktorens	15
	2.7.3	Minicontainers (gft-/restafvalbakken)	15
	2.7.4	Stroomkasten (kermissen e.d.)	10
	2.7.5	Verzamelcontainers (ondergrondse opslag afval)	8
	2.7.6	Tablets	4

6. Richtlijnen begroting GR'en

Algemene financiële richtlijnen

Gemeenten stellen in hun begroting richtlijnen vast voor de nieuwe begroting van de gemeenschappelijke regelingen waaraan zij deelnemen. Voor de begroting 2026 van de gemeenschappelijke regelingen hanteert Drimmelen de onderstaande algemeen geldende financiële richtlijnen.

1. We verwachten van het bestuur van de gemeenschappelijke regeling dat zij, uiterlijk 15 april 2025, maar bij voorkeur vóór 1 april 2025, een structureel sluitende meerjarenbegroting, waarin vier jaar vooruit wordt gekeken, aanbiedt aan de deelnemers. De gemeenschappelijke regeling vermeldt duidelijk de uitgangspunten die gebruikt zijn voor de begroting voor het komende jaar. In de begroting voor het komende jaar neemt de gemeenschappelijke regeling ook een overzicht op met de bijdragen voor de komende vier jaar per deelnemer.
2. De begroting wordt opgesteld op basis van ongewijzigd beleid. Er worden dus geen nieuwe taken of uitbreiding van bestaande taken in de primitieve begroting opgenomen, behalve als dit eerder door het algemeen bestuur is besloten.
3. De begroting bevat een overzicht met het verloop van aanwezige reserves. In dit overzicht is te zien wanneer de reserve wordt ingezet en voor welk bedrag per jaar. Hierin wordt ook het doel van de reserve omschreven. Wanneer een reserve 2 jaar of langer niet wordt ingezet, dan legt de gemeenschappelijke regeling de instandhouding of vrijval van deze reserve in de besluitvorming bij de ontwerpbegroting voor. Het uitgangspunt is dat deze reserve op dat moment vrijvalt. Wordt er niet besloten tot vrijval dan geeft de gemeenschappelijke regeling in de ontwerpbegroting de planning en het doel van de uitgaven voor deze reserve opnieuw aan. Via de ontwerpbegroting worden de gemeenteraden in de gelegenheid gesteld hierop een zienswijze in te dienen.
4. De bijdrage van de deelnemende gemeenten in de begroting voor het komende jaar stijgt maximaal met de geldende CAO-indexering, overige CAO-afspraken en de prijsontwikkeling uit de meest recente circulaire. Voor het opstellen van zowel de kaderbrief als de begroting gebruikt de gemeenschappelijke regeling de dan meest recente circulaire voor zowel de loon- als de prijsindex. Hiervoor gebruiken we de meest recente ramingen zoals opgenomen in het Centraal Economisch Plan van het Centraal Plan Bureau. Voor de loonontwikkeling wordt hierbij 'de index van de loonvoet sector overheid' gevolgd en voor de prijsontwikkeling 'de index van de netto materiele consumptie'. De verbonden partij geeft bij de kaderbrief en de begroting een specificatie weer van de verhouding lonen/prijzen in haar exploitatiebegroting. Voor het opvangen van afwijkingen tussen de indexeringen die in de begroting zijn opgenomen en de werkelijke CAO-indexering, overige CAO-afspraken en de werkelijke prijsontwikkeling houdt de verbonden partij een beperkte algemene reserve aan om de bedrijfsvoering in het lopende boekjaar te kunnen continueren zonder dat hiervoor een beroep moet worden gedaan op de deelnemers en een zienswijzenprocedure moet worden gevolgd. Uiteraard wijzigt de deelnemersbijdrage ook wanneer er wijzigingen zijn in de kwantiteit van de dienstverlening die de deelnemers afnemen.
5. Een besluit van het algemeen bestuur van een verbonden partij tot instelling van een algemene reserve is goed gemotiveerd, onderbouwd en voorzien van bijbehorende spelregels. Op dit besluit van het algemeen bestuur wordt een zienswijzemoogelijkheid geboden aan de deelnemende gemeenten bij de concept-begroting(wijziging). De algemene reserve wordt aangevuld tot de maximale hoogte zoals vastgesteld door het algemeen bestuur. Voor het bepalen van de omvang van de (beperkte) algemene reserve kan het algemeen bestuur een advies vragen aan de accountant, maar de algemene reserve bedraagt niet meer dan 8% van de totale lasten in de begroting (uitgangspunt is en blijft dat de weerstandscapaciteit bij de deelnemers wordt aangehouden).
6. Een positief jaarrekeningresultaat wordt uitgekeerd aan de deelnemers. De gemeenschappelijke regeling kan hier alleen van afwijken door een duidelijk en gemotiveerd voorstel voor resultaatbestemming voor te leggen aan het algemeen bestuur. Over een dergelijk voorstel besluit het algemeen bestuur.
7. In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing beschrijft de gemeenschappelijke regeling de risico's met de meeste impact en de getroffen beheersingsmaatregelen. Ook geeft de gemeenschappelijke regeling inzicht in de benodigde weerstandscapaciteit.

In verband met de verwachte neerwaartse bijstelling van het Gemeentefonds in 2026 beschrijft de gemeenschappelijke regeling in de kadernota en de begroting 2026 in hoeverre de bijdrage van de

gemeente/deelnemers gelijk blijft aan c.q. beperkt stijgt ten opzichte van de bijdrage voor 2025. Dit kan door besparingen voor te stellen of beleidsinhoudelijke keuzes aan te geven. Naast deze algemene richtlijnen hanteert Drimmelen specifieke financiële of beleidsmatige richtlijnen die per gemeenschappelijke regeling aanvullend gelden. Die specifieke richtlijnen volgen hierna. Voor zowel de algemene als de specifieke richtlijnen geldt dat Drimmelen aansluit bij hetgeen hiervoor in regioverband is voorbereid.

Specifieke beleidsrichtlijnen Regio West-Brabant (RWB)

In de begroting 2026 wordt in heldere taal aangegeven:

1. Welke doelen uit de strategische agenda en actieprogramma 2024 – 2028 in 2026 worden gerealiseerd en welke doelen in de periode 2027-2028 worden beoogd;
2. Wat de financiële en personele inzet van de RWB hierbij is en welke aanvullende middelen (capaciteit en financiën) van de gemeenten worden gevraagd;
3. Of, en zo ja op welke wijze er voor de uitvoering van de actieagenda samenwerking nodig is met de Stedelijke Regio's en Rewin en hoe deze samenwerking wordt vormgegeven;
4. Op welke wijze de verbinding met onderwijs en bedrijfsleven wordt gelegd bij de uitvoering van het actieprogramma.

Specifieke financiële richtlijn Regio West-Brabant (RWB)

Bij de uitvoeringsgerichte taak Kleinschalig Collectief Vervoer geldt voor de vervoersprijs per eenheid een aanpassing aan de hand van de branchegerichte NEA-index. Verder worden de vervoerslasten begroot aan de hand van het geprognosticeerde gebruik van de vervoersvoorziening. Doorbelasting van kosten aan gemeenten en provincie vindt plaats op basis van realisatie.

Specifieke beleidsrichtlijnen OMWB

Beleidsmatige richtlijnen begroting OMWB

1. De omgevingsdienst is in 2024 gestart met de implementatie van het kwaliteitsmanagementsysteem in de organisatie. In de kaderbrief 2026 geeft de omgevingsdienst concreet aan op welke wijze de resultaten van het kwaliteitsmanagementsysteem en de doorontwikkeling van datamanagement en -beheer worden verwerkt in de (meerjaren)begroting 2026. Bijvoorbeeld door in het beleidsdeel van de begroting inzage te geven in de aanpak van de ontwikkeling van kritieke prestatie-indicatoren (kpi's) voor de primaire processen (dienstverlening).
2. Wij hebben de OMWB gevraagd om in 2025, samen met de deelnemers, de MWB-norm te herzien en te komen tot een nieuwe financieringsopzet. Hierbij wordt aansluiting gezocht bij de rapportage 'Financieringssystematiek omgevingsdiensten' vastgesteld op 20 juni 2024 door het bestuurlijk overleg Interbestuurlijk Programma Versterking VTH (IBP VTH) en het Gemeenschappelijk Uitvoerskader (GUK). Het proces om tot een nieuwe financieringssystematiek te komen wordt in de Kaderbrief 2026 beschreven en ook de (potentiële) gevolgen voor de (meerjaren)begroting 2026 en verder.

Specifieke beleidsrichtlijnen voor de Veiligheidsregio

De VRMWB heeft een beleidsplan 2023-2027 en voert dit uit. Ervan uit gaande dat de VRMWB zich houdt aan de voornemens genoemd in dit plan en blijft werken binnen de drie genoemde pijlers en daarover adequaat rapporteert is er nu geen aanleiding om specifieke beleidsmatige richtlijnen op te stellen. Er zijn ook geen ontwikkelingen te benoemen die invloed hebben op het beleid.

Specifieke beleidsrichtlijnen GGD

Beleidsmatige richtlijnen

1. De GGD geeft in kaders en Beleidsbegroting 2026 duidelijk weer met welke concrete plannen invulling gegeven gaat worden aan de in het beleidsplan 2023-2026 'Wij maken samen gezond gewoon' opgenomen 4 ambities en laten ze hun 3 gezonde geluiden horen.
2. Wij verwachten dat zij in samenspraak met de deelnemende gemeenten in 2026 een vervolg van het beleidsplan opstelt en presenteert.
3. Wij verwachten van de GGD dat de toekomstige GGD-begrotingen prestatie-indicatoren bevatten.
4. Gezien de afnemende financiële middelen in 2026 verwachten gemeenten beleidsmatige keuzes te moeten maken. Om deze keuzes gedegen voor te kunnen bereiden is meer gedetailleerd inzicht nodig in het aanbod en in de geleverde producten en kosten. Wij verwachten van de GGD dat zij deze informatie leveren. We verzoeken de GGD om bij de verschillende bezuinigingsopties aan te geven wat de maatschappelijke effecten/gevolgen van die eventuele bezuinigingen zijn. Er wordt kritisch gekeken naar de uitvoering van het beleid en mogelijke bezuinigingsopties onder andere door het prioriteren van uitvoering.

Specifieke beleidsrichtlijnen Regionale Ambulancevoorziening (RAV)

Beleidsmatige richtlijnen begroting 2026

1. De RAV waarborgt onder de Wet ambulancezorgvoorzieningen de kwaliteit en continuïteit van de ambulancezorg in heel haar werkgebied. De ambulancezorg dient blijvend te worden uitgevoerd zonder gemeentelijke financiële bijdragen.
2. Het Meerjarenplan 2022-2025 van de RAV loopt tot en met 2025. De RAV betreft bij de opstelling van het nieuwe meerjarenplan de stakeholders. Het nieuwe meerjarenplan komt tot uitdrukking in de begroting 2026.
3. Het Landelijk Kwaliteitskader Ambulancezorg 1.0 bevat 26 indicatoren waarmee daadwerkelijk het niveau van de geleverde zorg wordt gemeten. Tijdigheid in het spoedvervoer is er hier één van. De indicatoren zijn onderverdeeld in zeven segmenten: Bereikbare en beschikbare zorg, Patiënt centraal, Veilige zorg, Professionaliteit, Samenwerken, Continue verbeteren en Basis op orde. De RAV informeert de gemeenten in haar begroting hoe zij voldoet aan het landelijke kwaliteitskader en de opgenomen indicatoren.
4. De RAV is in 2024 gestart met de implementatie van de nieuwe urgentie-indeling ambulancezorg. De nieuwe indeling kent zeven in plaats van drie urgentieniveaus. De RAV verwerkt de nieuwe urgentie-indeling in haar begroting waarbij inzage in de responstijden op A0 en A1 (voorheen A1 en A2 ritten) behouden blijft. Uitgangspunt dient te zijn dat in het hele werkgebied de responstijd voor A0 ritten niet meer dan 5% wordt overschreden (melding-aankomst meer dan 15 minuten).
5. In haar begroting geeft de RAV aan wat het Integraal Zorg Akkoord (IZA) en de landelijke Beleidsagenda Toekomstbestendige Acute Zorg van VWS betekent voor de ambulancezorg in haar werkgebied. De beleidsagenda kent drie kernpunten: Kwaliteit en toegankelijkheid van de zorg, Zorgcoördinatie en Samenwerking in de regio.

Algemene Financiële richtlijn

Er wordt door de gemeente kritisch gekeken naar de uitvoering van het beleid en mogelijke bezuinigingsopties onder andere door het prioriteren van uitvoering.

Specifieke beleidsrichtlijnen WAVA/MidZuid

Beleidsmatige richtlijnen:

1. De wet- en regelgeving op het gebied van het bieden van werk aan mensen met een arbeidsbeperking is continu in beweging. We verwachten dat MidZuid anticipeert op de aanpassingen in de Participatiewet, de veranderingen in de regelgeving rondom het beschut werk en de veranderingen van de arbeidsmarktinfrastructuur. Deze veranderingen zien we graag op een adequate en efficiënte manier terug in de begroting 2026.

2. MidZuid zet in op ontwikkeling zodat inwoners die vallen onder de Participatiewet zoveel mogelijk bij reguliere werkgevers geplaatst worden. Hierbij dient zoveel mogelijk uitgegaan te worden van een arbeidsovereenkomst bij de reguliere werkgever. Bij inzet van een detachingsconstructie is het uitgangspunt dat dit een tijdelijk karakter heeft.

3. MidZuid houdt inzichtelijk welke activiteiten en risico's verbonden zijn aan de afbouw van het huidige SW-bestand in combinatie met de opdrachtportefeuille en stelt maatregelen voor om nadelige financiële gevolgen daarvan zoveel mogelijk te beperken. Dit kan ook betekenen dat bepaalde activiteiten worden verminderd, afgestoten of gewijzigd voor een optimaal maatschappelijk en financieel resultaat.

4. De uitwerkingen van de strategische toekomstvisie worden opgenomen in de begroting 2026. Het streven hierbij is een meer stabiele en voorspelbare situatie in de financiële lasten voor MidZuid en de deelnemende gemeenten. Ook de consequenties voor de huisvesting worden hierbij meegenomen. Tot de besluitvorming worden investeringen in het gebouw beperkt tot noodzakelijk wettelijk onderhoud, behalve als het algemeen bestuur anders besluit.

5. We verwachten dat MidZuid in afstemming met de ketenpartners en gemeenten zorgt voor passende leerroutes en ontwikkeltrajecten die aansluiten bij de vraag op de arbeidsmarkt en de veranderende doelgroep waarvoor deze trajecten worden ingezet. We vragen MidZuid daarbij innovatief te werk te gaan, zodat recht wordt gedaan aan de uitdagingen rond de doelgroep.

Specifieke financiële richtlijn WAVA/Midzuid

Financiële richtlijnen:

We verwachten van het bestuur van de gemeenschappelijke regeling dat het een sluitende begroting aanbiedt aan de deelnemers. De gemeenschappelijke regeling vermeldt duidelijk de uitgangspunten die gebruikt zijn voor de begroting voor het komende jaar. In de begroting voor het komende jaar neemt de gemeenschappelijke regeling ook een overzicht op met de bijdragen voor de komende vier jaar per deelnemer. De begroting wordt opgesteld op basis van ongewijzigd beleid. Er worden dus geen nieuwe taken of uitbreiding van bestaande taken in de primitieve begroting opgenomen, behalve als dit eerder door het algemeen bestuur is besloten. De begroting bevat een overzicht met het verloop van aanwezige reserves. In dit overzicht is te zien wanneer de reserve wordt ingezet en voor welk bedrag per jaar. Hierin wordt ook het doel van de reserve omschreven. Wanneer een reserve 2 jaar of langer niet wordt ingezet, dan legt de gemeenschappelijke regeling de instandhouding of vrijval van deze reserve in de besluitvorming bij de ontwerpbegroting voor. Het uitgangspunt is dat deze reserve op dat moment vrijvalt. Wordt er niet besloten tot vrijval dan geeft de gemeenschappelijke regeling in de ontwerpbegroting de planning en het doel van de uitgaven voor deze reserve opnieuw aan. Via de ontwerpbegroting worden de gemeenteraden in de gelegenheid gesteld hierop een zienswijze in te dienen. Voorgaande geldt ook voor voorzieningen. In verband met de verwachte neerwaartse bijstelling van het Gemeentefonds in 2026 beschrijft de gemeenschappelijke regeling in de kadernota en de begroting 2026 dat de bijdrage van de gemeente/deelnemers lager wordt of gelijk blijft aan de bijdrage voor 2025. Dit kan door besparingen voor te stellen of beleidsinhoudelijke keuzes aan te geven. Een besluit van het algemeen bestuur van een verbonden partij tot instelling van een algemene reserve is goed gemotiveerd, onderbouwd en voorzien van bijbehorende spelregels. Op dit besluit van het algemeen bestuur wordt een zienswijzemoogelijkheid geboden aan de deelnemende gemeenten bij de conceptbegroting(wijziging). De algemene reserve wordt aangevuld tot de maximale hoogte zoals vastgesteld door het algemeen bestuur. Voor het bepalen van de omvang van de (beperkte) algemene reserve kan het algemeen bestuur een advies vragen aan de accountant, maar de algemene reserve bedraagt niet meer dan 8% van de totale lasten in de begroting (uitgangspunt is en blijft dat de weerstandscapaciteit bij de deelnemers wordt aangehouden). Voorgaande geldt ook voor voorzieningen. Een positief jaarrekeningresultaat wordt uitgekeerd aan de deelnemers. De gemeenschappelijke regeling kan hier alleen van afwijken door een duidelijk en gemotiveerd voorstel voor resultaatbestemming voor te leggen aan het algemeen bestuur. Over een dergelijk voorstel besluit het algemeen bestuur. In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing beschrijft de gemeenschappelijke regeling/MidZuid de risico's met de meeste impact en de getroffen beheersingsmaatregelen. Ook geeft de gemeenschappelijke regeling inzicht in de benodigde weerstandscapaciteit.

Specifieke beleidsrichtlijnen CJG Drimmelen Geertruidenberg

---

1. Voor de herinrichting van het jeugdlandschap werken we op basis van Regio WBO visie en strategie, de Hervormingsagenda Jeugd en Toekomstscenario Jeugd en Gezin toe naar een Stevig Lokaal Team, waar het CJG onderdeel van uitmaakt. Tot 1 januari 2027 doen we aan de hand van een Proof of Concepts (POC) ervaringen op wat nodig is om preventiever, effectiever en efficiëntere hulp aan te bieden. Dit vergt andere afspraken en stelt andere eisen aan de samenwerking met het CJG.
2. De tijdelijke extra formatie van 1 fte voor een CJG-professional bij het onderwijs wordt in 2025 geëvalueerd. Deze uitkomsten in combinatie met de regionale ontwikkelingen rondom het SLT vormt de input of/hoe de inzet wordt gecontinueerd.
3. Ook zal de extra 0,5 fte voor het overbruggen van wachtlijsten (zie onder risico's) worden gecontinueerd.
4. Daarnaast blijft het CJG zich inzetten voor: data-gestuurd werken, veiligheid en preventie.

Specifieke financiële richtlijn CJG Drimmelen Geertruidenberg

---

1. Het uitgangspunt is dat een eventuele kostenstijging voor bedrijfsvoering of overhead alleen veroorzaakt wordt door indexering of door nieuw beleid, waar het bestuur van de regeling expliciet vooraf mee instemt.
2. Er wordt kritisch gekeken naar de uitvoering van het beleid en mogelijke bezuinigingsopties onder andere door het prioriteren van uitvoering.

7. Najaarsnota 2024 - Actualisatie actieve grondexploitaties

Omschrijving

Conform de BBV voorschriften dienen de vastgestelde actieve grondexploitaties minimaal één keer per jaar geactualiseerd te worden. De wijzigingen voor jaar 2024 worden verwerkt in de Najaarsnota 2024. De wijzigingen voor 2025 e.v. zijn verwerkt in de meerjarenbegroting van 2025. Zie voor een inhoudelijke toelichting de Paragraaf G. Grondbeleid.

Degaterrein											
Omschrijving	Totaal raming GREX	Boekwaarde	Nog te realiseren	2024 primair	2024 bijgest.	2024 NJN	Nieuw 2025	Nieuw 2026	Nieuw 2027	Nieuw 2028 e.v.	
Rente grondexploitatie	1.859,98	1.859,98	0,00			0,00					
Personeel van derden	2.499,00	2.499,00	0,00			0,00					
Kosten algemene plannen	8.768,08	6.004,86	2.763,22		2.763,22	2.763,22					
Werken door derden	0,00	0,00	0,00			0,00					
Advieskosten/onderzoekskosten	23.029,00	23.029,00	0,00			0,00					
Overige goederen en diensten	0,00	0,00	0,00			0,00					
Apparaatskosten Grondgebied	46.560,07	46.496,23	63,84		63,84	63,84					
Apparaatskosten Openbare werken (binnen)	43.204,42	42.885,22	319,20		319,20	319,20					
Bouwgrondexploitatie	292.393,33		292.393,33		292.393,33	292.393,33					
Doorbel. Overige verrekeningen (nieuw 2017)	377,64	0,00	377,64		377,64	377,64					
Totaal uitgaven	418.691,52	122.774,29	295.917,23	0,00	295.917,23	295.917,23	0,00	0,00	0,00	0,00	
Opbrengst grondverkoop	294.090,00	56.817,28	237.272,72		237.272,72	237.272,72					
Overige ontvangsten	-90,00		-90,00		-90,00	-90,00					
Bouwgrondexploitatie	86.457,01	86.457,01	0,00			0,00					
Totaal ontvangsten	380.637,01	143.274,29	237.362,72	0,00	237.362,72	237.362,72	0,00	0,00	0,00	0,00	
Saldo 6.830.006	38.054,51	-20.500,00	58.554,51	0,00	58.554,51	58.554,51	0,00	0,00	0,00	0,00	
Algemene bedrijfsreserve Grondbedrijf, actieve grondexploitaties (onttrekking)	0,00	0,00	0,00		0,00	0,00					
Reserve Bovenwijkse voorzieningen, actieve grondexploitaties (Storting)	33.412,50	20.500,00	12.912,50		12.912,50	12.912,50					
Resultaat BIE (in wording)	71.467,01	0,00	71.467,01	0,00	71.467,01	71.467,01	0,00	0,00	0,00	0,00	
Algemene bedrijfsreserve: actieve grondexploitaties (verliesvoorziening)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00					
Algemene bedrijfsreserve: actieve grondexploitaties (winstnemingen)	71.467,01		71.467,01		71.467,01	71.467,01					
Storting en winstnemingen / ontrekkingen en verliesnemingen	71.467,01	0,00	71.467,01	0,00	71.467,01	71.467,01	0,00	0,00	0,00	0,00	

E-veld

Omschrijving	Totaal raming GREX	Boekwaarde	Nog te realiseren	2024 primair	2024 bijgest.	2024 NJN	Nieuw 2025	Nieuw 2026	Nieuw 2027	Nieuw 2028 e.v.
Rente grondexploitatie	0,00		0,00			0,00				
Personeel van derden	582.048,4 3	582.048,4 3	0,00			0,00				
Kosten algemene plannen	0,00		0,00	1.316,50		-1.316,50				
Werken door derden	0,00		0,00	14.688,00		-				
Advieskosten/onderzoekskosten	0,00		0,00			14.688,00				
Overige goederen en diensten	4.563,36		4.563,36	18.541,45	3.549,84	-	1.013,52			
Apparaatskosten Grondgebied	1.659,84		1.659,84	1.021,44	1.021,44	0,00	638,40			
Apparaatskosten Openbare werken (binnen)	1.659,84		1.659,84	3.255,84	1.021,44	-2.234,40	638,40			
Bouwgrondexploitatie	974.783,2 8	864.907,8 6	109.875,4 2	202.249,2 8	109.875,4 2	-				
Doorbel. Overige verrekningen (nieuw 2017)	784.111,6 5	778.635,8 7	5.475,78	4.216,98	4.216,98	0,00	1.258,80			
Totaal uitgaven	2.348.826,40	2.225.592,16	123.234,24	245.289,49	119.685,12	-	3.549,12	0,00	0,00	0,00
Opbrengst grondverkoop	-	-	-	-	-	103.840,4 9				
Overige ontvangsten	2.904.140,00	2.781.930,00	122.210,00	226.050,49	122.210,00	-				
Bouwgrondexploitatie	24.179,21	24.179,21	0,00	19.239,00		19.239,00				
	-	-	-	-	-2.524,88	-2.524,88				
	831.591,05	580.517,05	251.074,00				248.549,12			
Totaal ontvangsten	3.759.910,26	3.386.626,26	373.284,00	245.289,49	124.734,88	-	120.554,61	0,00	0,00	0,00
							248.549,12			
Saldo 6.830.006	1.411.083,86	1.161.034,10	250.049,76	0,00	-5.049,76	-5.049,76	-	0,00	0,00	0,00
							245.000,00			
Algemene bedrijfsreserve Grondbedrijf, actieve grondexploitaties (onttrekking)	0,00	0,00	0,00		0,00	0,00				
Reserve Bovenwijkse voorzieningen, actieve grondexploitaties (Storting)	149.138,53	146.613,65	2.524,88		2.524,88	2.524,88				
Resultaat BIE (in wording)	1.261.945,33	1.014.420,45	247.524,88	0,00	-2.524,88	-2.524,88	-	0,00	0,00	0,00
							245.000,00			
Algemene bedrijfsreserve: actieve grondexploitaties (verliesvoorziening)	0,00	0,00	0,00			0,00				
Algemene bedrijfsreserve: actieve grondexploitaties (winstnemingen)	1.261.945,33	1.014.420,45	247.524,88		2.524,88	2.524,88	245.000,00			
Storting en winstnemingen / onttrekkingen en verliesnemingen	1.261.945,33	1.014.420,45	247.524,88	0,00	2.524,88	2.524,88	245.000,00	0,00	0,00	0,00

Dorpshart											
Omschrijving	Totaal raming GREX	Boekwaarde	Nog te realiseren	2024 primair	2024 bijgest.	2024 NJN	Nieuw 2025	Nieuw 2026	Nieuw 2027	Nieuw 2028 e.v.	
Rente grondexploitatie	20.660,00	0,00	20.660,00	2.764,40	9.190,00	6.425,60	355,00	3.770,00	7.345,00	0	
Personeel van derden	368.226,66	368.226,66	0,00	25.677,50		-					
						25.677,50					
Kosten algemene plannen	1.758,37	1.758,37	0,00	1.757,53		-1.757,53					
Werken door derden	78.000,00	78.000,00	0,00	1.919,25		-1.919,25					
Advieskosten/onderzoekskosten	195.000,00	150.000,00	45.000,00	310,00	30.000,00	29.690,00	15.000,00	0			
Overige goederen en diensten	100.000,00	50.000,00	50.000,00	4.049,31	15.000,00	10.950,69	15.000,00	20.000,00	0		
Apparaatskosten Grondgebied	302.346,40	265.000,00	37.346,40	446,88	30.196,32	29.749,44	3.575,04	3.575,04	0,00		
Apparaatskosten Openbare werken (binnen)	145.629,92	65.000,00	80.629,92		25.152,96	25.152,96	26.557,44	24.003,84	4.915,68		
Bouwgrondexploitatie	2.212.999,96	188.806,48	2.024.193,48	1.012.052,62	1.902.586,52	890.533,90		88.687,07	32.919,89		
Doorbel. Overige verrekningen (nieuw 2017)	144.597,14	28.287,00	116.310,14	440,58	54.568,98	54.128,40	29.707,68	27.214,05	4.819,43		
Totaal uitgaven	3.569.218,44	1.195.078,50	2.374.139,94	1.049.418,07	2.066.694,78	1.017.276,71	90.195,16	167.250,00	50.000,00	0,00	
Opbrengst grondverkoop	-	-	-	-	-	-	0,00	0,00	0,00		
	1.451.667,00	435.000,00	1.016.667,00	435.000,00	1.016.667,00	581.667,00					
Overige ontvangsten	-	-	-		0,00	0,00	0,00	-	0,00	0,00	
	271.660,43	154.410,43	117.250,00					117.250,00			
Bouwgrondexploitatie	-	-	-		-	-	-	-	-		
	419.871,18		419.871,18		329.676,02	329.676,02	90.195,16				
Totaal ontvangsten	-	-	-	-	-	-	-	-	0,00	0,00	
	2.143.198,61	589.410,43	1.553.788,18	435.000,00	1.346.343,02	911.343,02	90.195,16	117.250,00	0,00	0,00	
Saldo 6.830.006	1.426.019,83	605.668,07	820.351,76	614.418,07	720.351,76	105.933,69	0,00	50.000,00	50.000,00	0,00	
Algemene bedrijfsreserve Grondbedrijf, actieve grondexploitaties (onttrekking)	0,00	0,00	0,00		0,00	0,00	0,00				
Reserve Bovenwijkse voorzieningen, actieve grondexploitaties (Storting)	-	8.750,00	-		0,00	0,00	0,00	-	-		
	91.250,00		100.000,00					50.000,00	50.000,00		
Resultaat BIE (in wording)	1.334.769,83	614.418,07	720.351,76	614.418,07	720.351,76	105.933,69	0,00	0,00	0,00	0,00	
Algemene bedrijfsreserve: actieve grondexploitaties (verliesvoorziening)	-	-	-		-	-	0,00	0,00	0,00		
	1.334.769,83	614.418,07	720.351,76	614.418,07	720.351,76	105.933,69					
Algemene bedrijfsreserve: actieve grondexploitaties (winstnemingen)	0,00		0,00			0,00					
Storting en winstnemingen / onttrekkingen en verliesnemingen	-	-	-	-	-	-	0,00	0,00	0,00	0,00	
	1.334.769,83	614.418,07	720.351,76	614.418,07	720.351,76	105.933,69	0,00	0,00	0,00	0,00	

Van Hooijdonklaan										
Omschrijving	Totaal raming GREX	Boekwaarde	Nog te realiseren	2024 primair	2024 bijgest.	2024 NJN	Nieuw 2025	Nieuw 2026	Nieuw 2027	Nieuw 2028 e.v.
Rente grondexploitatie	6.739,00	6.739,00	0,00				0,00			
Personeel van derden	0,00		0,00				0,00			
Kosten algemene plannen	0,00		0,00				0,00			
Werken door derden	0,00		0,00				0,00			
Advieskosten/onderzoekskosten	0,00		0,00				0,00			
Overige goederen en diensten	0,00		0,00				0,00			
Apparaatskosten Grondgebied	81.699,66	57.887,34	23.812,32				0,00	6.256,32	17.556,00	
Apparaatskosten Openbare werken (binnen)	73.858,08	30.000,00	43.858,08		0,00	0,00	13.534,08	30.324,00		
Bouwgrondexploitatie	1.192.768,76	- 94.626,34	1.287.395,10		1.287.395,10	1.287.395,10				
Doorbel. Overige verrekningen (nieuw 2017)	66.648,90		66.648,90		0,00	0,00	19.511,40	47.137,50		
Totaal uitgaven	1.421.714,40	0,00	1.421.714,40	0,00	1.287.395,10	1.287.395,10	39.301,80	95.017,50	0,00	0,00
Opbrengst grondverkoop	- 1.380.395,10		- 1.380.395,10		- 1.380.395,10	- 1.380.395,10				
Overige ontvangsten	0,00		0,00			0,00				
Bouwgrondexploitatie	- 184.319,30		- 184.319,30			0,00	- 39.301,80	- 145.017,50		
Totaal ontvangsten	- 1.564.714,40	0,00	- 1.564.714,40	0,00	- 1.380.395,10	- 1.380.395,10	- 39.301,80	- 145.017,50	0,00	0,00
Saldo 6.830.006	- 143.000,00	0,00	- 143.000,00	0,00	93.000,00	93.000,00	0,00	50.000,00	0,00	0,00
Algemene bedrijfsreserve Grondbedrijf, actieve grondexploitaties (onttrekking)	0,00	0,00	0,00		0,00	0,00				
Reserve Bovenwijkse voorzieningen, actieve grondexploitaties (Storting)	- 57.000,00	0,00	- 57.000,00		- 57.000,00	- 57.000,00				
Resultaat BIE (in wording)	- 200.000,00	0,00	- 200.000,00	0,00	- 150.000,00	- 150.000,00	0,00	- 50.000,00	0,00	0,00
Algemene bedrijfsreserve: actieve grondexploitaties (verliesvoorziening)	0,00	0,00	0,00			0,00				
Algemene bedrijfsreserve: actieve grondexploitaties (winstnemingen)	200.000,00	0,00	200.000,00		150.000,00	150.000,00		50.000,00		
Storting en winstnemingen / onttrekkingen en verliesnemingen	200.000,00	0,00	200.000,00	0,00	150.000,00	150.000,00	0,00	50.000,00	0,00	0,00

Omschrijving	Totaal raming GREX	Boekwaarde	Nog te realiseren	2024 primair	2024 bijgest.	2024 NJN	Nieuw 2025	Nieuw 2026	Nieuw 2027	Nieuw 2028 e.v.
Rente grondexploitatie	0,00		0,00			0,00				
Personeel van derden	413.343,76	65.553,00	347.790,76		17.570,20	17.570,20	95.230,52	58.576,52	33.608,52	142.805,00
Kosten algemene plannen	6.738,50	6.738,50	0,00			0,00				
Werken door derden	0,00		0,00			0,00				
Advieskosten/onderzoekskosten	0,00		0,00			0,00				
Overige goederen en diensten	132.025,00		132.025,00			0,00				132.025,00
Apparaatskosten Grondgebied	0,00		0,00			0,00				
Apparaatskosten Openbare werken (binnen)	90.328,80	30.000,00	60.328,80		12.448,80	12.448,80	12.576,48	12.576,48	12.576,48	10.150,56
Bouwgrondexploitatie	1.766.201,54	436.753,23	1.329.448,31	409.793,23	436.753,59	26.960,36		507.547,25		385.147,47
Doorbel. Overige verrekningen (nieuw 2017)	339.915,86	280.541,73	59.374,13		12.273,30	12.273,30	12.399,18	12.381,45	12.330,23	9.989,97
Totaal uitgaven	2.748.553,46	819.586,46	1.928.967,00	409.793,23	479.045,89	69.252,66	120.206,18	591.081,70	58.515,23	680.118,00
Opbrengst grondverkoop	-1.306.199,70		-1.306.199,70		0,00	0,00	0,00	-591.081,70	0,00	-715.118,00
Overige ontvangsten	168.634,39		168.634,39		168.634,39	168.634,39				
Bouwgrondexploitatie	616.439,64	409.793,23	206.646,41			0,00	148.131,18		58.515,23	
Totaal ontvangsten	2.091.273,73	409.793,23	1.681.480,50	0,00	168.634,39	168.634,39	148.131,18	591.081,70	58.515,23	715.118,00
Saldo 6.830.006	657.279,73	409.793,23	247.486,50	409.793,23	310.411,50	-99.381,73	-27.925,00	0,00	0,00	-35.000,00
Algemene bedrijfsreserve Grondbedrijf, actieve grondexploitaties (onttrekking)	0,00	0,00	0,00		0,00	0,00				
Reserve Bovenwijkse voorzieningen, actieve grondexploitaties (Storting)	62.925,00		62.925,00		0,00	0,00	27.925,00	0,00	0,00	35.000,00
Resultaat BIE (in wording)	720.204,73	409.793,23	310.411,50	409.793,23	310.411,50	-99.381,73	0,00	0,00	0,00	0,00
Algemene bedrijfsreserve: actieve grondexploitaties (verliesvoorziening)	720.204,73	409.793,23	310.411,50	409.793,23	310.411,50	-99.381,73	0,00	0,00	0,00	0,00
Algemene bedrijfsreserve: actieve grondexploitaties (winstnemingen)	0,00		0,00			0,00				
Storting en winstnemingen / ontrekkingen en verliesnemingen	-720.204,73	-409.793,23	-310.411,50	-409.793,23	-310.411,50	99.381,73	0,00	0,00	0,00	0,00

Omschrijving	Totaal raming GREX	Boekwaarde	Nog te realiseren	2024 primair	2024 bijgest.	2024 NJN	Nieuw 2025	Nieuw 2026	Nieuw 2027	Nieuw 2028 e.v.
Rente grondexploitatie	0,00		0,00			0,00				
Personeel van derden	194.999,81	55.879,81	139.120,00		82.290,00	82.290,00	17.990,00	38.840,00		
Kosten algemene plannen	0,00		0,00			0,00				
Werken door derden	0,00		0,00			0,00				
Advieskosten/onderzoekskosten	0,00		0,00			0,00				
Overige goederen en diensten	0,00		0,00			0,00				
Apparaatskosten Grondgebied	80.724,48	44.782,56	35.941,92		24.578,40	24.578,40	5.362,56	6.000,96		
Apparaatskosten Openbare werken (binnen)	44.485,57	11.097,25	33.388,32		16.279,20	16.279,20	5.362,56	11.746,56		
Bouwgrondexploitatie	365.867,47	270.322,63	95.544,84			0,00	95.544,84			
Doorbel. Overige verrekningen (nieuw 2017)	68.327,82		68.327,82		40.281,60	40.281,60	10.573,92	17.472,30		
Totaal uitgaven	754.405,15	382.082,25	372.322,90	0,00	163.429,20	163.429,20	134.833,88	74.059,82	0,00	0,00
Opbrengst grondverkoop	-142.560,00		-142.560,00			0,00	-142.560,00			
Overige ontvangsten	30.000,00		30.000,00		30.000,00	30.000,00				
Bouwgrondexploitatie	-207.489,02		-207.489,02		-133.429,20	-133.429,20		-74.059,82		
Totaal ontvangsten	-380.049,02	0,00	-380.049,02	0,00	163.429,20	163.429,20	142.560,00	74.059,82	0,00	0,00
Saldo 6.830.006	374.356,13	382.082,25	-7.726,12	0,00	0,00	0,00	-7.726,12	0,00	0,00	0,00
Algemene bedrijfsreserve Grondbedrijf, actieve grondexploitaties (onttrekking)	0,00	0,00	0,00		0,00	0,00				
Reserve Bovenwijkse voorzieningen, actieve grondexploitaties (Storting)	7.726,12		7.726,12			0,00	7.726,12			
Resultaat BIE (in wording)	382.082,25	382.082,25	-0,00	0,00	0,00	0,00	-0,00	0,00	0,00	0,00
Algemene bedrijfsreserve: actieve grondexploitaties (verliesvoorziening)	-382.082,25	-382.082,25	0,00		0,00	0,00	0,00	0,00		
Algemene bedrijfsreserve: actieve grondexploitaties (winstnemingen)	0,00		0,00			0,00				
Storting en winstnemingen / onttrekkingen en verliesnemingen	-382.082,25	-382.082,25	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

8. Najaarsnota 2024 - Financiële afwijkingen

Omschrijving

Bijlage 8. Najaarsnota 2024 - Financiële afwijkingen

Tabel Financiële afwijkingen Najaarsnota 2024

Nr.	Omschrijving (bedragen x € 1.000)	Prg.	2024	2025	2026	2027	2028
1	Veilige sport en schoolroutes	2	300 N	0 V	0 V	0 V	0 V
2	Actualisaties grondexploitaties inclusief reservemutaties (zie bijlage 7.)	3	83 N	0 V	0 V	0 V	0 V
3	Jeugdzorg	4	200 N	0 V	0 V	0 V	0 V
4	Algemene uitkering september circulaire	Alg. Dekk.	56 V	0 V	0 V	0 V	0 V
5	Voorziening uitkering verplichtingen personeel & voormalig personeel	Overhead	273 N	0 V	0 V	0 V	0 V
			800 N	0 V	0 V	0 V	0 V
Reservemutaties:							
1	Reserve Bovenwijkse voorzieningen	2	300 V	0 V	0 V	0 V	0 V
2	Algemene bedrijfsreserve Grondbedrijf	3	41 V	0 V	0 V	0 V	0 V
3	Reserve Bovenwijkse voorzieningen	3	42 V	0 V	0 V	0 V	0 V
			383 V	0 V	0 V	0 V	0 V
Totaal			417 N	0 V	0 V	0 V	0 V

Toelichting:

1. Veilige sport en schoolroutes

Binnen het project Veilige sport- en schoolroutes starten we het onderzoek in de kernen Made en Hooge Zwaluwe. In 2025 worden de maatregelen uit dit onderzoek uitgevoerd, zodat het veiliger is voor kinderen om te voet of op de fiets naar school of sport te gaan in deze kernen. Hiervoor wordt in de najaarsnota € 300.000,- vrijgemaakt. Dit wordt gedekt uit de reserve Bovenwijkse voorzieningen (reservemutatie 1).

2. Actualisaties grondexploitaties inclusief reservemutaties (zie bijlage 7.)

Op basis van de BBV voorschriften worden de vastgestelde actieve grondexploitaties minimaal eenmaal per jaar geactualiseerd. In Bijlage 7 zijn de actualisaties opgenomen. Voor de begroting heeft dit geen effect omdat eventuele verschillen worden verrekend met de Algemene bedrijfsreserve Grondbedrijf (reservemutaties 2 en 3). Het effect voor de jaren 2025 e.v. zijn opgenomen in de begroting 2025. Zie voor een inhoudelijke toelichting op de voortgang van de projecten de paragraaf G. Grondbeleid.

3. Jeugdzorg

Recent heeft Regio WBO Jeugd een tweede kwartaalprognose afgegeven voor 2024. Voor enkele zorgcategorieën is de inschatting van de prognose te onzeker en is gekozen om het op te nemen in de risicoparagraaf. Dit betreft met name "incidentele" zorgkosten, zoals JeugdzorgPlus. Het bij ramen van de kosten jeugdzorg conform tweede kwartaalprognose Regio WBO heeft een structureel nadelig effect van € 200.000 als gevolg.

4. Algemene uitkering: september circulaire

Dit betreft het effect van de septembercirculaire ten opzichte van de meicirculaire voor jaarschijf 2024.

5. Voorziening uitkering verplichtingen personeel & voormalig personeel

Ten laste van de exploitatie worden de kosten gebracht vanwege het vertrek van enkele collega's

(€ 273.433). De personele kosten tot aan het moment van vroegpensioen van medewerker of uitdiensttreding middels regelingen en de daaruit voortvloeiende toekomstige uitkeringsverplichtingen worden via de voorziening voldaan. In 2024 is het vooruitzicht dat de uitdiensttreding van medewerkers met een regeling en de daaruit voortvloeiende toekomstige uitkeringsverplichtingen zal stijgen met € 273.433.

9. Najaarsnota 2024 - Begrotingswijziging

Omschrijving

Bijlage 9. Najaarsnota 2024 - Begrotingswijziging

nr.	Programma's	2024	2025	2026	2027	2028
1	Burger en bestuur	0 V	0 V	0 V	0 V	0 V
2	Openbare ruimte	300 N	0 V	0 V	0 V	0 V
3	Ruimte, wonen en economie	83 N	0 V	0 V	0 V	0 V
4	Sociaal Domein	200 N	0 V	0 V	0 V	0 V
O	Overhead	273 N	0 V	0 V	0 V	0 V
AlgD	Algemene dekkingsmiddelen / bedrijfsvoering	56 V	0 V	0 V	0 V	0 V
	Reserves	383 V	0 V	0 V	0 V	0 V
	Totaal generaal programma's - Saldo	417 N	0 V	0 V	0 V	0 V

Saldo na begrotingswijziging

Na toepassing van deze begrotingswijziging zal het saldo van de begroting 2024 als volgt zijn:

Bijlage 9. Saldo begr.wijz. NJN

x 1000 €	2024
Primaire begroting	1.136 V
Losse raadsbesluiten	973 N
Najaarsnota 2023	33 V
Stand van de begroting na najaarsnota 2023	195 V
Voorjaarsnota 2024	456 V
Stand van de begroting na voorjaarsnota 2024	651 V
Najaarsnota 2024	417 N
Stand van de begroting na najaarsnota	233 V

10. Afkortingenlijst

Afkortingenlijst

AB	Algemeen Bestuur
APPA	Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers
APV	Algemene Plaatselijke Verordening
Arbo	Arbeidsomstandigheden
ASVV	Aanbevelingen voor Stedelijke Verkeer Voorzieningen
AVA	Algemene Vergadering van Aandeelhouders
BAG	Basisregistratie Adressen en Gebouwen
BBV	Besluit begroten en verantwoorden
B&W	Burgemeester en wethouders
BIZ	Bedrijven Investeringszone
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BOA	Bijzonder Opsporingsambtenaar
BRP	Basisregistratie personen
BRZO	Besluit Risico Zware Ongevallen
BTW	Belasting Toegevoegde Waarde
BV	Besloten Vennootschap
BVL	Brabants verkeersveiligheidslabel
CACO	Calamiteitencoördinator
CAO	Collectieve arbeidsovereenkomst
CJG	Centrum voor Jeugd en Gezin
CO2	Koolstofdioxide
CROW	Kennisorganisatie op het gebied van infrastructuur, openbare ruimte, verkeer en vervoer en werk en veiligheid.
DB	Dagelijks Bestuur
DEA	Drimmelense Energie Agenda
D en O	Dienstverlening en ondersteuning
Diftar	Gedifferentieerde tarieven waarbij per huishouden geregistreerd wordt hoeveel afval aangeboden wordt.
DO	Definitief ontwerp
EBI	Eerste Bijzondere Inspectie
EMU	Europese Monetaire Unie
EVZ	Ecologische verbindingszone
FIDO	Wet Financiering Decentrale Overheden
FTE	Fulltime equivalent
GB	Grondbedrijf
GFT	Groente-, fruit- en tuinafval
GG	Grondgebied (afdeling)
GGA	Gebieds Gerichte aanpak
GGD	Gemeentelijke Gezondheidsdienst
GGZ	Geestelijke Gezondheids Zorg
GHG	Gemiddelde hoogste grondwaterstand
GHOR	Geneeskundige Hulp bij Ongevallen en Rampen
GR	Gemeenschappelijke Regeling
GROGZ	Gemeenschappelijke regeling Openbare Gezondheidszorg
GRP	Gemeentelijk rioleringsplan
HbH	Hulp bij het huishouden
HIC	High Impact Crime
IBA	Individuele Behandeling Afvalwater (zuiveringsinstallatie)
IBOR	Integraal Beheer Openbare Ruimte
ICT	Informatie- en Communicatietechnologie
IEGG	In exploitatie genomen gronden
IHP	Integraal Huisvestings Plan onderwijs
IMK	Instituut voor Midden- en Kleinbedrijf
IKC	Integrale Kind Centra

IOAW Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers
 IOAZ Wet Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen
 ISA Instituut voor Sportaccommodaties
 JGZ Jeugdgezondheidszorg
 KCV Kleinschalig Collectief Vervoer
 KRW Kaderrichtlijn Water
 LBK Luchtbehandelingskast
 MA Maatschappelijke Aangelegenheden (afdeling)
 MARB Gemeenschappelijke regeling Milieu & Afval Regio Breda
 MBO Middelbaar beroepsonderwijs
 MKB Midden- en Klein bedrijf
 MOP Meerjaren onderhoudsprogramma
 MVO Maatschappelijk verantwoord ondernemen
 NEN Nederlandse Normalisatie Instituut
 NOC/NSF Nederlandsch Olympisch Comité / Nederlandse Sport Federatie
 NV Naamloze Vennootschap
 OGZ Openbare GezondheidsZorg
 OMWB Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant
 OZB Onroerendzaakbelasting
 PIOFHA-JC Personeel, inkoop, organisatie, financiën, huisvesting, automatisering, juridische zaken en communicatie
 P-wet Participatiewet
 PZN Personen- en Zorgvervoer Nederland
 RAV Regionale Ambulance Voorziening
 RBL Regionaal Bureau Leren
 RGT Revitalisering Generiek Toezicht
 RMC Regionale Meld- en Coördinatiefunctie
 RO Ruimtelijke ontwikkeling
 RUPS Regionaal Uitstapprogramma voor Prostituees
 RWB Regio West-Brabant
 SER Sociaal Economische Raad
 SES Sociaal Economische Samenwerking
 SiSa Single information Single audit
 SLW Stichting LangstraatSpoorlijn West
 SVHW Samenwerkingsverband VastgoedInformatie Heffing en Waardebepaling
 SW Sociale werkvoorziening
 SWO Stichting Welzijn en Ondersteuning Drimmelen
 TCO Total cost of ownership
 TH Toezicht en handhaving
 THUP Toezicht & Handhaving Uitvoering Programma
 UWV Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen
 VAB Vrijkomende Agrarische Bebouwing
 VGRP Verbreed Gemeentelijke RioleringsPlan
 VIP Vrijwilligers Informatie Punt
 VNG Vereniging Nederlandse Gemeenten
 VO Voorlopig ontwerp
 VO Voortgezet onderwijs
 VRI Verkeersregelininstallaties
 VTH Vergunningverlening-, toezicht- en handhaving
 VVE Voor- en Vroegschoolse Educatie
 VVN Veilig Verkeer Nederland
 VWS Volksgezondheid Welzijn en Sport
 Wajong Wet arbeidsondersteuning Jonggehandicapten
 WAVA Werkvoorzieningschap Aanvullend werk Voor Allen
 WGR Wet gemeenschappelijke regelingen
 WMO Wet maatschappelijke ondersteuning
 WNT Wet Normering bezoldiging Topfunctionarissen publieke en semipublieke sector
 WOZ Waardering Onroerende Zaken
 Wro Wet Ruimtelijke Ordening
 WSJG Waarstaatjegemeente

WSW Waarborgfonds Sociale Woningbouw
Wsw Wet sociale werkvoorziening
WWZ Wonen Welzijn Zorg Drimmelen